

ΓΕΡΟΝΤΟΣ ΠΑΪΣΙΟΥ ΑΓΙΟΡΕΙΤΟΥ

ΛΟΓΟΙ

Γ'

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΣ ΑΓΩΝΑΣ

ΙΕΡΟΝ ΗΣΥΧΑΣΤΗΡΙΟΝ
«ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΘΕΟΛΟΓΟΣ»
ΣΟΥΡΩΤΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
2001

© Ιερόν Ησυχαστήριον Μοναζουσών
«Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος»

57006 Βασιλικά Θεσσαλονίκης
Τηλ. 23960 41320, fax 23960 41594

*Απαγορεύεται η αναδημοσίευση μέρους ή όλου του κειμένου
στό πρωτότυπο ή σε μετάφραση, καθώς και των διακοσμητικών
στοιχείων, χωρίς την γραπτή άδεια του Ιερού Ησυχαστηρίου.*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	7
ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ - Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΩΝ ΛΟΓΙΣΜΩΝ	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - Οι καλοί και οι κακοί λογισμοί.....	12
Η δύναμη του καλού λογισμού.....	12
Η μεγαλύτερη αρρώστια: οι αριστεροί λογισμοί	13
Οι καλοί λογισμοί φέρνουν την πνευματική υγεία.....	15
Όποιος έχει καλούς λογισμούς, όλα καλά τα βλέπει.....	17
Λογισμοί του αγιασμένου ανθρώπου και λογισμοί του πονηρού ανθρώπου	17
Οι λογισμοί του ανθρώπου δείχνουν την πνευματική του κατάσταση.....	18
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - Οι βλάσφημοι λογισμοί.....	20
Ποιοί λογισμοί είναι βλάσφημοι	20
Από που προέρχονται οι βλάσφημοι λογισμοί	21
Περιφρόνηση στους βλάσφημους λογισμούς.....	22
Πότε φταίμε για τους βλάσφημους λογισμούς.....	23
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - Η εμπιστοσύνη στον λογισμό	25
Η εμπιστοσύνη στον λογισμό είναι αρχή πλάνης.....	25
Η εμπιστοσύνη στον λογισμό δημιουργεί ψυχολογικά προβλήματα.....	25
Οι ιδιοτροπίες ξεκινούν από τον λογισμό.....	26
Οι κατά φαντασίαν ασθενείς.....	28
Με την υπακοή όλα ξεπερνιούνται	29
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 - Ο αγώνας κατά των λογισμών.....	33
Η πνευματική ζωή στον λογισμό βασίζεται.....	33
Η καλλιέργεια των καλών λογισμών.....	35
Η κάθαρση του νου και της καρδιάς	36
Να βάζουμε ερωτηματικά στους λογισμούς υπονοίας	37
Συζήτηση με τους λογισμούς.....	38
Συγκατάθεση στον λογισμό.....	39
ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ - ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΑΔΙΚΙΑ.....	41
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - Αποδοχή της αδικίας.....	42
Σωστή τοποθέτηση απέναντι στην αδικία.....	42
Η χαρά από την αποδοχή της αδικίας	43
Το κέρδος από την αδικία	45
Αποταμίευση στον Ουρανό.....	46
Η αγία υποκρισία	47
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - Η δικαιολογία διώχνει την Χάρη του Θεού.....	50
Η δικαιολογία εμποδίζει την πνευματική πρόοδο	50
Η δικαιολογία οφείλεται στον εγωισμό.....	50
Όποιος δικαιολογείται δεν μπορεί να βοηθηθή πνευματικά	52
Αν δεν εξηγής, θα σε δικαιώσει ο Θεός	53
Όποιος μελετά σωστά τον εαυτό του δεν τον δικαιολογεί.....	54
Η δικαιολογία δεν φέρνει ανάπαυση.....	55
Να παίρνουμε το βάρος επάνω μας	56
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - Η θεία και η ανθρώπινη δικαιοσύνη.....	58
Η δικαιοκρισία του Θεού.....	59
Τα δικαιώματα του μοναχού τα κρατάει ο Χριστός για την άλλη ζωή.....	60
Έχουν κάνει άλλο ευαγγέλιο.....	61

ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ - ΑΜΑΡΤΙΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΟΙΑ	65
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - Η αμαρτία βασανίζει τον άνθρωπο.....	66
Ο εξαγνισμός της καρδιάς.....	66
Απαλλαγή από το σκοτάδι της αμαρτίας	67
Τα εκ προθέσεως σφάλματα.....	67
Να κάνουμε το καλό από αγάπη για τον Χριστό	69
Οι πειρασμοί στην ζωή μας.....	70
Οι αμαρτωλοί έχουν πολύ υλικό για ταπείνωση.....	71
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - Η επιμέλεια της συνειδήσεως.....	73
Να μελετούμε την συνείδησή μας	73
Καπακωμένη συνείδηση	74
Η λανθασμένη συνείδηση	75
Το ψεύτικο δεν αναπαύει.....	76
Η σωστή συνείδηση πληροφορεί τον άνθρωπο σωστά	78
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - Η παρακολούθηση και η γνώση του εαυτού μας.....	79
Η μελέτη του εαυτού μας.....	79
Η πείρα από τις πτώσεις μας	80
Να εντοπίζουμε και να χτυπάμε τον εχθρό	81
Να καθρεφτίζουμε τον εαυτό μας στους άλλους.....	82
Όποιος γνωρίζει σωστά τον εαυτό του, έχει ταπείνωση.....	82
Να γνωρίσουμε την αρρώστια μας.....	83
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 - Η συναίσθηση της αμαρτωλότητας συγκινεί τον Θεό.....	85
Η αναγνώριση του σφάλματός μας	85
Συναίσθηση της αμαρτωλότητας και πρόδος στον αγώνα	86
Να ζητάμε ταπεινά το έλεος του Θεού για την διόρθωσή μας.....	87
Η λύπη για τα σφάλματά μας	88
Αυτομεμφία όχι απελπισία	89
Πνευματική εργασία με φακό	90
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 - Η μετάνοια έχει μεγάλη δύναμη	92
«Εις εαυτόν ελθών...».....	92
Τα δάκρυα της μετανοίας	93
Το εργόχειρο που δεν τελειώνει ποτέ.....	94
Αλλαγή ζωής.....	95
«Η αμαρτία μου ενώπιόν μου εστι διαπαντός».....	96
Μετάνοια αναγκαστική	97
Η μετάνοια φέρνει την θεία παρηγοριά.....	97
ΤΕΤΑΡΤΟ ΜΕΡΟΣ - ΟΙ ΜΑΥΡΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΤΟΥ ΣΚΟΤΟΥΣ.....	99
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - Τα μάγια	100
Οι μάγοι χρησιμοποιούν και διάφορα «αγιωτικά».....	101
Όσοι ασχολούνται με μάγια λένε και πολλά ψέματα.....	102
Οι δαιμονικές, μαγικές ενέργειες.....	103
Ο διάβολος ποτέ δεν μπορεί να κάνει καλό	104
Πότε πιάνουν τα μάγια.....	105
Πώς λύνονται τα μάγια.....	106
Συνεργασία μάγων και δαιμόνων	107
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - Για τους δαιμονισμένους.....	109
Με την εωσφορική υπερηφάνεια μπορεί να δαιμονισθή ο άνθρωπος	110
Οι δαιμονισμένοι αντιδρούν σε οτιδήποτε ιερό.....	111
Μη δίνετε σημασία στα λόγια του δαιμονισμένου.....	112
Βοήθεια στους δαιμονισμένους	114
Για τους εξορκισμούς.....	116

Μαρτύριο περνούν οι δαιμονισμένοι.....	117
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - Η φοβερή πλάνη	119
Άσκηση και πλάνη	119
Προσοχή στην φαντασία	120
Ο διάβολος παρουσιάζεται ως άγγελος φωτός.....	121
Τα όνειρα είναι απατηλά	122
Προσοχή στα οράματα	123
Χαρακτηριστικά του πλανεμένου.....	124
Πλάνη και τρέλλα	125
Προσοχή στους πλανεμένους	125
Τα φθηνά χαρίσματα των πλανεμένων	126
Διόρθωση πλανεμένου.....	127
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 - «Πλανώντες και πλανώμενοι»	129
Για την πλάνη των Πεντηκοστιανών	129
Για τα αναστενάγια.....	129
Η μετεμψύχωση.....	130
Για την άσκηση των Ινδουιστών.....	131
Έχει κάνει μεγάλη ζημιά ο Ινδουϊσμός.....	132
Η παραπλάνηση των ανθρώπων	133
Επιστροφή στην Ορθοδοξία	135
ΠΕΜΠΤΟ ΜΕΡΟΣ - Η ΔΥΝΑΜΗ ΤΗΣ ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΕΩΣ	137
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - Η ανάγκη πνευματικού οδηγού	138
Με την εξομολόγηση ο άνθρωπος λυτρώνεται	138
Ο Θεός θέλει ο άνθρωπος να διορθώνεται δια του ανθρώπου.....	139
Χρειάζεται πνευματικός οδηγός στην πνευματική ζωή.....	141
Στείλτε τους ανθρώπους στον πνευματικό	141
Πνευματικός από κοντά	142
Ο πνευματικός στην οικογένεια.....	143
Αλλαγή πνευματικού	143
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - Για μια σωστή εξομολόγηση	146
Να δένουμε το τραύμα μας	146
Η ανάγκη για εξομολόγηση.....	146
Η σωστή εξομολόγηση	147
Τα ελαφρυντικά στην εξομολόγησή μας γίνονται επιβαρυντικά για την συνείδηση.....	148
Μετά την εξομολόγηση.....	149
Η εμπιστοσύνη στον πνευματικό	150
Η σωστή επικοινωνία με τον πνευματικό.....	151
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - Ο πνευματικός ιατρός της ψυχής.....	153
Ανάγκη καλών πνευματικών	153
Η διάκριση και η πείρα του πνευματικού.....	153
Ο πνευματικός καθορίζει κάθε πότε θα κοινωνάη ο πιστός	154
Η χρήση των επιτιμίων	155
Η συγχωρητική ευχή.....	157
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 - Η εργασία του πνευματικού στις ψυχές.....	158
Ο χειρισμός της ψυχής είναι λεπτός.....	158
Να μην αναπαύουμε τον άλλον στα πάθη του	158
Αντιμέτωπιση περιπτώσεων απελπισίας	160
Αυστηρότητα στους αναίδεις, επιείκεια στους φιλότιμους	161
Η καλωσύνη βλάπτει τον αμετανόητο	162
Ο σεβασμός της ελευθερίας του άλλου	163
Αγάπη πνευματικού προς τον εξομολογούμενο.....	164

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ.....	166
II. Πατερικών χωρίων.....	166
III. Εννοιών, πραγμάτων και ονομάτων	167

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ο μακαριστός Γέροντας Παΐσιος, βλέποντας ότι στις μέρες μας «η αμαρτία έγινε μόδα», τόνιζε ιδιαίτερα την ανάγκη της μετανοίας και της εξομολόγησεως, όπως φαίνεται και στο τελευταίο κεφάλαιο του Β΄ τόμου. «Μετανοία και εξομολόγηση, μας έλεγε, χρειάζεται πάνω από όλα σήμερα, για να κοπούν τα δικαιώματα, που έδωσαν οι άνθρωποι στον διάβολο, με αποτέλεσμα να αλωνίζει τον κόσμο».

Πολλοί οδηγήθηκαν με την βοήθειά του για πρώτη φορά στο Μυστήριο της εξομολόγησεως, άλλαξαν ζωή, αγωνίζονται ως φλότιμα παιδιά του Θεού και ζουν από τώρα τον Παράδεισο. «Πάντως οι άνθρωποι, μας έλεγε με χαρά ο Γέροντας, είναι πολύ καλοί. Ποτέ δεν μου συνέβη να πω σε κάποιον να πάη να εξομολογηθή, και να μην το κάνει». Βέβαια σε αυτό συντελούσε και η μεγάλη του αγάπη, που αλλοίωνε την ψυχή του ανθρώπου με τον οποίο επικοινωνούσε και την μετέτρεπε από άγωνα γη σε καλλιέργησιμη.

Στον παρόντα Γ΄ τόμο, ο οποίος εκδίδεται με την ευχή και την ευλογία του νέου Ποιμενάρχου μας, Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Κασσανδρείας κ.κ. Νικοδήμου, συμπεριλαμβάνονται θέματα που μπορούν να βοηθήσουν τον ταλαιπωρούμενο από την αμαρτία άνθρωπο να αποκτήσει την καλή ανησυχία και να αγωνισθή πνευματικά, ώστε να ελευθερωθή από τα δεσμά της. Ζώντας την μετανοία θα μπορέσει να απεκδυθή τον παλαιό του άνθρωπο, ο οποίος, όπως λέει κάπου ο Γέροντας, είναι «ένας κακός ενοικιαστής μέσα μας και, για να φύγη, πρέπει να γκρεμίσουμε το σπίτι και να αρχίσουμε να χτίζουμε την νέα οικοδομή, τον καινό άνθρωπο».

Αρχή της αμαρτίας κατά τους Πατέρες είναι ο κακός λογισμός. Γι' αυτό στο πρώτο μέρος αυτού του τόμου συμπεριλήφθηκαν κατ' επιλογή μερικά από όσα μας είπε ο Γέροντας σχετικά με τους λογισμούς. «Οι λογισμοί, έλεγε, δείχνουν την πνευματική μας κατάσταση». Ο καλός λογισμός έχει μεγάλη δύναμη αλλοιώνει πνευματικά τον άνθρωπο. Αντίθετα ο κακός λογισμός τον βασανίζει. Όταν ο άνθρωπος διώχνη τους κακούς λογισμούς και καλλιεργή τους καλούς, εξαγνίζονται ο νούς και η καρδιά του και η Χάρις του Θεού κατοικεί μέσα του.

Το δεύτερο μέρος αναφέρεται στην μεγάλη ευλογία που δέχεται ο άνθρωπος από τον Θεό, όταν αδικήται και αντιμετωπίζη την αδικία πνευματικά. Την αλήθεια αυτήν την αγνοούν ακόμη και πνευματικοί άνθρωποι· δικαιώνουν τον εαυτό τους και φθάνουν «νά κάνουν δικό τους ευαγγέλιο». Έτσι απομονώνονται από τον Θεό, γιατί η ανθρώπινη δικαιοσύνη δεν έχει καμμία σχέση με την πνευματική ζωή. Αν θέλουμε να συγγενέψουμε με τον Χριστό, πρέπει να αποκτήσουμε την θεία δικαιοσύνη, που «έχει μέσα της φιλότιμο, αρχοντιά, θυσία».

Το τρίτο μέρος αναφέρεται στην αμαρτία, η οποία κάνει κόλαση την επίγεια ζωή, που με τον πνευματικό αγώνα μπορεί να γίνη παράδεισος. Αν θέλη ο άνθρωπος «νά βγή από το σκοτάδι της αμαρτίας», πρέπει να μελετά την συνείδησή του, «τόν πρώτο θείο νόμο» που του έδωσε ο Θεός, και ταπεινά να αναγνωρίζη τα σφάλματά του. Έτσι θα οδηγηθή στην μετανοία, η οποία είναι «ένα εργόχειρο που δεν τελειώνει ποτέ» και φέρνει στην ψυχή την θεία παρηγοριά.

Στο τέταρτο μέρος επισημαίνεται πώς οι δυνάμεις του σκότους, οι οποίες ενεργούν με τα όργανά τους, τους μάγους, τους πλανεμένους κ.λπ., ενώ αυτές καθαυτές είναι ανίσχυρες, γίνονται ισχυρές, όταν ο άνθρωπος τους δώσει δικαιώματα με κάποια σοβαρή αμαρτία, οπότε και δέχεται δαιμονική επήρεια. Για να απαλλαγεί από αυτήν, πρέπει να βρη σε τί έσφαλε, να μετανοήσει, να εξομολογηθεί και να γίνη συνειδητό μέλος της Εκκλησίας.

Τέλος, στο πέμπτο μέρος τονίζεται ότι το Μυστήριο της εξομολογήσεως είναι απαραίτητο για την άφεση των αμαρτιών και ότι ο Χριστιανός, για να πορεύεται με ασφάλεια στην πνευματική ζωή, χρειάζεται να έχει πνευματικό οδηγό. Γίνεται σαφής διάκριση μεταξύ του έργου του ψυχιάτρου και του έργου του πνευματικού – τα οποία μερικές φορές στις μέρες μας συγχέονται – και αναφέρονται εμπειρίες του Γέροντα από την πνευματική εργασία που ο ίδιος έκανε στις ψυχές.

Ο Γέροντας, όπως πάντοτε, απαντάει σύντομα στα συγκεκριμένα ερωτήματα που του υποβάλλονται, χωρίς να κάνει συστηματική ανάλυση των θεμάτων και χωρίς να εξαντλή το θέμα στο οποίο αναφέρεται. Στόχο έχει να βοηθήση την ψυχή να σωθή· «γιά μένα, έλεγε, παρηγοριά και χαρά είναι η σωτηρία της ψυχής». Μιλάει ανάλογα με αυτό που διακρίνει ότι μπορεί να βοηθήση την συγκεκριμένη κάθε φορά ψυχή στον αγώνα της, δίνοντάς της την «πνευματική βιταμίνη» που της χρειάζεται και αναφέροντας συχνά κάποιο κατάλληλο παράδειγμα. Ο Γέροντας πίστευε ότι τα παραδείγματα βοηθούν πολύ. «Θέλω, έλεγε, να γράψω – αλλά δεν έχω χρόνο –, για μερικούς ανθρώπους που έζησαν τίμια, για μερικές κοπέλες και αγόρια, καθώς και για μερικούς οικογενειάρχες που είχαν μία αγία ζωή. Με τέτοια καλά παραδείγματα ελέγχονται όσοι έχουν κάνει μόδα την αμαρτία. Με το να ελέγχεις το κακό, συχνά δεν βγαίνει τίποτε. Με το να παρουσιάζεις όμως το καλό, ελέγχεται από μόνο του το κακό».

Αν και τα ερωτήματα, όπως είναι γνωστό, προέρχονται από μοναχές και ο Γέροντας απευθύνεται σε μοναχές, οι απαντήσεις αφορούν και σε κάθε άνθρωπο που αγωνίζεται ή θέλει να αγωνισθή τον «καλόν αγώνα». Γράφει χαρακτηριστικά σε κάποια επιστολή του αυτό που και οι Πατέρες της Εκκλησίας επισημαίνουν: «Οι εντολές είναι ίδιες και για τους λαϊκούς και για τους μοναχούς, και ο Παράδεισος ένας είναι». Άλλωστε συχνά διαπίστωνε ότι υπάρχουν λαϊκοί που ζουν πολύ πνευματικά και κάνουν λεπτή εργασία στον εαυτό τους.

Ευχαριστούμε όσους δέχθηκαν με προθυμία να διαβάσουν τα χειρόγραφα του τόμου αυτού και να μας πούν τις σκέψεις τους, που βοήθησαν στην αρτιότερη παρουσίασή του.

Ας ευχηθούμε να εκπληρωθή η ευχή του Γέροντα: «Ο Καλός Θεός να μας φωτίζη και να μας δίνη καλή μετάνοια, για να αξιωθούμε όλοι τον Καλό Παράδεισο, που μας ετοίμασε ως Φιλόστοργος Πατέρας». Αμήν.

11 Φεβρουαρίου 2001
Κυριακή του Ασώτου

Ἡ Καθηγουμένη του Ἱεροῦ Ἠσυχαστηρίου
Φιλοθέη Μοναχή
καί αἱ σύν εμοί ἐν Χριστῷ Ἀδελφαί

– Γέροντα, τα ζώα πώς καταλαβαίνουν την καλωσύνη ενός ανθρώπου;

– Έχουν διαίσθηση και καταλαβαίνουν, αν τα αγαπάς, αν τα πονάς. Τα ζώα στον Παράδεισο αισθάνονταν την ευωδία της Χάριτος και υπηρετούσαν τον Αδάμ. Μετά την παράβαση η φύση συστενάζει με τον άνθρωπο. Νά, ο καημένος ο λαγός λ.χ. συνέχεια κοιτάζει φοβισμένος. Η καρδιά του χτυπάει τάνκ-τάνκ-τάνκ. Δεν κοιμάται καθόλου ο φουκαράς. Πόσο υποφέρει αυτό το αθώο πλασματάκι εξ αιτίας μας! Όταν όμως ένας άνθρωπος επανέρχεται στην κατάσταση προ της πτώσεως, τα ζώα τον πλησιάζουν ξανά χωρίς φόβο.

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ - Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΩΝ ΛΟΓΙΣΜΩΝ

**Ο άνθρωπος, όταν τα βλέπη όλα
μέ καλούς λογισμούς, εξαγνίζεται
καί χαριτώνεται από τον Θεό.
Με τους αριστερούς λογισμούς κατακρίνει
καί αδικεί τους άλλους,
εμποδίζει την θεία Χάρη να έρθη,
καί έρχεται ο διάβολος και τον αλωνίζει.**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - Οι καλοί και οι κακοί λογισμοί¹

Η δύναμη του καλού λογισμού

Γέροντα, στην Παλαιά Διαθήκη, στο Δ' βιβλίο των Μακκαβαίων, αναφέρεται: «Ο ευσεβής λογισμός δεν είναι εκριζωτής των παθών, αλλά ανταγωνιστής»². Τί σημαίνει;

– Κοίταξε να δής: Τα πάθη είναι βαθιά ριζωμένα μέσα μας, αλλά ο ευσεβής, ο καλός, λογισμός μας βοηθάει να μην υποδουλωνώμαστε σ' αυτά. Όταν ο άνθρωπος φέρνει όλο καλούς λογισμούς και σταθεροποιήσει μια καλή κατάσταση, τα πάθη παύουν να ενεργούν, οπότε είναι σαν να μην υπάρχουν. Δηλαδή ο ευσεβής λογισμός δεν ξεριζώνει τα πάθη, αλλά τα πολεμάει και μπορεί να τα καταβάλει. Νομίζω, ο συγγραφέας περιγράφει τί μπόρεσαν να υποφέρουν οι Άγιοι Επτά Παίδες, η μητέρα τους Αγία Σολομονή και ο διδάσκαλός τους Άγιος Ελεάζαρος, έχοντας ευσεβείς λογισμούς³, για να δείξει ακριβώς την δύναμη του καλού λογισμού.

Ένας καλός λογισμός ισοδυναμεί με μια πολύωρη αγρυπνία! Έχει μεγάλη δύναμη. Όπως τώρα κάποια νέα όπλα σταματούν με ακτίνες λέιζερ τον πύραυλο στην βάση του και τον εμποδίζουν να εκτοξευθεί, έτσι και οι καλοί λογισμοί προλαβαίνουν και καθηλώνουν τους κακούς λογισμούς στα «αεροδρόμια» του διαβόλου, από τα οποία ξεκινούν. Γι' αυτό προσπαθήστε, όσο μπορείτε, πριν προλάβει ο πειρασμός να σάς φυτέψει κακούς λογισμούς, να φυτεύετε εσείς καλούς λογισμούς, για να γίνη η καρδιά σας ανθόκηπος και να συνοδεύεται η προσευχή σας από την θεία ευωδία της καρδιάς σας.

Όταν κανείς κρατά έστω και λίγο αριστερό, δηλαδή κακό, λογισμό για κάποιον, οποιαδήποτε άσκηση και αν κάνη, νηστεία, αγρυπνία κ.λπ., πάει χαμένη. Σε τί θα τον βοηθήσει η άσκηση, αν δεν αγωνίζεται παράλληλα να μη δέχεται τους κακούς λογισμούς; Γιατί να μην αδειάσει από το πιθάρι πρώτα όλο το κατακάθι του λαδιού, που είναι μόνο για σαπούνι, και ύστερα να βάλει το καλό λάδι, αλλά βάζει το καλό με το άχρηστο και το μουνταρεύει;

Ένας αγνός, καλός, λογισμός έχει μεγαλύτερη δύναμη από κάθε άσκηση. Κάποιος νέος λ.χ. πολεμείται από τον διάβολο και έχει ακάθαρτους λογισμούς και κάνει αγρυπνίες, νηστείες, τριήμερα, για να απαλλαγεί από αυτούς. Ένας αγνός λογισμός όμως που θα φέρη έχει μεγαλύτερη δύναμη και από τις αγρυπνίες και από τις νηστείες που κάνει και τον βοηθάει πιο θετικά.

---

¹ Η λέξη «λογισμός» στην ασκητική γλώσσα δηλώνει είτε μία απλή σκέψη που περνάει από τον νού, είτε μία κίνηση της ψυχής προς το καλό ή προς το κακό, είτε μία τάση καλή ή κακή, η οποία έχει αποκτηθή με την συνεργασία του νού, της συνειδήσεως, του συναισθήματος και της βουλήσεως. Επειδή οι λογισμοί προηγούνται κάθε πράξεως, γι' αυτό ο αγώνας κάθε πιστού, αλλά κυρίως του μοναχού, για να είναι σωστός, πρέπει να στρέφεται πρωταρχικά στην εξέταση των λογισμών, ώστε να καλλιεργούνται οι καλοί και να αποβάλλονται οι κακοί.

² Βλ. Δ' Μακ. 3, 5.

³ Βλ. Δ' Μακ. 5, 1 κ.ε.

– Γέροντα, όταν λέτε «αγνός λογισμός», αναφέρεσθε μόνο σε ειδικά θέματα ή και σε γενικότερα;

– Και σε γενικότερα. Γιατί ο άνθρωπος, όταν τα βλέπη όλα με καλούς λογισμούς, εξαγνίζεται και χαριτώνεται από τον Θεό. Με τους αριστερούς λογισμούς κατακρίνει και αδικεί τους άλλους, εμποδίζει την θεία Χάρη να έρθη, και έρχεται έπειτα ο διάβολος και τον αλωνίζει.

– Δηλαδή, Γέροντα, επειδή κατακρίνει, δίνει δικαίωμα στον διάβολο να τον αλωνίση;

– Ναί. Όλη η βάση είναι ο καλός λογισμός. Αυτό είναι που ανεβάζει τον άνθρωπο, τον αλλοιώνει προς το καλό. Πρέπει να φθάση κανείς στο σημείο να τα βλέπη όλα καθαρά. Είναι αυτό που είπε ο Χριστός: «Μη κρίνετε κατ' όψιν, αλλά την δικαίαν κρίσιν κρίνατε»⁴. Μετά φθάνει ο άνθρωπος σε μία κατάσταση που βλέπει τα πάντα με τα πνευματικά μάτια· όχι με τα ανθρώπινα. Όλα τα δικαιολογεί, με την καλή έννοια.

Πρέπει να προσέχουμε να μη δεχώμαστε τα πονηρά τηλεγραφήματα του διαβόλου, για να μη μολύνουμε «τόν Ναόν του Αγίου Πνεύματος»⁵ και απομακρυνθή η Χάρις του Θεού, με αποτέλεσμα να σκοτισθούμε. Το Άγιο Πνεύμα, όταν δη την καρδιά μας αγνή, έρχεται και κατοικεί μέσα μας, γιατί αγαπάει την αγνότητα – γι' αυτό και παρουσιάσθηκε σαν περιστερί.

Η μεγαλύτερη αρρώστια: οι αριστεροί λογισμοί

– Γέροντα, αγωνιώ, όταν έχω να τακτοποιήσω ένα πρόβλημα, και δεν μπορώ να κοιμηθώ.

– Σ' εσένα το βασικό πρόβλημα είναι οι πολλοί λογισμοί. Αν δεν είχες αυτούς τους πολλούς λογισμούς, θα μπορούσες να αποδώσης πολύ περισσότερα και στην διακονία σου και στα πνευματικά σου. Άκου έναν τρόπο, για να αποφεύγης τους πολλούς λογισμούς: Όταν σου έρχεται στον νού κάτι που πρόκειται π.χ. να κάνης αύριο, να λές στον λογισμό σου: «Αυτή η δουλειά δεν είναι για σήμερα· θα την σκεφθώ αύριο». Επίσης, όταν είναι να αποφασίσης για κάτι, μην ταλαιπωρήσαι με την σκέψη να βρής το καλύτερο και αναβάλλεις συνέχεια. Διάλεξε κάτι και προχώρα. Άφησε έπειτα τον Θεό να φροντίση για τα παραπέρα. Προσπάθησε να αποφεύγης την σχολαστικότητα, για να μη ζαλίζης το μυαλό σου. Να κάνης ότι μπορείς με φιλότιμο και να κινήσαι απλά και με μεγάλη εμπιστοσύνη στον Θεό. Τον υποχρεώνουμε, κατά κάποιον τρόπο, τον Θεό να βοηθήση, όταν αναθέτουμε το μέλλον και τις ελπίδες μας σ' Αυτόν. Με τους πολλούς λογισμούς κι ένας υγιής άνθρωπος αχρηστεύεται. Ένας που πάσχει και υποφέρει, είναι δικαιολογημένος, αν στενοχωριέται. Ένας όμως που έχει την υγεία του και ζαλίζεται και υποφέρει από αριστερούς λογισμούς, αυτός είναι για δέσιμο! Να είναι μια χαρά και να βασανίζεται με τους λογισμούς του!

Στην εποχή μας η μεγαλύτερη αρρώστια είναι οι μάταιοι λογισμοί των κοσμικών ανθρώπων. Οι άνθρωποι όλα μπορεί να τα έχουν εκτός από καλούς

---

⁴ Ιω. 7, 24.

⁵ Βλ. Α' Κορ. 6, 19 και 3, 16.

λογισμούς. Ταλαιπωρούνται, γιατί δεν αντιμετωπίζουν τα πράγματα πνευματικά. Π.χ. ξεκινάει κανείς να πάη κάπου, παθαίνει μια μικρή βλάβη η μηχανή του αυτοκινήτου του, και καθυστερεί λίγο να φθάση στον προορισμό του. Αν έχη καλό λογισμό, θα πη: «Φαίνεται, ο Καλός Θεός έφερε αυτό το εμπόδιο, γιατί ίσως θα πάθαινα κάποιο ατύχημα, αν δεν είχα αυτήν την καθυστέρηση. Πώς να Σε ευχαριστήσω, Θεέ μου, γι' αυτό;», και δοξάζει τον Θεό. Ενώ, αν δεν έχη καλό λογισμό, δεν θα αντιμετωπίση πνευματικά την κατάσταση, θα τα βάλη με τον Θεό και θα βρίζη: «Νά, θα πήγαινα νωρίτερα, άργησα, τί αναποδιά! Και Αυτός ο Θεός...».

Ο άνθρωπος, όταν δέχεται ό,τι του συμβαίνει με δεξιό λογισμό, βοηθιέται. Ενώ, όταν δουλεύη αριστερά, βασανίζεται, λειώνει, παλαβώνει. Μια φορά, πριν από χρόνια, μπήκαμε σε ένα φορηγό που είχε για καθίσματα κάτι σανίδες, για να έρθουμε από την Ουρανούπολη στην Θεσσαλονίκη. Μέσα ήταν άνω-κάτω βαλίτσες, πορτοκάλια, ψάρια, βρώμικα καφάσια από ψάρια που τα επέστρεφαν, παιδιά από την Αθωνιάδα, άλλα καθιστά, άλλα όρθια, καλόγεροι, λαϊκοί... Ένας λαϊκός ήρθε και κάθησε δίπλα μου. Ήταν και χονδρός και, επειδή κάπως στρυμώχθηκε, έβαλε τις φωνές: «Τί κατάσταση είναι αυτή!...». Πιό εκεί ήταν ένας μοναχός πού, ο φουκαράς, ήταν κουκουλωμένος μέχρι επάνω από τα καφάσια και μόνον το κεφάλι του είχε έξω. Εν τω μεταξύ, όπως κουνιόταν το φορηγό – ο δρόμος ήταν ένας καρρόδρομος χαλασμένος –, έπεφταν τα στοιβαγμένα καφάσια και ο καημένος προσπαθούσε να τα πετάη αριστερά-δεξιά με τα χέρια του, για να μην τον χτυπήσουν στο κεφάλι. Και ο άλλος φώναζε, επειδή καθόταν λίγο στρυμωχτά. «Δεν βλέπεις, του λέω, εκείνος πώς είναι, κι εσύ φωνάζεις;». Ρωτάω και τον μοναχό: «Πώς τα περνάς, πάτερ;». Κι εκείνος χαμογελώντας μου λέει: «Από την κόλαση, Γέροντα, καλύτερα είναι εδώ!»! Ο ένας βασανιζόταν, αν και καθόταν, και ο άλλος χαιρόταν, παρόλο που τα καφάσια κόντευαν να τον κουκουλώσουν. Και είχαμε δυο ώρες δρόμο: δεν ήταν και κοντά. Ο νούς του λαϊκού γύριζε στην άνεση που θα είχε, αν ταξίδευε με λεωφορείο, και πήγαινε να σκάση, ενώ ο μοναχός σκεφτόταν την στενοχώρια που θα είχε, αν βρισκόταν στην κόλαση, και ένιωθε χαρά. Σκέφθηκε: «Σε δυο ώρες θα φθάσουμε και θα κατεβούμε, ενώ οι καημένοι στην κόλαση ταλαιπωρούνται αιώνια. Ύστερα εκεί δεν έχει καφάσια, κόσμος κ.λπ., αλλά είναι κόλαση. Δόξα Σοι ο Θεός, εδώ είμαι καλύτερα».

– Που οφείλεται, Γέροντα, η διαφορά εμπιστοσύνης λ.χ. δύο υποτακτικών προς τον Γέροντά τους;

– Στον λογισμό. Μπορεί κανείς να έχη χαλασμένο λογισμό για οτιδήποτε και για οποιονδήποτε. Αν ο άνθρωπος δεν έχη καλό λογισμό και δεν βγάξη τον εαυτό του από τις ενέργειές του – αν ενεργή δηλαδή με ιδιοτέλεια –, δεν βοηθιέται ούτε και από έναν Άγιο. Όχι άγιο Γέροντα ή αγία Γερόντισσα να έχη, όχι τον Άγιο Αντώνιο να είχε Γέροντα, αλλά και όλους τους Αγίους, δεν μπορεί να βοηθηθή. Ούτε ο ίδιος ο Θεός δεν μπορεί να βοηθήση έναν τέτοιον άνθρωπο, αν και το θέλη πολύ. Όταν κανείς αγαπάη τον εαυτό του, έχη δηλαδή φιλαυτία, όλα τα ερμηνεύει όπως τα αγαπάει ο εαυτός του. Και βλέπεις, άλλοι τα ερμηνεύουν αμαρτωλά, άλλοι όπως τους αναπαύει, και σιγά-σιγά γίνονται φυσιολογικές αυτές οι παράλογες ερμηνείες τους. Όπως και αν φερθής, σκανδαλίζονται.

Είναι μερικοί πού, αν τους προσέξεις λίγο, αν τους πής έναν καλό λόγο, πετούν. Αν δεν τους προσέξεις, λυπούνται πολύ, πιάνουν τα άκρα, που είναι του πειρασμού. Βλέπουν λ.χ. μία κίνηση και λένε: «ά! έτσι θα έγινε», και ύστερα καταλήγουν να είναι σίγουροι ότι έτσι έγινε. Ή βλέπουν τον άλλον σοβαρό και νομίζουν ότι κάτι έχει μαζί τους, ενώ ο άλλος μπορεί να είναι σοβαρός, γιατί τον απασχολεί κάτι. Πρό ημερών ήρθε και σ' εμένα κάποιος και μου είπε: «Γιατί παλιά μου μιλούσε ο τάδε και τώρα δεν μου μιλάει; Του είχα κάνει μια παρατήρηση, μήπως γι' αυτό;». «Κοίταξε, του λέω, μπορεί να σε είδε και να μη σε πρόσεξε ή είχε κανέναν άρρωστο και είχε στον νού του να ψάξη για γιατρό ή να βρη συνάλλαγμα, για να πάη στο εξωτερικό κ.λπ.». Και πράγματι ο άλλος είχε άρρωστο άνθρωπο, είχε ένα σωρό φροντίδες, και αυτός είχε την απαίτηση να σταθή να του μιλήση και έβαζε ένα σωρό λογισμούς.

Οι καλοί λογισμοί φέρνουν την πνευματική υγεία

- Γέροντα, ποιά είναι τα χαρακτηριστικά του αδύνατου λογισμού;
- Τί εννοείς; Πρώτη φορά το ακούω αυτό.
- Είχατε πεί, το να βάλη κανείς αριστερό λογισμό, να παρεξηγήση μια συμπεριφορά...
- Και το είπα αδύνατο λογισμό αυτό;
- Θυμήθηκα εκείνον που ήθελε να μείνη κοντά σας ως υποτακτικός και του είπατε: «Δεν σε κρατώ, γιατί έχεις αδύνατο λογισμό».
- Όχι, δεν το είπα έτσι. «Δεν σε παίρνω, του είπα, για υποτακτικό, γιατί δεν έχεις υγεία πνευματική». «Τί θα πη υγεία πνευματική;», με ρωτάει. «Δεν έχεις καλούς λογισμούς, του λέω. Σαν άνθρωπος θα έχω τα κουσούρια μου, και σαν καλόγερος τόσα χρόνια θα έχω και μερικές αρετές. Αν δεν έχης καλό λογισμό, θα βλάπτεσαι και από τα κουσούρια μου και από τις αρετές μου». Για ένα μικρό παιδί μπορεί να πη κανείς ότι έχει αδύνατο λογισμό, γιατί είναι ακόμη ανώριμο, όχι όμως για έναν μεγάλο.
- Όλοι οι μεγάλοι, Γέροντα, είναι ώριμοι;
- Μερικοί από το κεφάλι τους δεν ωριμάζουν. Άλλο, αν δεν τους κόβη. Όταν κάποιος δεν κινείται απλά, ο λογισμός του πηγαίνει στο κακό και όλα τα παίρνει στραβά. Αυτός δεν έχει υγεία πνευματική και δεν βοηθιέται ούτε από το καλό βασανίζεται και με το καλό.
- Αν δούμε, Γέροντα, μια αταξία, συμφέρει να ψάξουμε να βρούμε ποιός την έκανε;
- Ψάξε πρώτα να δής μήπως την έκανες εσύ. Αυτό είναι πιο καλό!
- Όταν όμως, Γέροντα, μου δίνουν αφορμές οι άλλοι;
- Εσύ πόσες αφορμές έδωσες; Αν το σκεφθής αυτό, θα καταλάβης ότι κάνεις λάθος αντιμετωπίζοντας έτσι τα πράγματα.
- Και όταν λέμε: «αυτό μάλλον θα το έκανε η τάδε αδελφή», είναι και αυτό αριστερός λογισμός;
- Είσαι σίγουρη πώς το έκανε αυτή η αδελφή;
- Όχι, αλλά επειδή και άλλη φορά έκανε κάτι ανάλογο.

– Πάλι αριστερός λογισμός είναι, αφού δεν είσαι σίγουρη. Ύστερα, ακόμη και αν το έκανε αυτή η αδελφή, ποιός ξέρει πώς και γιατί το έκανε.

– Όταν όμως, Γέροντα, βλέπω λ.χ. ότι μια αδελφή έχει κάποιο πάθος;

– Γερόντισσα είσαι; Η Γερόντισσα φέρει ευθύνη, γι' αυτό πρέπει να εξετάζω τα πάθη σας. Εσείς όμως γιατί να εξετάζετε τα πάθη της άλλης; Ακόμη δεν έχετε μάθει να κάνετε δουλειά στον εαυτό σας. Αν θέλετε να κάνετε δουλειά στον εαυτό σας, να μην εξετάζετε τί κάνουν οι άλλοι γύρω σας, αλλά να φέρνετε καλούς λογισμούς και για τα καλά και για τα άσχημα που βλέπετε στους άλλους. Άσχετα με τί σκοπό κάνει κάτι ο άλλος, εσείς βάλτε έναν καλό λογισμό. Ο καλός λογισμός έχει μέσα αγάπη, αφοπλίζει τον άλλον και τον κάνει να σου φερθή καλά. Θυμάστε εκείνες τις καλόγριες που πέρασαν τον ληστή για αββά; Όταν αποκαλύφθηκε, νόμιζαν ότι κάνει τον δια Χριστόν σαλό και παριστάνει τον ληστή και άλλο τόσο τον είχαν σε ευλάβεια. Τελικά έσωσαν και αυτόν και τους συντρόφους του⁶.

– Όταν, Γέροντα, μια αδελφή μου λήη κάποιο ψέμα...

– Και αν αναγκάσθηκε εξ αιτίας σου να πη ένα ψέμα ή αν ξέχασε, και αυτό που σου είπε δεν είναι ψέμα; Ζητάει λ.χ. η αρχοντάρισσα από την μαγειρίσσα σαλάτα και εκείνη της λέει «δέν έχω», ενώ η αρχοντάρισσα ξέρει ότι έχει. Αν η αρχοντάρισσα δεν έχη καλούς λογισμούς, θα πη: «ψέματα μου λέει». Αν όμως έχη καλούς λογισμούς, θα πη: «η καημένη, ξέχασε ότι είχε σαλάτα, γιατί είχε πολλή δουλειά», ή «τήν κράτησε για κάποια άλλη περίπτωση». Δεν έχεις πνευματική υγεία, γι' αυτό σκέφτεσαι έτσι. Αν είχες πνευματική υγεία, θα έβλεπες και τα ακάθαρτα καθαρά. Όπως θα έβλεπες τα φρούτα, έτσι θα έβλεπες και την κοπριά, γιατί η κοπριά βοήθησε να γίνουν τα φρούτα.

Όποιος έχει καλούς λογισμούς, έχει πνευματική υγεία και το κακό το μετατρέπει σε καλό. Θυμάμαι στην Κατοχή, όσα παιδιά είχαν γερό οργανισμό, έτρωγαν με όρεξη ένα κομμάτι μπομπότα⁷ και ήταν όλο υγεία. Ενώ κάτι πλουσιόπαιδα, παρόλο που έτρωγαν ψωμί με βούτυρο, επειδή δεν είχαν γερό οργανισμό, ήταν φιλάσθενα. Έτσι και στην πνευματική ζωή. Ένας, αν έχη καλούς λογισμούς, και να τον χτυπήσης άδικα, θα πη: «Το επέτρεψε ο Θεός, για να εξοφλήσω παλιά μου σφάλματα, δόξα τω Θεώ!». Ενώ ένας άλλος που δεν έχει καλούς λογισμούς, και να πάς να τον χαιδέψης, θα νομίζη πώς πάς να τον χτυπήσης. Πάρτε παράδειγμα από έναν μεθυσμένο. Αν είναι κακός, τα σπάζει όλα επάνω στο μεθύσι.

---

⁶ Ανάμεσα στις διηγήσεις για τους μοναχούς των πρώτων χρόνων αναφέρεται και το εξής περιστατικό: Ένας αρχιληστής, για να μπορέση να ληστέψη ένα καλά οχυρωμένο γυναικείο μοναστήρι, μεταμφιέσθηκε σε μοναχό και ζήτησε κατάλυμα για την νύχτα. Η ηγουμένη και όλες οι αδελφές τον δέχτηκαν σαν μεγάλο αββά με πολύ σεβασμό. Συγκεντρώθηκαν όλες οι μοναχές, για να πάρουν την ευχή του, του έπλυναν τα πόδια και πήραν ευλογία το απόπλυμα. Μια παράλυτη αδελφή, που νίφτηκε με αυτό με πίστη, θεραπεύτηκε και πήγε προς έκπληξη όλων να πάρη κι εκείνη την ευχή του. Ο αρχιληστής βλέποντας το θαύμα αλλοιώθηκε εσωτερικά, μετάνοιωσε, πέταξε το σπαθί που είχε κρυμμένο κάτω από το ράσο του και μετά από λίγο καιρό και αυτός και οι σύντροφοί του έγιναν μοναχοί και έζησαν με ακρίβεια την μοναχική ζωή. (Βλ. Δ. Τσάμη, *Μητερικόν*, τόμος Γ', Θεσσαλονίκη 1992, σ. 18-24).

⁷ Καλαμποκήσιο ψωμί.

Αν είναι καλός, ή θα κλαίη ή θα συγχωράη. Ένας μεθυσμένος έλεγε: «Χαρίζω από έναν κουβά λίρες σε όποιον με φθονεί!»

Όποιος έχει καλούς λογισμούς, όλα καλά τα βλέπει

Μου είπαν μερικοί ότι σκανδαλίζονται, γιατί βλέπουν πολλά στραβά στην Εκκλησία, και εγώ τους είπα: Αν ρωτήσης μια μύγα: «έχει λουλούδια εδώ στην περιοχή;», θα πη: «δέν ξέρω· εκεί κάτω στον λάκκο έχει κονσερβοκούτια, κοπριές, ακαθαρσίες», και θα σου αραδιάση όλες τις βρωμιές στις οποίες πήγε. Αν όμως ρωτήσης μια μέλισσα: «είδες καμμιά ακαθαρσία εδώ στην περιοχή;», θα σου πη: «ακαθαρσία; όχι, δεν είδα πουθενά· εδώ ο τόπος είναι γεμάτος από ευωδιαστά λουλούδια» και θα σου αναφέρει ένα σωρό λουλούδια του κήπου, του αγρού κ.λπ. Βλέπεις, η μύγα ξέρει μόνον που υπάρχουν σκουπίδια, ενώ η μέλισσα ξέρει πώς εκεί πέρα είναι ένας κρίνος, πιο εκεί ένα ζουμπούλι...

Όπως έχω καταλάβει, άλλοι άνθρωποι μοιάζουν με την μέλισσα και άλλοι με την μύγα. Αυτοί που μοιάζουν με την μύγα ψάχνουν σε κάθε περίπτωση να βρουν τί κακό υπάρχει και ασχολούνται μ' αυτό· δεν βλέπουν πουθενά κανένα καλό. Αυτοί που μοιάζουν με την μέλισσα βρίσκουν παντού ό,τι καλό υπάρχει. Ο βλαμμένος άνθρωπος βλαμμένα σκέφτεται, όλα τα παίρνει αριστερά, όλα τα βλέπει ανάποδα. Ενώ, όποιος έχει καλούς λογισμούς, ό,τι και να δη, ό,τι και να του πής, θα βάλη καλό λογισμό.

Μια φορά ένα παιδί δευτέρας γυμνασίου ήρθε στο Καλύβι και χτύπησε το σιδεράκι στην πόρτα. Είχα ένα τσουβάλι γράμματα να διαβάσω, αλλά είπα, ας βγώ να δώ τί θέλει. «Τί είναι, παλληκάρι;», του λέω. «Αυτό είναι το Καλύβι του πατρός Παϊσίου; με ρωτάει. Θέλω τον πατέρα Παϊσιο». «Αυτό είναι, αλλά αυτός δεν είναι εδώ· πήγε να αγοράση τσιγάρα», του λέω. «Φαίνεται κάποιον πήγε να εξυπηρετήση», μου λέει με καλό λογισμό. «Για τον εαυτό του πήγε να τα αγοράση, του λέω. Του είχαν τελειώσει και έκανε σαν τρελλός για τα τσιγάρα. Εμένα με άφησε εδώ μόνον μου και ούτε ξέρω πότε θα γυρίση. Αν δώ ότι αργεί, θα σηκωθώ να φύγω». Βούρκωσαν τα μάτια του και με καλό πάλι λογισμό είπε: «Τον κουράζουμε τον Γέροντα». «Τί τον θέλεις;», τον ρωτάω. «Την ευχή του θέλω να πάρω», μου λέει. «Τί ευχή να πάρης, μωρέ! Αυτός είναι πλανεμένος· δεν έχει χαΐρι· εγώ τον ξέρω καλά. Μήν περιμένης άδικα, γιατί, κι όταν γυρίση, θα είναι νευριασμένος, ίσως είναι και μεθυσμένος, επειδή πίνει κιόλας». Αλλά εκείνο έβαζε συνέχεια καλό λογισμό. «Τέλος πάντων, του λέω, εγώ θα περιμένω λίγο ακόμη, τί θέλεις να του πώ;». «Έχω ένα γράμμα να του δώσω, μου λέει, αλλά θα περιμένω να πάρω και την ευχή του». Είδατε; Ό,τι του έλεγα, το έπαιρνε με καλό λογισμό. Του είπα: «σάν τρελλός έκανε για τα τσιγάρα» και το καημένο αναστέναξε, βούρκωσαν τα μάτια του. «Ποιός ξέρει, είπε, κάποιον θα ήθελε να εξυπηρετήση». Άλλοι τόσα διαβάζουν, κι εκείνο, παιδάκι δευτέρας γυμνασίου, και να έχη τόσο καλούς λογισμούς! Να του χαλάς τον λογισμό και αυτό να φτιάχνη καλύτερο λογισμό και να βγάξη πιο καλό συμπέρασμα. Το θαύμασα! Πρώτη φορά είδα τέτοιο πράγμα!

Λογισμοί του αγιασμένου ανθρώπου και λογισμοί του πονηρού ανθρώπου

– Γέροντα, αυτός που έχει αγιότητα καταλαβαίνει ποιός είναι πονηρός;

– Ναι, τον πονηρό τον καταλαβαίνει, όπως καταλαβαίνει και την αγιότητα ενός Αγίου. Βλέπει το κακό, αλλά συγχρόνως βλέπει και τον εσωτερικό άνθρωπο και διακρίνει ότι το κακό είναι του πειρασμού και έρχεται απ' έξω. Με τα μάτια της ψυχής του βλέπει τα δικά του σφάλματα μεγάλα, ενώ των άλλων μικρά. Τα βλέπει στ' αλήθεια μικρά, όχι ψεύτικα. Μπορεί να βλέπη ότι είναι εγκλήματα, αλλά δικαιολογεί με την καλή έννοια τις πονηριές του κακού ανθρώπου· δεν τον περιφρονεί, δεν τον θεωρεί κατώτερό του. Μπορεί μάλιστα να τον θεωρή και καλύτερο από τον εαυτό του και να τον ανέχεται εν γνώσει του για πολλούς λόγους. Βλέπει λ.χ. την κακότητα ενός εγκληματία, αλλά σκέφτεται ότι εκείνος έφθασε στο σημείο να κάνει εγκλήματα, γιατί δεν βοηθήθηκε, και ότι θα μπορούσε και ο ίδιος να ήταν στην θέση του, αν δεν τον βοηθούσε ο Θεός. Έτσι δέχεται πολλή Χάρη. Αντίθετα, ο πονηρός άνθρωπος, ενώ βλέπει την αγιότητα του άλλου, δεν γνωρίζει τους καλούς λογισμούς που έχει, όπως ούτε ο διάβολος τους γνωρίζει.

Όποιος κάνει λεπτή εργασία, δικαιολογεί τον άλλον και όχι τον εαυτό του. Και όσο προχωρεί πνευματικά, τόσο ελευθερώνεται και τόσο αγαπά τον Θεό και τους ανθρώπους. Τότε δεν μπορεί να καταλάβη τί θα πη κακία, γιατί όλο καλούς λογισμούς έχει για τους άλλους και όλο αγνά σκέφτεται και τα βλέπει όλα πνευματικά, άγια. Ωφελείται ακόμη και από τις πτώσεις των συνανθρώπων του, τις οποίες χρησιμοποιεί για γερό φρένο στον εαυτό του, για να προσέχη να μην εκτροχιασθή. Αντίθετα, ένας που δεν έχει εξαγνισθή, σκέφτεται πονηρά και βλέπει όλα τα πράγματα πονηρά. Ακόμη και τα καλά τα μολύνει με την πονηρία του. Δεν ωφελείται ούτε και από τις αρετές των άλλων, γιατί είναι σκοτισμένος από την μαυρίλα του ανθρωποκτόνου, οπότε και αυτές τις ερμηνεύει με το πονηρό του λεξικό. Πάντα είναι στενοχωρημένος και πάντα στενοχωρεί τους συνανθρώπους του με την πνευματική του αυτή μαυρίλα. Αν θέλη να ελευθερωθή, πρέπει να καταλάβη ότι έχει ανάγκη από εξαγνισμό, για να έρθη και η διαύγεια η πνευματική, η κάθαρση του νού και της καρδιάς.

– Και όταν, Γέροντα, ο ίδιος άνθρωπος γίνεται πότε πονηρός και πότε καλός;

– Τότε δέχεται ανάλογες επιδράσεις και αλλοιώσεις. Ο άνθρωπος είναι τρεπτός. Οι πονηροί λογισμοί άλλοτε είναι του πειρασμού και άλλοτε ο ίδιος ο άνθρωπος σκέφτεται πονηρά. Πολλές φορές δηλαδή ο πειρασμός δημιουργεί καταστάσεις, για να φέρνουν οι άνθρωποι κακούς λογισμούς. Έναν αρχιμανδρίτη, όταν ήρθε για πρώτη φορά στο Καλύβι, δεν πρόλαβα να τον δώ. Την δεύτερη φορά που ήρθε, δεν μπορούσα να τον δώ, επειδή ήμουν βαριά άρρωστος, και του είπα να έρθη μια άλλη φορά, για να συζητήσουμε. Τότε εκείνος μπήκε σε λογισμούς ότι δεν τον θέλω, ότι έχω κάτι μαζί του, και πήγε κάτω στο μοναστήρι και έκανε παράπονα. Αυτό όλο ήταν του πειρασμού.

Οι λογισμοί του ανθρώπου δείχνουν την πνευματική του κατάσταση

– Γέροντα, πώς γίνεται το ίδιο πράγμα να το βλέπουν διαφορετικά δύο άνθρωποι;

– Όλα τα μάτια βλέπουν το ίδιο καθαρά; Για να δη κανείς καθαρά, πρέπει να έχη τα μάτια της ψυχής του υγιέστατα, γιατί τότε έχη την εσωτερική καθαρότητα.

– Γιατί, Γέροντα, μερικές φορές, το ίδιο περιστατικό ένας το θεωρεί ευλογία και άλλος δυστυχία;

– Καθένας το ερμηνεύει ανάλογα με τον λογισμό του. Το κάθε πράγμα μπορείς να το δής από την καλή του πλευρά ή από την κακή του πλευρά. Είχα ακούσει το εξής περιστατικό: Σε ένα μοναστήρι που βρισκόταν σε κατοικημένη περιοχή είχαν τυπικό να κάνουν εσπερινό και όρθρο τα μεσάνυχτα και πήγαιναν και κοσμικοί, γιατί το μοναστήρι ήταν περιτριγυρισμένο από σπίτια που σιγά-σιγά είχαν χτισθή εκεί κοντά. Μια φορά ένας αρχάριος νέος μοναχός ξέχασε το κελλί του ανοιχτό και μπήκε μέσα μια γυναίκα. Όταν το έμαθε, στενοχώρια, κακό! Ω, μολύνθηκε το κελλί! Τρομερό, χάθηκε ο κόσμος! Παίρνει οινόπνευμα, ρίχνει στο πάτωμα και βάζει φωτιά, για να το απολυμάνη! Παραλίγο να κάψει το μοναστήρι. Το πάτωμα του κελλιού του το έκαψε, τον λογισμό του όμως δεν τον έκαψε. Εκείνον έπρεπε να κάψει, γιατί το κακό στον λογισμό του βρισκόταν. Αν έφερνε καλό λογισμό και έλεγε ότι η γυναίκα μπήκε στο κελλί από ευλάβεια, για να ωφεληθή, για να πάρη χάρη και να αγωνισθή και αυτή στο σπίτι της, θα αλλοιωνόταν πνευματικά και θα δόξαζε τον Θεό.

Από την ποιότητα των λογισμών ενός ανθρώπου φαίνεται η πνευματική του κατάσταση. Οι άνθρωποι κρίνουν τα πράγματα ανάλογα με το περιεχόμενο που έχουν μέσα τους. Αν δεν έχουν πνευματικό περιεχόμενο, βγάζουν λάθος συμπεράσματα και αδικούν τον άλλον. Αν λ.χ. δη κάποιον αργά το βράδυ έξω ένας που κάνει ελεημοσύνες την νύχτα, για να μην τον βλέπουν, ποτέ δεν θα βάλη κακό λογισμό. Αν τον δη όμως κάποιος που ξενυχτάει στην αμαρτία, θα πη: «τό τέρας, ποιός ξέρει που ξενυχτούσε», γιατί τέτοιες εμπειρίες έχη. Ή, αν ακούγονται την νύχτα από τον επάνω όροφο ντούκ-ντούκ, ένας που έχη καλούς λογισμούς θα πη: «μετάνοιες κάνει», ενώ ένας που δεν έχη καλούς λογισμούς θα πη: «όλη την νύχτα χορεύει». Αν ακούγεται μελωδία, ο ένας θα πη: «τί ωραίες ψαλμωδίες», ενώ ο άλλος θα πη: «τί τραγούδια είναι αυτά».

Θυμάστε πώς αντιμετώπισαν τον Χριστό οι δύο ληστές που είχαν σταυρωθή μαζί Του; Και οι δύο έβλεπαν τον Χριστό επάνω στον Σταυρό, την γη να σείεται κ.λπ. Τί λογισμό όμως έβαλε ο ένας και τί ο άλλος! Ο ένας, ο εξ ευωνύμων, βλασφημούσε και έλεγε: «Ει συ εί ο Χριστός, σώσον σεαυτόν και ημάς»⁸. Ο άλλος, ο εκ δεξιών, έλεγε: «Ημείς μεν άξια ών επράξαμεν απολαμβάνομεν· ούτος δε ουδέν άτοπον έπραξε»⁹. Ο ένας σώθηκε, ο άλλος κολάσθηκε.

---

⁸ Λουκ. 23, 39.

⁹ Βλ. Λουκ. 23, 41.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - Οι βλάσφημοι λογισμοί

Ποιοί λογισμοί είναι βλάσφημοι

Γέροντα, δεν έχω καταλάβει πότε ένας λογισμός είναι βλάσφημος.

– Όταν μας έρχονται στον νού άσχημες εικόνες για τον Χριστό, για την Παναγία, για τους Αγίους ή για κάτι θείο και ιερό, ή ακόμη για τον πνευματικό μας Πατέρα κ.λπ., αυτά είναι βλάσφημοι λογισμοί. Αυτούς τους λογισμούς δεν πρέπει να τους λήη κιόλας κανείς.

– Ούτε στον πνευματικό;

– Στον πνευματικό αν πούμε: «μού περνούν βλάσφημοι λογισμοί για τον Χριστό ή για το Άγιο Πνεύμα ή για την Παναγία ή για τους Αγίους ή για σένα τον πνευματικό μου», αυτό αρκεί. Αυτές οι βλασφημίες και οι αμαρτίες είναι όλες του διαβόλου· δεν είναι δικές μας. Γι' αυτό δεν χρειάζεται να στενοχωριώμαστε και για τις αμαρτίες του διαβόλου. Όταν ήμουν αρχάριος μοναχός, ένα διάστημα μου έφερνε ο διάβολος, ακόμη και μέσα στην εκκλησία, βλάσφημους λογισμούς και στενοχωριόμουν πολύ. Ότι άκουγα να λένε οι άλλοι, όταν ήμουν στρατιώτης, βρισιές κ.λπ., τα έφερνε ο διάβολος στον νού μου για τους Αγίους. Μου έλεγε ο πνευματικός: «Αυτοί οι λογισμοί είναι του διαβόλου. Από την στιγμή που στενοχωριέται ο άνθρωπος για τους άσχημους λογισμούς που περνάνε από το μυαλό του για τα ιερά πράγματα, αυτό είναι απόδειξη ότι δεν είναι δικό του, αλλά έρχονται απ' έξω». Εγώ πάλι στενοχωριόμουν. Έφευγα, πήγαινα στο παρεκκλήσι του Τιμίου Προδρόμου να προσευχηθώ, και ευωδιάζε η εικόνα του, όταν προσκυνούσα. Όταν μου έρχονταν πάλι τέτοιοι λογισμοί, ξαναπήγαινα στο παρεκκλήσι, πάλι ερχόταν μία ευωδία από την εικόνα! Μια μέρα την ώρα της Θείας Λειτουργίας, στο Τρισάγιο, έψελνα κι εγώ σιγανά το «Άγιος ο Θεός» του Νηλέως¹. Τότε βλέπω να μπαίνει από την πόρτα της Λιτής² ένα θηρίο μεγάλο, φοβερό, με σκυλήσιο κεφάλι. Πετούσε φλόγες από το στόμα και από τα μάτια του! Γυρίζει και μου δίνει δυο μούτζες, γιατί έψαλλα το «Άγιος ο Θεός»! Κοιτάζω δίπλα μου, μήπως το είδε και κάποιος άλλος, κανείς δεν το είχε δει. Μετά είπα στον πνευματικό: «αυτό και αυτό συνέβη». «Νά, τον είδες; μου είπε ο πνευματικός, αυτός είναι. Τώρα ησύχασες;».

– Ο άνθρωπος, Γέροντα, καταλαβαίνει πάντοτε αν ένας λογισμός είναι βλάσφημος;

– Αν το μυαλό που του έδωσε ο Θεός το δουλεύη, τότε καταλαβαίνει. Π.χ. μου λένε μερικοί: «Γέροντα, πώς είναι δυνατόν να υπάρχει κόλαση; Εμείς στενοχωριώμαστε να υπάρχει άνθρωπος στην φυλακή, πόσο μάλλον στην κόλαση».

---

¹ Νηλεύς Καμαράδος: Έζησε στην Κωνσταντινούπολη περί το 1880. Φιλοπονώτατος μουσικός που ασχολήθηκε με την θεωρία της βυζαντινής μουσικής και διακρίθηκε μεταξύ των ιεροψαλτών.

² Ο εσωνάρθηκας των μοναστηριακού τύπου ναών, δηλαδή ο μεταξύ του κυρίως ναού και του νάρθηκος χώρος. Έλαβε την ονομασία του από την σύντομη ακολουθία της Λιτής, η οποία στα Μοναστήρια ψάλλεται συνήθως σ' αυτόν τον χώρο στις μεγάλες εορτές, κατά τις ολονύκτιες αγρυπνίες, και περιλαμβάνει ιδιόμελα τροπάρια και μεγάλη δέηση και ικεσία (λιτή).

Αυτό όμως είναι βλασφημία, γιατί έτσι παρουσιάζονται ότι είναι πιο δίκαιοι από τον Θεό. Ο Θεός ξέρει τί κάνει. Θυμάστε ένα περιστατικό που αναφέρει ο Άγιος Γρηγόριος ο Διάλογος; Κάποτε ο επίσκοπος Φουρτουνάτος έδωξε ένα δαιμόνιο από μια δαιμονισμένη. Το δαιμόνιο μετά γύριζε μέσα στην πόλη σαν ένας φτωχός άνθρωπος και κατηγορούσε τον επίσκοπο. «Ο άσπλαχνος με έδωξε», φώναζε. «Βρέ, να πάρη η ευχή, του λέει κάποιος, γιατί σε έδωξε; Πώς το έκανε αυτό; Πέρανα μέσα στο δικό μου σπίτι». Πέρασε μέσα ο διάβολος. Σε λίγο του λέει: «Κρουώνω ρίζε ξύλα στο τζάκι». Ρίχνει εκείνος ξύλα στο τζάκι, βάζει κούτσουρα, δώσ' του φωτιά. Και τελικά, αφού έγινε καλό καμίνι, μπαίνει ο διάβολος στο παιδί του και το καημένο δαιμονίσθηκε και πήδηξε στην φωτιά και κήκε. Τότε κατάλαβε εκείνος τί έδωξε ο επίσκοπος και τί δέχτηκε αυτός. Για να τον διώξη ο επίσκοπος Φουρτουνάτος, κάτι ήξερε³.

Από που προέρχονται οι βλάσφημοι λογισμοί

– Γέροντα, να μας λέγατε κάτι για την καλή αδιαφορία.

– Η καλή αδιαφορία χρειάζεται σε έναν υπερευαίσθητο που τον ταλαιπωρεί το ταγκαλάκι⁴ με διάφορους λογισμούς. Τότε καλό είναι να γίνη λίγο αναισθητος, με την καλή έννοια, και να μη λεπτολογή μερικά πράγματα. Ή, ακόμη, χρειάζεται για κάποιον που μπορεί σε πολλά να είναι αδιάφορος, αλλά σε κάτι να του έχη δημιουργήσει ο πειρασμός μια υπερευαίσθησία, για να τον αχρηστέψη. Τότε για ένα διάστημα θα τον βοηθήση η καλή αδιαφορία. Θέλει όμως παρακολούθηση. Πρέπει να λήη τον λογισμό του και να παρακολουθήται από τον πνευματικό, αλλιώς μπορεί σιγά-σιγά να τα πάρη όλα σβάρνα και να φθάση στην άλλη άκρη, να γίνη τελείως αδιάφορος.

– Γέροντα, γιατί, όταν πέφτω στην λύπη, έχω βλάσφημους λογισμούς;

– Κοίταξε να δής τί γίνεται. Όταν το ταγκαλάκι σε βλέπη λυπημένη, το εκμεταλλεύεται και σου δίνει μια κοσμική καραμέλα, έναν αμαρτωλό λογισμό. Αφού πέσης την πρώτη φορά, μετά σε οδηγεί σε μεγαλύτερη στενοχώρια και δεν έχεις την δύναμη να αντιδράσης. Γι' αυτό δεν πρέπει να μένης ποτέ σε κατάσταση λύπης, αλλά να κάνης κάτι πνευματικό που θα σε βοηθήση να βγής από αυτήν την κατάσταση.

– Γέροντα, πολύ παιδεύομαι με κάτι λογισμούς...

– Είναι του πειρασμού. Ειρήνευε και μην τους ακούς. Εσύ είσαι ευαίσθητη. Ο διάβολος εκμεταλλεύεται την ευαισθησία σου, σε κάνει να λεπτολογής μερικά πράγματα, κολλάει το μυαλό σου εκεί και βασανίζεσαι άδικα. Μπορεί να σου φέρη άσχημους λογισμούς λ.χ. για την Γερόντισσα ή και για μένα τον ίδιο. Μήν τους δίνης σημασία. Ένας βλάσφημος λογισμός, αν του δώσης λίγη σημασία, μπορεί να σε ταλαιπωρήση, να σε τσακίση. Σου χρειάζεται λίγη καλή αδιαφορία.

Με βλάσφημους λογισμούς βασανίζει ο διάβολος συνήθως τους πολύ ευλαβείς και πολύ ευαίσθητους. Μεγαλοποιεί την πτώση τους, για να τους θλίβη, και εάν δεν κατορθώση να τους φέρη σε απόγνωση, ώστε να αυτοκτονήσουν, προσπαθεί

---

³ Βλ. Αγίου Γρηγορίου του Διαλόγου, *Ενεργητικός*, τόμος Α', Υπόθεσις ΛΕ', έκδ. Ματθ. Λαγγή, Αθήναι 1980, σ. 510.

⁴ Έτσι αποκαλούσε ο Γέροντας τον διάβολο.

τουλάχιστον να τους τρελλάνη και να τους αχρηστέψη. Και εάν δεν μπορέση να κάνη ούτε και αυτό, τον ευχαριστεί να τους φέρη έστω μία μελαγχολία.

Είχα συναντήσει κάποιον που συνέχεια έφτυνε. Μου λένε: «Δαιμόνιο έχει». «Δεν κάνουν έτσι, τους λέω, όταν έχουν δαιμόνιο». Όπως διαπίστωνα μετά, αυτός ο καημένος δεν είχε φταίξει σε τίποτε, ώστε να δαιμονισθή. Είχε μεγαλώσει ορφανός και είχε μια ευαισθησία· είχε και αριστερό λογισμό και λίγη φαντασία, που τα καλλιέργησε ο διάβολος και του έφερνε βλάσφημους λογισμούς. Όταν λοιπόν του έφερνε ο διάβολος τέτοιους λογισμούς, αυτός αντιδρούσε, τινάζοταν, έφτυνε τους βλάσφημους λογισμούς. Ο άλλος που έβλεπε αυτήν την σκηνή νόμιζε ότι είχε δαιμόνιο. Να έχη ο καημένος μια ευαισθησία, να φτύνη τους βλάσφημους λογισμούς και να του λένε: «Έχεις δαιμόνιο»!

Οι βλάσφημοι λογισμοί έρχονται πολλές φορές και από φθόνο του διαβόλου. Καμιά φορά μάλιστα μετά από αγρυπνία, όταν κανείς είναι πτώμα από την κούραση και δεν μπορή να αντιδράση, του φέρνει ο κακούργος διάβολος βλάσφημους λογισμούς και έπειτα, για να τον μπλέξη ή για να τον ρίξη στην απόγνωση, αρχίζει να του λέη: «Τέτοιους λογισμούς ούτε ο διάβολος δεν φέρνει! Τώρα δεν θα σωθής...». Ακόμη και για το Πανάγιο Πνεύμα μπορεί να του φέρη βλάσφημους λογισμούς και μετά να του πη ότι αυτή η αμαρτία δεν συγχωρείται κ.λπ.

– Γέροντα, μπορεί να έρθη εξ αιτίας μας ένας βλάσφημος λογισμός;

– Ναι, μπορεί και ο ίδιος ο άνθρωπος να δώση αφορμή. Όταν δεν υπάρχει ευαισθησία, οι βλάσφημοι λογισμοί είναι από υπερηφάνεια, από κατάκριση κ.λπ. Γι' αυτό, όταν κάνετε άσκηση και έχετε λογισμούς απιστίας, βλάσφημους, να ξέρετε ότι η άσκηση γίνεται με υπερηφάνεια. Σκοτίζεται ο νους από την υπερηφάνεια, αρχίζει η απιστία, και απογυμνώνεται ο άνθρωπος από την Χάρη του Θεού. Ή όταν κανείς ασχολήται με δογματικά θέματα, χωρίς να έχη τέτοιες προϋποθέσεις, μετά έχει βλάσφημους λογισμούς.

Περιφρόνηση στους βλάσφημους λογισμούς

– Γέροντα, ο Αββάς Ισαάκ λέει ότι νικάμε τα πάθη «διά της ταπεινώσεως, και όχι δια της περιφρονήσεως»⁵. Η περιφρόνηση ενός πάθους και η περιφρόνηση των βλάσφημων λογισμών είναι το ίδιο;

– Όχι, η περιφρόνηση ενός πάθους έχει υπερηφάνεια, αυτοπεποίθηση και, το χειρότερο, δικαιολογία. Δικαιολογείς δηλαδή τον εαυτό σου και δεν δέχεσαι το πάθος σου. Είναι σαν να λές: «δέν είναι δικό μου αυτό το πάθος, δεν έχει σχέση μ' εμένα», και δεν αγωνίζεσαι να απαλλαγής από αυτό. Τους βλάσφημους λογισμούς όμως πρέπει να τους περιφρονούμε, γιατί, όπως είπα, δεν είναι δικοί μας, αλλά του διαβόλου.

– Όταν υποκρίνεται κανείς μπροστά στους άλλους ότι έχει ένα πάθος, π.χ. όταν κάνη τον γαστρίμαργο, εμπαιζει τον διάβολο;

– Τότε υποκρίνεται με την καλή υποκρισία· δεν είναι ότι εμπαιζει τον διάβολο. Εμπαιζεις τον διάβολο, όταν σου φέρνη βλάσφημους λογισμούς κι εσύ ψάλλεις.

---

⁵ Αββά Ισαάκ του Σύρου, *Οι Ασκητικοί Λόγοι*, Επιστολή Δ', έκδ. «Αστήρ», Αθήναι 1961, σ. 329.

– Γέροντα, πώς να διώξω έναν βλάσφημο λογισμό την ώρα της ακολουθίας;
– Με την ψαλτική. «Ανοίξω το στόμα μου...»⁶. Δεν ξέρεις μουσικά; Να μην τον ξεσκαλίζης. Περιφρόνησέ τον. Όταν συζητά κανείς τέτοιους λογισμούς την ώρα της προσευχής, είναι σαν να ξεσκαλίζει ο στρατιώτης μια χειροβομβίδα την ώρα που δίνει αναφορά.

– Και αν επιμένει;

– Αν επιμένει, να ξέρης ότι κάπου μέσα σου έχει ένα στέκι. Τέλεια λύση: η περιφρόνηση στον διάβολο, διότι αυτός κάνει το φροντιστήριο της πονηρίας. Καλύτερα εκείνη την ώρα να μη λέμε ούτε την ευχή, γιατί δείχνουμε ότι μας απασχολεί το θέμα, και ο διάβολος στοχεύει στο αδύνατο σημείο και μας βομβαρδίζει συνέχεια με βλάσφημους λογισμούς. Καλύτερα να ψέλνουμε. Βλέπεις, και τα μικρά παιδιά, όταν θέλουν να περιφρονήσουν κάποιο παιδί που τα μιλάει, λένε «τραλαλά», τραγουδάνε. Το ίδιο να κάνουμε και εμείς στον διάβολο. Θα ψέλνουμε όμως, δεν θα τραγουδάμε. Η ψαλμωδία είναι προσευχή στον Θεό, αλλά και περιφρόνηση στον διάβολο. Οπότε, την τρώει και από 'δώ ο πονηρός, την τρώει και από 'κεί, και θα σκάση.

– Όταν είμαι έτσι, Γέροντα, δεν μπορώ να ψάλλω, δυσκολεύομαι ακόμη και να πάω να κοινωνήσω.

– Αυτό είναι πολύ επικίνδυνο! Σού κάνει αποκλεισμό το ταγκαλάκι! Να πηγαίνης να ψάλλης, να κοινωνάς, γιατί δεν είναι δικοί σου αυτοί οι λογισμοί. Μόνο σ' αυτό να μου κάνης υπακοή: να ψάλλης ένα «Αξιόν εστιν», για να πάρη τα ναύλα του το ταγκαλάκι και να φύγη. Δεν σου είχα πει για ένα καλογέρι; Είχε έρθει δώδεκα χρόνων στο Άγιον Όρος. Ήταν ορφανό, είχε χάσει την στοργή από την σαρκική του μάνα και είχε δώσει όλη του την αγάπη στην Παναγία. Την αισθανόταν σαν μάνα του. Να έβλεπες με τί ευλάβεια προσκυνούσε τις εικόνες! Ύστερα ο πειρασμός εκμεταλλεύτηκε αυτήν την αγάπη και του έφερε βλάσφημους λογισμούς. Το καημένο δεν πήγαινε ούτε να προσκυνήσει τις εικόνες. Το έμαθε ο Γέροντάς του, το πήρε από το χέρι και το έβαλε να ασπασθή την εικόνα της Παναγίας και του Χριστού στο πρόσωπο, στα χέρια, και αμέσως ο διάβολος έφυγε. Είναι κατά κάποιον τρόπο αναίδεια να ασπασθής στο πρόσωπο την Παναγία και τον Χριστό, αλλά αυτό το έκανε ο Γέροντας, για να διώξη τους λογισμούς που είχε το καλογέρι.

Πότε φταίμε για τους βλάσφημους λογισμούς

– Γέροντα, όταν έχω προσβολή βλάσφημου λογισμού χωρίς συγκατάθεση δική μου, φταίω;

– Αν στενοχωρηθής και δεν τον δεχθής, δεν είναι τίποτε.

– Γέροντα, πότε φταίει κανείς για έναν βλάσφημο λογισμό;

– Αν δεν στενοχωριέται που έχει τέτοιον λογισμό και κάθεται και τον συζητά, τότε φταίει. Και όσο θα δέχεται τους βλάσφημους λογισμούς, τόσο θα δέχεται την ταραχή του διαβόλου. Γιατί, όταν του περνά ένας βλάσφημος λογισμός και τον εξετάζει και τον συζητά με το μυαλό του, δέχεται έναν μικρό δαιμονισμό.

---

⁶ Η αρχή του ειρμού της α' ωδής του κανόνος του Ακαθίστου Ύμνου.

– Και πώς θα φύγουν, Γέροντα, τέτοιοι λογισμοί;

– Αν στενοχωριέται κάποιος, όταν του έρχονται τέτοιοι λογισμοί και δεν τους συζητά, θα κόβονται μόνοι τους, γιατί δεν θα τροφοδοτούνται. Δένδρο που δεν ποτίζεται, θα ξεραθή. Από την στιγμή όμως που κάποιος ευχαριστηθή μ' αυτούς, έστω και λίγο, τους τρέφει, ποτίζεται ο παλιός άνθρωπος και δύσκολα θα ξεραθούν.

– Γέροντα, μερικές φορές δέχομαι τους βλάσφημους λογισμούς, συγκατατίθεμαι, και μετά το καταλαβαίνω, αλλά δεν μπορώ να τους διώξω.

– Εσύ ξέρεις τί παθαίνεις; Κάποια στιγμή έχεις αλλού τον νού σου, είσαι αφηρημένη και χαζεύεις με ανοιχτό το στόμα. Έρχεται τότε το ταγκαλάκι, σου ρίχνει μέσα μια καραμέλα κι εσύ αρχίζεις να την πιπιλίζεις. Νιώθεις την γεύση της και μετά δυσκολεύεσαι να την πετάξεις. Πρέπει, μόλις σε γλυκάνη λίγο, αμέσως να την πετάξεις.

– Και όταν, Γέροντα, περνάει ένας βλάσφημος λογισμός, τον δέχομαι λίγο και μετά τον διώχνω;

– Τότε είναι σαν να σου έδωσε ο διάβολος μια καραμέλα, την πιπίλισες λίγο και μετά την έφτυσες. Πρέπει να την φτύσεις αμέσως. Διαφορετικά, στην αρχή θα σε ξεγελάει με μια καραμέλα και ύστερα θα σε ποτίζει φαρμάκι και θα σε κοροϊδεύει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - Η εμπιστοσύνη στον λογισμό

Η εμπιστοσύνη στον λογισμό είναι αρχή πλάνης

Γέροντα, όταν θυμώνω, γίνομαι σαν χείμαρρος· δεν μπορώ να συγκρατηθώ.

– Γιατί να μην μπορώ να συγκρατηθής;

– Γιατί πιστεύω στον λογισμό μου.

– Έ, τότε έχεις δικό σου πιστεύω, δικό σου σύμβολο πίστεως!... Ο εγωισμός φταίει. Να μη δικαιολογής τον λογισμό σου. Έναν μπανταλό¹ λογισμό, μόνη σου να τον πετάς, να μην τον δέχεσαι.

– Και πώς θα καταλάβω ότι ένας λογισμός είναι μπανταλός;

– Έ, αν δεν καταλαβαίνης, να τον λές στην Γερόντισσα καί, τάκ, να τον πετάς, κάνοντας υπακοή σε ό,τι σου πη. Το να εμπιστεύεται ένας πνευματικός άνθρωπος στον λογισμό του είναι αρχή πλάνης. Σκοτίζεται το μυαλό του από την υπερηφάνεια και μπορεί να πλανηθή. Καλύτερα να τρελλαθή, γιατί τότε θα έχη ελαφρυντικά.

– Δεν χωράει βοήθεια, Γέροντα, από τους άλλους;

– Για να βοηθηθή, στην κατάσταση που βρίσκεται, πρέπει και ο ίδιος να βοηθήση. Να καταλάβη ότι το να πιστεύη στον λογισμό που του λέει λ.χ. πώς είναι ο καλύτερος από όλους, ότι είναι άγιος κ.λπ., αυτό είναι πλάνη. Ούτε με το πυροβόλο δεν φεύγει αυτός ο λογισμός, αν ο ίδιος τον κρατά. Πρέπει να ταπεινωθή, για να φύγη. Μερικές φορές μου ζητούν να προσευχηθώ για τέτοιες περιπτώσεις. Τί προσευχή να κάνω; Αφού εκείνος έχει μέσα του το φιτίλι του διαβόλου, πάλι θα τιναχθή. Σαν να κρατάη κάποιος στα χέρια του φιτίλια από φουρνέλα και ζητάη να τον βοηθήσης, για να μην ανατιναχθή.

– Γέροντα, έχω γίνει στρουφνή.

– Ποιός το λέει; Ο λογισμός σου; Εγώ σε παρακολουθώ από το Άγιον Όρος. Έχω τον νού μου. Δεν έγινες στρουφνή. Αν όμως πιστέψης στον λογισμό σου, τότε θα σου στρίψη. Μην πιστεύης στον λογισμό σου, ούτε αν σου λήη ότι είσαι χάλια ούτε αν σου λήη ότι είσαι αγία.

Η εμπιστοσύνη στον λογισμό δημιουργεί ψυχολογικά προβλήματα

– Γέροντα, όταν κάποιος έχη τον λογισμό ότι όλοι ασχολούνται μ' αυτόν κ.λπ., πώς θα τον διώξη;

– Αυτό είναι του πειρασμού που πάει να τον αρρωστήση. Να αδιαφορήση, να μην πιστεύη καθόλου σ' αυτόν τον λογισμό. Ένας λ.χ. που έχη καχυποψία, αν δη έναν γνωστό του να μιλάη σιγά σε έναν άλλον, σκέφτεται: «για μένα λέει· δεν το περίμενα απ' αυτόν!», ενώ εκείνοι για άλλο θέμα συζητούν. Και αν δεν προσέξη, εξελίσσεται σιγά-σιγά και που φθάνει! Νομίζει ότι τον παρακολουθούν, ότι τον καταδιώκουν. Ακόμη και αν έχη συγκεκριμένα στοιχεία ότι οι άλλοι ασχολούνται μ'

---

¹ Ο Γέροντας χρησιμοποιούσε αυτήν την λέξη με την σημασία του «χαζούλικος».

αυτόν, να ξέρη ότι και αυτά ο ίδιος ο εχθρός τα έχει ταιριάξει έτσι, για να τον πείση. Και πώς τα συνδυάζει ο διάβολος!

Γνωρίζω έναν νέο πού, ενώ είναι εξυπνότατος, πιστεύει στον λογισμό του που του λέει ότι δεν είναι ισορροπημένος. Με το να δέχεται τους λογισμούς που του φέρνει το ταγκαλάκι, του έχουν δημιουργηθή ένα σωρό κόμπλεξ. Έκανε απόπειρα αυτοκτονίας, έχει λειώσει τους γονείς του. Ο Θεός του έδωσε δυνάμεις και χαρίσματα, αλλά όλα του τα αχρηστεύει ο εχθρός, και έτσι βασανίζεται και αυτός και οι άλλοι. Δεν μπορώ να καταλάβω γιατί τους δέχονται αυτούς τους ταγκαλακίστικους λογισμούς και κάνουν την ζωή τους βασανισμένη, τα βάζουν και με τον Θεό, που τόσο πολύ μας ευεργετεί και μας αγαπάει. Όσα και εάν πής σε έναν τέτοιον άνθρωπο, δεν ωφελεί. Εάν δεν πάψη να πιστεύη τους λογισμούς που του φέρνει ο εχθρός, μόνον που θα κουράζεσαι.

– Γέροντα, ο ευαίσθητος είναι ψυχικά αδύνατος, είναι άρρωστος;

– Όχι, το φιλότιμο και η ευαισθησία είναι φυσικά χαρίσματα, αλλά κατορθώνει δυστυχώς ο διάβολος να τα εκμεταλλεύεται. Έναν ευαίσθητο άνθρωπο τον κάνει συχνά να μεγαλοποιή τα πράγματα, για να μην μπορή να σηκώση κάποια δυσκολία ή να την σηκώνη για λίγο και μετά να κάμπτεται, να απογοητεύεται, να ταλαιπωρήται, και τελικά να σακατεύεται. Αν αξιοποιήση την κληρονομική ευαισθησία, θα γίνη ουράνια. Αν αφήση να την εκμεταλλευθή ο διάβολος, θα πάη χαμένη. Γιατί, αν δεν αξιοποιή ο άνθρωπος τα χαρίσματά του, τα εκμεταλλεύεται ο διάβολος. Έτσι πετάει τα δώρα του Θεού. Αντί να ευγνωμονή τον Θεό, τα παίρνει όλα ανάποδα. Ο ευαίσθητος, όταν πιστεύη στον λογισμό του, μπορεί να καταλήξη ακόμη και στο ψυχιατρείο, ενώ ο αδιάφορος με το «δέν βαριέσαι» δεν πάει βέβαια καλά, αλλά τουλάχιστον δεν καταλήγει και στο ψυχιατρείο. Γι' αυτό το ταγκαλάκι κυνηγάει τους ευαίσθητους ανθρώπους.

Άλλοι πάλι βάζουν έναν λογισμό, ή μάλλον το ταγκαλάκι τους φέρνει έναν λογισμό, ότι έχουν κληρονομική επιβάρυνση, και προσπαθεί να τους πείση να πιστέψουν ότι κάτι έχουν. Τους φοβίζει, για να τους ζαλίση και να τους αχρηστέψη στα καλά καθούμενα. Αλλά και κάτι κληρονομικό αν υπάρχει, μπροστά στην Χάρη του Θεού τίποτε δεν μπορεί να σταθή. Θυμάστε τον Άγιο Κυπριανό² που από μάγος έγινε Ιεράρχης της Εκκλησίας και Μάρτυς Χριστού; Ο Μωυσής πάλι ο Αιθίοπας³ από ληστής έγινε πιο ευαίσθητος από πολλούς μεγάλους Πατέρες. Σε τί κατάσταση έφθασε! Όταν πήγε να τον δη ο Άγιος Μακάριος, τον ρώτησε: «Τί να κάνω; με ενοχλεί ο κόσμος και δεν μπορώ να βρώ ησυχία». Και εκείνος του είπε: «Μωυσή, Μωυσή, είσαι πολύ ευαίσθητος. Να πάς στην Πετραία Αραβία⁴, γιατί δεν μπορείς εσύ να διώξης τον κόσμο!»⁵. Πέρασε στην ευαισθησία και τον Μέγα Αρσένιο που ήταν από αρχοντική οικογένεια, μορφωμένος, καλλιεργημένος άνθρωπος, ενώ εκείνος ήταν ένας ληστής. Νά, βλέπεις η Χάρη του Θεού τί κάνει! Αλλά είχε πολλή ταπεινωση.

Οι ιδιοτροπίες ξεκινούν από τον λογισμό

² Η μνήμη του εορτάζεται στις 2 Οκτωβρίου.

³ Η μνήμη του εορτάζεται στις 28 Αυγούστου.

⁴ Η ενδοτέρα έρημος στο βορειοδυτικό τμήμα της Αραβίας.

⁵ Βλ. *Το Γεροντικόν*, Αββάς Μακάριος ο Αιγύπτιος κβ', έκδ. «Αστήρ», Αθήναι 1981, σ. 68.

– Γέροντα, αυτός που σιχαίνεται, γιατί το παθαίνει;

– Πές μου, εσύ τί σιχαίνεσαι;

– Όλα τα σιχαίνομαι.

– Τότε όλα σ' εσένα θα έρχονται! Και τα σκουλήκια στα φρούτα ή στα όσπρια και καμμιά τρίχα στο ψωμί κ.λπ.

– Έτσι γίνεται, Γέροντα!

– Δόξα Σοι ο Θεός! Βλέπεις πόσο σε βοηθάει ο Θεός για να το ξεπεράσης;

– Από τον λογισμό δεν ξεκινάει, Γέροντα, αυτό; Ας πούμε ότι βρήκε η αδελφή μια τρίχα. Ας την βγάλη στην άκρη.

– Αυτό είναι ευλογία! Δώσ' την σ' εμένα, να την πάρω εγώ ευλογία!... Άχ! Θυμάμαι, μια φορά στο Σινά πηγαίναμε κάπου με έναν μοναχό και του έδωσα δυο ροδάκινα. Τον βλέπω, δεν τα τρώει. Ήθελε να πάη να τα πλύνη, για να τα φάη, και τα κρατούσε στα χέρια, μην τα βάλη στην τσέπη και κολλήσουν μικρόβια και από την τσέπη! Ο αδελφός του που είχε οκτώ παιδιά μου έλεγε: «Περισσότερο σαπούνι ξοδεύει αυτός, για να πλύνη τα χέρια του, παρά η γυναίκα μου με τα οκτώ παιδιά που πλένει!». Και να δήτε τί έπαθε! Εκεί στο Σινά έδιναν σε κάθε καλόγερο και έναν Βεδουϊνο, για να τον εξυπηρετή, να του πηγαίνει το φαγητό κ.λπ. Ο Βεδουϊνος που έδωσαν σ' αυτόν ήταν ο πιο βρώμικος απ' όλους. Κατάμαυρος! Μύριζαν τα ρούχα του, μύριζε ολόκληρος. Μια εβδομάδα έπρεπε να τον βάλης στο μουσκιό, για να καθαρίση! Τα χέρια του ήταν..., μην τα ρωτάς! Έπρεπε να τα ξύσης με την σπάτουλα! Εν τω μεταξύ, όταν έπιανε το τσανάκι, για να του πάη το φαγητό, έβαζε τα δυο του δάχτυλα μέσα. «Φύγε, φύγε...», του φώναζε εκείνος, μόλις τον έβλεπε. Τελικά αυτός ο μοναχός ούτε δυο εβδομάδες δεν κάθησε στο Σινά· έφυγε.

Θυμάμαι, και στο Κοινόβιο είχαμε έναν μοναχό που ως λαϊκός ήταν νωματάρης. Τον είχαν βάλει διαβαστή, γιατί ήταν μορφωμένος. Τόσα χρόνια ήταν στο μοναστήρι και σιχαινόταν. Που να αγγίξη πόμολο! Με το πόδι άνοιγε την πόρτα ή σκουντούσε το μάνταλο με τον αγκώνα και μετά καθάριζε με οινόπνευμα το μανίκι που το ακούμπησε! Ακόμη και την πόρτα της εκκλησίας με το πόδι την άνοιγε. Και επέτρεψε ο Θεός, όταν γέρασε, να σκουληκιάσουν τα πόδια του, ιδίως το ένα με το οποίο άνοιγε τις πόρτες. Ήμουν παρανοσοκόμος, όταν ήρθε για πρώτη φορά στο νοσοκομείο της Μονής με δεμένο το πόδι. Μου είπε ο νοσοκόμος να το λύσω και εκείνος πήγε να φέρη κάτι γάζες. Όταν το άνοιξα, τί να δώ! Πώ, πώ, ήταν γεμάτο σκουλήκια! «Πήγαινε στην θάλασσα, του λέω, πλύν' το, να φύγουν τα σκουλήκια, και έλα να κάνουμε αλλαγή». Που είχε φθάσει! Τί τιμωρία! Εγώ τα έχασα. Μου λέει ο νοσοκόμος: «Κατάλαβες από τί είναι αυτό;». «Κατάλαβα, του λέω, επειδή ανοίγει την πόρτα με το πόδι!».

– Και σ' αυτήν την κατάσταση, Γέροντα, συνέχιζε να ανοίγη την πόρτα με το πόδι;

– Ναί, με το πόδι! Και είχε γεράσει καλόγερος!

– Δεν το κατάλαβε;

– Δεν ξέρω. Μετά πήγα στην Μονή Στομίου στην Κόνιτσα. Τί θάνατο είχε ποιός ξέρει! Και έβλεπες, εκεί στο Κοινόβιο μερικοί νέοι μοναχοί πήγαιναν και έτρωγαν από το περίσσευμα που άφηναν στα πιάτα τους τα γεροντάκια, για να πάρουν ευλογία!

Μάζευαν τα περισσεύματα των κλασμάτων. Ἡ ἄλλοι ασπάζονταν το πόμολο, γιατί το ακούμπησαν οι Πατέρες, και αυτός, όταν προσκυνούσε τις εικόνες, μόλις που ακουμπούσε το μουστάκι του στην εικόνα. Και το μουστάκι τί θα τραβούσε μετά με το οινόπνευμα!

– Όταν, Γέροντα, κάτι τέτοιο γίνεται σε ιερά πράγματα, δεν είναι ανευλάβεια;

– Μά από 'κεί ξεκινάει κανείς και φθάνει πιο πέρα. Ἐφθασε στο σημείο να μην προσκυνάη, γιατί φοβόταν μήπως εκείνος που προσκύνησε πριν από αυτόν την εικόνα είχε καμμιά αρρώστια!

– Δηλαδή, για να μη σιχαίνεται κανείς, δεν πρέπει να δίνη σημασία;

– Τις σαβούρες που τρώνε οι άνθρωποι δεν τις βλέπουν! Ἄμα κάνη κανείς τον σταυρό του, είτε φοβία έχει είτε νοσοφοβία, βοηθάει μετά ο Χριστός. Εκεί στο Καλύβι πόσοι περνάνε που έχουν διάφορες αρρώστιες! Και μερικοί απλοί κάνουν τον σταυρό τους, οι καημένοι, παίρνουν το κύπελλο που έχω εκεί και πίνουν νερό. Οι ἄλλοι που φοβούνται δεν το αγγίζουν. Ἦρθε πριν από λίγες μέρες κάποιος που είχε πολύ μεγάλη θέση σε κάποια υπηρεσία. Τόσο φοβάται ο καημένος τα μικρόβια, που έχει ασπρίσει τα χέρια του, για να τα καθαρίζη με το οινόπνευμα. Ακόμη και το αυτοκίνητό του το τρίβει με οινόπνευμα! Τον λυπήθηκα! Ξέρεις τί είναι να έχη τέτοια θέση και να κινείται έτσι; Του έδωσα λουκούμι, και δεν το πήρε, επειδή το έπιασα. Αλλά και στο κουτί να ήταν, πάλι δεν θα το έπαιρνε, γιατί θα σκεφτόταν ότι και στο κουτί θα το έβαλε κάποιος ἄλλος με τα χέρια του. Παίρνω το λουκούμι, το τρίβω στα παπούτσια του και το τρώω. Του έκανα κάμποσα τέτοια και τρόμαξα να τον κάνω να ελευθερωθή λίγο από αυτό. Νά, και σήμερα ἦρθε εδώ μια κοπέλα που είχε νοσοφοβία. Και όταν μπήκε μέσα δεν πήρε ευχή, γιατί φοβόταν μην κολλήσω μικρόβια, και όταν έφυγε, έπειτα από τόσα που της είπα, για να την βοηθήσω, πάλι δεν πήρε ευχή. «Δεν σου φιλώ το χέρι, μου λέει, γιατί φοβάμαι μην κολλήσω μικρόβια!» Τί να πής; Κάνουν έτσι μαύρη την ζωή τους.

Οι κατά φαντασίαν ασθενείς

Μεγαλύτερη αρρώστια είναι το να πιστέψη ο άνθρωπος στον λογισμό του ότι έχει κάποια αρρώστια. Ο λογισμός αυτός του δημιουργεί άγχος, τον κάνει να στενοχωριέται, να μην έχη όρεξη για φαγητό, να μην μπορή να κοιμηθή, να παίρνη φάρμακα, και τελικά αρρωσταίνει, ενώ ήταν καλά. Να είναι άρρωστος κανείς και να κάνη θεραπεία, αυτό το καταλαβαίνω· αλλά να είναι υγιής και να νομίζη ότι είναι άρρωστος και να αρρωσταίνη στα καλά καθούμενα, αυτό είναι... Ἐνας λ.χ., ενώ έχει και σωματική και πνευματική δύναμη, δεν μπορεί να κάνη τίποτε, γιατί έχει πιστέψει στον λογισμό που του λέει ότι δεν είναι καλά, με αποτέλεσμα να σβήνη σωματικά και πνευματικά. Δεν είναι ότι λέει ψέματα. Αν ο άνθρωπος πιστέψη ότι κάτι έχει, πανικοβάλλεται, τσακίζεται, και δεν έχει μετά κουράγιο να κάνη τίποτε. Ἐτσι αχρηστεύεται χωρίς λόγο.

Ἐρχονται μερικοί στο Καλύβι που είναι τελείως τσακισμένοι. «Μου λέει ο λογισμός ότι έχω έιτζ», λένε και το πιστεύουν. Τους ρωτάω: «Μήπως συνέβη εκείνο, εκείνο;». «Όχι», μου λένε. «Τότε άδικα στενοχωριέσαι. Πήγαινε να κάνης μια εξέταση, για να σου φύγη ο λογισμός». «Και αν γίνη η εξέταση και βρουν ότι έχω;», λένε

μερικοί και δεν μ' ακούν και βασανίζονται. Ενώ αυτοί που ακούν, κάνουν εξέταση, βλέπουν ότι δεν έχουν τίποτε καί, να δήτε, το πρόσωπό τους αλλάζει, το κουράγιο επανέρχεται. Οι άλλοι από την στενοχώρια ξαπλώνουν στο κρεβάτι και ούτε να φάνε δεν θέλουν. Εντάξει, έχεις έιτζ. Για τον Θεό δεν υπάρχει δύσκολο πρόβλημα. Αν ζήσης πιο πνευματικά, εξομολογήσαι, κοινωνάς κ.λπ., θα βοηθηθής.

– Πώς ξεκινάει, Γέροντα, και νομίζει κάποιος ότι είναι άρρωστος;

– Σιγά-σιγά καλλιεργεί αυτόν τον λογισμό. Πολλές φορές μπορεί να υπάρχει κάποια αιτία, αλλά να μην είναι κάτι σοβαρό. Βγάζει μετά και ο λογισμός κάτι ακόμη και το μεγαλοποιεί. Όταν ήμουν στην Μονή Στομίου, ήταν ένας οικογενειάρχης στην Κόνιτσα που νόμιζε ότι είχε φυματίωση. Δεν άφηνε ούτε την γυναίκα του να πάη κοντά του. «Μήν πλησιάζης, της έλεγε, θα κολλήσης». Σε ένα ξύλο κρεμούσε η καημένη το καλάθι με το φαγητό και του το έδινε από μακριά. Η φουκαριάρα είχε λειώσει. Τα παιδιά του τα κακόμοιρα από μακριά τον έβλεπαν. Αυτός εν τω μεταξύ δεν είχε τίποτε, αλλά, επειδή ο ήλιος δεν τον έβλεπε – ήταν κλεισμένος μέσα και τυλιγμένος συνέχεια με τις κουβέρτες –, ήταν κίτρινος και πίστευε ότι έχει χτικιό. Σηκάνομαι και πάω στο σπίτι του. Μόλις με είδε, μου λέει: «Μη με πλησιάζης, καλόγερε, μην κολλήσης κι εσύ, και έρχεται κόσμος εκεί στο μοναστήρι. Έχω χτικιό». «Ποιός σου είπε, μωρέ, ότι έχεις χτικιό;», του λέω. Η γυναίκα του έφερε να με κεράση γλυκό καρύδι. «Άνοιξε το στόμα σου, του λέω. Θα κάνης υπακοή τώρα». Το άνοιξε· δεν ήξερε τί θα κάνω. Βάζω το καρύδι μέσα στο στόμα του και το γυρνάω δυό-τρεις φορές και ύστερα το παίρνω και το τρώω. «Μή, μή, θα κολλήσης!», φώναζε. «Τί θα κολλήσω! Τίποτε δεν έχεις, του λέω. Αν είχες χτικιό, χαμένο το είχα να το κάνω αυτό; Σήκω να βγούμε έξω». Λέω στην γυναίκα του: «Πέταξέ τα όλα, φάρμακα, κουβέρτες ...». Τον σηκώνω και βγαίνουμε έξω. Έπειτα από τρία χρόνια που ήταν κλεισμένος μέσα κοιτούσε τον κόσμο παράξενα. Ύστερα, σιγά-σιγά, πήγε και στην δουλειά του. Τί είναι ο λογισμός, όταν τον καλλιεργής!

Με την υπακοή όλα ξεπερνιούνται

– Γέροντα, πώς μπορεί να βοηθηθή κανείς, όταν νομίζη ότι πάσχει από κάτι;

– Για να βοηθηθή, πρέπει να έχη πνευματικό, να του έχη εμπιστοσύνη και να του κάνη υπακοή. Θα πη τον λογισμό του και εκείνος θα του πη: «Σ' αυτό μη δίνης σημασία, εκείνο πρόσεξέ το» κ.λπ. Αν δεν έχη εμπιστοσύνη και δεν υπακούη, δεν μπορεί να του φύγη ο λογισμός. Ξέρεις τί είναι να σου ζητούν βοήθεια και να μην κάνουν τίποτε οι ίδιοι; Ένας νέος που ζη ακατάστατα, έχει ψυχολογικά προβλήματα και ταλαιπωρείται, έρχεται με κάτι μάτια κατακόκκινα από το τσιγάρο και ζητάει να τον βοηθήσω. Έχει και μια ψευτοευλάβεια, ζητάει να του δώσω την εικόνα από το τέμπλο, για ευλογία, και μπαίνει μέσα στο Κελλί με το τσιγάρο! «Βρέ, του λέω, τα μάτια σου από το τσιγάρο έγιναν κατακόκκινα σαν του λυσσασμένου σκυλιού. Ούτε γέροι δεν καπνίζουν εδώ μέσα. Εγώ λιβανίζω εδώ πέρα». Το δικό του αυτός. Έρχεται, ζητάει βοήθεια και δεν βγαίνει από τον λογισμό του. «Γιατί δεν με κάνεις καλά;», μου λέει. Θέλει να γίνη καλά με μαγικό τρόπο, χωρίς ο ίδιος να κάνη καμμιά προσπάθεια. «Εσύ δεν είσαι για θαύμα, του λέω. Δεν έχεις τίποτε. Πιστεύεις στον λογισμό σου». Αν

έκανε υπακοή, θα βοηθιόταν. Έχω προσέξει ότι όποιος ακούει, τάνκ-τάνκ προχωράει και πάει καλά. Και αυτός και οι δικοί του μετά είναι ήσυχοι.

Μια φορά πήγε ένας ιερέυς σε ένα μοναστήρι και του είπαν να ψάλη, αλλά εκείνος αρνήθηκε. «Γιατί, του λένε, δεν ψάλλεις;». «Γιατί ο ψαλμός λέει: "Αι υψώσεις του Θεού εν τω λάρυγγι αυτών, και ρομφαίαι δίστομοι εν ταις χερσίν αυτών"⁶». Φοβόταν την ρομφαία, αν ύψωνε την φωνή του, και επέμενε ότι ήταν κακό να ψάλη. «Βρέ καλέ μου, βρέ χρυσέ μου, δεν είναι έτσι», του έλεγαν οι άλλοι, τίποτε αυτός, το δικό του. Έ, πώς να συνεννοηθής με έναν τέτοιον άνθρωπο; Τί να τον κάνης; Ακόμη και αν αυτό που έλεγε αυτός ήταν σωστό και ο άλλος του έλεγε: «όχι, δεν είναι έτσι, έτσι είναι», και έκανε υπακοή στο λάθος του άλλου, πάλι θα έπαιρνε Χάρη, και μάλιστα μεγάλη Χάρη, γιατί ταπεινώθηκε.

Πόσοι βασανίζονται έτσι χρόνια, επειδή πιστεύουν στον λογισμό τους και δεν ακούνε! Όσα και να τους πής, όσα και να τους κάνης, όλα τα παίρνουν ανάποδα. Και δεν είναι ότι πίστεψε κανείς μια φορά στον λογισμό του και το κακό σταμάτησε εκεί, αλλά το κακό αυξάνει. Καλλιεργείται-καλλιεργείται και μπορεί να φθάση στην τρέλλα. Φτιάχνει π.χ. κάποιος ένα σπίτι και του λένε: «Πώς το φτιάχνεις έτσι; Θα πέση και θα σε πλακώση». Επειδή είναι στην αρχή, αν ακούση, εύκολα μπορεί να το χαλάση και να το διορθώση. Αν όμως το τελειώση, πώς να το γκρεμίση μετά; Του λένε: «θά σε πλακώση», το βλέπει και αυτός ότι θα πέση, καταλαβαίνει τον κίνδυνο, αλλά σκέφτεται ότι ξοδεύτηκε, έκανε τόσο κόπο για να το φτιάξη, και δεν το χαλνάει, και τελικά πλακώνεται μέσα.

– Αυτός μπορεί να βοηθηθή;

– Αν θέλη, μπορεί να βοηθηθή. Όταν όμως του λές ότι αυτό δεν είναι σωστό και εκείνος δικαιολογή τον εαυτό του, πώς να βοηθηθή; Ας υποθέσουμε, ένας νέος έχει ζάχαρο καί, επειδή δεν ξέρει πόσο κακό μπορεί να του κάνη, νομίζει ότι δεν είναι κάτι σοβαρό. Του λέει ο γιατρός: «Το ζάχαρο βλάπτει και πρέπει να κάνης δίαιτα». Αν τον ακούση, δεν θα έχη προβλήματα. Αν όμως λήη: «άς έχω ζάχαρο· θα τρώω γλυκά, γιατί, όταν τρώω γλυκά, ζεσταίνομαι, μπορώ να κοιμάμαι χωρίς κουβέρτα, να μλώ και μέσ' στο χιόνι», πώς να συνεννοηθής μαζί του, αφού επιμένει στο δικό του;

– Γέροντα, είναι φυσιολογικό ένας νέος να πιστεύη στον λογισμό του;

– Ένας νέος, αν πιστεύη στον λογισμό του, έχει πολύ εγωισμό.

– Πώς θα το καταλάβη;

– Αν λ.χ. θυμηθή μερικά περιστατικά από την παιδική του ηλικία που δείχνουν τί δόση εγωισμού είχε από μικρός, θα το καταλάβη. Παρατηρούσα δύο παιδάκια. Το ένα πήρε ένα μαξιλάρι από αφρολέξ και το σήκωσε φυσιολογικά. Πήγε και το άλλο να το σηκώση και έκανε σαν να σήκωνε ένα σακκί τσιμέντο. Αυτό έχει εγωισμό. Όταν όμως λίγο μεγαλώση και καταλάβη ότι εκείνη η ενέργειά του ξεκινούσε από τον εγωισμό και το πη στην εξομολόγηση, έρχεται η Χάρη του Θεού, λυτρώνεται και βοηθιέται. Αλλοίμονο, ο Θεός δεν είναι άδικος!

– Όταν, Γέροντα, από κάποια πείρα που έχω, βλέπω περίπου τί εξέλιξη θα έχη μία κατάσταση του εαυτού μου, σ' αυτό υπάρχει αυτοπεποίθηση;

⁶ Ψαλμ. 149, 6.

– Να μη βγάζης συμπεράσματα μόνη σου. Ο Απόστολος Πέτρος, όταν τον κάλεσε ο Χριστός, περπάτησε επάνω στο νερό. Μόλις όμως του είπε ο λογισμός του ότι θα βουλιάξη, βούλιαξε⁷. Και ο Χριστός τον άφησε. «Αφού λές ότι θα βουλιάξης, βούλιαξε».

Και βλέπεις, ο ταπεινός, και θαύματα να κάνη, πάλι δεν πιστεύει στον λογισμό του. Ήταν στην Ιορδανία ένας πολύ απλός παπάς που έκανε θαύματα. Διάβαζε ανθρώπους και ζώα που είχαν κάποια αρρώστια και γίνονταν καλά. Πήγαιναν και Μουσουλμάνοι σ' αυτόν, όταν έπασχαν από κάτι, και τους θεράπευε. Αυτός, πριν λειτουργήσει, έπαιρνε ένα ρόφημα με λίγο παξιμάδι και μετά όλη την ημέρα δεν έτρωγε τίποτε. Κάποτε έμαθε ο Πατριάρχης ότι τρώει πριν από την Θεία Λειτουργία και τον κάλεσε στο Πατριαρχείο. Πήγε εκείνος, χωρίς να ξέρη γιατί τον ζητάνε. Όσοπου να τον φωνάξη ο Πατριάρχης, περίμενε μαζί με άλλους σε μια αίθουσα. Έξω έκανε πολλή ζέστη· είχαν κλειστά τα παντζούρια και από μια τρυπούλα περνούσε μια ακτίνα. Αυτός νόμισε ότι είναι σχοινί. Επειδή είχε ιδρώσει, βγάζει το ράσο του και το κρεμάει πάνω στην ακτίνα. Όταν το είδαν οι άλλοι που κάθονταν εκεί στην αίθουσα, τα έχασαν. Πάνε και λένε στον Πατριάρχη: «Ο παπάς που κολατσιζει πριν από την Θεία Λειτουργία κρέμασε το ράσο του πάνω σε μια ακτίνα!». Τον κάλεσε μέσα ο Πατριάρχης και άρχισε να τον ρωτάει: «Τί κάνεις; Πώς πάς; Κάθε πότε λειτουργείς; Πώς ετοιμάζεσαι για την Θεία Λειτουργία;». «Νά, λέει, διαβάζω την ακολουθία του όρθρου, κάνω και μερικές μετάνοιες και ύστερα φτιάχνω ένα ρόφημα, κολατσιζώ λίγο, και έπειτα λειτουργώ». «Γιατί το κάνεις αυτό;», τον ρωτάει ο Πατριάρχης. «Άμα φάω λιγάκι πριν από την Θεία Λειτουργία, λέει εκείνος, όταν κάνω κατάλυση⁸, πάει ο Χριστός επάνω. Ενώ, αν φάω μετά την Θεία Λειτουργία, πάει ο Χριστός από κάτω!» Με καλό λογισμό το έκανε! Του λέει τότε ο Πατριάρχης: «Όχι, δεν είναι σωστό αυτό. Πρώτα να κάνης κατάλυση, και έπειτα να τρώς λίγο». Έβαλε μετάνοια και το δέχθηκε.

Θέλω να πώ, παρόλο που είχε φθάσει σε τέτοια κατάσταση, να κάνη θαύματα, το δέχθηκε απλά· δεν είχε δικό του θέλημα. Ενώ, αν πίστευε στον λογισμό του, μπορούσε να πη: «Εγώ διαβάζω ανθρώπους και ζώα άρρωστα και γίνονται καλά, κάνω θαύματα· τί μου λέει αυτός; Έτσι που το σκέφτομαι, είναι πιο καλά, γιατί αλλιώς πάει το φαγητό πάνω από τον Χριστό».

Έχω καταλάβει ότι η υπακοή πολύ βοηθάει. Και λίγο μυαλό να έχη κανείς, αν κάνη υπακοή, γίνεται φιλόσοφος. Είτε έξυπνος είτε κουτός είτε υγιής είτε άρρωστος πνευματικά ή σωματικά είναι κανείς και βασανίζεται από λογισμούς, αν κάνη υπακοή, ελευθερώνεται. Λύτρωση είναι η υπακοή.

Ο μεγαλύτερος εγωιστής είναι αυτός που ακολουθεί τους λογισμούς του και δεν ρωτάει κανέναν· αυτοκαταστρέφεται. Μπορεί κάποιος να είναι έξυπνος, τετραπέρατος, αλλά, αν έχη θέλημα, αυτοπεποίθηση και φιλαυτία, βασανίζεται συνέχεια. Μπερδεύεται άσχημα και του δημιουργούνται προβλήματα. Για να βρη τον δρόμο του, πρέπει να ανοίξη την καρδιά του σε κάποιον πνευματικό και να ζητήσει ταπεινά την βοήθειά του. Μερικοί όμως αντί να πάνε στον πνευματικό, πάνε στον

⁷ Βλ. Ματθ. 14, 28-31.

⁸ Μετά την θεία Κοινωνία των πιστών και την διανομή του αντιδώρου, ο ιερέας καταλύει ό,τι απέμεινε στο Άγιο Ποτήριο.

ψυχίατρο. Αν ο ψυχίατρος είναι πιστός, θα τους συνδέση με κάποιον πνευματικό. Αν όχι, θα τους δώσει μόνο χάπια. Μόνον όμως τα χάπια δεν λύνουν το πρόβλημα. Χρειάζονται και πνευματική βοήθεια, για να μπορέσουν να το αντιμετωπίσουν σωστά και να καλυτερέψη η κατάστασή τους, και να μην ταλαιπωρούνται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 - Ο αγώνας κατά των λογισμών

Η πνευματική ζωή στον λογισμό βασίζεται

Διάβασα, Γέροντα, ότι οι Έλληνες στον Ιταλικό πόλεμο πρώτα προσπαθούσαν να χαλάσουν τα οχυρά του εχθρού και ύστερα έκαναν επίθεση.

– Και ο διάβολος το ίδιο κάνει. Όπως δηλαδή ο εχθρός, πριν κάνει επίθεση με το πυροβολικό, βομβαρδίζει με την αεροπορία τα οχυρά, για να τα σπάση, έτσι και ο διάβολος πρώτα βομβαρδίζει με λογισμούς τον άνθρωπο και ύστερα του επιτίθεται. Αν δεν χαλάση τον λογισμό του ανθρώπου, δεν επιτίθεται, γιατί ο άνθρωπος αμύνεται με τον καλό λογισμό· είναι στο αμπρί¹ του!

Ο αριστερός λογισμός είναι ξένο σώμα και πρέπει ο άνθρωπος να προσπαθήση να το αποβάλει. Αυτόν τον αγώνα όλοι έχουμε την δύναμη να τον κάνουμε. Κανένας δεν δικαιολογείται να πη ότι είναι αδύνατος και δεν μπορεί να τον κάνει. Δεν είναι κασμάς ούτε βαριά², για να μην μπορή να τα σηκώση, επειδή τρέμουν τα χέρια του. Δεν το βλέπω δύσκολο, το να τα παίρνουμε όλα δεξιά. Γιατί να εξετάσω λ.χ. την ιδιοτροπία του άλλου; Μπορεί στην πραγματικότητα αυτό που κάνει να μην είναι ιδιοτροπία, αλλά να το κάνει επίτηδες, για να ταπεινωθή.

– Γέροντα, ανησυχώ, γιατί όλο αριστερά δουλεύω. Αγωνίζομαι, αλλά δεν μπορώ να γυρίσω δεξιά.

– Το να αναγνωρίζης ποιοί λογισμοί δεν είναι καθαροί, να ανησυχής και να αγωνίζεσαι να τους απομακρύνης, και αυτό είναι πρόοδος. Αν θέλεις να προκόψης, όταν ο πονηρός σου επιτίθεται με αριστερούς λογισμούς και σε τραβάη προς το μέρος του, στρίψε με δύναμη αντίθετα το τιμόνι και αγνόησέ τον. Να προσπαθήσης να φέρνης καλούς λογισμούς και για τις μικρότερες αλλά και για τις μεγαλύτερες αδελφές, οι οποίες κάνουν εσωτερική εργασία αθόρυβα, γιατί το ταγκαλάκι σου χαλάει τον λογισμό, για να καθυστερήση την πνευματική σου πρόοδο. Εάν δεν σκάλωνες στους λογισμούς σου, θα είχες κάνει άλματα πνευματικά. Όλη η πνευματική ζωή στον λογισμό βασίζεται. Η πρόοδος στην πνευματική ζωή από τον λογισμό εξαρτάται.

– Γέροντα, πώς θα βοηθηθώ στον αγώνα κατά των αριστερών λογισμών;

– Με την εγρήγορση και την αδιάλειπτη προσευχή. Αν βρίσκεσαι σε εγρήγορση, προσέχεις και φέρνεις καλούς λογισμούς. Π.χ. βλέπεις ένα ποτήρι και σκέφτεσαι το Άγιο Ποτήριο, τον Μυστικό Δείπνο, τον Χριστό κ.λπ. Ενώ, αν δεν βρίσκεσαι σε εγρήγορση, μπορεί ο νούς σου να πάη σε διάφορα μη πνευματικά πράγματα ή ακόμη και σε ελεεινά. Γι' αυτό προσπάθησε να μη μαζεύης σαβούρα λογισμών και ύστερα παλεύης να τους διώξης. Να λές την ευχή και να συγκεντρώνεσαι. Και αν φεύγη ο νούς σου, πάλι να τον επαναφέρης και συνέχεια να κάνης το ίδιο. Μήν αφήνης τον νού σου να γυρίζη. Γιατί, ακόμη κι αν ο νούς δεν βρίσκεται πάντοτε σε άσχημα πράγματα αλλά σε ουδέτερα, ωστόσο και αυτά τον εξουδετερώνουν με τον περισπασμό, και γίνεται σπατάλη. Οι λογισμοί μάλιστα που

¹ Πρόχειρο υπόγειο χαράκωμα που προστατεύει κατά τον πόλεμο τους στρατιώτες από τις βολές του πυροβολικού και της αεροπορίας.

² Το βαρύ και μεγάλο σιδερένιο σφυρί.

δημιουργεί ο περισπασμός είναι πιο ύπουλοι από τους κακούς, επειδή δεν τους καταλαβαίνουμε, για να τους πετάξουμε.

– Γέροντα, ο λογισμός μου λέει: «Δεν έκανες καμμία προκοπή τόσα χρόνια που είσαι στο μοναστήρι».

– Για να ακούσω, τί άλλο σου λέει ο λογισμός; Όπως έχω καταλάβει, ακούτε πολύ το ταγκαλάκι. Τί ξεγέλασμα σάς κάνει! Γιατί πιστεύετε στο ταγκαλάκι; Γιατί ζαλίζεσθε; Ειρήνευε. Στενοχωριέσαι άδικα και ταλαιπωρείσαι χωρίς λόγο. Σου παρουσιάζει το ταγκαλάκι τα πράγματα μπερδεμένα, σαν τον φακίση. Σε ζαλίζει με λογισμούς απαισιοδοξίας, για να σου τρώη την ώρα και να σε περισπά από την προσευχή και την προσοχή στο διακόνημα. Έστω και λίγο αν σε ζαλίση και σε κάνη να μην έχης διάθεση να το πολεμήσης, και μόνον αυτό είναι αρκετό, για να λάβη την προαγωγή του. Προσπάθησε, όταν εργάζεσαι μόνη σου, να έχης το εξής τυπικό: Ψαλτική, δοξολογία, ευχή νοερά ή δυνατά, ώστε να αποφεύγης την μουρμούρα των λογισμών, δηλαδή να αλλάζης θέμα. Αφού ο διάβολος αλλάζει θέμα, γιατί να μην αλλάξουμε κι εμείς; Σάς έχω πει και άλλη φορά ότι επάνω σε κάποια συζήτηση, την στιγμή που είναι να πω στον άλλον αυτό που θα τον βοηθήση, έρχεται κάποιος και διακόπτει ή γίνεται κάποιος θόρυβος κ.λπ., για να αναγκασθώ να σταματήσω. Αφού ο πειρασμός κάνει τέτοια σχέδια, γιατί να μην κάνουμε κι εμείς σχέδια στον πειρασμό; Να είστε έξυπνες, να κοροϊδεύετε το ταγκαλάκι.

– Γέροντα, με ταλαιπωρεί η λύπη, η ακηδία... Περνώ μαρτύριο.

– Μαρτύριο πριν από το μαρτύριο!... Εσύ έχεις αυτοπεποίθηση. Σού έχουν γίνει κατάσταση οι αριστεροί λογισμοί, γι' αυτό παιδεύεσαι. Έχεις ανάγκη από δεξιούς λογισμούς. Πρέπει να μετατρέψης τις πονηρές μηχανές τού... εργοστασίου σου σε καλές μηχανές. Η καλύτερη επιχείρηση είναι να φτιάξη ο άνθρωπος ένα εργοστάσιο καλών λογισμών. Τότε, ακόμη και τα άσχημα θα τα φτιάχνη ο νούς του καλά. Π.χ. έναν άνθρωπο, αν τον δής σαν ψυχή, σαν άγγελο, ανεβαίνεις αγγελικά στον Ουρανό και η ζωή σου είναι πανηγύρι. Αν τον δής σαρκικά, κατεβαίνεις στην κόλαση.

– Μερικές φορές, Γέροντα, όταν βάζω έναν καλό λογισμό, σε λίγο μου έρχεται ένας αριστερός λογισμός και μου τα χαλάει όλα. Μήπως δεν το κάνω από την καρδιά μου;

– Σκοπός είναι να το κάνης από την καρδιά σου και, αν σου έρθη αριστερός λογισμός, να πής: «Αυτός είναι αλλότριος. Πρέπει να τον διώξω. Τώρα υπέγραψα πάει, τελείωσε».

– Όταν, Γέροντα, με αγώνα έχω διώξει έναν αριστερό λογισμό, πώς γίνεται και επανέρχεται, αφού τελείωσε το θέμα;

– Ναί, το θέμα τελείωσε, αλλά το ταγκαλάκι δεν τελείωσε. Δεν πεθαίνει ο διάβολος ποτέ. Έλεγε ένα γεροντάκι: «Ο σκύλος, μιά-δυό κλωτσιές αν του δώσης, φεύγει. Ο διάβολος δεν φεύγει· επιμένει. Εκεί-εκεί! Ανάβω ένα κερί στους Αγίους του Κελλιού, για να φύγη, και μου λένε οι δαίμονες: "Για μας το άναψες το κερί"; "Βρέ, σαβούρα, που για σάς; Για τους Αγίους το άναψα". "Ναί, όμως εμείς σε αναγκάσαμε", μου λένε».

– Γέροντα, όταν συμβαίνει κάτι δυσάρεστο σε κάποιον και αρχίζει να λήη: «γιατί, Θεέ μου, να μου συμβή και αυτό;», αυτός ο άνθρωπος βοηθιέται;

– Πώς να βοηθηθή! Η βάση είναι να τα ερμηνεύη ο άνθρωπος όλα με καλό λογισμό· μόνον τότε ωφελείται. Είναι μερικοί που έχουν καλή μηχανή, πολλές προϋποθέσεις για πνευματική ζωή, αλλά το τιμόνι τους έχει λάθος κατεύθυνση. Αν γυρίσουν το τιμόνι στην κατεύθυνση των καλών λογισμών, προχωρούν μετά στην σωστή κατεύθυνση σταθερά.

Η καλλιέργεια των καλών λογισμών

– Γέροντα, οι καλοί λογισμοί έρχονται μόνοι τους ή πρέπει να τους καλλιεργώ;

– Πρέπει να τους καλλιεργής. Να παρακολουθής τον εαυτό σου, να τον ελέγχεις και να προσπαθής, όταν ο εχθρός σου φέρη κακούς λογισμούς, να τους διώχνεις και να τους αντικαθιστάς με καλούς λογισμούς. Όταν αγωνίζεσαι έτσι, θα καλλιεργηθή η διάθεσή σου και θα γίνη καλή. Τότε ο Θεός, βλέποντας την καλή σου διάθεση, θα συγκαταβή και θα σε βοηθήση, οπότε οι κακοί λογισμοί δεν θα βρίσκουν μέσα σου τόπο. Θα φεύγουν και θα έχης πλέον φυσιολογικά καλούς λογισμούς. Θα αποκτήσης μια συνήθεια προς το καλό, θα έρθη η καλωσύνη στην καρδιά σου, και τότε θα φιλοξενής μέσα σου τον Χριστό. Αυτό όμως δεν γίνεται από την μια μέρα στην άλλη· χρειάζεται χρόνος και συνεχής αγώνας, για να λάβη η ψυχή τον στέφανο της νίκης. Τότε πια ο πόλεμος εξαλείφεται για πάντα, διότι οι πόλεμοι είναι ξεσπάσματα εσωτερικής ακαταστασίας, που την εκμεταλλεύονται οι προπαγάνδες των εχθρών.

– Δηλαδή, Γέροντα, όσοι έχουν καλούς λογισμούς, το πέτυχαν με αγώνα;

– Ανάλογα. Άλλοι άνθρωποι έχουν από την αρχή της πνευματικής τους ζωής καλούς λογισμούς και έτσι προχωρούν. Άλλοι, ενώ στην αρχή έχουν καλούς λογισμούς, ύστερα δεν προσέχουν και αρχίζουν να έχουν αριστερούς. Άλλοι έχουν στην αρχή αριστερούς λογισμούς, αλλά, παρακολουθώντας τον εαυτό τους και βλέποντας πόσες φορές την παθαίνουν, χάνουν την εμπιστοσύνη στον εαυτό τους και μετά έχουν καλούς λογισμούς. Άλλοι μπορεί να έχουν μισούς καλούς και μισούς κακούς. Άλλοι περισσότερους καλούς, άλλοι περισσότερους κακούς. Κάποιος λ.χ. που πάει να γίνη καλόγερος, ανάλογα με το περιβάλλον, με τις συνθήκες στις οποίες έζησε, έχει λογισμούς καλούς και κακούς. Μπορεί να έχη δέκα μέχρι είκοσι τοις εκατό, ακόμη και ογδόντα τοις εκατό, κακούς λογισμούς. Όταν αρχίση να κάνη εσωτερική εργασία, παρακολουθεί τον εαυτό του, προσπαθεί να διώχνη τους κακούς λογισμούς και να καλλιεργή τους καλούς. Συνεχίζοντας αυτήν την προσπάθεια, φθάνει μετά από ένα χρονικό διάστημα να έχη μόνον καλούς λογισμούς. Από το διάστημα που είχε τους κακούς λογισμούς στον κόσμο, θα εξαρτηθή και το διάστημα που θα χρειασθή για να φύγουν. Στην συνέχεια, σιγά-σιγά σταματούν και οι καλοί λογισμοί και φθάνει σε ένα άδειασμα. Τότε περνά μία περίοδο που δεν έχει ούτε καλούς ούτε κακούς λογισμούς. Αυτή η φάση φέρνει και κάποια ανησυχία στην ψυχή και ο άνθρωπος αρχίζει να αναρωτιέται: «Τί συμβαίνει; Τί γίνεται τώρα; Είχα κακούς λογισμούς, έφυγαν· ήρθαν καλοί. Τώρα δεν έχω ούτε κακούς ούτε καλούς». Μετά από αυτό το άδειασμα γεμίζει ο νους με την θεία Χάρη και έρχεται ο θείος φωτισμός.

– Αυτό το γέμισμα, Γέροντα, πώς είναι;

– Σε έναν που δεν έχει δει τα άστρα δεν μπορείς να του περιγράψεις πώς είναι ο ήλιος. Αν έχη δει τουλάχιστον τα άστρα, μπορείς να του δώσεις να καταλάβη περίπου πώς είναι ο ήλιος.

– Γέροντα, τί βοηθάει να φθάση κανείς σ' αυτό το άδειασμα που αναφέρατε;

– Η πνευματική μελέτη, η αδιάλειπτη προσευχή, η σιωπή και η φιλότιμη άσκηση. Μια ψυχή που θα πάρη στα ζεστά τον αγώνα κατά των κακών λογισμών μπορεί να φθάση σε καλύτερη κατάσταση από μια άλλη που δεν έχει σχεδόν καθόλου κακούς λογισμούς. Μπορεί δηλαδή στην αρχή της πνευματικής ζωής να είχε ενενήντα κακούς λογισμούς και δέκα καλούς και να φθάση σε καλύτερη κατάσταση από αυτήν που είχε ενενήντα καλούς και δέκα κακούς.

Η κάθαρση του νού και της καρδιάς

– Γέροντα, πώς έρχεται η κάθαρση του νού και της καρδιάς;

– Σάς έχω πει ότι, για να εξαγνισθούν ο νούς και η καρδιά, δεν πρέπει ο άνθρωπος να δέχεται τους πονηρούς λογισμούς που του φέρνει το ταγκαλάκι, ούτε ο ίδιος να σκέφτεται πονηρά. Να προσπαθή να βάζη πάντα καλό λογισμό, να μη σκανδαλίζεται εύκολα και να βλέπη με επιείκεια και αγάπη τα σφάλματα των άλλων. Όταν πληθαίνουν οι καλοί λογισμοί, ο άνθρωπος εξαγνίζεται ψυχικά, κινείται με ευλάβεια, ειρηνεύει, και η ζωή του είναι Παράδεισος. Διαφορετικά, τα βλέπει όλα με καχυποψία και γίνεται η ζωή του κόλαση. Μόνος του κάνει την ζωή του κόλαση.

Χρειάζεται να εργασθούμε για την κάθαρση. Μπορεί να αναγνωρίζουμε τα χάλια μας, αλλά αυτό δεν αρκεί. Αν δεν δεχώμαστε πονηρούς λογισμούς και οι ίδιοι δεν σκεφτώμαστε πονηρά, αλλά για ό,τι μας λένε, για ό,τι βλέπουμε, βάζουμε καλό λογισμό, θα καθαρίσουν ο νούς και η καρδιά. Ο πειρασμός βέβαια δεν θα σταματήσει να μας στέλνη από κανένα πονηρό τηλεγράφημα. Και να απαλλαγούμε από τους δικούς μας λογισμούς, του διαβόλου τα πειράγματα θα υπάρχουν, αλλά δεν θα κολλούν, αν είναι καθαρή η καρδιά.

– Γέροντα, η προσευχή δεν βοηθάει στην κάθαρση του νού;

– Δεν φθάνει μόνον η προσευχή. Το να καίη κανείς κιλά λιβάνι, όταν προσεύχεται, αν ο νούς του είναι γεμάτος από κακούς λογισμούς για τους άλλους, δεν ωφελεί. Από τον νού κατεβαίνει το τηλεγράφημα στην καρδιά και κάνει τον άνθρωπο θηρίο. Ο Θεός θέλει να έχουμε «καρδιαν καθαράν»³, και η καρδιά μας είναι καθαρή, όταν δεν επιτρέπουμε να περνάη από τον νού μας κακός λογισμός για τους άλλους.

– Γέροντα, πρώτα φέρνει ο άνθρωπος καλό λογισμό και ύστερα βοηθάει ο Θεός;

– Κοίταξε, μόνον όταν ο άνθρωπος βάζη καλό λογισμό, δικαιούται την θεία βοήθεια. Με τον καλό λογισμό καθαρίζει την πονηρή του καρδιά, διότι «εκ της καρδιάς εξέρχονται»⁴ όλα τα κακά, και πάλι «εκ του περισσεύματος της καρδιάς λαλεί το στόμα»⁵. Τον ανταμείβει μάλιστα ο Θεός για τον καλό λογισμό που βάζει.

---

³ Ψαλμ. 50, 12.

⁴ Ματθ. 15, 19.

⁵ Λουκ. 6, 45.

Να βάζουμε ερωτηματικά στους λογισμούς υπονοίας

– Γέροντα, τί βοηθάει να διώχνω τους λογισμούς υπονοίας;

– Όλα είναι πάντα έτσι, όπως τα βλέπεις; Να βάζεις πάντα ένα ερωτηματικό σε κάθε λογισμό σου, μια που όλα τα βλέπεις συνήθως αριστερά, καθώς επίσης και από κανέναν καλό λογισμό για τους άλλους, για να μην αμαρτάνης με τις κρίσεις σου. Αν βάζεις δύο ερωτηματικά, είναι πιο καλά. Αν βάζεις τρία, είναι ακόμη καλύτερα. Έτσι κι εσύ ειρηνεύεις και ωφελείσαι, αλλά και τον άλλον ωφελείς. Αλλιώς, με τον αριστερό λογισμό νευριάζεις, ταράζεσαι και στενοχωριέσαι, οπότε βλάπτεσαι πνευματικά. Όταν αντιμετωπίζεις ό,τι βλέπεις με καλούς λογισμούς, μετά από λίγο καιρό θα δής ότι όλα ήταν πράγματι έτσι, όπως τα είδες με καλούς λογισμούς. Θα σου πω ένα περιστατικό, για να δής τί κάνει ο αριστερός λογισμός. Μια μέρα ήρθε στο Καλύβι ένας μοναχός και μου λέει: «Ο Γερο-Χαράλαμπος είναι μάγος· έκανε μαγικά». «Τί λές, μωρέ χαμένε; Δεν ντρέπεσαι;», του λέω. «Ναί, μου λέει, τον είδα μια νύχτα με φεγγάρι που έκανε "μ, μ, μμμ..." και έχυνε με μια νταμιτζάνα κάτι μέσα στα κλαδιά». Πάω μια μέρα και βρίσκω τον Γερο-Χαράλαμπο. «Τί γίνεται, Γερο-Χαράλαμπε; του λέω. Πώς τα περνάς; Τί κάνεις; Κάποιος σε είδε που έρριχνες εκεί μέσα στα βάτα κάτι με μια νταμιτζάνα και έκανες "μ, μ, μμμ..."». «Ήταν κάτι κρίνα μέσα στα ρουμάνια, μου λέει, και πήγα να τα ποτίσω. Έλεγα "Χαίρε, Νύμφη ανύμφευτε!" και έρριχνα λίγο νερό στο ένα κρίνο· "Χαίρε, Νύμφη ανύμφευτε!" και έρριχνα λίγο νερό στο άλλο... Γέμιζα πάλι την νταμιτζάνα, ξαναέρριχνα». Βλέπεις; Και ο άλλος τον πέρασε για μάγο!

Βλέπω, μερικοί κοσμικοί τί καλούς λογισμούς που έχουν! Ενώ άλλοι, οι καημένοι, πόσο βασανίζονται με πράγματα που ούτε καν υπάρχουν, αλλά ούτε και ο πειρασμός θα μπορούσε να τα σκεφθή! Μια φορά, όταν έβρεξε μετά από μεγάλη ανομβρία, ένιωσα τέτοια ευγνωμοσύνη στον Θεό, που καθόμουν μέσα στο Καλύβι και έλεγα συνέχεια: «Σ' ευχαριστώ εκατομμύρια-δισεκατομμύρια φορές, Θεέ μου». Έξω, χωρίς να το ξέρω, ήταν ένας κοσμικός και με άκουσε. Όταν με είδε μετά, μου είπε: «Πάτερ, σκανδαλίσθηκα. Άκουσα να λές "εκατομμύρια-δισεκατομμύρια" και είπα "τί είναι αυτά που λέει ο πατήρ Παΐσιος;»». Τί να του έλεγα; Εγώ εννοούσα ευχαριστίες στον Θεό για την βροχή, και αυτός νόμιζε ότι μετρούσα χρήματα. Και αν ήταν κανένας άλλος, θα μπορούσε να έρθη να με ληστέψη το βράδυ, να μου δώσει και ένα γερό ξύλο, και τελικά δεν θα έβρισκε τίποτε. Μια άλλη φορά είχε έρθει κάποιος που είχε άρρωστο παιδί. Τον πήρα να τον δώ μέσα στο εκκλησάκι. Όταν άκουσα το πρόβλημά του, του είπα, για να τον βοηθήσω: «Κάτι πρέπει να κάνης κι εσύ, για να βοηθηθή το παιδί σου. Μετάνοιες δεν κάνεις, νηστεία δεν κάνεις, χρήματα δεν έχεις, για να κάνης ελεημοσύνες, πές στον Θεό: "Θεέ μου, δεν έχω κανένα καλό να θυσιάσω για την υγεία του παιδιού μου, θα προσπαθήσω τουλάχιστον να κόψω το τσιγάρο"». Ο καημένος συγκινήθηκε και μου υποσχέθηκε πώς θα το κάνη. Πήγα να του ανοίξω την πόρτα, για να φύγη, και εκείνος άφησε το τσακμάκι και τα τσιγάρα μέσα στο εκκλησάκι, κάτω από την εικόνα του Χριστού. Εγώ δεν το πρόσεξα. Μετά από αυτόν μπήκε ένας νεαρός στο εκκλησάκι, κάτι ήθελε να μου πη, και ύστερα βγήκε έξω και κάπνιζε. Του λέω: «Παλληκάρη, δεν κάνει να καπνίζης εδώ. Πήγαινε λίγο πιο πέρα». «Μέσα στην εκκλησία επιτρέπεται να καπνίζης;», μου λέει. Αυτός είχε δει το πακέτο με το τσακμάκι που είχε αφήσει ο πατέρας του άρρωστου παιδιού και έβαλε λογισμό

ότι καπνίζω. Τον άφησα να φύγη με τον λογισμό του. Καλά, και αν κάπνιζα, και μέσα στην εκκλησία θα κάπνιζα; Βλέπετε τί είναι ο λογισμός;

- Γέροντα, η υπόνοια, η καχυποψία, πόση ζημιά μπορεί να κάνη στην ψυχή;
- Ανάλογα με την υπόνοια είναι και η ζημιά. Η καχυποψία φέρνει καχεξία.
- Πώς θεραπεύεται;
- Με καλούς λογισμούς.

- Γέροντα, αν δη ο άνθρωπος ότι πέφτει έξω μια φορά, αυτό δεν τον βοηθάει;

- Αν πέση μια φορά έξω, τέλος πάντων· αν πέση όμως δυο φορές, θα σακατευθή. Θέλει προσοχή, γιατί και ένα τοις χιλίοις να μην είναι τα πράγματα έτσι όπως τα σκεφθήκαμε, κολαζόμαστε. Όταν ήμουν στο Κοινόβιο, μια φορά την Μεγάλη Σαρακοστή ένα γεροντάκι, ο Γερο-Δωρόθεος, τηγάνιζε κολοκυθάκια. Τον είδε ένας αδελφός την ώρα που τα έβαζε στο τηγάνι και έρχεται και μου λέει: «Να δής, ο Γερο-Δωρόθεος τηγανίζει κάτι μπαρμπούνια τόσο μεγάλα!». «Μά, του λέω, ο Γερο-Δωρόθεος, Μεγάλη Σαρακοστή, δεν είναι δυνατόν να τηγανίζη μπαρμπούνια». «Ναί, μου λέει, τα είδα με τα μάτια μου, κάτι μπαρμπούνια τόσα!». Ο Γερο-Δωρόθεος είχε έρθει δεκαπέντε χρόνων στο Άγιον Όρος και ήταν σαν μάνα. Αν έβλεπε κανένα καλογέρι λίγο φιλάσθενο, «έλα εδώ, του έλεγε, έχω ένα μυστικό να σου πώ», και του έδινε λίγο ταχίνι με κοπανισμένα καρύδια ή κάτι άλλο. Και τα γεροντάκια τα οικονομούσε ανάλογα. Πάω μετά στον Γερο-Δωρόθεο και τί να δώ; Κολοκυθάκια τηγανίζε για το νοσοκομείο!

- Και αν, Γέροντα, ένας λογισμός υπονοίας για κάποιον βγή αληθινός;

- Και αν μια φορά βγή αληθινός ένας τέτοιος λογισμός, σημαίνει ότι κάθε φορά θα είναι αληθινοί τέτοιοι λογισμοί; Ύστερα που ξέρεις αν ο Θεός επέτρεψε να βγή αληθινός εκείνος ο λογισμός, για να δώση πνευματικές εξετάσεις ο άλλος στην ταπείνωση;

Βέβαια χρειάζεται να προσέχη κανείς να μη δίνη και ο ίδιος αφορμές, ώστε ο άλλος να βγάξη λανθασμένα συμπεράσματα. Για να βάλη λ.χ. κάποιος έναν αριστερό λογισμό για σένα, μπορεί ο ίδιος να έχη εμπάθεια, αλλά κι εσύ μπορεί να έδωσες αφορμή. Αν, παρόλο που εσύ πρόσεξες, ο άλλος σκεφθή κάτι εις βάρος σου, τότε να δοξάσης τον Θεό και να ευχηθής για εκείνον.

Συζήτηση με τους λογισμούς

- Γέροντα, όταν έρχεται ένας λογισμός υπερήφανος, υποφέρω.
- Τον κρατάς μέσα σου;
- Ναί.

- Γιατί τον κρατάς; Να του κλείνης την πόρτα. Άμα τον κρατάς μέσα σου, ζημιά έχεις. Έρχεται ο λογισμός σαν τον κλέφτη, του ανοίγεις την πόρτα, τον βάζεις μέσα, πιάνεις κουβέντα μαζί του, και μετά εκείνος σε κλέβει. Με τον κλέφτη πιάνει κανείς κουβέντα; Όχι μόνον κουβέντα δεν πιάνει, αλλά κλειδώνει την πόρτα, για να μην μπή μέσα. Μπορεί ακόμη και να μη συζητήσης μαζί του, αλλά γιατί να τον αφήσης να περάση; Ας πούμε ένα παράδειγμα· δεν λέω ότι έχεις τέτοιους λογισμούς, αλλά ας υποθέσουμε ότι σου έρχεται ένας λογισμός ότι μπορούσες να είσαι εσύ Γερόντισσα. Εντάξει, ήρθε ο λογισμός. Μόλις έρθη, πές στον εαυτό σου: «πολύ καλά·

θέλεις να είσαι Γερόντισσα; γίνε πρώτα στον εαυτό σου Γερόντισσα», οπότε αμέσως κόβεις την συζήτηση. Τί, με τον διάβολο θα συζητάμε; Βλέπεις, όταν ο διάβολος πήγε να πειράξει τον Χριστό, Εκείνος του είπε: «Υπαγε πίσω μου, σατανά»⁶. Αφού ο Χριστός είπε στον διάβολο: «άντε πήγαινε...», εμείς τί να συζητάμε;

– Γέροντα, είναι κακό να συζητάω έναν αριστερό λογισμό, για να δώ από που προέρχεται;

– Το κακό είναι ότι δεν συζητάς με τον λογισμό, όπως νομίζεις, αλλά με το ταγκαλάκι. Περνάς ευχάριστα εκείνη την ώρα, μετά όμως παιδεύεσαι. Να μη συζητάς καθόλου τέτοιους λογισμούς. Να πιάνης την χειροβομβίδα και να την πετάς στον εχθρό, για να τον σκοτώσης. Η χειροβομβίδα έχει την ιδιότητα να μη σκάη αμέσως, αλλά μετά δύο-τρία λεπτά. Έτσι και ο αριστερός λογισμός, αν τον διώξης αμέσως, δεν μπορεί να σε βλάψη. Αλλά εσύ μερικές φορές δεν έχεις εγρήγορση, δεν λές την ευχή, και δεν μπορείς να αμυνθής. Έρχεται το τηλεγράφημα του διαβόλου απ' έξω, το παίρνεις, το διαβάσεις, το ξαναδιαβάσεις, το πιστεύεις και το περνάς στο αρχείο. Αυτούς τους φακέλους θα τους παρουσιάση το ταγκαλάκι την ημέρα της Κρίσεως, για να σε κατηγορήση.

– Γέροντα, πότε η προσβολή ενός αριστερού λογισμού είναι πτώση;

– Έρχεται ο λογισμός και τον διώχνεις αμέσως. Αυτό δεν είναι πτώση. Έρχεται και τον συζητάς. Αυτό είναι πτώση. Έρχεται, τον δέχεσαι λίγο και μετά τον διώχνεις. Αυτό είναι μισή πτώση, γιατί και τότε έχεις πάθει ζημιά, επειδή μόλυνε ο διάβολος τον νού σου. Δηλαδή είναι σαν να ήρθε ο διάβολος και του είπες: «Καλημέρα, τί γίνεται; Καλά; Κάθισε να σε κεράσω. Α, ο διάβολος είσαι; Φύγε τώρα». Αφού είδες ότι είναι ο διάβολος, γιατί τον έβαλες μέσα; Τον κέρασες και θα ξανάρθη.

Συγκατάθεση στον λογισμό

– Γιατί, Γέροντα, μου περνούν στο μοναστήρι διάφοροι κακοί λογισμοί, ενώ στον κόσμο δεν γινόταν αυτό; Εγώ τους επιτρέπω;

– Όχι, ευλογημένη! Άσ' τους να έρχονται και να φεύγουν. Μήπως τα αεροπλάνα που περνούν πάνω από το μοναστήρι και σου χαλούν την ησυχία σε ρωτούν; Έτσι και αυτοί οι λογισμοί. Μήν απελπίζεσαι. Αυτοί οι λογισμοί είναι κανοναρχίσματα του διαβόλου. Είναι σαν τα διαβατάρικα πουλιά πού, όταν πετούν στον ουρανό, είναι πολύ όμορφα να τα χαζεύης. Αν όμως κατεβούν και κάνουν φωλιά στο σπίτι σου, μετά κάνουν πουλάκια, και τα πουλάκια λερώνουν.

– Γιατί όμως, Γέροντα, να μου έρχονται τέτοιοι λογισμοί;

– Αυτήν την δουλειά την κάνει ο πειρασμός. Αλλά υπάρχει μέσα σου και κατακάθι· δεν έγινε ακόμη η κάθαρση. Εφόσον όμως εσύ δεν τους δέχεσαι, δεν έχεις ευθύνη. Αφησε τα σκυλιά να γαυγίζουν. Μήν τους ρίχνης πολλές πέτρες. Γιατί, όσο τους ρίχνεις πέτρες, συνεχίζουν να γαυγίζουν και από τις πολλές πέτρες θα χτίσουν μοναστήρι ή σπίτι, ανάλογα..., και ύστερα δύσκολα να το γκρεμίσης.

– Δηλαδή, Γέροντα, πότε γίνεται συγκατάθεση στους λογισμούς;

– Όταν τους πιπιλίζης σαν καραμέλα. Να προσπαθήσης να μην πιπιλίζης τους λογισμούς αυτούς που είναι απ' έξω ζαχαρωμένοι και μέσα φαρμάκι, και ύστερα

---

⁶ Λουκ. 4, 8.

απελπίζεσαι. Το να περνούν λογισμοί κακοί από τον άνθρωπο δεν είναι ανησυχητικό, γιατί μόνο στους Αγγέλους και στους τελείους δεν περνούν λογισμοί κακοί. Ανησυχητικό είναι, όταν ο άνθρωπος ισοπεδώση ένα κομμάτι της καρδιάς του και δέχεται τα λυκόφτερα – τα ταγκαλάκια. Εάν καμμιά φορά συμβή και αυτό, αμέσως εξομολόγηση, καλλιέργεια του αεροδρομίου και φύτεμα καρποφόρων δένδρων, για να γίνη η καρδιά πάλι Παράδεισος.

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ - ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΑΔΙΚΙΑ

**Μακάρι να με αδικούσαν όλοι οι άνθρωποι!
Ειλικρινά σάς λέω, την γλυκύτερη πνευματική χαρά
τήν ένιωσα μέσα στην αδικία.**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - Αποδοχή της αδικίας

Σωστή τοποθέτηση απέναντι στην αδικία

Γέροντα, όταν με αδικούν, η καρδιά μου σκληραίνει.

– Για να μη σκληραίνω, ποτέ να μη σκέφτεσαι ότι φταίει ή πόσο φταίει ο άλλος που σε αδικεί, αλλά πόσο φταίς εσύ. Βλέπεις, όταν οι άνθρωποι μαλώνουν μεταξύ τους, όλοι τους λένε ότι έχουν δίκαιο, μόνον που παίρνουν περισσότερο δίκαιο απ' όσο δικαιούνται, γι' αυτό και διαφωνούν συνέχεια. Πηγαίνουν στην αστυνομία π.χ., και ο καθένας λέει: «μέ έδειρε ο τάδε» – δεν λέει πόσο τον έδειρε αυτός! – και του κάνει μήνυση.

Αν σκεφτόμασταν ότι ο πιο αδικημένος είναι ο Χριστός, θα δεχόμασταν με χαρά την αδικία. Ενώ ήταν Θεός, κατέβηκε στην γη από πολλή αγάπη και κλείσθηκε εννιά μήνες στην κοιλιά της Παναγίας. Ύστερα, τριάντα χρόνια έζησε αθόρυβα. Από δεκαπέντε μέχρι τριάντα χρόνων δούλευε μαραγκός στους Εβραίους. Και τί εργαλεία είχαν τότε; Εύλινα πριόνια χρησιμοποιούσαν, με κάτι καβίλιες ξύλινες. Του έδιναν και κάτι σανίδια... και Του έλεγαν: «Φτιάξε αυτό, φτιάξε εκείνο...». Και πώς να τα πλανίση; Πλανίζονταν μ' εκείνα τα γύφτικα σίδερα, που χρησιμοποιούσαν τότε για πλάνες; Ξέρεις τί ζόρικα είναι; Άντε ύστερα, τρία χρόνια ταλαιπωρία! Ευπόλυτος να πηγαίνει από εδώ–από εκεί, για να κηρύττει! Θεράπευε αρρώστους, με λάσπη άνοιγε τα μάτια των τυφλών, και αυτοί ζητούσαν πάλι σημεία. Έβγαζε τα δαιμόνια από τους δαιμονισμένους, αλλά δυστυχώς οι αχάριστοι άνθρωποι Του έλεγαν πώς είχε δαιμόνιο! Και ενώ τόσοι είχαν μιλήσει και προφητεύσει γι' Αυτόν, τόσα θαύματα έκανε, και τελικά ονειδισμούς, σταύρωμα.

Γι' αυτό οι αδικημένοι είναι τα πιο αγαπημένα παιδιά του Θεού. Γιατί ως αδικημένοι έχουν στην καρδιά τους τον αδικημένο Χριστό και αγάλλονται στην εξορία και στην φυλακή σαν να βρίσκονται στον Παράδεισο, διότι, όπου Χριστός εκεί Παράδεισος.

– Μπορεί, Γέροντα, να βρεθί κανείς με φορτίο μεγαλύτερο από αυτό που μπορεί να σηκώσει;

– Ο Θεός δεν επιτρέπει φορτίο πάνω από τις δυνάμεις μας. Οι αδιάκριτοι άνθρωποι φορτώνουν βαρύ φορτίο στους άλλους. Πολλές φορές ο Καλός Θεός αφήνει τους καλούς ανθρώπους στα χέρια των κακών, για να μαζέψουν μισθό ουράνιο.

– Το παράπονο, Γέροντα, έχει σχέση με την αχαριστία;

– Ναί. Μπορεί μάλιστα κάποιος, ενώ τον φροντίζουν για το καλό του, να μην το καταλαβαίνει, να νιώθει αδικημένος και να παραπονήται. Αν δεν παρακολουθή τον εαυτό του, μπορεί, όταν κάνει ένα σφάλμα και του λένε να προσέχει, να νομίζει ότι τον αδικούν και να φθάνει στην αναίδεια. Μια αδελφή λ.χ. βάζει περισσότερο φάρμακο και καίει με το ράντισμα τα φύλλα από τις ελιές. Της κάνουν παρατήρηση καί, αντί να συναισθανθή το λάθος της και να πη «ευλόγησον», νιώθει αδικημένη και κλαίει. «Με αδικούν, λέει. Αν έπεφτε ακρίδα και χαλούσε τα δένδρα, δεν θα μιλούσαν, ενώ τώρα που τα χάλασα εγώ, φωνάζουν. Χριστέ μου, μόνον Εσύ με καταλαβαίνεις», και δώσ' του δάκρυα! Μπορεί να νιώθει και χαρά, γιατί σκέφτεται ότι θα έχει μισθό από την

αδικία που δέχτηκε και να ευγνωμονή τον Χριστό! Αυτό είναι μια λανθασμένη κατάσταση, είναι μεγάλη πλάνη.

Η χαρά από την αποδοχή της αδικίας

– Γέροντα, όταν δέχομαι ευχάριστα την επίπληξη για μια ζημιά που κάνω, αυτό που νιώθω είναι καθαρό;

– Κοίταξε, αν κάνης ζημιές και σε μαλώνουν και δεν γκρινιάζης, αλλά χαίρεσαι και λές: «δόξα Σοι ο Θεός, αυτό μου χρειαζόταν», θα έχης μισή χαρά. Αν όμως δεν κάνης ζημιές και σε μαλώνουν άδικα κι εσύ το δέχεσαι με καλό λογισμό, τότε θα έχης ολόκληρη την χαρά. Δεν λέω να επιδιώκεις εσύ την αδικία, γιατί τότε το ταγκαλάκι θα σε ρίξει στην υπερηφάνεια, αλλά να δέχεσαι την αδικία, όταν έρχεται φυσιολογικά, και να χαίρεσαι που αδικείσαι.

Τέσσερα στάδια υπάρχουν στην αντιμετώπιση της αδικίας. Σε χτυπάει λ.χ. κάποιος άδικα. Αν βρίσκεσαι στο πρώτο στάδιο, το ανταποδίδεις. Αν βρίσκεσαι στο δεύτερο στάδιο, νιώθεις μέσα σου πολύ μεγάλη ταραχή, αλλά συγκρατιέσαι και δεν μιλάς. Στο τρίτο στάδιο δεν ταραζέσαι. Και στο τέταρτο νιώθεις πολλή χαρά, μεγάλη ψυχική αγαλλίαση. Όταν αδικήται κάποιος και αποδεικνύη ότι δεν φταίει, δικαιώνεται και ικανοποιείται. Τότε νιώθει μια κοσμική χαρά. Αν όμως αντιμετωπίζης την αδικία πνευματικά, με καλό λογισμό, και δεν φροντίζης να αποδείξης την αθωότητά του, αισθάνεται πνευματική χαρά. Δηλαδή τότε έχει μέσα του την θείκη παρηγοριά και κινείται στον χώρο της δοξολογίας. Ξέρετε τί χαρά έχει μια ψυχή, αν αδικηθή και δεν δικαιολογηθή, για να της πούν «μπράβο» ή «συγγνώμη»; Και χαίρεται περισσότερο τώρα που αδικείται, παρά αν δικαιωνόταν. Όσοι φθάνουν σε τέτοια κατάσταση, θέλουν να ευχαριστήσουν αυτόν που τους αδίκησε για την χαρά που τους έδωσε σ' αυτήν την ζωή, αλλά και για την αιώνια που τους εξασφάλισε. Πόσο διαφέρει το πνευματικό από το κοσμικό!

Στην πνευματική ζωή είναι ανάποδα τα πράγματα. Άμα κρατάς εσύ το άσχημο, τότε νιώθεις όμορφα. Άμα το δίνης στον άλλον, τότε νιώθεις άσχημα. Όταν δέχεσαι την αδικία και δικαιολογής τον πλησίον σου, δέχεσαι τον πολυαδικημένο Χριστό στην καρδιά σου. Τότε ο Χριστός μένει με το ενοικιστάσιο¹ μέσα σου και σε γεμίζει με ειρήνη και αγαλλίαση. Για δοκιμάστε, βρέ παιδιά, να ζήσετε αυτήν την χαρά! Να μάθετε να χαίρεσθε με αυτήν την πνευματική χαρά, όχι με την κοσμική. Πάσχα θα έχετε τότε κάθε μέρα.

Δεν υπάρχει μεγαλύτερη χαρά από την χαρά που νιώθεις, όταν δέχεσαι την αδικία. Μακάρι να με αδικούσαν όλοι οι άνθρωποι! Ειλικρινά σάς λέω, την γλυκύτερη πνευματική χαρά την ένιωσα μέσα στην αδικία. Ξέρετε πόσο χαίρομαι, όταν κάποιος

---

¹ Ενοικιστάσιο: Νομική διάταξη σύμφωνα με την οποία οι ενοικιαστές στέγης για κατοικία ή για επαγγελματική δραστηριότητα έχουν το δικαίωμα να παρατείνουν την διαμονή τους και μετά την λήξη της μισθώσεως.

με πη πλανεμένο; «Δόξα Σοι ο Θεός, λέω, από αυτό έχω μισθό, ενώ, αν με πούν άγιο, χρωστάω». Γλυκύτερο πράγμα από την αδικία δεν υπάρχει!

Ένα πρωί στο Καλύβι χτύπησε κάποιος το σιδεράκι στην πόρτα. Κοίταξα από το παράθυρο να δώ ποιός είναι, γιατί δεν ήταν ακόμη η ώρα να ανοίξω. Είδα έναν νέο με φωτεινό πρόσωπο και κατάλαβα ότι είχε βιώματα πνευματικά, αφού τον πρόδιδε η Χάρις του Θεού. Γι' αυτό, αν και ήμουν απασχολημένος, διέκοψα αυτό που έκανα, άνοιξα την πόρτα, τον πήρα μέσα, του πρόσφερα ένα νερό και με τρόπο άρχισα να τον ρωτάω για την ζωή του, γιατί έβλεπα ότι είχε πνευματικό περιεχόμενο. «Τί δουλειά κάνεις, παλληκάρη;», τον ρώτησα. «Τί δουλειά, πάτερ; μου λέει. Εγώ στην φυλακή μεγάλωσα. Τα περισσότερα χρόνια της ζωής μου εκεί τα πέρασα. Τώρα είμαι είκοσι έξι χρόνων». «Καλά, βρέ παλληκάρη, τί έκανες, και σε έκλειναν φυλακή;», τον ρώτησα. Κι εκείνος μου άνοιξε την καρδιά του: «Από μικρός, μου είπε, πονούσα πολύ, όταν έβλεπα δυστυχημένους ανθρώπους. Ήξερα όλους τους πονεμένους, όχι μόνον από την ενορία μου, αλλά και από άλλες ενορίες. Επειδή ο παπάς της ενορίας μας με τους επιτρόπους μάζευαν συνέχεια χρήματα και έφτιαχναν κτίρια, αίθουσες κ.λπ. ή έκαναν διάφορους εξωραϊσμούς, είχαν παραμεληθή τελείως οι φτωχές οικογένειες. Εγώ δεν κρίνω εάν ήταν απαραίτητα αυτά που έφτιαχναν, αλλά έβλεπα να υπάρχουν πολλοί δυστυχημένοι άνθρωποι. Πήγαινα λοιπόν κρυφά και έκλεβα από τα χρήματα που μάζευαν από τους εράνους. Έπαιρνα αρκετά· δεν τα έπαιρνα όλα. Ύστερα αγόραζα τρόφιμα, διάφορα πράγματα, τα άφηνα κρυφά έξω από τα σπίτια των φτωχών και αμέσως, για να μην πιάσουν άλλον άδικα, πήγαινα στην αστυνομία και έλεγα: «εγώ έκλεψα τα χρήματα από την εκκλησία και τα ξόδεψα», χωρίς να πω τίποτε άλλο. Με άρχιζαν στο ξύλο και στο βρισίδι, «αλήτη, κλέφτη»· εγώ σιωπούσα. Με έκλειναν μετά στην φυλακή. Αυτή η δουλειά γινόταν για χρόνια. Όλη η πόλη όπου έμενα – τριάντα χιλιάδες κάτοικοι – και άλλες πόλεις με είχαν μάθει, και «αλήτη» με ανέβαζαν, «κλέφτη» με κατέβαζαν. Εγώ σιωπούσα και ένιωθα χαρά. Κάποτε μάλιστα με είχαν κλείσει στην φυλακή τρία ολόκληρα χρόνια. Μερικές φορές με έκλειναν άδικα στην φυλακή και, όταν έπιαναν τον ένοχο, με άφηναν. Αν δεν τον έπιαναν, καθόμουν μέσα, όσο έπρεπε να καθήση εκείνος. Γι' αυτό σου είπα, πάτερ μου, ότι τα περισσότερα χρόνια της ζωής μου τα πέρασα στις φυλακές». Αφού τον άκουσα με προσοχή, του είπα: «Βρέ παλληκάρη, όσο καλό και αν φαίνεται αυτό, δεν είναι καλό και να μην το ξανακάνης. Άκου τί θα σου πώ. Θα με ακούσης;». «Θα σε ακούσω, πάτερ», μου λέει. «Να απομακρυνθής από αυτήν την πόλη, του λέω, να πάς σε άγνωστο περιβάλλον, στην τάδε πόλη, και εγώ θα φροντίσω να συνδεθής με καλούς ανθρώπους. Να εργάζεσαι και να βοηθάς, όσο μπορείς, τους πονεμένους από το υστέρημά σου, επειδή αυτό έχει μεγαλύτερη αξία. Αλλά, και όταν κανείς δεν έχει τίποτε να δώσει σε έναν φτωχό και πονάη η καρδιά του, τότε κάνει ανώτερη ελεημοσύνη, διότι κάνει ελεημοσύνη με το αίμα της καρδιάς του. Γιατί, εάν είχε κάτι και το έδινε, θα αισθανόταν και χαρά, ενώ, όταν δεν έχει να δώσει, αισθάνεται πόνο στην καρδιά». Μου υποσχέθηκε ότι θα ακούση την συμβουλή μου και έφυγε χαρούμενος. Έπειτα από επτά μήνες παίρνω ένα γράμμα του από τις φυλακές του Κορυδαλλού, στο οποίο έγγραφε τα εξής: «Ασφαλώς, πάτερ μου, θα απορήσης, που σου γράφω πάλι από την φυλακή μετά από τόσες συμβουλές που μου έδωσες και μετά τις υποσχέσεις που σου έδωσα. Μάθε ότι αυτήν την φορά υπηρετώ μια φυλάκιση την

οποία είχα υπηρετήσει· κάποιο λάθος έγινε. Ευτυχώς που δεν υπάρχει ανθρώπινη δικαιοσύνη, γιατί θα αδικούνταν οι πνευματικοί άνθρωποι, επειδή θα έχαναν τον ουράνιο μισθό». Όταν διάβασα αυτά τα τελευταία λόγια, θαύμασα αυτόν τον νέο, που είχε πάρει τόσο ζεστά την πνευματική ζωή και είχε συλλάβει τόσο βαθιά το βαθύτερο νόημα της ζωής! Δια Χριστόν κλέφτης! Μέσα του είχε Χριστό. Δεν μπορούσε να φρενάρη τον εαυτό του από την χαρά που ένιωθε. Θεία παλαβομάρα, πανηγύρι είχε!

– Γέροντα, από το ρεζίλι ερχόταν η χαρά;

– Από την αδικία ερχόταν η χαρά. Κοσμικός άνθρωπος ήταν, ούτε Συναξάρια ούτε Πατερικά είχε διαβάσει και, ενώ έτρωγε άδικα ξύλο, τον έκλειναν στην φυλακή, τον είχαν μέσα στην πόλη για αλήτη, για παλιόπαιδο, για κλέφτη, γινόταν ρεζίλι, αυτός δεν μιλούσε και τα αντιμετώπιζε όλα τόσο πνευματικά! Νέος άνθρωπος, και δεν φρόντιζε να αποκατασταθή, αλλά πώς να βοηθήσει τους άλλους! Τους μεγάλους κλέφτες πολλές φορές δεν τους κλείνουν ούτε μια φορά στην φυλακή, ενώ αυτόν τον δόλιο τον φυλάκισαν για την ίδια κλοπή δυο φορές και για άλλες κλοπές τον φυλάκισαν άδικα, μέχρι να βρουν τον πραγματικό κλέφτη! Την χαρά όμως που είχε αυτός δεν την είχαν όλοι οι κάτοικοι της πόλης. Τριάντα χιλιάδες χαρές δεν συμπλήρωναν την δική του χαρά.

Γι' αυτό λέω ότι ένας πνευματικός άνθρωπος δεν έχει θλίψεις. Όταν η αγάπη αυξηθή και καή η καρδιά από τον θείο έρωτα, δεν μπορεί να σταθή πλέον θλίψη. Η μεγάλη αγάπη προς τον Χριστό υπερνικά τους πόνους και τις ταλαιπωρίες που του προξενούν οι άνθρωποι.

Το κέρδος από την αδικία

– Γέροντα, όταν ενοχοποιούμαι από κάτι που θα πη για μένα μία αδελφή, ενώ δεν φταίω, δεν το σηκώνω και ψυχραίνομαι μαζί της.

– Για στάσου λίγο! Τί λέει το Τυπικό της Εκκλησίας γι' αυτό; Σε ποιά περίπτωση υπάγεται; Εσύ πώς βοηθιέσαι περισσότερο; Πές ότι συμβαίνει έτσι όπως το λές, ότι δεν φταίς. Έ, αν σε αδικήσαν, κέρδος έχεις. Και η άλλη, αν είπε κάτι εις βάρος σου, για να δικαιολογηθή, μετά την πειράζει, την ελέγχει η συνείδηση, μετανοεί και σε βλέπει με περισσότερη αγάπη. Δυό-τρία καλά μαζί. Έτσι σου δίνεται η ευκαιρία να πλουτίσης και να γίνης αρχοντοπούλα, να μην είσαι τσιγγανάκι. Αφού ο Θεός σου δίνει την δυνατότητα να γίνης αρχοντοπούλα και να μπορής να δίνης και σε κανέναν άλλο, γιατί θέλεις να μένης τσιγγανάκι;

– Επιμένει ο λογισμός να ρωτήσω την αδελφή πώς κατάλαβε την συμπεριφορά μου και με ενοχοποίησε.

– Βέβαια, αντέχει το ταγκαλάκι να δη να έχης κάτι στην άκρη; Σε πιέζει να ζητήσης να βρής το δίκιο σου, για να διώξης από μέσα σου τον Χριστό.

– Γέροντα, θα ήθελα κάποτε-κάποτε να μου χαρίζονται οι άλλοι, όταν κάνω ένα σφάλμα.

– Τί, θέλεις να σε δικαιολογούν; Ας πούμε ότι σε δικαιολογούν. Εσύ κερδίζεις πνευματικά ή ζημιώνεσαι με αυτό;

– Ζημιώνομαι.

– Αν είχες ένα μαγαζί, θα ήθελες να κερδίζης ή να ζημιώνεσαι;

– Να κερδίζω.

– Αν λοιπόν στα υλικά, στα μάταια, πράγματα δεν θέλουμε να ζημιωθούμε, πόσο μάλλον στα πνευματικά πρέπει να κοιτάμε πώς να μη ζημιωθούμε! Οι κοσμικοί άνθρωποι κοιτούν το υλικό κέρδος και δεν το αφήνουν να πάη χαμένο· οι πνευματικοί άνθρωποι είναι σωστό να πετάνε το πνευματικό κέρδος; Αλλά, και αν οι κοσμικοί ξοδεύουν τα χρήματα που έχουν, σπαταλούν τουλάχιστον υλικά πράγματα, ενώ εμείς, όταν δεν δεχώμαστε την αδικία, σπαταλούμε πνευματικά πράγματα, ουράνια. Τα τρώμε όλα εδώ. Γιατί να ανταλλάσσουμε τα ουράνια με τα επίγεια; Ύστερα οι καημένοι οι κοσμικοί έχουν και άγνοια πνευματική, ενώ εμείς γνωρίζουμε· γίναμε μοναχοί, για να κερδίσουμε τα ουράνια, και τελικά για αλλού ξεκινήσαμε και αλλού πάμε. Για έναν κοσμικό το να εκτελεσθή ή να δαρθή ή απλώς να διωχθή άδικα, είναι πολύ οδυνηρό. Εμείς όμως πρέπει να τα ζητάμε αυτά και να τα υπομένουμε για την αγάπη του Χριστού. Να επιδιώκουμε την ατιμία, την περιφρόνηση, την ύβρη, γιατί φέρνουν κέρδη στην ψυχή μας. Ένας οικογενειάρχης λ.χ. έχει ανάγκες και ζητά να δικαιωθή, γιατί σκέφτεται πώς θα ζήσουν και αυτός και τα καημένα τα παιδιά του, αν χάση την υπόληψή του ή αν χρεωκοπήσει. Γι' αυτό οι κοσμικοί έχουν ελαφροντικά, ενώ εμείς δεν έχουμε ελαφροντικά.

Όταν μας αδικούν κι εμείς δεχώμαστε την αδικία, τότε στην ουσία ευεργετούμαστε. Με συκοφαντούν λ.χ. ότι έκανα κάποιο έγκλημα και με κλείνουν στην φυλακή άδικα; Εντάξει. Έχω αναπαυμένη την συνείδησή μου, αφού δεν έκανα το έγκλημα, έχω και ουράνιο μισθό. Υπάρχει μεγαλύτερη ευεργεσία; Δεν γογγύζω, αλλά δοξολογώ τον Θεό: «Πώς να Σε ευχαριστήσω, Θεέ μου, που δεν έκανα το έγκλημα; Αν το είχα κάνει, δεν θα άντεχα τις τύψεις της συνειδήσεως». Τότε γίνεται Παράδεισος η φυλακή. Με χτύπησε κάποιος άδικα; «Δόξα Σοι, Κύριε! Ίσως ξοφλήσω κάποια αμαρτία· κάποτε και εγώ είχα χτυπήσει κάποιον». Με έβρισαν άδικα; «Δόξα Σοι, Κύριε! Το δέχομαι για την αγάπη Σου, που ραπίσθηκες και υβρίσθηκες για χάρη μου».

Αποταμίευση στον Ουρανό

– Γέροντα, στενοχωριέμαι, όταν οι άλλοι δεν έχουν καλή γνώμη για μένα.

– Καλά που μου το είπες! Από σήμερα θα κάνω ευχή οι άλλοι να μην έχουν ποτέ καλή γνώμη για σένα, γιατί αυτό σε συμφέρει, καλό μου παιδί. Οικονομάει ο Θεός να μας αδικήσουν οι άνθρωποι ή να μας πούν καμιά κουβέντα, για να εξοφλήσουμε μερικές αμαρτίες μας ή για να αποταμιεύσουμε κάτι στην άλλη ζωή. Δεν μπορώ να καταλάβω, πώς την θέλετε εσείς την πνευματική ζωή; Δεν έχετε καταλάβει ακόμη το πνευματικό σας συμφέρον και θέλετε εξόφληση εδώ για τον Ουρανό δεν αφήνετε τίποτε. Πώς τα παίρνεις έτσι τα πράγματα; Τί διαβάζεις; Ευεργετικό² διαβάζεις; Εκεί δεν σου λέει τί πρέπει να κάνης; Ευαγγέλιο διαβάζεις; Να διαβάζης κάθε μέρα.

---

² Συλλογή διδαχών και διηγήσεων διαφόρων Αγίων Πατέρων, την οποία συνέθεσε κατά τον 11ο αι. ο μοναχός Παύλος, ιδρυτής, κτήτορας και ηγούμενος της Ιεράς Μονής «Παναγίας της Ευεργέτιδος» στην Κωνσταντινούπολη, από την οποία έλαβαν και ο ίδιος και η συλλογή του την επωνυμία «Ευεργετικός».

– Γέροντα, όταν κάνω ένα καλό, λυπάμαι, αν δεν το αναγνωρίσουν οι άλλοι.

– Καλά, εσύ τί θέλεις, αναγνώριση από τον Χριστό ή από τους ανθρώπους; Πιό πολύ όφελος δεν έχεις από την αναγνώριση του Χριστού; Σε τί σε βοηθάει να σε προσέχουν οι άνθρωποι; Αν τώρα σου αναγνωρίζουν το καλό που κάνεις, στην άλλη ζωή θα ακούσης: «Απέλαβες συ τα αγαθά σου»³. Πρέπει να χαιρώμαστε, όταν δεν αναγνωρίζουν οι άλλοι τους κόπους μας και δεν μας ανταμείβουν, γιατί αυτούς τους κόπους τους λαμβάνει υπ' όψιν ο Θεός και θα μας ανταμείψει με πληρωμή αιώνια. Αφού υπάρχει θεία ανταπόδοση, να κοιτάξουμε να βάλουμε καμιά δραχμή στο Ταμειυτήριο του Θεού. Πρέπει να δεχώμαστε την αδικία σαν μεγάλη ευλογία, γιατί αποταμιεύουμε από αυτήν ουράνια ευλογία.

– Όταν, Γέροντα, δέχεται κανείς την αδικία, όχι γιατί σκέφτεται την μέλλουσα Κρίση, αλλά γιατί αυτό το θεωρεί καλό, είναι σωστό;

– Έ, και αυτό εκεί δεν καταλήγει; Μόνο να προσέξη να μην το κάνει, για να γίνη απλώς καλός άνθρωπος, γιατί έτσι κάνουν οι Ευρωπαίοι⁴. Να σκέφτεται πώς είναι εικόνα Θεού και πρέπει να μοιάση στον Πλάστη του. Αν υπάρχει αυτό το κίνητρο, βαδίζει σωστά. Διαφορετικά κινδυνεύει να πέση στον ανθρωπισμό⁵ των Ευρωπαίων.

Η αγία υποκρισία

– Γέροντα, πόσοι είναι οι αναχωρητές⁶ στο Άγιον Όρος;

– Δεν ξέρω· λένε ότι είναι επτά⁷. Εδώ και μερικά χρόνια είναι πολύ δύσκολο να βρη κανείς τόπο ήσυχο, για να ασκητέψη. Γι' αυτό μερικοί Πατέρες, όταν υπήρχαν ακόμη ιδιόρρυθμα⁸ μοναστήρια στο Άγιον Όρος, έβρισκαν άλλον τρόπο να ζήσουν την άσκηση. Π.χ. έλεγαν: «δέν με αναπαύει εδώ, θα πάω σε κανένα ιδιόρρυθμο να δουλέψω, για να μαζέψω χρήματα», και οι άλλοι το πίστευαν. Πήγαιναν σε ιδιόρρυθμο, δούλευαν εκεί τρεις-τέσσερις μήνες και ύστερα ζητούσαν μεγάλη αύξηση.

---

³ Λουκ. 16, 25.

⁴ Ο Γέροντας, όταν αναφέρεται στους Ευρωπαίους, δεν τους υποτιμά, αλλά θέλει να μας αποτρέψη από το ορθολογιστικό πνεύμα των Δυτικών.

⁵ Ο ανθρωπισμός, που έχει ως κέντρο τον αυτονομημένο – ξεκομμένο – από τον Θεό και την Εκκλησία άνθρωπο, αναπτύχθηκε στην Δύση μετά τον Μεσαίωνα.

⁶ Το 1950, όταν ο Γέροντας Παΐσιος είχε πάει στο Άγιον Όρος για πρώτη φορά, καθώς έψαχνε για το μονοπάτι που έβγαζε από τα Καυσοκαλύβια στην Σκήτη της Αγίας Άννης, είχε συναντήσει έναν αναχωρητή «...μέ φωτεινό πρόσωπο – θα ήταν γύρω στα εβδομήντα χρόνια – που έδειχνε από την ενδυμασία του να μην είχε επαφή με ανθρώπους. Απ' όλο το παρουσιαστικό του φαινόταν Άγιος!» (Γέροντος Παϊσίου Αγιορείτου, *Αγιορείται Πατέρες και Αγιορείτικα*, έκδ. Ι. Ησυχ. "Ευαγγ. Ιω. ο Θεολόγος", Σουρωτή Θεσσαλονίκης 1993, σ. 46 κ.ε.). Όταν ρώτησε τον ερημίτη που μένει, εκείνος του απήντησε: «Κάπου εδώ», και του έδειξε την κορυφή του Άθωνα. Αργότερα, έμπειροι Γεροντάδες του το επιβεβαίωσαν ότι στην κορυφή του Άθωνα ζούσαν στην αφάνεια δώδεκα αναχωρητές.

⁷ Ειπώθηκε τον Νοέμβριο του 1988.

⁸ Ιδιόρρυθμο ονομάζεται το μοναστήρι στο οποίο ο κάθε μοναχός έχει δικό του πρόγραμμα και πληρώνεται για το διακόνημα που κάνει από τους επιτρόπους, οι οποίοι διοικούν το μοναστήρι.

Επειδή δεν τους την έδιναν, έλεγαν: «Δεν με συμφέρει· θα φύγω». Έπαιρναν λίγο παξιμάδι και πήγαιναν, κρύβονταν σε καμμιά σπηλιά και ασκήτευαν. Οι άλλοι είχαν την εντύπωση ότι πήγαν και δουλεύουν αλλού. Και αν ρωτούσαν στο μοναστήρι: «τί γίνεται, πέρασε εκείνος ο Πατέρας;», έλεγαν: «Ναί, πέρασε, αλλά τί ιδιότροπος που ήταν! Ήθελε να μαζέψει από 'δώ χρήματα. Ζητούσε αύξηση. Καλόγερος, και να ζητάη αύξηση! Τί καλόγερος είναι αυτός;». Οπότε, ωφελείτο ο αναχωρητής και από την άσκηση που έκανε και από τις κατηγορίες των άλλων, ωφελείτο και από τους κλέφτες. Γιατί μάθαιναν οι κλέφτες ότι ο τάδε έχει χρήματα και πήγαιναν στην σπηλιά, τον ταλαιπωρούσαν, αλλά τελικά δεν έβρισκαν τίποτε.

– Γέροντα, πώς μπορώ να μιμηθώ την αρετή μιας αδελφής, όταν κρύβεται;

– Χαμένο τόχει να μην κρυφθή; Οι Άγιοι έκαναν μεγαλύτερο αγώνα, για να κρύψουν την αρετή τους, παρά για να την αποκτήσουν. Ξέρετε τί έκαναν οι δια Χριστόν σαλοί; Ξέφευγαν πρώτα από την υποκρισία του κόσμου και έμπαιναν στον χώρο της ευαγγελικής αλήθειας. Αλλά και αυτό δεν τους έφθανε, γι' αυτό προχωρούσαν στην αγία υποκρισία για την αγάπη του Χριστού. Ύστερα δεν τους απασχολούσε ό,τι κι αν τους έκαναν, ό,τι κι αν τους έλεγαν οι άλλοι. Χρειάζεται όμως πολύ μεγάλη ταπείνωση, για να το κάνης αυτό. Ενώ ένας κοσμικός άνθρωπος, αν του πη καμμιά κουβέντα ο άλλος, θίγεται ή, αν δεν τον επαινέση για κάτι που κάνει, στενοχωριέται, αυτοί χαίρονταν, όταν οι άνθρωποι είχαν χαλασμένο λογισμό γι' αυτούς.

Παλιά υπήρχαν Πατέρες που έκαναν ακόμη και τον δαιμονισμένο, για να κρύψουν την αρετή τους και να χαλάσουν οι άλλοι τον καλό λογισμό που είχαν γι' αυτούς. Όταν ήμουν στην Μονή Φιλοθέου⁹, που ήταν τότε ιδιόρρυθμο, ήταν ένας Πατέρας που ασκήτευε προηγουμένως στην Βίγλα¹⁰. Αυτός, μόλις κατάλαβε ότι οι Πατέρες εκεί είχαν πάρει μυρωδιά την άσκησή του και την πνευματική του προκοπή, έφυγε με την ευλογία του πνευματικού του. «Άντε, τους είπε, βαρέθηκα να τρώω εδώ μουχλιασμένο παξιμάδι. Θα πάω σε κανένα ιδιόρρυθμο, να τρώω και κρέας, να ζήσω σαν άνθρωπος! Χαμένο τόχω να μείνω εδώ;». Και ήρθε στην Μονή Φιλοθέου και έκανε τον δαιμονισμένο. Άκουσαν οι παραδελφοί¹¹ του ότι δαιμονίσθηκε και έλεγε ο ένας στον άλλον: «Κρίμα, ο καημένος δαιμονίσθηκε. Έμ, επόμενο ήταν να δαιμονισθή. Έφυγε από 'δώ, γιατί βαρέθηκε το μουχλιασμένο παξιμάδι, και πήγε σε ιδιόρρυθμο, για να τρώη κρέας». Αυτός τί έκανε; Παραπάνω από είκοσι πέντε χρόνια ούτε μαγείρευε ούτε κοιμόταν. Όλη την νύχτα γύριζε στους διαδρόμους με ένα φανάρι, για να μην κοιμάται. Όταν κουραζόταν, ακουμπούσε λίγο στον τοίχο και, μόλις τον έπαιρνε ο ύπνος, πετιόταν, έλεγε για λίγο ψιθυριστά την ευχή «Κύριε Ιησού Χριστέ...» και μετά την συνέχιζε νοερά. Καμμιά φορά του ξέφευγε και ακουγόταν η ευχή. Όταν συναντούσε κανέναν αδελφό, του έλεγε: «Εύχου, εύχου να φύγη το δαιμόνιο». Έτσι όλοι τον είχαν για δαιμονισμένο. Ένα μικρό καλογέρι, δεκαπέντε χρόνων, μου είπε μια μέρα: «Άντε τον δαιμονισμένο!». «Μήν το λές αυτό, του είπα»

⁹ 1956–1958.

¹⁰ Η έρημος της Βίγλας βρίσκεται στο νοτιοανατολικό τμήμα της χερσονήσου του Αθωνα.

¹¹ Οι μοναχοί μιας Καλύβης, οι οποίοι έχουν λάβει την μοναχική κουρά από τον ίδιο Γέροντα.

αυτός έχει πολλή αρετή, αλλά κάνει τον δαιμονισμένο». Μετά τον είχε σε ευλάβεια. Όταν πέθανε, τον βρήκαν οι Πατέρες να κρατάει στα χέρια του ένα χαρτί στο οποίο είχε γράψει το όνομα κάθε αδελφού και δίπλα ένα παρατσούκλι, για να διώξη, και πεθαμένος ακόμη, και τον παραμικρό καλό λογισμό που μπορεί να είχε κάποιος γι' αυτόν. Τελικά ευωδίασε. Βλέπεις, αυτός πήγε να κρυφθή, αλλά η Χάρις του Θεού τον πρόδωσε.

Γι' αυτό δεν πρέπει να βγάξη κανείς συμπεράσματα για έναν άνθρωπο από αυτό που φαίνεται, εάν δεν μπορέ να διακρίνη αυτό που κρύβεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - Η δικαιολογία διώχνει την Χάρη του Θεού

Η δικαιολογία εμποδίζει την πνευματική πρόοδο

Γέροντα, όταν λένε ότι η δικαιολογία δεν υπάρχει στην Αγία Γραφή, τί εννοούν;

– Ότι δεν δικαιολογείται κατά κάποιον τρόπο η δικαιολογία.

– Όταν, Γέροντα, δικαιολογούμαι, εκ των υστέρων σκέφτομαι ότι η δικαιολογία δεν είναι ίδιον του μοναχού.

– Όχι απλώς δεν είναι ίδιον του μοναχού η δικαιολογία, αλλά δεν έχει καμιά σχέση με την πνευματική ζωή. Πρέπει να καταλάβω ότι, όταν δικαιολογούμαι, βρίσκομαι σε λανθασμένη κατάσταση. Κόβω την επικοινωνία με τον Θεό και στερούμαι την θεία Χάρη, γιατί η θεία Χάρις δεν έρχεται σε λανθασμένη κατάσταση. Από την στιγμή που ο άνθρωπος δικαιολογεί τα αδικαιολόγητα, απομονώνεται από τον Θεό. Μπαίνει μόνωση, ...καουτσούκ, ανάμεσα στον άνθρωπο και στον Θεό. Μπορεί να περάσει το ρεύμα μέσα από το καουτσούκ; Όχι. Απομονώνεται. Ισχυρότερο μονωτικό από την δικαιολογία δεν υπάρχει για την θεία Χάρη! Είναι σαν να χτίζεις έναν τοίχο και να χωρίζεις τον εαυτό σου από τον Θεό, οπότε κόβεις κάθε σχέση μαζί Του.

– Γέροντα, συχνά λέτε: «Να προσπαθήσουμε να πιάσουμε τουλάχιστον την πνευματική βάση». Ποιά είναι η πνευματική βάση;

– Η ταπεινή αναγνώριση του σφάλματος και να μη δικαιολογήται εν γνώσει του τουλάχιστον ο άνθρωπος, όταν φταίη και του κάνουν παρατήρηση. Το να μη δικαιολογήται, όταν δεν φταίη και τον κατηγορούν, αυτό είναι το άριστα. Όποιος δικαιολογεί τον εαυτό του, και προκοπή δεν κάνει, αλλά και εσωτερικά δεν αναπαύεται. Δεν θα μας κρεμάσει ο Θεός για ένα σφάλμα που κάναμε, αλλά να μη δικαιολογούμε τον εαυτό μας για το σφάλμα και το θεωρούμε φυσικό.

– Αν μου πούν ότι έσφαλα σε κάτι, αλλά δεν μπορώ να καταλάβω πόσο έσφαλα, να ρωτήσω, ώστε άλλη φορά να προσέξω, ή να σιωπήσω;

– Αν πιάσης ότι έσφαλες είκοσι πέντε τοις εκατό, ενώ έσφαλες πέντε, δεν έχεις κέρδος; Βάλε περισσότερο, για να είσαι μέσα. Αυτή είναι η πνευματική εργασία που πρέπει να κάνης: Να βρίσκης το σφάλμα σου, να πιάνης τον εαυτό σου. Αλλιώς πιάνεσαι από τον εαυτό σου, δικαιώνεις τον εαυτό σου, αλλά ανάπαυση δεν έχεις.

– Όταν, Γέροντα, κάποιος έχη την συνήθεια να δικαιολογήται, αλλά μετά αναγνωρίζει το λάθος του και ελεεινολογή τον εαυτό του, αυτό τον ωφελεί;

– Τουλάχιστον του μένει η πείρα καί, αν την αξιοποιήση, θα ωφεληθή. Και αν πη ο Θεός: «αφού το κατάλαβε και μετάνιωσε, ας του δώσω κάτι», τότε θα πάρη και κάτι από άλλο ταμείο, από το ταμείο της μετανοίας.

Η δικαιολογία οφείλεται στον εγωισμό

– Γέροντα, όταν δεν δικαιολογώ τους άλλους για μια πράξη τους, αυτό σημαίνει ότι έχω σκληρή καρδιά;

– Δεν δικαιολογείς τους άλλους και δικαιολογείς τον εαυτό σου; Μεθαύριο και ο Χριστός δεν θα σε δικαιολογήση. Μπορεί σε μια στιγμή η καρδιά του ανθρώπου να

γίνη σκληρή σαν πέτρα, αν φερθή με κακία, και σε μια στιγμή να γίνη πολύ τρυφερή, αν φερθή με αγάπη. Να αποκτήσης μητρική καρδιά. Βλέπεις, η μάνα όλα τα συγχωρεί και καμμιά φορά κάνει πώς δεν βλέπει.

Όποιος κάνει σωστή πνευματική εργασία, για όλους βρίσκει ελαφρυντικά, όλους τους δικαιολογεί, ενώ τον εαυτό του ποτέ δεν τον δικαιολογεί, ακόμη και όταν έχει δίκαιο. Πάντοτε λέει ότι φταίει, γιατί σκέφτεται ότι δεν αξιοποιεί τις ευκαιρίες που του δίνονται. Βλέπει λ.χ. έναν να κλέβη και σκέφτεται ότι και ο ίδιος, αν δεν είχε βοηθηθή, θα έκλεβε περισσότερο από αυτόν και λέει: «Ο Θεός εμένα με βοήθησε, αλλά εγώ οικειοποιήθηκα τα δώρα του Θεού. Αυτό είναι μεγαλύτερη κλεψιά. Η διαφορά είναι ότι του άλλου η κλεψιά φαίνεται, ενώ η δική μου δεν φαίνεται». Έτσι καταδικάζει τον εαυτό του και κρίνει με επιείκεια τον συνάνθρωπό του. Ή, αν δη στον άλλον ένα ελάττωμα, είτε μικρό είτε μεγάλο, τον δικαιολογεί, βάζοντας καλούς λογισμούς. Σκέφτεται ότι και αυτός έχει πολλά ελαττώματα, τα οποία βλέπουν οι άλλοι. Γιατί, αν ψάξη κανείς, βρίσκει πολλά στραβά στον εαυτό του, ώστε μπορεί εύκολα να δικαιολογή τον άλλον. Πόσα και πόσα δεν έχουμε κάνει! «Αμαρτίας νεότητός μου και αγνοίας μου μη μνησθής, Κύριε»¹.

– Όταν, Γέροντα, μου ζητήσουν μια εξυπηρέτηση και την κάνω πρόθυμα, αλλά πάνω στην βιασύνη κάνω μια μικρή ζημιά και μου κάνουν παρατήρηση, δικαιολογώ τον εαυτό μου.

– Πήγες να κάνης ένα καλό, έκανες και μια μικρή ζημιά. Δέξου την παρατήρηση για την μικρή ζημιά, για να λάβης ολόκληρη την αμοιβή. Ο διάβολος είναι πολύ πονηρός. Την τέχνη του την ξέρει άριστα. Την πείρα τόσων χρόνων να μην την αξιοποιήση! Σε βάζει να δικαιολογηθής, για να χάσης την ωφέλεια από το καλό που έκανες. Όταν δής έναν άνθρωπο καταϊδρωμένο να σηκώνη στον ώμο του ένα φορτίο κι εσύ πάς να του το πάρης, για να τον ελαφρώσης, έ, αυτό είναι κάπως φυσικό. Είδες το βάρος που κουβαλούσε, κινήθηκες από φιλότιμο και έτρεξες να τον βοηθήσης. Το να σηκώσης όμως μια κουβέντα που θα σου πη ο άλλος άδικα, αυτό έχει ψωμί. Αν, όταν μας κάνουν μια παρατήρηση, αμέσως δικαιολογούμαστε, αυτό φανερώνει ότι έχουμε ακόμη μέσα μας ολοζώντανο το κοσμικό φρόνημα.

– Γέροντα, που οφείλεται η δικαιολογία;

– Στον εγωισμό. Η δικαιολογία είναι πτώση και διώχνει την Χάρη του Θεού. Πρέπει όχι μόνο να μη δικαιολογήται κανείς, αλλά και να αγαπήση την αδικία που γίνεται εις βάρος του. Αυτή η δικαιολογία μας έβγαλε από τον Παράδεισο. Έτσι δεν το έπαθε ο Αδάμ; Όταν τον ρώτησε ο Θεός: «μήπως έφαγες από το δένδρο που σου είπα να μη φάς;», εκείνος δεν είπε: «ήμαρτον, Θεέ μου, ναι, έσφαλα», αλλά δικαιολογήθηκε. «Η γυναίκα που μου έδωσες, είπε, αυτή μου έδωσε και έφαγα». Σαν να έλεγε: «Εσύ φταίς που έπλασες την Εύα»! Μήπως ήταν υποχρεωμένος ο Αδάμ σ' αυτό το θέμα να ακούση την Εύα; Ρωτάει ο Θεός και την Εύα κι εκείνη απαντάει: «Το φίδι με απάτησε»². Αν έλεγε ο Αδάμ: «ήμαρτον, Θεέ μου, έσφαλα» και αν έλεγε και η Εύα: «εγώ έσφαλα», όλα θα τακτοποιούνταν. Αλλά αμέσως δικαιολογία-δικαιολογία.

---

¹ Ψαλμ. 24, 7.

² Βλ. Γέν. 3, 11-13.

– Γέροντα, τί φταίει, όταν κάποιος δεν καταλαβαίνει πόσο κακό είναι η δικαιολογία;

– Τί φταίει; Ότι φταίει! Όταν κανείς δικαιολογή συνεχώς τον εαυτό του και νομίζει ότι οι άλλοι δεν τον καταλαβαίνουν, ότι όλοι είναι άδικοι και αυτός είναι που πάσχει, είναι το θύμα, από 'κεί και πέρα είναι ανεξέλεγκτος. Και το παράξενο μερικές φορές ποιό είναι; Ενώ ο ίδιος έχει αδικήσει και φταίει, λέει: «Εγώ θα την δεχόμουν την αδικία, αλλά δεν θέλω να κολασθώ ο άλλος». Πάει δηλαδή να δικαιολογηθεί, δήθεν από... αγάπη, για να έρθη σε συναίσθηση ο άλλος, από τον οποίο νομίζει ότι αδικήθηκε, και να μην κολασθώ! Ή αρχίζει να δίνει ένα σωρό εξηγήσεις, μην τυχόν καταλάβη ο άλλος κάτι λάθος και... κολασθώ! Βλέπετε ο διάβολος τί λεπτή εργασία κάνει;

Όποιος δικαιολογείται δεν μπορεί να βοηθηθεί πνευματικά

Έχω παρατηρήσει ότι σήμερα μικροί-μεγάλοι όλα τα δικαιολογούν με έναν λογισμό σατανικό. Όλα ο διάβολος τους τα ερμηνεύει με τον δικό του τρόπο, και έτσι βρίσκονται έξω από την πραγματικότητα. Η δικαιολογία είναι σατανική ερμηνεία.

– Και πώς γίνεται, Γέροντα, μερικοί σε κάθε λόγο να βρίσκουν αντίλογο;

– Ω, είναι φοβερό να συζητάς με έναν άνθρωπο που συνήθισε να δικαιολογείται! Είναι σαν να μιλάς με έναν δαιμονισμένο! Όσοι δικαιολογούνται – ο Θεός να με συγχωρέση – έχουν γέροντα τον διάβολο. Είναι βασανισμένοι άνθρωποι. Δεν έχουν μέσα τους ειρήνη. Το έχουν κάνει επιστήμη αυτό. Δηλαδή, όπως ένας κλέφτης δεν κοιμάται όλη νύχτα και σκέφτεται πώς θα τα καταφέρει για να κλέψη, έτσι και αυτοί συνέχεια σκέφτονται πώς να δικαιολογήσουν το ένα ή το άλλο σφάλμα τους. Ή, όπως κάποιος σκέφτεται πώς να βρη ευκαιρία να κάνει ένα καλό ή πώς να ταπεινωθεί, αυτοί αντίθετα σκέφτονται πώς να δικαιολογήσουν τα αδικαιολόγητα. Δικηγόροι γίνονται! Δεν μπορείς να τα βγάλεις πέρα μαζί τους. Είναι σαν να μιλάς με τον ίδιο τον διάβολο. Τί έχω πάθει με κάποιον! Ενώ του λέω: «εκείνο που κάνεις είναι στραβό, το άλλο πρέπει να το προσέξεις, δεν πάς καλά, πρέπει να κάνης αυτό κι αυτό...», κι εκείνος για το καθετί βρίσκει δικαιολογίες, στο τέλος μου λέει: «Δεν μου είπες τί να κάνω!» «Βρέ χρυσέ μου άνθρωπε, τόσες ώρες τί λέμε; Λέμε τα σφάλματά σου, ότι δεν πάς καλά, κι εσύ συνέχεια δικαιολογείσαι. Τρεις ώρες τώρα με έσκασες, με έλειωσες! Πώς δεν σου είπα;». Να του λές παραδείγματα, για να του δώσεις να καταλάβη ότι είναι σατανικός εγωισμός έτσι όπως αντιμετωπίζει τα πράγματα, ότι δέχεται δαιμονικές επιδράσεις και, αν δεν αλλάξη, χάθηκε, και τελικά να λή: «Δεν μου είπες τί να κάνω!» Αλήθεια, είναι να μη σκάσης; Αν είναι αδιάφορος κανείς, τα προσπερνάει όλα με το «δέν βαριέσαι». Αλλά, αν δεν είναι αδιάφορος, σκάζει. Εγώ τους μακαρίζω τους αδιάφορους.

– Δεν θα θέλατε όμως, Γέροντα, σε καμμιά περίπτωση να είστε αδιάφορος.

– Βρέ παιδί, τουλάχιστον ο αδιάφορος δεν σκάει έτσι άσκοπα. Να υποφέρης για έναν πονεμένο, εκείνο έχει νόημα. Αλλά να λειώνης με αυτόν, να του λές τόσα και τόσα, και τελικά να σου λή: «δέν μου είπες τί να κάνω» και να δικαιολογή τα αδικαιολόγητα! Έτσι από άνθρωπος καταλήγει δαίμονας! Φοβερό! Αν σκεφτόταν

μόνον τον κόπο που κάνεις – άσε τον πόνο –, για να τον βοηθήσης, λίγο θα άλλαζε. Αφού σε βλέπει ότι υποφέρεις, κοπιάζεις, ταλαιπωρείσαι, δεν το λαμβάνει υπ' όψιν!

– Γέροντα, όταν δικαιολογείται κάποιος για μια αταξία που έκανε και του λές: «αυτό είναι δικαιολογία», και συνεχίζη να δικαιολογείται, για να αποδείξη ότι αυτό δεν είναι δικαιολογία, είναι δυνατόν να διορθωθή;

– Πώς να διορθωθή; Καταλαβαίνει ότι είναι λάθος, γιατί βασανίζεται, αλλά από εγωισμό δεν θέλει να το παραδεχθή. Είναι πολύ φοβερό!

– Ναί, αλλά λέει: «Δεν με βοηθάς· θέλω να με βοηθήσης· δεν με φωνάζεις να συζητήσουμε, με περιφρονείς».

– Έ, πάλι από τον εγωισμό ξεκινάει αυτό. Είναι δηλαδή σαν να λήη: «Εγώ δεν φταίω, εσύ φταίς που δεν πηγαίνω καλά!» Εκεί καταλήγει. Αφησέ τον· δεν χρειάζεται να ασχοληθή κανείς μ' αυτόν, γιατί δεν βοηθιέται. Ούτε φέρει ευθύνη ο Πνευματικός ή ο Γέροντας ή η Γερόντισσα για μια τέτοια ψυχή. Είναι σατανικός εγωισμός αυτός· δεν είναι ανθρώπινος. Ανθρώπινο εγωισμό έχει εκείνος που δεν θα ταπεινωθή να πη «ευλόγησον», αλλά τουλάχιστον δεν θα μιλήση, για να δικαιολογηθή. Όποιος δικαιολογεί τον εαυτό του, όταν σφάλη, μεταβάλλει την καρδιά του σε δαιμονικό καταφύγιο. Αν δεν συντρίψη το εγώ του, θα συνεχίζη να σφάλη περισσότερο και θα συντρίβεται ανώφελα από τον εγωισμό του. Και όταν δεν ξέρη κανείς πόσο κακό είναι η δικαιολογία, έχει ελαφροντικά. Αλλά, όταν ξέρη ή του το λένε οι άλλοι, τότε δεν έχει ελαφροντικά.

Θέλει πολλή προσοχή, όταν πάς να βοηθήσης κάποιον που έχει μάθει να δικαιολογείται, γιατί μερικές φορές γίνεται το εξής: Αφού δικαιολογείται, σημαίνει ότι έχει πολύ εγωισμό, οπότε, όταν του πής ότι αυτό που έκανε δεν είναι σωστό, θα πη και άλλα ψέματα και άλλες δικαιολογίες, ώσπου να σου αποδείξη κι εκείνο και το άλλο, για να μη θιχτή. Έτσι όμως γίνεσαι αιτία εσύ, που πήγες να του αποδείξης ότι σφάλει, να γίνη πιο εγωιστής, πιο ψεύτης. Από την στιγμή που θα δής ότι συνεχίζει τις δικαιολογίες, δεν χρειάζεται να του αποδείξης τίποτε. Κάνε προσευχή να τον φωτίση ο Θεός.

Αν δεν εξηγής, θα σε δικαιώση ο Θεός

– Γέροντα, πολλές φορές, όταν μου κάνουν μια παρατήρηση, νομίζω πώς πρέπει να δώσω εξηγήσεις, και λέω: «Ναί, έτσι είναι, αλλά...».

– Τί το θέλεις αυτό το «αλλά»; Το «αλλά» δεν έχει... αλάτι και όλα τα αλλοιώνει με την κακή έννοια. Να λές: «Ευλόγησον, με την ευχή σου άλλη φορά θα προσέχω».

– Γέροντα, όταν κάποιος βγάλη ένα λανθασμένο συμπέρασμα για μια ενέργειά μου, χρειάζεται να εξηγήσω πώς κινήθηκα;

– Αν έχης πνευματική δύναμη, δηλαδή ταπεινώση, να δεχτής ότι έφταιξες και να μη μιλήσης. Άφησε να σε δικαιώση ο Θεός. Αν δεν μιλήσης εσύ, θα μιλήση μετά ο Θεός. Βλέπεις, ο Ιωσήφ³, όταν τα αδέρφια του τον πούλησαν, δεν είπε: «Είμαι αδελφός τους· δεν είμαι δούλος· ο πατέρας μου μ' αγαπούσε πιο πολύ από όλα τα παιδιά του». Δεν μίλησε, και μετά μίλησε ο Θεός και τον έκανε βασιλιά⁴. Τί νομίζεις, δεν

³ Βλ. Γέν. 37, 20 κ.ε.

⁴ Βλ. Γέν. 41, 41.

πληροφορεί ο Θεός; Και αν ο Θεός για το συμφέρον σου δείξη την αλήθεια, καλά. Αν όμως δεν την δείξη, πάλι για το συμφέρον σου θα είναι. Όταν σε αδική κάποιος, να σκέφτεσαι ότι δεν σε αδικεί από κακία, αλλά επειδή έτσι είδε τα πράγματα. Ύστερα, αν δεν έχη κακία, ο Θεός θα τον πληροφορήση, θα καταλάβη ότι αδίκησε και θα μετανοήση. Μόνον όταν υπάρχη κακία, δεν πληροφορεί ο Θεός, γιατί η συχνότητα στην οποία εργάζεται ο Θεός είναι ταπεινώση-αγάπη.

– Κάνει, Γέροντα, να ζητάω εξηγήσεις μετά από μια παρεξήγηση;

– Χάλασε ο λογισμός σου;

– Όχι.

– Αν δεν χάλασε ο λογισμός σου, δεν χρειάζεται να σου εξηγήση ο άλλος. Αν χάλασε ο λογισμός σου, καλό είναι να σου δοθή μια εξήγηση, για να μη χαλάση περισσότερο.

– Γέροντα, αν δεν εξηγής, για να δικαιολογήσης τον εαυτό σου, αλλά λές πώς αντιμετώπισες ένα περιστατικό, πώς κινήθηκες κ.λπ.;

– Δεν χρειάζεται. Καλύτερα να λές «ευλόγησον», και να μην εξηγής. Εκτός αν σου ζητήσουν να δώσης εξηγήσεις, τότε ταπεινά να πής πώς έγινε.

– Δηλαδή, Γέροντα, τότε πρέπει να εξηγή κανείς;

– Όταν πρόκειται για παρεξήγηση που αφορά άλλους, τότε επιβάλλεται να εξηγήση κανείς, για να βοηθήση μια κατάσταση. Ή όταν είναι κανείς ευαίσθητος, έχη και λίγο εγωισμό και μπορή να καμφθή, αν δεν μιλήση, τότε καλύτερα είναι να εξηγήση πώς κινήθηκε.

– Μερικές φορές, Γέροντα, δεν μπορούμε να ξεχωρίσουμε την δικαιολογία από την εξήγηση.

– Η δικαιολογία δεν φέρνει ανάπαυση στην ψυχή, ενώ η εξήγηση φέρνει ανάπαυση και ειρήνη.

Όποιος μελετά σωστά τον εαυτό του δεν τον δικαιολογεί

– Γέροντα, πώς γίνεται, ενώ νιώθω την αδυναμία μου, να δικαιολογούμαι;

– Δεν ένιωσες την αδυναμία σου, γι' αυτό δικαιολογείσαι. Αν την είχες νιώσει, δεν θα δικαιολογούσες τον εαυτό σου. Αγαπούμε τον εαυτό μας· δεν θέλουμε να δυσκολευτούμε· δεν αγαπούμε τον κόπο. Θέλουμε πολλές φορές χωρίς κόπο να αποκτήσουμε περιουσία. Τουλάχιστον να αναγνωρίσουμε ότι, έτσι όπως αντιμετωπίζουμε τα πράγματα, δεν πάμε καλά πνευματικά και να ταπεινωθούμε. Αλλά ούτε κόπος ούτε αναγνώριση υπάρχει.

– Μπορεί κάποιος να μελετά, να εξετάζη τον εαυτό του και να τον δικαιολογή;

– Όποιος μελετά σωστά τον εαυτό του δεν τον δικαιολογεί. Και βλέπεις, είναι μερικοί έξυπνοι, τετραπέρατοι, που κάνουν τελικά τις μεγαλύτερες ανοησίες. Γιατί είναι και το βόλεμα. «Πώς με βολεύει, πώς με εξυπηρετεί εμένα».

– Γέροντα, αυτός που δικαιολογείται δεν βλέπει τις πτώσεις του στον αγώνα;

– Ότι και αν κάνη, τον ξεγελά ο διάβολος και τα δικαιολογεί όλα, το θέλημα, το πείσμα, τον εγωισμό, το ψέμα.

– Δεν θα τον βοηθούσε να καθρεφτίζη τον εαυτό του στα Πατερικά βιβλία, και κυρίως στην Αγία Γραφή;

– Για έναν που σκέφτεται σωστά, πνευματικά, λύνονται όλα τα προβλήματα μέσα από την Αγία Γραφή και τα Πατερικά βιβλία. Τα βλέπει μέσα εκεί ξεκάθαρα. Έναν όμως που δεν κάνει εργασία πνευματική και η ψυχή του δεν είναι εξαγνισμένη, δεν τον βοηθάει ούτε η Αγία Γραφή, γιατί όλα τα ερμηνεύει ανάποδα. Καλύτερα είναι να λήη τον λογισμό του στον πνευματικό του και να μην ερμηνεύη μόνος του αυτά που διαβάσει. Αν διαβάσει λ.χ. Παλαιά Διαθήκη, μπορεί να ερμηνεύσει πονηρά αυτά που θα διαβάσει και να μολυνθή. Έχω προσέξει, μερικοί παίρνουν κάτι από τα πνευματικά που διαβάζουν και το ερμηνεύουν όπως τους βολεύει. Δεν είναι ότι δεν τους κόβει ή δεν καταλαβαίνουν αυτά που διαβάζουν, τα ερμηνεύουν όμως έτσι, για να δικαιολογήσουν τον εαυτό τους. Φοβερό πράγμα! Αλλά και τα πνευματικά που ακούν, έχω καταλάβει, σπάνια τα πιάνουν σωστά. Λέω, ας υποθέσουμε, ένα περιστατικό, για να τονίσω κάτι. Ενώ εγώ άλλο θέλω να τονίσω, μερικοί ψάχνουν να βρουν κάτι από όλο το περιστατικό, για να πιαστούν και να δικαιολογήσουν ένα κουσούρι, ένα σφάλμα τους, για να αναπαύσουν δηλαδή τα πάθη τους. Δεν σκέφτονται ότι αυτός, για τον οποίο κάτι ανέφερα, δεν πρόσεξε και κατέληξε εκεί που κατέληξε, αλλά λέει: «αφού υπάρχουν άνθρωποι σε τόσο άσχημη κατάσταση, τότε εμείς είμαστε πολύ καλά», και έτσι δικαιολογούν τον εαυτό τους. Από δικαιολογίες ο διάβολος βρίσκει ένα σωρό.

Η δικαιολογία δεν φέρνει ανάπαυση

Όποιος δικαιολογεί τον εαυτό του, ανάπαυση δεν βρίσκει. Δεν έχει παρηγοριά. Αυτόν που δικαιώνει τον εαυτό του, ο εαυτός του τον δικαιώνει; Ο εαυτός του, η συνείδησή του, δεν τον δικαιώνουν, και δεν έχει ανάπαυση. Αυτό δείχνει ότι φταίει. Πώς τα έχει κανονίσει ο Θεός! Έδωσε στον άνθρωπο την συνείδηση, φοβερό! Μπορεί να επιτύχει κάποιος αυτό που θέλει είτε με βάρβαρο τρόπο είτε με πονηριά είτε με κολακεία, αλλά ανάπαυση δεν θα βρή. Από αυτό μπορεί μόνος του να διαπιστώσει ότι δεν βαδίζει καλά.

Όταν κάποιος δέχεται την αδικία, είναι σαν να παίρνει μια πνευματική περιουσία και χαίρεται. Ενώ, όταν δικαιώνει τον εαυτό του, είναι σαν να ξοδεύει κάτι από την περιουσία του και δεν νιώθει χαρά. Θέλω να πώ, δεν έχει την πνευματική ανάπαυση που θα είχε, αν δεν δικαίωνε τον εαυτό του. Πόσο μάλλον όταν δεν έχει δίκαιο και δικαιώνει τον εαυτό του! Οργή Θεού μαζεύει, γιατί τότε είναι ένα άρπαγμα σπαταλάει μια περιουσία που του δίνεται. Βρίσκει ανάπαυση αυτός που σπαταλάει;

Με την δικαιολογία κανείς τυφλώνεται. Ακόμη και άνθρωπο να σκοτώσει, τον δικαιολογεί ο διάβολος. «Πώς τον υπέμεινες τόσο καιρό; του λέει. Έπρεπε να τον είχες σκοτώσει νωρίτερα». Και μπορεί να θέλη να πάρει και μισθό από τον Χριστό για τα λίγα χρόνια που υπέμεινε! Κατάλαβες; Εκεί φθάνει!

– Αφού, Γέροντα, αυτός που δικαιολογείται ταλαιπωρείται, γιατί δέχεται αυτό το βάσανο της συνειδήσεως;

– Είναι η συνήθεια. Για να την κόψει, χρειάζεται θέληση. Και πρέπει να μάθει όχι μόνο να μη δικαιολογήται, αλλά και να τοποθετηθεί σωστά. Αν δεν δικαιολογηθεί,

αλλά μέσα του πιστεύη ότι τον αδίκησαν, τότε είναι χειρότερα. Γιατί, αν δικαιολογηθή, θα του πη και ο άλλος κάτι και θα μπορέση έτσι να γνωρίση τον εαυτό του και να βγή από την πλάνη. Αλλιώς, μπορεί να μη μιλάη, αλλά μέσα του να λέη: «έχω δίκιο, όμως δεν μιλάω, γιατί έχω ανωτερότητα», και να παραμένη στην πλάνη.

Να παίρνουμε το βάρος επάνω μας

– Γέροντα, χθές είπατε ότι άλλο είναι η υπομονή και άλλο η ανοχή. Τί εννοούσατε;

– Υπομονή δεν είναι το να ανέχωμαι τον άλλον. Όταν λέω ότι ανέχομαι τον άλλον, είναι σαν να λέω: «Ο άλλος είναι χάλια, εγώ είμαι καλά, και τον ανέχομαι». Η πραγματική υπομονή είναι να αισθάνωμαι ενοχή για την κατάστασή του και να τον πονάω. Αυτό έχει πολλή ταπείνωση και αγάπη, και τότε δέχομαι την Χάρη του Θεού και βοηθιέται και ο άλλος. Αν δώ, ας υποθέσουμε, κάποιον κουτσό ή κουφό ή ναρκομανή, πρέπει να σκεφθώ: «άν ήμουν εγώ σε καλή πνευματική κατάσταση, θα παρακαλούσα τον Θεό και θα τον έκανε καλά», γιατί ο Χριστός είπε: «θά σάς δώσω δύναμη να κάνετε μεγαλύτερα θαύματα από μένα»⁵, οπότε έρχεται ο πόνος, η αγάπη για τον άλλον. Ενώ, αν πώ: «έ, τί να τον κάνω, ανάπηρος είναι, ας καθήσω λίγο κοντά του· θα έχω άλλωστε και τον μισθό μου», τότε ανέχομαι τον άλλον και δικαιολογώ τον εαυτό μου ότι έκανα το καθήκον μου.

– Γέροντα, πάντα βοηθάει να παίρνης όλο το σφάλμα επάνω σου;

– Ναι, αν το σηκώνης, πολύ βοηθάει. Να μέμφεσαι για όλα τον εαυτό σου. Να παίρνης το σφάλμα από τον άλλον, να το ρίχνης στον εαυτό σου και να παρακαλές τον Χριστό να σου δίνη δύναμη να το σηκώνης. Και όταν θα παίρνης επάνω σου περισσότερο βάρος απ' ό,τι έσφαλες ή, κι αν ακόμη δεν έσφαλες, πιστεύης κατά κάποιον τρόπο ότι έσφαλες, τότε δεν θα το παίρνης ποτέ επάνω σου, δεν θα υπερηφανεύεσαι, και θα έχης πλούσια την Χάρη του Θεού. Πρέπει όμως να προσέξης, να δής αν μπορής να σηκώσης περισσότερο βάρος. Γιατί, αν δεν μπορής, θα πάθης κήλη, δυσκοπάθεια...

– Ποιά είναι η κήλη και η δυσκοπάθεια σ' αυτήν την περίπτωση;

– Αν πάρνης επάνω σου λ.χ. ένα σφάλμα που δεν μπορείς να το σηκώσης και δεν δώσης καμμιά εξήγηση, μετά θα γογγύσης, θα αγανακτήσης, θα κατακρίνης...

– Όμως, αν εξηγήσω, αυτό δεν θα είναι δικαιολογία;

– Έ, να κοιτάξης να δικαιολογήσης αυτό που δεν μπορείς να σηκώσης και το άλλο να το αφήσης. Αν είναι λ.χ. ευαίσθητος κανείς, να κοιτάξη να σηκώση όσο μπορεί· να μην κάνη τον δυνατό. Να εξετάζη τον εαυτό του και να τον αδική με διάκριση, ανάλογα με το βάρος που μπορεί να σηκώση, για να μην τον κάμψη ο εχθρός με την υπερεισθησία, τον ρίξη σε απόγνωση και τον αχρηστέψη.

– Γέροντα, μερικές φορές όχι μόνο δυσκολεύομαι να δεχθώ την αδικία, αλλά μετατοπίζω την ευθύνη μιας πτώσεώς μου σε άλλον.

– Εσείς, όχι μόνο δεν σηκώνετε από αγάπη τον τουρβά του άλλου, αλλά θέλετε να δώσετε και τον δικό σας βαρύ τουρβά όχι μόνο στον υγιή αλλά και στον

---

⁵ Βλ. Ιω. 14, 12.

φιλάσθενο! Χρειάζεται να αποκτήσης πνευματική παλληκαριά, για να παίρνης επάνω σου όλη την ευθύνη της αμαρτίας σου. Όσο περισσότερο βάρος προσθέτουμε στον εαυτό μας, παίρνοντας επάνω μας τα σφάλματα των άλλων, τόσο περισσότερο ο Καλός Θεός μας ελαφρώνει το φορτίο και νιώθουμε θεία αγαλλίαση.

Το να σηκώσει από αγάπη κάποιος που έχει σωματικές δυνάμεις δυο σακκιά τοιμένο στην πλάτη, για να απαλλάξει έναν αδύνατο που δεν μπορεί να σηκώσει βάρος, δεν έχει τόση αξία, όση το να σηκώσει το βάρος του σφάλματος του άλλου, να το κάνει δικό του, και ας φανή στους άλλους ότι έσφαλε αυτός. Αυτό είναι μεγάλη αρετή, μεγάλη ταπείνωση.

Σε ένα Κοινόβιο στο Άγιον Όρος κάποιος δόκιμος μίλησε μια φορά άσχημα στον τυπικάρη⁶, που ήταν και ιερομόναχος, γιατί την ώρα που διάβαζε στην ακολουθία του έδειξε ποιο κοντάκιο να πη πρώτα. Ενώ πήγε να τον βοηθήσει, εκείνος έγινε έξω φρενών. Μετά την ακολουθία ο δόκιμος κλείστηκε θυμωμένος στο κελλί του. Ο τυπικάρης γύρισε στον εαυτό του, πήρε το βάρος επάνω του και στενοχωρέθηκε, γιατί σκέφθηκε ότι αυτός έγινε αιτία να αντιδράσει έτσι ο αδελφός. Τον πείραζε αληθινά η συνείδηση. Και ενώ ως τυπικάρης είχε ευθύνη για την ακολουθία, δεν έλαβε υπ' όψιν του την ευθύνη, αλλά είπε: «Εγώ φταίω που νευρίασε ο αδελφός». Πήγε λοιπόν στο κελλί του δοκίμου να του βάλει μετάνοια. Εκείνος όμως είχε κλειδώσει και δεν άνοιγε. Τότε κάθησε έξω από την πόρτα του και περίμενε από το πρωί ως τις τρεις το απόγευμα που σήμανε για τον εσπερινό, οπότε ο δόκιμος αναγκάστηκε να βγή. Πέφτει κάτω ο τυπικάρης, του βάζει μετάνοια και του λέει: «Να με συγχωρήσης, αδελφέ, έφταιξα»! Έτσι έρχεται η Χάρη του Θεού.

---

⁶ Ο υπεύθυνος μοναχός για την τήρηση των διατάξεων που αφορούν στις Ιερές Ακολουθίες του ημερονυκτίου και γενικά για την εκκλησιαστική ευταξία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - Η θεία και η ανθρώπινη δικαιοσύνη

Γέροντα, τί είναι θεία δικαιοσύνη;

– Θεία δικαιοσύνη είναι να κάνης αυτό που αναπαύει τον άλλον. Αν έχης λ.χ. να μοιρασθής κάτι με κάποιον άλλον, να του δώσης όχι το μισό από αυτό που έχεις, αλλά όσο θέλει εκείνος. Να του πής: «Πόσα θέλεις; δύομισι; τρία; πάρ' τα». Να δίνης τα καλά και να κρατάς τα σάπια. Να δίνης τα περισσότερα και να κρατάς τα λιγώτερα. Νά, πές πώς μας φέρνει τώρα μια αδελφή δέκα δαμάσκηνα. Αν εγώ από λαιμαργία φάω τα οκτώ και σου αφήσω τα δύο, θα σε αδικήσω. Αν πώ: «αφού είμαστε δύο, θα φάω τα πέντε και θα σου αφήσω τα άλλα πέντε», τότε έχω την ανθρώπινη δικαιοσύνη. Αν όμως δώ ότι σου αρέσουν τα δαμάσκηνα και φάω μόνον ένα και σου πώ: «κάνε αγάπη να φάς εσύ τα υπόλοιπα, γιατί εμένα δεν μου πολυαρέσουν, αλλά με πειράζουν και στα έντερα», τότε έχω την θεία δικαιοσύνη.

– Δηλαδή ανθρώπινη δικαιοσύνη ποιά είναι;

– Ανθρώπινη δικαιοσύνη είναι, αν πρέπει λ.χ. να μοιρασθής κάτι με κάποιον άλλον, να δίνης το μισό και να κρατάς το άλλο μισό.

– Γέροντα, τί θέση έχει η ανθρώπινη δικαιοσύνη στην πνευματική ζωή;

– Η ανθρώπινη δικαιοσύνη δεν είναι για τους πνευματικούς ανθρώπους· είναι φρένο για τους κοσμικούς ανθρώπους. Ο πνευματικός άνθρωπος είναι ανόητος, αν αποβλέπη σ' αυτήν, γιατί μπροστά στην θεία δικαιοσύνη η ανθρώπινη είναι μηδέν. Αλλά και ο κοσμικός άνθρωπος, αν πετύχη κάτι σ' αυτήν την ζωή εφαρμόζοντας την ανθρώπινη δικαιοσύνη, δεν θα έχη την πραγματική χαρά και ανάπαυση.

Ας υποθέσουμε ότι δύο αδέρφια έχουν ένα κτήμα δέκα στρέμματα. Ανθρώπινη δικαιοσύνη είναι να πάρη ο καθένας από πέντε στρέμματα. Θεία δικαιοσύνη είναι να πάρη ο καθένας αυτό που έχει ανάγκη. Αν δηλαδή ο ένας αδελφός έχη επτά παιδιά και ο άλλος δύο ή η δουλειά του ενός είναι κατώτερη από την δουλειά του άλλου, πρέπει να πάρη περισσότερο εκείνος που έχει μεγαλύτερη ανάγκη. Σ' αυτήν την περίπτωση είναι αδικία να πάρη ο δεύτερος όσα και ο πρώτος. Ο κοσμικός άνθρωπος όμως δεν λαμβάνει υπ' όψιν του ότι ο αδελφός του δυσκολεύεται να τα βγάλη πέρα. Δεν καταλαβαίνει ότι η μοιρασιά που πάει να κάνη είναι άδικη, γιατί δεν σκέφτεται πνευματικά. Του λές: «πρέπει να βοηθήσης την οικογένειά σου να δεχθή να δώσης περισσότερα στον αδελφό σου που έχει ανάγκη» και σου λέει: «Γιατί; δεν τον αδικώ»! Εάν ήταν πνευματικός άνθρωπος, ακόμα και αν η γυναίκα του και τα παιδιά του αντιδρούσαν, έπρεπε να τους πείση να δεχθούν ότι του δώση ο αδελφός του. Αν ο αδελφός του έλεγε: «εσύ θα πάρης ένα στρέμμα», να έπαιρνε το ένα, χωρίς να πη τίποτε, για να νιώθη άνετα ο αδελφός του που πήρε τα υπόλοιπα. Πάντως το Ευαγγέλιο κάνει την καλύτερη μοιρασιά.

Μου κάνει εντύπωση η αρχοντιά του Αβραάμ. Όταν μάλωναν οι τσομπάνηδες του Λώτ και του Αβραάμ για τα βοσκοτόπια, πήγε ο Αβραάμ στον Λώτ και του είπε: «Δεν κάνει να μαλώνουμε· είμαστε συγγενείς. Που σε αναπαύει εσένα να πάς; Θέλεις να πάς από 'δώ ή θέλεις να πάς από 'κει»; Ο Λώτ κινήθηκε και λίγο ανθρώπινα και διάλεξε τα Σόδομα και τα Γόμορρα, γιατί είχαν πρασινάδα και βοσκοτόπια¹, και τί

---

¹ 1. Βλ. Γέν. 13, 1–13.

έπαθε μετά! Ο Αβραάμ κινήθηκε με την θεία δικαιοσύνη, θέλησε να αναπαύση τον Λώτ, και χάρηκε κίολας που ο Λώτ πήγε στον καλύτερο τόπο.

Η δικαιοκρισία του Θεού

– Γέροντα, τί είναι η δικαιοκρισία του Θεού;

– Η δικαιοκρισία του Θεού είναι η μακροθυμία, η οποία έχει μέσα και την ταπείνωση και την αγάπη. Ο Θεός είναι πολύ δίκαιος, αλλά και πολυεύσπλαχνος, και η ευσπλαχνία Του νικάει την δικαιοσύνη Του. Θα σου πω ένα παράδειγμα, για να καταλάβης. Αν κάποιος άνθρωπος δεν είχε την ευκαιρία να ακούση ποτέ για τον Θεό, αυτός δεν θα κριθῆ σύμφωνα με την κατάσταση στην οποία βρίσκεται, αλλά σύμφωνα με την κατάσταση στην οποία θα βρισκόταν, αν είχε γνωρίσει τον Θεό. Γιατί αλλιώς δεν θα ήταν δίκαιος ο Θεός. Η θεία δικαιοσύνη έχει δικούς της μαθηματικούς όρους· το ένα κι ένα άλλοτε κάνουν δύο και άλλοτε δύο εκατομμύρια.

– Γέροντα, πώς εφαρμόζεται η θεία δικαιοσύνη σε κάποιον που σφάλλει;

– Η ανθρώπινη δικαιοσύνη λέει: Έσφαλες; Πρέπει να τιμωρηθῆς. Η θεία δικαιοσύνη λέει: Αναγνωρίζεις το λάθος σου και μετανοείς; Συγχωρείσαι. Βλέπεις, ακόμη και από τον ανθρώπινο νόμο δικάζεται με επιείκεια κάποιος που κάνει ένα έγκλημα, όταν μετανοή ειλικρινά και πάη μόνος του και το ομολογή, ενώ δεν υπάρχει καμμία υποψία για το πρόσωπό του. Και αν από τους ανθρώπους δικάζεται με επιείκεια, πόσο μάλλον από τον δικαιοκρίτη και πολυεύσπλαχνο Θεό!

Είμαστε στα χέρια του Θεού. Ο Θεός μας παρακολουθεί με ακρίβεια και γνωρίζει την καρδιά του καθενός. Δεν θα μας αδικήση. Αφού υπάρχει θεία δικαιοσύνη και θεία ανταπόδοση, και ο Θεός μας αγαπάει – το κυριώτερο απ' όλα –, ό,τι καλό κάνει κανείς δεν χάνεται. Γι' αυτό είναι χαμένος, τελείως λειψός, όποιος ζητάει να δικαιωθῆ από τους ανθρώπους.

Έχω παρατηρήσει ότι, όταν ο άνθρωπος αδικηθῆ και εφαρμόση την θεία δικαιοσύνη, ο Θεός τον δικαιώνει ακόμη και σ' αυτήν την ζωή. Θυμάμαι, στον στρατό, μετά τον πόλεμο, είχε έρθει ο στρατηγός να δώση παράσημα. Εγώ εκείνη την ημέρα έλειπα. Όταν φώναξε το όνομά μου, βγήκε ένας που ήταν από την Θεσσαλία και πήρε εκείνος το παράσημο. Οι άλλοι στρατιώτες δεν μίλησαν, γιατί τότε είχε φυλάκιση, αν έλεγες ψέματα. Όταν έφυγε ο στρατηγός, εκείνος κρύφτηκε, γιατί οι άλλοι θα τον σκότωναν στο ξύλο. Όταν επέστρεψα, φοβόταν και από μένα. Ήρθε από εδώ–από εκεί, οπότε μου είπε: «Να με συγχωρέσης, έκανα αυτό κι αυτό». «Καλά έκανες και το πήρες, του είπα· τί να το έκανα εγώ;». Το φορούσε ύστερα στις παρελάσεις. Μετά από σαράντα χρόνια έρχεται εδώ στο Μοναστήρι ο στρατάρχης της Πρώτης Στρατιάς από την Θεσσαλία και μου φέρνει ένα παράσημο του Μεγάλου Αλεξάνδρου. Όταν το είδα, μου ήρθε να γελάσω. Μετά από σαράντα χρόνια! Μου έκανε εντύπωση: από την Θεσσαλία ήταν εκείνος ο στρατιώτης, από την Θεσσαλία ήρθε και ο στρατάρχης! Βλέπετε πώς γίνεται! Ενώ, όταν ζητάμε να δικαιωθούμε, χάνουμε τελικά και αυτά εδώ, αλλά και εκείνα που μας ετοιμάζει ο Χριστός για την άλλη ζωή, αν αδικηθούμε.

Για χαμένα πράγματα δηλαδή χάνουμε τα σπουδαιότερα, τα αιώνια. Γιατί αυτά εδώ έτσι κι αλλιώς χαμένα είναι, τί να τα κάνουμε;

Τα δικαιώματα² του μοναχού τα κρατάει ο Χριστός για την άλλη ζωή

– Γέροντα, τί είναι το δικαίωμα;

– Το δικαίωμα είναι κοσμική λογική. Ο άνθρωπος, όσο πιο κοσμικός είναι, τόσο περισσότερο δικαίωμα έχει· όσο πιο πνευματικός είναι, τόσο λιγώτερο δικαίωμα έχει. Ειδικά ο μοναχός έχει μόνον υποχρεώσεις· δεν έχει δικαίωμα για τίποτε. Θέλω να πω ότι δεν πρέπει να έχει απαίτηση από κανέναν και για τίποτε. Το να ζητά ο μοναχός δικαιώματα σ' αυτήν την ζωή, ενώ απαρνήθηκε τα πάντα για την αγάπη του Χριστού, είναι τελείως λάθος. Βρίζει τον Χριστό, τον Μοναχισμό. Οι κοσμικοί έχουν δικαιώματα πολλά· κοσμικοί είναι. Τα δικαιώματα του μοναχού, αλλά και του πνευματικού ανθρώπου, τα κρατάει ο Χριστός για την άλλη ζωή.

Το δικαίωμα σήμερα παρουσιάζεται σχεδόν σε όλους τους νέους, αλλά και σε νέους μοναχούς. Μερικοί νέοι μοναχοί δεν ξέρουν γιατί έγιναν μοναχοί και τί θα πη Μοναχισμός, γι' αυτό έχουν ένα δικαίωμα, ένα κοσμικό πνεύμα, μια παράξενη λογική, μια ανθρώπινη δικαιοσύνη, από όλες τις πλευρές. Αυτή η ανθρώπινη δικαιοσύνη ξεκίνησε από το ευρωπαϊκό πνεύμα και μπήκε και στον Μοναχισμό.

Στην καλογερική, την σημερινή εποχή, συναντάει κανείς πολλές φορές αυτό το πνεύμα: «Δεν τον βλέπω τον άλλον, δεν θέλω να με βλάψη· δεν τον αδικώ· είμαι εντάξει». «Έκανα, λένε μερικοί, την δουλειά μου, βοήθησα εκεί, τελείωσα. Είμαι εντάξει. Η άλλη δουλειά δεν είναι δική μου, φεύγω πάω στο κελλί για πνευματικά». Δεν εξετάζουν αν ο άλλος είναι φιλάσθενος ή έχει πονοκέφαλο και δεν μπορεί να δουλέψει, ή δουλεύει λιγώτερο, γιατί είναι από αγρυπνία και είναι περισσότερο κουρασμένος. Ή λένε: «αυτή η μερίδα είναι δική μου· την δικαιούμαι», και δεν εξετάζουν αν ο άλλος είναι πιο αδύνατος ή ο οργανισμός του καταναλίσκε περισσότερο, και έχει ανάγκη από περισσότερη τροφή. Οπότε καταλήγουν να βρίσκονται σε πνευματικό χώρο, αλλά να έχουν μια νοοτροπία κοσμική, και έτσι γίνονται συνεπείς κοσμικοί. Ξέρετε τί είναι να βλέπης ανθρώπους πνευματικούς να αντιμετωπίζουν κοσμικά τα πράγματα; Λίγο–πολύ δηλαδή παρατήρησα σε αρκετούς μοναχούς το εξής: Την νηστεία, την προσευχή, την ακολουθία, το διακόνημα, τα κάνουν. Φορούν ένδυμα μοναχικό, έχουν καλογερικό πρόγραμμα, αλλά η αντιμετώπιση, αντί να είναι πνευματική, είναι κοσμική, γιατί κοιτούν πώς να μην τους πούν καμιά κουβέντα, να μην αδικηθούν. Δηλαδή βρίσκονται στην κοσμική δικαιοσύνη και πολλές φορές ούτε και εκεί φθάνουν. Άντε τώρα να συνεννοηθής πνευματικά μ' αυτούς. Αυτοί τα κανονίζουν έτσι, ώστε να μη δυσκολευθή μεθαύριο ο Χριστός μαζί τους να κάνει... λογαριασμούς! Μά, ενώ ο Χριστός παρακολουθεί τον καθέναν πόσο αδικείται, πόσο θυσιάζεται, και θα τον ανταμείψη ανάλογα, αυτοί θέλουν να τακτοποιήσουν μόνοι τους τον λογαριασμό τους.

---

² Η λέξη «δικαίωμα» στην μοναχική γλώσσα δηλώνει την τάση του μοναχού να δικαιώνει τον εαυτό του και την απαίτηση να ικανοποιή οποιαδήποτε εγωκεντρική επιθυμία του.

Είμαι αγανακτισμένος γενικά με την σημερινή νοοτροπία που βλέπω σε μερικούς νέους μοναχούς. Μια ανθρώπινη δικαιοσύνη! Πώς να χωρέσει η ανθρώπινη δικαιοσύνη στην πνευματική ζωή; Και στην κοσμική ζωή δεν βγαίνεις πέρα με την ανθρώπινη δικαιοσύνη, πόσο μάλλον στην πνευματική. Όταν ήμουν στο Κοινόβιο, όλοι κοίταζαν πώς να κάνουν κάποια θυσία. Στην δουλειά, στο φαγητό, σε όλα υπήρχε αυτό το πνεύμα: Σκέφτονταν πρώτα τον άλλον, και γι' αυτό ζούσαν τον Παράδεισο. Ήταν κάποιος λ.χ. στην τράπεζα; Κοιτούσε να φάη αυτός λιγώτερο, για να μείνει το περισσότερο για τον άλλον. Και αδύνατος να ήταν ο ίδιος, δεν το λάμβανε υπ' όψιν. Ούτε εξέταζε τί ήταν ο άλλος. Έκανε θυσία. Ούτε έβαζε την κρίση του να πη: «Θα του κάνη κακό, αν φάη περισσότερο». Από την στιγμή που ο μοναχός κοιτάζει να μην τον αδικήσουν, να μην κουρασθή πολύ, να μην πάη χαμένος ο κόπος του, είναι σαν να μην πιστεύη ότι υπάρχει Θεός, ότι υπάρχει άλλη ζωή, μέλλουσα Κρίση και θεία ανταπόδοση. Και αν δουλέψη λίγο παραπάνω, ούτε αυτό θα πάη χαμένο. Μόνον ο κόπος των ζώων πάει χαμένος. Και αυτά τα καημένα, παρόλο που εξ αιτίας μας ταλαιπωρούνται – μετά την παράβαση των Πρωτοπλάστων η φύση συστενάζει με τον άνθρωπο –, θυσιάζονται για μάς! Είναι φοβερό! Βλέπετε, τα άγρια ζώα, όταν τραυματίζονται από τους κυνηγούς, τί τραβάνε! Σακατεμένα, με σπασμένα πόδια, να μην μπορούν να τρέξουν, να τα ξεκοιλιάζουν τα μεγάλα ζώα, να τα τρώνε, και να μην έχουν καμμιά ανταμοιβή! Ο άνθρωπος, αν δεν τα καταλαβαίνει αυτά, δεν είναι άνθρωπος. Γι' αυτό του έδωσε ο Θεός το μυαλό, για να το δουλεύη σωστά και να βρη τον δρόμο του. Εγώ δεν λέω τώρα να σκοτώνεστε στην κούραση, αλλά να υπάρχει φιλότιμο.

– Δηλαδή, εσείς, Γέροντα, θέλετε να σκιρτάη η καρδιά μας, να λαχταράη να αναπαύσουμε τον άλλον.

– Ναί, γιατί, όταν κοιτάζης πώς να αναπαύσης τον άλλον και αφήνης τον εαυτό σου εν λευκώ στα χέρια του Θεού, δεν κουράζεσαι. Και αν κουρασθής και πής ότι κουράστηκες, πάει, το έχασες. Τί, θα σε πληρώση ο Χριστός για την κακομοιριά; Μπάτσο θα σου δώση.

Όσο μπορείτε, αυτό να κοιτάξετε. Αυτή είναι η πνευματική εργασία που πρέπει να κάνετε. Και άσκηση αν κάνετε, δεν ωφελεί, γιατί, αν κανείς δεν κάνη αυτήν την εργασία, δουλεύει σε άλλη συχνότητα από την συχνότητα του Θεού. Πάνε όλα μετά χαμένα, και οι μετάνοιες και οι νηστείες... Δεν λέω αυτά να μη γίνωνται, αλλά να μη νομίζη κανείς ότι, επειδή κάνει εκείνο, εκείνο..., είναι εντάξει!

Έχουν κάνει άλλο ευαγγέλιο

– Γέροντα, πότε ένας άνθρωπος μπορεί να λέγεται δίκαιος;

– Δίκαιος κατά κόσμον είναι εκείνος που κρίνει με βάση το ανθρώπινο δίκαιο. Το τέλειο όμως είναι ο άνθρωπος να είναι δίκαιος όχι σύμφωνα με την ανθρώπινη δικαιοσύνη, αλλά με την θεία δικαιοσύνη, και τότε τον ευλογεί ο Θεός. Όταν στις ενέργειές μου δεν βάζω ποτέ το εγώ και το συμφέρον μου, εκβιάζω, μπορώ να πώ, τον Θεό να μου στείλη την θεία Χάρη.

Οποιαδήποτε ανθρώπινη δικαιοσύνη, ακόμη και η πιο τέλεια, έχει πάντα ανθρώπινα στοιχεία. Και όσο υπάρχει η ανθρώπινη δικαιοσύνη στον πνευματικό

άνθρωπο, το Πνεύμα προσπαθεί να την αποβάλει ως ξένο σώμα, και ο άνθρωπος παλεύει με ανεβοκατεβάσματα και κουράζεται ψυχικά. Όταν αποκτήσει την θεϊκή δικαιοσύνη, έρχεται το λαμπικάρισμα και ο θεός φωτισμός.

– Αν πώ, Γέροντα, σε κάποιον που λέει ότι αδικήθηκε: «υπάρχει θεία δικαιοσύνη», θα τον βοηθήσω;

– Όχι, καλύτερα πές του: «εξέτασε τα πράγματα πνευματικά, σύμφωνα με το Ευαγγέλιο». Γιατί, αν του πής: «υπάρχει θεία δικαιοσύνη», θα πιστέψει ότι αδικήθηκε, ενώ μπορεί να έχει αδικήσει κιόλας.

Αλήθεια, πονάει η ψυχή σου... Γνώρισα κάποιον που εκκλησιαζόταν τακτικά, νήστευε κ.λπ. και είχε την εντύπωση ότι ζούσε πνευματικά. Εν τω μεταξύ, ενώ είχε πέντε διαμερίσματα, δύο μισθούς, παιδιά δεν είχε, δεν έδινε δραχμή σε έναν φτωχό. «Καλά, του είπα, έχεις τόσους φτωχούς συγγενείς, γιατί δεν τους δίνεις κάτι; Τί θα τα κάνης; Δώσε σε χήρες, σε ορφανά». Και ξέρετε τί μου είπε; «Καλά, να μην παίρνω ενοίκιο από την χήρα αδελφή μου;». Ανέβηκε το αίμα στο κεφάλι μου, όταν το άκουσα. Νά, αυτή είναι η κοσμική δικαιοσύνη! «Αφού δεν είναι δικά μου τα παιδιά που θα πεινάσουν, σου λέει ο άλλος, δεν έχω ευθύνη. Δεν τον αδικώ. Αλλοίμονο, εγώ να αδικήσω!», και αναπαύουν τον λογισμό τους με τον δικό τους τρόπο, αλλά ανάπαυση πραγματική δεν έχουν. Με μια ανθρώπινη λογική, με μια δικαιοσύνη κοσμική, αδιαφορούν μπροστά σε σοβαρές καταστάσεις. Πώς να νιώσουν ύστερα κάτι το πνευματικό; Υπάρχουν άνθρωποι που μπορεί να δώσουν ένα σπίτι ευλογία και από την άλλη μεριά, αν τους χρωστάει κάποιος ένα νοίκι, να του κάνουν μήνυση. Πώς το εξηγείτε αυτό;

– Γέροντα, είναι δικαιοσύνη ανθρώπινη;

– Ούτε δικαιοσύνη ανθρώπινη είναι. Μια μικρή δόση έχει. Από την μια δίνουν σε κάποιον εκατό χιλιάδες και από την άλλη κάνουν παζάρια στον ταξιτζή και τον πάνε στην αστυνομία τουρισμού για χίλιες δραχμές. Πώς το εξηγείτε;

– Μήπως δεν είναι καλά στο μυαλό τους, Γέροντα;

– Όχι, καλά είναι.

– Μήπως, Γέροντα, δίνουν με υπερηφάνεια, για να ικανοποιηθούν οι ίδιοι;

– Αυτό είναι. Δίνουν τα πολλά με υπερηφάνεια· το κάνουν για να δοξασθούν οι ίδιοι, όχι εις δόξαν Θεού. Μπορεί ακόμη και όλα να τα δώσουν, αγάπη όμως δεν έχουν.

Σήμερα υπάρχει ένα λανθασμένο πνεύμα. Ακόμη και πνευματικοί άνθρωποι ζητούν μια νομική δικαιοσύνη και λένε ότι πιστεύουν και στον Θεό! «Το δίκιο σου, το δίκιο μου». Αυτό το ευαγγέλιο της λογικής, της παράξενης λογικής, να μην υπήρχε! «Να μη με περνούν κορόιδο», λένε. Δεν βλέπετε που φθάνουν οι Χριστιανοί στα δικαστήρια; Και να έχουν δίκαιο, δεν πρέπει να πάνε στα δικαστήρια, πόσο μάλλον όταν δεν έχουν. Γι' αυτό και μερικοί γίνονται εξ αιτίας τους άπιστοι. Βλέπουν ότι ένας, που ούτε στην εκκλησία πάει ούτε αγρυπνίες κάνει, μπορεί να μην κάνει κάτι τέτοιο, ενώ άλλος, που πάει στην εκκλησία, κάνει αγρυπνίες κ.λπ., πηγαίνει στο δικαστήριο έναν φτωχό για λίγα χρήματα που του χρωστάει, μόνον και μόνο για να βρη το δίκιο του. Είπα σε έναν που ήθελε να πάη στο δικαστήριο κάποιον που του χρωστούσε χρήματα: «Έχεις ανάγκη; Έχεις περισσότερα παιδιά; Μήπως σε βάζει η γυναίκα σου και βρίσκεσαι σε δύσκολη θέση;». «Όχι, λέει, το κάνω, για να βρω το δίκιο μου».

Τί να πη κανείς; Είναι και μια αγωγή που είχε δοθή παλιότερα από μερικούς πνευματικούς κύκλους. Χρόνια τώρα θυμάμαι ένα περιστατικό και δεν μπορώ να το ξεχάσω. Σε ένα βρεφοκομείο υπηρετούσαν αφιερωμένες νοσοκόμες. Σε κάποιο άρρωστο παιδάκι έπρεπε να κάνει ο γιατρός μια εξέταση με ραδιενέργεια και ζήτησε να πάη μια νοσοκόμα να τον βοηθήση, αλλά δεν πήγε καμιά από αυτές, γιατί φοβόνταν μήπως πάθουν τίποτε από την ραδιενέργεια. Κατ' αρχάς, αφού ήταν αφιερωμένες, δεν υπήρχε θέμα. Αν σκέφτονταν να παντρευτούν, τότε θα πείραζε. Αλλά και να σκέφτονταν να δημιουργήσουν οικογένεια, πάλι έπρεπε να κάνουν μια θυσία σαν πνευματικοί άνθρωποι που ήταν. Κανονικά, έπρεπε να μαλώνουν ποιά να πάη. Και τελικά, έτρεξε να βοηθήση τον γιατρό μια άλλη, που ούτε πνευματικά ζούσε, αλλά και σκεφτόταν να παντρευτή, γιατί λυπήθηκε το παιδάκι.

Και το χειρότερο από όλα είναι που τέτοιους ανθρώπους δεν τους πειράζει γι' αυτό η συνείδηση, γιατί λένε: «Αυτά δεν είναι για μάς. Εμείς είμαστε για τα πνευματικά». Μπορεί μάλιστα να έχουν τον λογισμό: «εκείνον τον αναπαύει να θυσιάζεται κι εμένα με αναπαύει να έχω την ησυχία μου...», και καμιά φορά να τον κατακρίνουν κιόλας και να λένε ότι δεν έχει πνευματική κατάσταση. Αλλά ο Χριστός αναπαύεται εκεί που υπάρχει η αρχοντιά, το πνεύμα της θυσίας, το αθόρυβο, η αφάνεια.

– Όταν, Γέροντα, βλέπης τον άλλον να δυσκολεύεται, δεν πρέπει να βοηθήσης, όπως και να είσαι;

– Μά βέβαια! Αλλά έχω παρατηρήσει ότι έχει καλλιεργηθή ένα κοσμικό φρόνημα σε πολλούς πνευματικούς ανθρώπους. Έχουν κάνει ένα δικό τους κοσμικό ευαγγέλιο, ένα ευαγγέλιο στα μέτρα τους, και σου λένε: «Ο Χριστιανός πρέπει να έχη την αξιοπρέπειά του· δεν πρέπει να φανή, κατά κάποιον τρόπο, κορόιδο». Τα αντιμετωπίζουν δηλαδή όλα με μια κοσμική λογική και δικαιοσύνη. «Αυτό το δικαιούμαι, σου λέει, δεν τον αδικώ· δεν θέλω να με αδική!». Να έχη εν τω μεταξύ και αναπαυμένο τον λογισμό του ότι έχει δίκαιο. Και βλέπεις σε έναν τέτοιο άνθρωπο όλα τα δικαιώματα τα κοσμικά. Φιλότιμο δεν έχει, θυσία δεν έχει, τίποτε δεν έχει, δικό του ευαγγέλιο έφτιαξε και δεν έχει καμιά συγγένεια με τον Θεό. Έμ, πώς θα τον επισκιάση μετά η θεία Χάρις; Όταν υπηρετούσα την θητεία μου, ήταν ένας ασυρματιστής στην αεροπορία που ερχόταν στην μονάδα μας και έπαιρνε τα σήματα³. Είχαμε σχέσεις, θεολόγος ήταν, έκανε και κηρύγματα. Όλοι όμως Ιησουϊτή⁴ τον έλεγαν, γιατί, όχι μόνο μια θυσία δεν έκανε, αλλά ούτε μια μικρή εξυπηρέτηση. Καμιά φορά του έλεγα: «Αφού πάς που πάς στο αεροδρόμιο, σε παρακαλώ, δώσε και αυτά τα σήματα του τάδε». «Όχι, έλεγε, εγώ έφερα τα δικά μου, και αυτός να πάη τα δικά του», και έτσι ανέπαυε τον λογισμό του ότι δεν αδικήσε τον άλλον. Μά, αφού ο Χριστός δεν λέει απλώς: «άν σε παρακαλέση κάποιος να πάς ένα μίλι, πήγαινε δύο», αλλά λέει: «άν σε αγγαρέψη ένα μίλι, πήγαινε δύο»⁵. Ή δεν λέει: «άν σου ζητήση τον

³ Ο Γέροντας στον στρατό υπηρέτησε ως ασυρματιστής.

⁴ Μοναχός του τάγματος των Ιησουϊτών του Ρωμαιοκαθολικισμού, που ιδρύθηκε από τον Ιγνάτιο Λοϊόλα και είναι γνωστό για την αυστηρή πειθαρχία και για τις ακρότητες στις οποίες έφθασε. Μεταφορικά η λέξη χρησιμοποιείται, για να χαρακτηρίση τον άνθρωπο που τηρεί με αυστηρότητα εξωτερικούς τύπους ευσεβείας, χωρίς να έχη αντίκρισμα εσωτερικό.

⁵ Βλ. Ματθ. 5, 41.

χιτώνα, δώσε και το ιμάτιο», αλλά «άν σου αφαιρέση τον χιτώνα, δώσε και το ιμάτιο»⁶. Να το λήη ο Χριστός αυτό και ο άλλος, ενώ θεωρεί τον εαυτό του πνευματικό άνθρωπο, να λήη: «Εγώ έφερα τα δικά μου, και αυτός να πάη τα δικά του»; Είναι σαν να λήη δηλαδή: «κοροΐδο είμαι να μου ζητήση ένα μίλι και να πάω δύο;». Έμ, πώς θα πλησιάση η Χάρις του Θεού σε έναν τέτοιον άνθρωπο; Ενώ, όταν κανείς εφαρμόζη το γραφικό χωρίο καί, άμα τον αγγαρεύουν ένα μίλι, πηγαίνη πιο πέρα, μετά εργάζεται ο Χριστός και αλλοιώνεται πνευματικά ο άλλος που τον αγγάρεψε και προβληματίζεται: «Βρέ, κοίταξε, λέει, εγώ τον αγγάρεψα ένα μίλι και αυτός πήγε πιο πέρα! Τόση καλωσύνη!».

Εάν είχε και ο Χριστός αυτήν την κοσμική λογική που έχουν σήμερα πολλοί πνευματικοί άνθρωποι, δεν θα άφηνε τον ουράνιο Θρόνο Του, για να κατεβή στην γή, να ταλαιπωρηθή και να σταυρωθή από μας τους ελεεινούς ανθρώπους. Μέσα όμως στην κατ' άνθρωπο αυτήν αποτυχία Του ήταν κρυμμένη η σωτηρία όλων των ανθρώπων. Αλλά τί τράβηξε, για να μας σώση! Μέχρι να Του δίνουν σφαλιάρες και να Του λένε: «Προφήτευσε ποιός σε χτύπησε!». Έπαιζαν δηλαδή οι Εβραίοι με τον Χριστό. Εγώ ξέρεις πόσο λυπόμουνα, όταν ήμουν μικρός και έβλεπα τα παιδιά να παίζουν το μπίζ; Άντε τώρα να παίζουν αυτό το παιχνίδι με τον Χριστό!... «Προφήτευσε ποιός σε χτύπησε!... Πάμ!». Ω, φοβερό! Και εμείς ζητάμε έναν Χριστιανισμό χωρίς σταύρωση, αλλά απευθείας ανάσταση. Κάνουμε έναν Χριστιανισμό, έναν Μοναχισμό, όπως τον θέλουμε. Δεν θέλουμε να στερηθούμε τίποτε.

Για να ζήσουμε όμως τα υπερφυσικά, πρέπει να ζήσουμε υπερφυσικά.

---

⁶ Βλ. Ματθ. 5, 40.

ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ - ΑΜΑΡΤΙΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΟΙΑ

Μετάνοια πραγματική είναι πρώτα να συναισθανθή
ο άνθρωπος το σφάλμα του, να πονέση,
νά ζητήσει συγχώρεση από τον Θεό, και μετά νά
εξομολογηθή. Έτσι θα έρθη η θεία παρηγοριά.
Γι' αυτό πάντα συνιστώ μετάνοια και εξομολόγηση.
Μόνον εξομολόγηση ποτέ δεν συνιστώ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - Η αμαρτία βασανίζει τον άνθρωπο

Ο εξαγνισμός της καρδιάς

Γέροντα, ο Χριστός χωράει σε όλες τις καρδιές;

– Ο Χριστός χωράει, οι άνθρωποι δεν Τον χωράνε, γιατί δεν προσπαθούν να διορθωθούν. Για να χωρέσει ο Χριστός μέσα μας, πρέπει να καθαρίσει η καρδιά. «Καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοί, ὁ Θεός...»¹.

– Γέροντα, γιατί τα άγρια ζώα δεν πειράζουν τους Αγίους;

– Αφού ημερεύουν οι άνθρωποι, ημερεύουν και τα άγρια ζώα και αναγνωρίζουν ότι ο άνθρωπος είναι αφεντικό τους. Στον Παράδεισο, πριν από την πτώση, τα άγρια θηρία έγλειφαν τους Πρωτοπλάστους με ευλάβεια, αλλά μετά την πτώση πήγαιναν να τους ξεσκίσουν. Όταν ένας άνθρωπος επανέρχεται στην προπρωτική κατάσταση, τα ζώα τον αναγνωρίζουν πάλι για αφεντικό. Σήμερα όμως βλέπεις ανθρώπους που είναι χειρότεροι από τα άγρια θηρία, χειρότεροι από τα φίδια. Εκμεταλλεύονται απροστάτευτα παιδιά, τους παίρνουν τα χρήματα και, όταν έρχονται σε δύσκολη θέση, τα ενοχοποιούν, καλούν την αστυνομία, τα πηγαίνουν και στο ψυχιατρείο. Γι' αυτό τον 147ο Ψαλμό, που διάβαζε ο Άγιος Αρσένιος ο Καππαδόκης, για να ημερέψουν τα άγρια ζώα και να μην κάνουν κακό στους ανθρώπους, τον διαβάζω, για να ημερέψουν οι άνθρωποι και να μην κάνουν κακό στους συνανθρώπους τους και στα ζώα.

– Πώς επανέρχεται, Γέροντα, ο άνθρωπος στην προπρωτική κατάσταση;

– Πρέπει να εξαγνισθή η καρδιά. Να αποκτήσει την ψυχική αγνότητα, δηλαδή ειλικρίνεια, τιμιότητα, ανιδιοτέλεια, ταπείνωση, καλωσύνη, ανεξικακία, θυσία. Έτσι συγγενεύει ο άνθρωπος με τον Θεό και αναπαύεται μέσα του η θεία Χάρις. Όταν κάποιος έχει την σωματική αγνότητα, αλλά δεν έχει την ψυχική αγνότητα, δεν αναπαύεται ο Θεός σ' αυτόν, γιατί υπάρχει μέσα του πονηρία, υπερηφάνεια, κακία κ.λπ. Τότε η ζωή του είναι μια κοροϊδία. Από 'δώ να ξεκινήσετε τον αγώνα σας: Να προσπαθήσετε να αποκτήσετε την ψυχική αγνότητα.

– Γέροντα, μια κακή συνήθεια μπορεί να κοπή αμέσως;

– Κατ' αρχάς πρέπει να καταλάβει ο άνθρωπος ότι αυτή η συνήθεια τον βλάπτει και να θελήσει να αγωνισθή, για να την κόψει. Χρειάζεται να έχει κανείς πολλή θέληση, για να μπορέσει να την κόψει αμέσως. Όπως λ.χ. το σχοινί κάνει σιγά-σιγά μια μικρή αυλακία στο χείλος του πηγαδιού και δεν γλιστρά πιά, έτσι και κάθε συνήθεια λίγο-λίγο χαράζει μια αυλακία στην καρδιά και δύσκολα βγαίνει από αυτήν. Γι' αυτό πρέπει πολύ να προσέξει κανείς, να μην αποκτήσει κακές συνήθειες, γιατί μετά χρειάζεται πολλή ταπείνωση και πολλή θέληση, για να μπορέσει να τις αποβάλει. Έλεγε ο Παπα-Τύχων: «Καλή συνήθεια, παιδί μου, αρετή· κακή συνήθεια, πάθη».

Πάντως διαπίστωσα ότι, όταν ο άνθρωπος, ενώ αγωνίζεται, συνεχίζει να σφάλει και δεν αλλάζει, αιτία είναι ο εγωισμός, η φιλαυτία και η ιδιοτέλεια. Λείπει η ταπείνωση και η αγάπη, και έτσι εμποδίζεται η θεία επέμβαση. Δεν βοηθάει ο ίδιος ο

---

¹ Ψαλμ. 50, 12.

άνθρωπος τον Θεό, για να τον βοηθήσει. Αν π.χ. τον βοηθήσει ο Θεός να ξεπεράσει ένα πάθος του, θα το πάρει επάνω του, θα υπερηφανευθεί, γιατί θα νομίζει ότι μόνος του το ξεπέρασε, χωρίς την βοήθεια του Θεού.

Απαλλαγή από το σκοτάδι της αμαρτίας

– Είναι πολύ βαρύ, Γέροντα, να μολύνει κανείς το Άγιο Βάπτισμα;
– Ανάλογα πόσο το μολύνει. Άλλος το μολύνει πολύ, άλλος λίγο, άλλος κάνει έναν λεκέ, άλλος δύο...

– Και είναι τα μεγάλα αμαρτήματα που μολύνουν το Βάπτισμα;

– Έ, φυσικά, τα θανάσιμα αμαρτήματα το μολύνουν και τότε η θεία Χάρις απομακρύνεται από τον άνθρωπο. Βέβαια δεν τον εγκαταλείπει, όπως ούτε ο Φύλακας Άγγελος δεν τον εγκαταλείπει. Θυμάστε τί είχε πει ο διάβολος στον ιερέα των ειδώλων για τον μοναχό που ήθελε να παντρευτεί την κόρη του; «Μη βιάζεσαι αυτός εγκατέλειψε τον Θεό, αλλά ο Θεός δεν τον εγκατέλειψε ακόμη»².

– Γέροντα, μπορεί κανείς να ζήσει στο σκοτάδι της αμαρτίας και να μην το αισθάνεται;

– Όχι, την αίσθηση όλοι την έχουν, αλλά υπάρχει αδιαφορία. Για να έρθει κανείς στο φως του Χριστού, πρέπει να θέλει να βγει από το σκοτάδι της αμαρτίας. Ας πάρουμε για παράδειγμα κάποιον που κλείστηκε κατά λάθος σε ένα σκοτεινό υπόγειο. Μόλις δη μια ακτίνα να περνάει από μια ρωγμή, κοιτάζει πώς να βγει στο φως. Θα ανοίξει σιγά-σιγά την ρωγμή, για να βρει την πόρτα και να βγει έξω. Έτσι και από την στιγμή που ο άνθρωπος θα αισθανθεί το καλό ως ανάγκη και μπή μέσα του η καλή ανησυχία, θα καταβάλει προσπάθεια να βγει από το σκοτάδι της αμαρτίας. Αν πη: «αυτό που κάνω είναι λανθασμένο, δεν πηγαίνω καλά», ταπεινώνεται, έρχεται η Χάρις του Θεού, και από εκεί και πέρα προχωράει κανονικά. Αλλά, αν δεν μπή μέσα του η καλή ανησυχία, είναι δύσκολο να βοηθηθεί. Κάποιος λ.χ. βρίσκεται σε κλειστό χώρο και αισθάνεται άσχημα. Του λέει: «σήκω, άνοιξε την πόρτα και βγες έξω να πάρης λίγο οξυγόνο, για να συνέλθης», και εκείνος αρχίζει: «Δεν μπορώ να βγω έξω. Και γιατί να είμαι κλεισμένος μέσα και να μην μπορώ να πάρω αναπνοή; Και γιατί να μην έχω οξυγόνο; Και γιατί ο Θεός να με έχει εδώ και τους άλλους έξω;». Έ, μπορεί αυτός να βοηθηθεί; Ξέρετε πόσοι βασανίζονται, επειδή δεν ακούν κάποιον που μπορεί να τους βοηθήσει πνευματικά;

Ο άνθρωπος με την αμαρτία κάνει τον επίγειο παράδεισο επίγεια κόλαση. Αν η ψυχή του μολυνθεί με θανάσιμες αμαρτίες, ζη μια δαιμονική κατάσταση· αντιδρά, βασανίζεται, δεν έχει ειρήνη. Αντίθετα, όποιος είναι κοντά στον Θεό, έχει τον νου του στα θεία νοήματα και έχει πάντοτε καλούς λογισμούς, είναι ειρηνικός και ζη τον Παράδεισο στην γή. Αυτός ο άνθρωπος έχει κάτι ξεχωριστό από εκείνον που είναι μακριά από τον Θεό, και αυτό είναι αισθητό και στους άλλους. Νά, αυτό είναι η θεία Χάρις, η οποία προδίδει τον άνθρωπο, ακόμη κι αν κρύβεται.

Τα εκ προθέσεως σφάλματα

---

² Βλ. *Ενεργητικός*, τόμος Α', Υπόθεσις Α', σ. 54 κ.ε.

Να προσέξουμε πολύ τα εκ προθέσεως σφάλματα, γιατί αυτό που θα εξετάσει ο Θεός είναι η πρόθεσή μας. Τα σφάλματα που κάνουμε από απροσεξία είναι ελαφρότερα. Μερικές αμαρτίες είναι αμαρτίες, αλλά έχουν και ελαφρυντικά.

Ύστερα, όταν σφάλουμε χωρίς να το θέλουμε, ο Θεός οικονομάει έτσι τα πράγματα, ώστε να χρησιμοποιηθή το σφάλμα μας για καλό. Δηλαδή, όχι ότι έπρεπε να σφάλουμε, για να γίνη αυτό το καλό, αλλά αφού σφάλαμε χωρίς να το θέλουμε, ο Θεός αξιοποιεί το σφάλμα μας και βγαίνει καλό. Όταν όμως κάνουμε ένα σφάλμα εν γνώσει μας και έπειτα μετανοιώσουμε, να ευχηθούμε να μη γίνη κακό από τις συνέπειες του σφάλματός μας.

– Γέροντα, εκείνος ο μοναχός που αναφέρει ο Ευεργετινός ότι δέκα χρόνια έπεφτε σε κάποια αμαρτία κάθε μέρα, αλλά και κάθε μέρα μετανοούσε³, πώς σώθηκε;

– Εκείνος ήταν κατά κάποιον τρόπο κυριευμένος, αιχμαλωτισμένος από την αμαρτία. Δεν είχε κακή διάθεση, αλλά δεν είχε βοηθηθή, σπρώχτηκε στο κακό, γι' αυτό δικαιούτο την θεία βοήθεια. Πάλευε, πονούσε, είχε μετάνοια ειλικρινή, και ο Θεός τελικά τον έσωσε. Βλέπεις, ένας μπορεί να έχη καλή διάθεση: αν όμως δεν βοηθηθή από μικρός και παρασυρθή στο κακό, είναι δύσκολο μετά να σηκωθή. Κάνει μια προσπάθεια, πάλι πέφτει, πάλι σηκώνεται: παλεύει δηλαδή. Ο Θεός αυτόν τον άνθρωπο δεν θα τον αφήση, γιατί ο καημένος κάνει την μικρή του προσπάθεια, ζητάει και την θεία βοήθεια και δεν αμαρτάνει εν ψυχρώ. Κάποιος λ.χ. ξεκινάει να πάη κάπου, χωρίς να έχη σκοπό να αμαρτήση, αλλά πηγαίνοντας του συμβαίνει ένας πειρασμός και πέφτει σε κάποια αμαρτία. Μετανοεί, κάνει μια προσπάθεια, του στήνουν πάλι μια παγίδα καί, ενώ δεν έχει διάθεση να κάνη κάτι κακό, ο καημένος ξαναπέφτει και πάλι μετανοεί. Αυτός έχη ελαφρυντικά, γιατί δεν θέλει να κάνη το κακό, αλλά παρασύρεται στο κακό και ύστερα μετανοεί. Όποιος όμως λέει: «γιά να πετύχω εκείνο, πρέπει να κάνω αυτήν την αδικία: για να πετύχω το άλλο, πρέπει να κάνω εκείνη την πονηριά» κ.λπ., αυτός αμαρτάνει εσκεμμένως και εν γνώσει του. Καταστρώνει δηλαδή το αμαρτωλό του σχέδιο και βάζει πρόγραμμα με τον διάβολο τί αμαρτία θα κάνη. Αυτό είναι πολύ κακό, επειδή είναι προμελετημένο. Δεν είναι ότι πέφτει σε πειρασμό, αλλά ξεκινάει να κάνη κάτι μαζί με τον πειρασμό. Ένας τέτοιος άνθρωπος δεν πρόκειται ποτέ να βοηθηθή, γιατί δεν δικαιούται την θεία βοήθεια, και τελικά πεθαίνει αμετανόητος.

Αλλά και όσοι λένε ότι θα μετανοιώσουν, όταν γεράσουν, πώς είναι σίγουροι ότι θα προλάβουν να μετανοιώσουν και δεν θα πάνε από αιφνίδιο θάνατο; Έλεγε κάποιος εργολάβος: «όταν γεράσω, θα πάω στα Ιεροσόλυμα, θα βαπτισθώ στον Ιορδάνη ποταμό, οπότε θα εξαλειφθούν όλες οι αμαρτίες μου», και συνέχιζε να ζη αμαρτωλά. Τελικά, όταν πλέον δεν είχε άλλο κουράγιο, ίσα-ίσα που μόλις περπατούσε, αποφάσισε να πάη. Λέει σε έναν μάστορά του: «Μάστορα, αποφάσισα να πάω στα Ιεροσόλυμα, για να βαπτισθώ στον Ιορδάνη ποταμό». «Α, αφεντικό, του λέει εκείνος, αν είσαι καθαρός, θα πάς: αν δεν είσαι καθαρός, στον δρόμο θα μείνης!». Λές και προφήτευσε! Μόλις πήγε στην Αθήνα να βγάλη τα χαρτιά του, πέθανε! Του πήραν όλα τα χρήματα οι άλλοι, τον πήγαν σε ένα γραφείο κηδειών και από εκεί τον έστειλαν με το φέρετρο πίσω στον τόπο του.

³ Βλ. Ευεργετινός, τόμος Α', Υπόθεσις Α', σ. 34 κ.ε.

Να κάνουμε το καλό από αγάπη για τον Χριστό

– Γέροντα, φοβάμαι, όταν σκέφτωμαι τα δύσκολα χρόνια που περιμένουμε.

– Τί φοβάσαι, μήπως πάς στην κόλαση και βασανίζεσαι μαζί με τα ταγκαλάκια; Το να λές: «βοήθησέ με, Χριστέ μου, να πάω στον Παράδεισο, για να μη Σε στενοχωρήσω, γιατί είναι βαρύ μετά από όσα έκανες για μένα να με νιώθης στην κόλαση», αυτό το καταλαβαίνω. Αλλά να θέλεις να πάς στον Παράδεισο, για να βολευτής, αυτό δεν έχει φιλότιμο. Δεν το λέω αυτό, για να αφήσουμε ρέμπελη την ζωή μας, να κάνουμε αταξίες και να πάμε στην κόλαση, αλλά πολλές φορές μπαίνει μια προσπάθεια⁴: να κάνω το καλό, για να μη χάσω τον Παράδεισο. Αν έχουμε φιλότιμο, θα σκεφθούμε: «Τόσοι άνθρωποι θα πάνε στην κόλαση, οι καημένοι, που και σ' αυτήν την ζωή δεν ένωσαν λίγη αληθινή χαρά, κι εγώ θα σκεφθώ τον εαυτό μου;». Ειλικρινά σάς λέω, δεν με απασχολεί που θα πάω. Τον εαυτό μου τον έχω πετάξει. Όχι ότι θέλω να είμαι μακριά από τον Χριστό και γι' αυτό δεν με απασχολεί αν πάω στον Παράδεισο, αλλά δεν είναι σκοπός μου να κάνω το καλό, για να πάω στον Παράδεισο. «Και να με πετάξης, λέω, Χριστέ μου, ευχαριστημένος θα είμαι· δεν αξίζω για τον Παράδεισο».

Σήμερα η ζωή μας έγινε άχαρη και δύσκολη, γιατί λιγόστεψε ο ηρωισμός, το φιλότιμο. Ακόμη και πνευματικοί άνθρωποι σκέφτονται μπακαλίστικα. Φθάνουν να ζουν μία ζωή δήθεν πνευματική. Κοιτάνε να απολαύσουν ό,τι θέλουν, μέχρι εκεί που δεν κολάζονται. Λογαριάζουν: «Αυτό κολάζει; δεν κολάζει. Άρα μπορώ να το απολαύσω». Στο θέμα της νηστείας π.χ. λένε: «Αύριο είναι Παρασκευή. Έ, απόψε μπορώ να φάω κρέας μέχρι δώδεκα παρά πέντε την νύχτα· φέρε λοιπόν να φάμε. Μετά τις δώδεκα όμως δεν κάνει· αλλάζει η μέρα· είναι αμαρτία». Δηλαδή, θέλουν και τον Παράδεισο να μη χάσουν, αλλά και αυτήν την ζωή να την απολαύσουν. Έτσι αντιμετωπίζουν και την αμαρτία και την κόλαση με τρόπο μπακαλίστικο. Αν όμως σκέφτονταν φιλότιμα, θα έλεγαν: «Ο Χριστός σταυρώθηκε και υπέφερε τόσα για μένα κι εγώ πώς να Τον πληγώσω με μια αμαρτωλή πράξη μου; Δεν θέλω να πάω στην κόλαση, όχι για τίποτε άλλο, αλλά γιατί δεν θα αντέξω να στενοχωριέται ο Χριστός, που θα είμαι στην κόλαση».

Να μην κάνουμε το καλό με υπολογισμό, για να πάρουμε μισθό, αλλά να αγωνιζώμαστε από αγάπη για τον Χριστό. Ό,τι κάνουμε, να το κάνουμε καθαρό, για τον Χριστό· να προσέχουμε να μην έχη μέσα το ανθρώπινο στοιχείο, φιλαυτία, ιδιοτέλεια κ.λπ. Να έχουμε στον νού μας ότι ο Χριστός μας βλέπει, μας παρακολουθεί, και να προσπαθούμε να μην Τον στενοχωρούμε. Διαφορετικά ξεφτύζει και η πίστη μας και η αγάπη μας.

Και αν εξετάσουμε αυτά που κάνουμε στην πνευματική ζωή, άσκηση, νηστεία, αγρυπνία κ.λπ., θα δούμε ότι όλα βοηθούν να έχουμε και καλή σωματική υγεία. Κοιμάται κανείς σε σκληρό κρεβάτι; Και οι γιατροί συνιστούν: «Να κοιμάσαι σε σκληρό στρώμα, γιατί δεν ωφελεί να κοιμάσαι στα μαλακά». Ή κάνει μετάνοιες; Οι

---

⁴ Στην ασκητική γλώσσα η λέξη «προσπάθεια» σημαίνει εμπαθή προσκόλληση σε κάτι ή επιδίωξη για την ικανοποίηση μιας φίλαυτης επιθυμίας.

άλλοι κάνουν γυμναστική, για να δυναμώσουν οι μύες. Κοιμάται λίγο; Ο πολύς ύπνος αποχαυνώνει τον άνθρωπο. «Αυτός είναι κοιμισμένος, ο άλλος είναι ξύπνιος», δεν λένε; Δηλαδή τα πνευματικά που κάνει τον βοηθούν και στην σωματική του υγεία. Ύστερα η εγκράτεια βοηθάει πολύ τον άνθρωπο. Βλέπεις, και όσοι ασχολούνται με έρευνες κ.λπ. κοιτάζουν να ζουν αγνή ζωή, να μην είναι ζαλισμένοι, για να έχουν διαύγεια. Εμείς βέβαια δεν εγκρατευόμαστε γι' αυτόν τον λόγο, αλλά μέσα από αυτά τα πνευματικά που κάνουμε βγαίνει και αυτό το οποίο επιδιώκουν οι κοσμικοί. Κάνουμε το πνευματικό και μέσα από το πνευματικό βγαίνει και η υγεία του σώματος.

Οι πειρασμοί στην ζωή μας

Ο Θεός επιτρέπει τους πειρασμούς ανάλογα με την πνευματική μας κατάσταση. Άλλοτε επιτρέπει να κάνουμε ένα σφάλμα, λ.χ. μια μικρή απροσεξία, για να είμαστε άλλη φορά προσεκτικοί και να αποφύγουμε ή μάλλον να προλάβουμε ένα μεγαλύτερο κακό που θα μας έκανε το ταγκαλάκι. Άλλοτε αφήνει τον διάβολο να μας πειράζει, για να μας δοκιμάσει. Δίνουμε δηλαδή εξετάσεις και αντί κακό ο διάβολος μας κάνει καλό. Θυμηθείτε τον Γερο-Φιλάρετο που έλεγε: «Τέκνον, εγκατάλειψις Θεού, ουδένα πειρασμόν σήμερα»⁵. Ήθελε να παλεύη κάθε μέρα με τους πειρασμούς, για να στεφανώνεται από τον Χριστό.

Ένας δυνατός, όπως ο Γερο-Φιλάρετος, δεν αποφεύγει τους πειρασμούς, αλλά λέει στον Χριστό: «Στείλε μου, Χριστέ μου, πειρασμούς και δώσε μου κουράγιο να παλέψω». Ένας αδύνατος όμως θα πη: «Μην επιτρέπης, Χριστέ μου, να πειρασθώ». «Μη εισενέγκης ημάς εις πειρασμόν...»⁶. Εμείς όμως πολλές φορές, όταν έχουμε έναν πειρασμό, λέμε: «έ, μα είμαι άνθρωπος κι εγώ δεν αντέχω άλλο!», ενώ θα έπρεπε να πούμε: «Δεν είμαι άνθρωπος· είμαι παλιάνθρωπος. Θεέ μου, βοήθησέ με να γίνω άνθρωπος». Δεν λέω να επιδιώκουμε εμείς τους πειρασμούς, αλλά, όταν έρχονται, να τους αντιμετωπίζουμε με καρτερία και προσευχή.

Σε κάθε πνευματική χειμωνιά να περιμένουμε με υπομονή και ελπίδα την πνευματική άνοιξη. Οι μεγαλύτεροι πειρασμοί είναι συνήθως στιγμιαίοι και, εάν εκείνη την στιγμή τους ξεφύγουμε, περνάει και φεύγει η φάλαγγα των δαιμόνων και γλυτώνουμε. Όταν ενωθή ο άνθρωπος με τον Θεό, δεν έχει πια πειρασμούς. Μπορεί ο διάβολος να κάνει κακό στον Άγγελο; Όχι, καίγεται.

Η πνευματική ζωή είναι πολύ απλή και εύκολη· εμείς την κάνουμε δύσκολη, γιατί δεν αγωνιζόμαστε σωστά. Με λίγη προσπάθεια και πολλή ταπείνωση και εμπιστοσύνη στον Θεό, μπορεί κανείς να προχωρήσει πολύ. Γιατί, όπου υπάρχει ταπείνωση, δεν έχει θέση ο διάβολος· και, όπου δεν υπάρχει διάβολος, επόμενο είναι να μην υπάρχουν και πειρασμοί.

– Γέροντα, η πτώση σε μια αμαρτία μπορεί να γίνη κατά παραχώρηση του Θεού;

⁵ Βλ. Γέροντος Παϊσίου Αγιορείτου, *Αγιορείται Πατέρες και Αγιορείτικα*, σ. 63.

⁶ *Ματθ.* 6, 13.

– Όχι, είναι βαρύ να πούμε ότι παραχωρεί ο Θεός να αμαρτήσουμε. Ο Θεός ποτέ δεν παραχωρεί να αμαρτήσουμε. Εμείς κάνουμε παραχωρήσεις και έρχεται ο διάβολος και μας πειράζει. Όταν λ.χ. υπερηφανεύωμαι, διώχνω την θεία Χάρη, φεύγει ο Φύλακας Άγγελός μου, έρχεται ο άλλος ...άγγελος, ο διάβολος, και σπάζω τα μούτρα μου. Αυτή είναι δική μου παραχώρηση, και όχι του Θεού.

– Είναι σωστό, Γέροντα, όταν έχουμε μια πτώση να λέμε: «Ο πειρασμός με έρριξε»;

– Πολλές φορές ακούω κι εγώ μερικούς ανθρώπους να λένε ότι φταίει ο πειρασμός, όταν ταλαιπωρούνται, ενώ φταίνει οι ίδιοι που δεν αντιμετωπίζουν σωστά τα πράγματα. Έπειτα ο πειρασμός, πειρασμός είναι. Μπορεί να μας εμποδίσει από το κακό; Την δουλειά του κάνει. Να μην τα φορτώνουμε και όλα στον πειρασμό. Ένας υποτακτικός, που ζούσε σε μια Καλύβη με τον Γέροντά του, μια φορά που έμεινε για λίγο μόνος του, πήρε ένα αυγό, το έβαλε πάνω σε ένα κλειδί – ήταν από εκείνα τα μεγάλα, τα παλιά κλειδιά – και άναψε από κάτω ένα κερί, για να το ψήση! Μπαίνει ξαφνικά ο Γέροντας και τον βλέπει. «Τί κάνεις εκεί;», του λέει. «Νά, Γέροντα, ο πειρασμός με έβαλε να ψήσω εδώ ένα αυγό», του λέει ο υποτακτικός του. Και τότε ακούστηκε μια άγρια φωνή: «Αυτήν την τέχνη εγώ δεν την ήξερα· από αυτόν την έμαθα!» Ο διάβολος μερικές φορές κοιμάται, και εμείς τον προκαλούμε.

Οι αμαρτωλοί έχουν πολύ υλικό για ταπείνωση

Όσοι έζησαν αμαρτωλή ζωή και ύστερα μετανόησαν και άρχισαν να ζουν πνευματικά, πρέπει να δέχονται στην συνέχεια με χαρά τις ταπεινώσεις και τις θλίψεις που τους συμβαίνουν, γιατί έτσι εξοφλούν. Βλέπουμε την Οσία Μαρία την Αιγυπτία, που έζησε αμαρτωλή ζωή, όταν μετάνιωσε και άλλαξε ζωή, οι κοσμικές επιθυμίες την βασάνιζαν. Έκανε όμως μεγάλη πάλη, για να τις διώχνη. Της έλεγε ο διάβολος: «Τί θα χάσης, αν δής λιγάκι την Αλεξάνδρεια; Δεν σου λέω να διασκεδάσης, μόνο να την δής λίγο από μακριά», και εκείνη ούτε γύριζε να κοιτάξη. Τί μετάνοια είχε! Άλλες Όσιες, που δεν είχαν ζήσει κοσμική ζωή, δεν είχαν πόλεμο. Η Οσία Μαρία, που είχε ζήσει κοσμική ζωή, είχε και πόλεμο. Η ταλαιπωρία αυτή είναι η καυτηρίαση των πληγών της αμαρτίας. Και έτσι φθάνουν στο τέλος και οι μεν και οι δε στην ίδια κατάσταση.

– Σ' αυτές τις περιπτώσεις, Γέροντα, δεν υπάρχει καθόλου θεία παρηγοριά;

– Πώς! πολλή, πολλή! Η Οσία Μαρία είχε φθάσει σε τέτοια μέτρα πνευματικά, που βρισκόταν έναν πήχυ πάνω από την γή, όταν προσευχόταν.

Οι πολύ αμαρτωλοί, αν γνωρίσουν τον εαυτό τους, έχουν φυσιολογικά και πολύ υλικό για ταπείνωση. Η κάθε πτώση είναι φυσικά πτώση, αλλά είναι και υλικό για ταπείνωση και προσευχή. Οι αμαρτίες, αν αξιοποιηθούν για ταπείνωση, είναι σαν την κοπριά που ρίχνουμε στα φυτά. Γιατί να μη χρησιμοποιήση λοιπόν κανείς αυτό το υλικό, για να λιπάνη το χωράφι της ψυχής του, για να γίνη γόνιμο και να καρποφορήση; Ένας δηλαδή που έχει κάνει μεγάλες αμαρτίες, αν αισθανθή πόσο έφταιξε και πη: «δέν πρέπει να σηκώνω κεφάλι, να βλέπω άνθρωπο», επειδή ταπεινώνεται πολύ, δέχεται πολλή Χάρη, προχωρεί σταθερά και μπορεί να φθάση σε μεγάλα μέτρα. Ενώ ένας που δεν έχει κάνει μεγάλες αμαρτίες, αν δεν τοποθετηθή

σωστά, ώστε να πη: «μέ φύλαξε ο Θεός από τόσες κακοτοπιές· είμαι πολύ αχάριστος, είμαι πιο αμαρτωλός από τον πιο αμαρτωλό», υστερεί πνευματικά από τον άλλον.

Θυμηθήτε π.χ. τον Φαρισαίο και τον Τελώνη⁷. Ο Φαρισαίος είχε έργα, αλλά είχε και υπερηφάνεια. Ο Τελώνης είχε αμαρτίες, αλλά είχε αναγνώριση, συντριβή, ταπείνωση – το κυριώτερο που ζητάει από τον άνθρωπο ο Χριστός –, γι' αυτό με εύκολο τρόπο σώθηκε. Είδατε πώς τον έχουν τον Φαρισαίο σε μια εικόνα! Δείχνει με το δάχτυλό του τον Τελώνη: «Δεν είμαι σαν κι αυτόν!»... Ο καημένος ο Τελώνης κρυβόταν πίσω από την κολόνα· δεν είχε μούτρα να δη γύρω του. Και ο Φαρισαίος έδειξε στον Χριστό που βρισκόταν ο Τελώνης! Το προσέξατε; Λές και ο Χριστός δεν ήξερε που ήταν ο Τελώνης! Ο Φαρισαίος, ενώ έκανε όλα τα τυπικά, όλα πήγαν χαμένα. Τί κάνει η υπερηφάνεια! Όταν ένας άνθρωπος έχη αμαρτίες και δεν έχη ταπείνωση, τότε έχη τις αμαρτίες του Τελώνη και την υπερηφάνεια του Φαρισαίου. Διπλά... χαρίσματα! «Έμ ψωριάρης, έμ κασιδιάρης», όπως λένε στην Ήπειρο.

Όσο μπορείτε, προσπαθήστε να αποβάλετε τις πνευματικές τοξίνες, τα πάθη, για να αποκτήσετε την πνευματική σας υγεία.

---

⁷ Βλ. Λουκ. 18, 9-14.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - Η επιμέλεια της συνειδήσεως

Να μελετούμε την συνείδησή μας

Ο Καλός Θεός έδωσε στους Πρωτοπλάστους την συνείδηση, τον πρώτο θείο νόμο. Την χάραξε βαθιά στις καρδιές τους και από τότε ο κάθε άνθρωπος την παίρνει κληρονομιά από τους γονείς του και, όταν δεν ενεργή σωστά, αυτή δουλεύει μέσα του, τον ελέγχει και τον οδηγεί στην μετάνοια. Πρέπει όμως ο άνθρωπος να κάνει σωστή πνευματική εργασία και να μελετά την συνείδησή του, για να μπορέσει να ακούσει πάντοτε την φωνή της. Εάν δεν την μελετά, δεν θα ωφεληθεί ούτε από πνευματικές μελέτες ούτε από συμβουλές αγίων Γερόντων, αλλά ούτε και τις εντολές του Θεού δεν θα μπορέσει να τηρήσει.

– Μπορεί, Γέροντα, ο άνθρωπος να μην πιάνει καθόλου τον εαυτό του και να μη βλέπει ότι βαδίζει λανθασμένα;

– Όταν ο άνθρωπος δεν παρακολουθή τον εαυτό του και δεν ξεσκονίζει την συνείδησή του, η συνείδησή του πιάνει σιγά-σιγά πουρί και γίνεται αναίσθητος. Αμαρτάνει και είναι σαν να μη συμβαίνει τίποτε.

– Γέροντα, να μας λέγατε κάτι για την επιμέλεια της συνειδήσεως.

– Ο άνθρωπος, για να είναι σίγουρος ότι αυτό που κάνει είναι αυτό που του λέει η συνείδησή του, πρέπει να παρακολουθή τον εαυτό του και να τον εκθέτη στον πνευματικό του. Γιατί μπορεί να έχει καταπατήσει την συνείδησή του και να νομίζει ότι πάει καλά. Ή να έχει φτιάξει λανθασμένη συνείδηση και, ενώ έχει κάνει έγκλημα, να νομίζει ότι έκανε ευεργεσία. Ή, ακόμη, να έχει κάνει την συνείδησή του υπερευαίσθητη και να πάθει ζημιά.

– Γέροντα, κατακρίνω εσωτερικά, χωρίς να υπάρχει ο ανάλογος έλεγχος.

Μήπως έχω αναισθητοποιηθεί και γι' αυτό δεν ελέγχομαι;

– Θέλει πολλή προσοχή. Βλέπεις, όταν κάνει κανείς μια αμαρτία για πρώτη φορά, νιώθει κάποιον έλεγχο, στενοχωριέται. Αν την επαναλάβει για δεύτερη φορά, νιώθει λιγότερο έλεγχο και, αν δεν προσέξει και συνεχίσει να αμαρτάνει, πωρώνεται η συνείδησή του. Μερικοί, όταν λ.χ. τους κάνουν παρατήρηση για κάποιο σφάλμα τους, αλλάζουν θέμα, για να μην τους πειράξει η συνείδηση και στενοχωριούνται, σαν τους Ινδούς που κάνουν νιοβάνα¹. Ένας νεαρός, εκεί στα Ιμαλάια, σκότωσε πέντε Ιταλούς ορειβάτες και, αφού τους έθαψε, άρχισε να κάνει αυτοσυγκέντρωση. Κάθησε κάτω και έλεγε δύο ώρες «ξύλο-ξύλο...», για να βγή στο κενό, να ξεχάσει και να μην τον πειράξει ο λογισμός. Ας πούμε ότι μαλώνω τώρα μια αδελφή, γιατί έκανε μια αταξία. Αν αυτή η αδελφή δεν κάνει σωστή πνευματική εργασία και δεν κοιτάει πώς να διορθωθεί, μπορεί εκείνη την ώρα να μου πη: «σήμερα θα σημάνουμε για εσπερινό νωρίτερα...», για να αλλάξει θέμα. Μετά ο διάβολος θα την μπερδέψει και θα της πη: «Μήν ανησυχής· αυτό το έκανες, για να μη στενοχωριέται ο Γέροντας». Της το δικαιολογεί και ο διάβολος! Δεν λέει: «τό έκανα, για να καταπατήσω την συνείδησή μου», αλλά

---

¹ Ο Γέροντας εννοεί τις τεχνικές της γιόγκα και του διαλογισμού που χρησιμοποιούν οι οπαδοί των ανατολικών θρησκειών, προκειμένου να φθάσουν στην κατ' αυτούς λύτρωση, που την ονομάζουν «νιοβάνα».

λέει: «τό έκανα, για να μη στενοχωρηθή ο Γέροντας!»! Είδατε τί κάνει το ταγκαλάκι; Λεπτή εργασία! Γυρίζει το κουμπί σε άλλη συχνότητα, για να μη δούμε το σφάλμα μας.

– Μπορεί, Γέροντα, κανείς να πιάνη λεπτομέρειες και τα χονδρά σφάλματα να μην τα πιάνη;

– Πώς δεν μπορεί! Μια φορά ένας γνωστός μου πνευματικός μου διηγήθηκε το εξής περιστατικό: Μια γυναίκα, όταν πήγε να εξομολογηθή, έκλαιγε συνέχεια και έλεγε: «Δεν ήθελα να την σκοτώσω». «Κοίταξε, της είπε ο πνευματικός, αν υπάρχει μετάνοια, ο Θεός συγχωρεί· συγχώρεσε τον Δαβίδ²». «Ναί, αλλά δεν το ήθελα», έλεγε εκείνη. «Καλά, πώς έγινε και την σκότωσες;», την ρώτησε ο πνευματικός. «Νά, καθώς ξεσκόνιζα, την χτύπησα με την πετσέτα και την σκότωσα την μύγα. Δεν το ήθελα!»! Εν τω μεταξύ αυτή κορόιδευε τον άνδρα της, είχε εγκαταλείψει τα παιδιά της, είχε διαλύσει το σπίτι της και γύριζε στους δρόμους, και αυτά τα ανέφερε σαν να μη συνέβαινε τίποτε. «Γι' αυτά χρειάζεται κανόνας», της λέει ο πνευματικός. «Και γιατί χρειάζεται γι' αυτά κανόνας;», λέει στον πνευματικό. Έμ, πώς να βοηθηθή αυτή;

Καπακωμένη συνείδηση

– Γέροντα, όταν μου λένε: «αυτή η επιθυμία είναι στο υποσυνείδητο, αλλά δεν το καταλαβαίνεις», πώς θα το καταλάβω;

– Αν προσέξεις, θα δής πώς, ενώ λές ότι δεν έχεις τίποτε, δεν νιώθεις και καλά. Γι' αυτό χρειάζονται εξετάσεις. Όταν ένας δεν νιώθη καλά, έχη μια σωματική κατάπτωση κ.λπ., του κάνουν εξετάσεις μικροβιολογικές, αξονική τομογραφία, για να βρουν από που προέρχεται αυτό που αισθάνεται. Αν βλέπης ότι δεν έχεις γαλήνη αλλά στενοχώρια, να ξέρης ότι υπάρχει μέσα σου κάτι ατακτοποιήτο και πρέπει να το βρής, για να το διορθώσης. Κάνεις, ας υποθέσουμε, ένα σφάλμα· στενοχωριέσαι, αλλά δεν το εξομολογείσαι. Σού συμβαίνει μετά ένα ευχάριστο γεγονός και νιώθεις χαρά. Αυτή η χαρά σκεπάζει την στενοχώρια για το σφάλμα σου και σιγά-σιγά το ξεχνάς· δεν το βλέπεις, επειδή καπακώθηκε από την χαρά.

Οι χαρές σκεπάζουν το σφάλμα, το πάνε πιο κάτω, πιο βαθιά, αλλά εκείνο εσωτερικά δουλεύει. Έτσι ο άνθρωπος αρχίζει να σκληραίνει, γιατί καταπατά την συνείδησή του και η καρδιά του πιάνει σιγά-σιγά γλίτσα. Ύστερα το ταγκαλάκι όλα του τα δικαιολογεί: «αυτό δεν είναι τίποτε, εκείνο είναι φυσιολογικό», ανάπαυση όμως δεν έχει, γιατί η στενοχώρια δουλεύει από κάτω. Νιώθει μια ανησυχία, δεν έχει εσωτερική γαλήνη. Ζή με ένα συνεχές άγχος. Είναι βασανισμένος. Δεν βρίσκει τί φταίει, γιατί τα σφάλματά του είναι καπακωμένα. Δεν καταλαβαίνει ότι υποφέρει, επειδή αμάρτησε.

– Γέροντα, μπορεί να βοηθηθή ένας τέτοιος άνθρωπος, αν του πής ποιά είναι η αιτία της ταλαιπωρίας του;

– Κοίταξε, θέλει προσοχή, γιατί, όταν του βάλης τα πράγματα στην θέση τους, ξυπνάει η συνείδηση και αρχίζει ο έλεγχος. Και αν δεν ταπεινωθή, μπορεί να φθάση στην απελπισία, επειδή δεν αντέχει την αλήθεια. Αν όμως ταπεινωθή, θα βοηθηθή.

---

² Βλ. Β' Βασ. 12, 13.

- Γέροντα, υπάρχουν άνθρωποι που γεννιούνται με πωρωμένη συνείδηση;
- Όχι, δεν υπάρχουν άνθρωποι που γεννήθηκαν με πωρωμένη συνείδηση. Δεν έκανε ο Θεός τέτοια συνείδηση. Όταν όμως κατακώνη κανείς τα σφάλματά του, η συνείδησή του σιγά-σιγά πιάνει πουρί και δεν τον ελέγχει.
- Γίνεται, Γέροντα, αυτόνομος, κάνει δικούς του νόμους.
- Ναί, είναι φοβερό.
- Είναι πλάνη;
- Έμ, πλάνη είναι.

Η λανθασμένη συνείδηση

- Γέροντα, συχνά λέτε ότι ο άνθρωπος πρέπει να προσέξη να μη φτιάξη λανθασμένη συνείδηση. Πώς δημιουργείται η λανθασμένη συνείδηση;
- Όταν ο άνθρωπος αναπαύη τον λογισμό του, καταπατά την συνείδησή του. Και όταν αναπαύη τον λογισμό του για πολύ καιρό, κάνει μια άλλη, δική του, συνείδηση, μια συνείδηση στα μέτρα του, δηλαδή μια λανθασμένη συνείδηση. Τότε όμως δεν έχει ανάπαυση μέσα του, γιατί ανάπαυση εσωτερική δεν μπορεί να φέρη η λανθασμένη συνείδηση. Βλέπεις, ακόμη και όταν κάποιος κάνη ένα σφάλμα και ο άλλος του λήη: «δέν έφταιγες, τί στενοχωριέσαι;» ή κάνη ότι δεν κατάλαβε το σφάλμα του, πάλι ανάπαυση δεν βρίσκει. Είναι μερικοί που πάνε με τους γκουρούδες κ.λπ. και, όταν καταλάβουν ότι δεν πάνε καλά, έρχονται να με ρωτήσουν. Και ενώ τους λέω κάτι, για να τους βοηθήσω, πάλι επιμένουν: «Όχι, αυτό που πιστεύουμε είναι σωστό». «Καλά, αφού είναι σωστό και είσαι αναπαυμένος από αυτό το σωστό, γιατί έρχεσαι να με ρωτήσεις;». Ενώ δεν αναπαύονται στο στραβό, επιμένουν, προσπαθούν από εδώ-από εκεί να ψευτοαναπαυθούν, ανάπαυση όμως αληθινή δεν βρίσκουν.
- Μπορεί, Γέροντα, κανείς να ζήση με λανθασμένη συνείδηση σε όλη του την ζωή;
- Άμα πιστεύη στον λογισμό του, μπορεί.
- Πώς θα την διορθώση;
- Αν σκέφτεται ταπεινά, αν δεν έχη εμπιστοσύνη στον λογισμό του και τον συζητάη με τον πνευματικό.
- Μπορεί, Γέροντα, ο άνθρωπος, όταν έχη μια ευαισθησία, να δημιουργήση λανθασμένη συνείδηση;
- Για να δημιουργήση λανθασμένη συνείδηση, δεν θα είναι καλή η ευαισθησία του. Το ένα λανθασμένο θα δημιουργήση και άλλο λανθασμένο. Μερικοί, ενώ λένε: «εγώ είμαι ευαίσθητος», στους άλλους φέρονται βάρβαρα και τους καταδιάζουν χωρίς λόγο.
- Γέροντα, η συνείδηση αυτών που δικαιολογούνται έχει πιάσει πουρί;
- Αυτός που δικαιολογείται έχη και λίγο έλεγχο μέσα του· δεν είναι αναίσθητος. Και όταν κανείς δεν είναι αναίσθητος, πονάει για το σφάλμα του και μετά έρχεται η θεία παρηγοριά. Αλλά, όποιος φτιάξη λανθασμένη συνείδηση, φθάνει σε αναίσθησία· αυτός καυχιέται για το έγκλημα. Έχω δει ανθρώπους πού, ενώ έχουν κάνει εγκλήματα, τα λένε με τέτοιον τρόπο, που σού τα παρουσιάζουν σαν κατορθώματα. Γιατί, αν αναπτύξη κανείς λανθασμένη συνείδηση, αυτό δεν είναι

απλώς πώρωση, αλλά κάτι παραπάνω από πώρωση. Όταν ήμουν στην Μονή Στομίου, στην Κόνιτσα, ήρθε ένας και μου λέει: «Θέλω να εξομολογηθώ». «Δεν είμαι ιερέυς», του λέω. «Όχι, θέλω να τα πω σ' εσένα», μου λέει. Ήταν εκεί και μερικές γυναίκες που είχαν ανεβή να προσκυνήσουν. «Καλύτερα να φύγετε τώρα», τις λέω. «Όχι, τις λέει αυτός, δεν πειράζει, καθήστε». Και άρχισε να διηγείται τί έκανε στα νιάτα του: «Όταν ήμουν νέος, είχα πάει να μάθω τσαγκάρης, αλλά όλο νύσταζα, γιατί την νύχτα πήγαινα με μια σπείρα και έκλεβα. Στην περιοχή μας ήταν ένας τσαούσης³ και μας έλεγε: "Πάτε να κλέψετε. Εγώ θέλω δύο κριάρια. Από εκεί και πέρα εσείς κλέψτε ό,τι θέλετε". Πηγαίναμε λοιπόν στα σπίτια των Χριστιανών, άφηνα την κάπα κάτω, έδινα μια στα σκυλιά, στην μασέλα, με μια βέργα από κρυνιά που είχα μαζί μου, και μπαίναμε μέσα. Κλέβαμε δυο κριάρια και όσα αρνιά μπορούσαμε. Δίναμε τα κριάρια στον τσαούση και κρύβαμε τα αρνιά στον στάβλο μας. Ο τσαούσης μας έκλεινε αμέσως στην φυλακή. Τα αφεντικά που μας είχαν δει να κλέβουμε, πήγαιναν το πρωί στην αστυνομία και έλεγαν: "Ο τάδε και ο τάδε μας έκλεψαν". "Ο τάδε και ο τάδε; Μά αυτοί είναι στην φυλακή. Γιατί τους συκοφαντήσατε;". Δώσ' του ξύλο... Μια φορά πήγαμε σε ένα κοπάδι που το φύλαγε ένα βλαχάκι ψηλό μέχρι εκεί επάνω με τον πατέρα του. "Τώρα πώς θα μπούμε στο κοπάδι; Θα μας πετάξουν σαν τα σπιροτόξυλα", μου λένε οι άλλοι. Παίρνω τότε τον γκρά⁴, σημαδεύω το βλαχάκι, και μπάμ, σωριάζεται κάτω. Δένω και τον πατέρα του σε μια γκορτσιά... Πήραμε, πήραμε...». Και τα έλεγε όλα αυτά σαν κατορθώματα, και γελούσε! Που οδηγεί η λανθασμένη συνείδηση!

Και γνώρισα έναν αστυνομικό που υπηρετούσε στο τμήμα μεταγωγών και έκλαιγε συνέχεια ο καημένος, γιατί είχε συνοδεύσει μια φορά από την μια φυλακή στην άλλη κάποιον που τον πέρασαν μετά στρατοδικείο και τον σκότωσαν, επειδή είχε κάνει εγκλήματα πολλά. Έψαξε, βρήκε τους συγγενείς του και τους ζήτησε συγγνώμη, αλλά ένας αδελφός του, που ήταν στην Αμερική, του απάντησε: «Έπρεπε να τον είχαν σκοτώσει πιο νωρίς, γιατί θα γλύτωναν κάμποσοι άνθρωποι». Βλέπετε τί διαφορά έχει η μια κατάσταση από την άλλη! Αυτός θεωρούσε ένοχο τον εαυτό του, γιατί απλώς συνόδευσε κατόπιν εντολής της υπηρεσίας του έναν εγκληματία, ενώ ο άλλος διηγείτο τα εγκλήματα που έκανε σαν κατορθώματα και καυχιόταν γι' αυτά!

Το ψεύτικο δεν αναπαύει

– Γέροντα, αν κάποιος έχη κάνει έναν δικό του κόσμο, γιατί πιστεύει στον λογισμό του, μπορεί να βοηθηθή από την προσευχή των άλλων;

– Τί ανάγκη έχει να βοηθηθή, αφού έκανε έναν δικό του κόσμο;... Μικρό πράγμα είναι να κάνη κανείς έναν ολόκληρο κόσμο δικό του;... Κοίταξε, αν κάποιος με τον λογισμό του κάνη έναν δικό του κόσμο, νομίζεις ότι έχει ανάπαυση, ότι αισθάνεται δηλαδή χαρά; Ψέμα είναι. Το ψέμα δεν πληροφορεί τον άνθρωπο. Ας πούμε, αναγκάζεται ένας να πη ένα ψέμα, για να γλυτώση κάποιον. Μπορεί να τον γλύτωσε ακόμη και από θάνατο, αλλά το ψέμα που είπε δεν παύει να είναι μισή

³ Παλαιότερα αρχηγός ομάδος με πολιτικοστρατιωτική εξουσία.

⁴ Οπισθογεμές τουφέκι παλαιού τύπου.

αμαρτία. Ἡ λέει κανείς καμμιά φορά, με καλό λογισμό, ένα ψέμα, για να βοηθήση μια περίπτωση, να μη δημιουργηθή σκάνδαλο. Π.χ. έρχεται στο Μοναστήρι ένας γνωστός κρυφά να πη κάποιο πρόβλημα της οικογενείας του, για να ξεσκάση. Έρχεται μετά, ας υποθέσουμε, ο αδελφός του και σε ρωτάει: «Πέρασε από εδώ ο τάδε;». Αν του πής «πέρασε», θα δημιουργηθή ολόκληρο θέμα, γιατί ο άλλος εκτίθεται. Οπότε λές «δέν ξέρω». Γιατί, αν πής «ήρθε», μπορεί να πάη ακόμη και να τον δείρη! Αυτό είναι άλλο. Αλλά πρέπει να προσέξη κανείς, γιατί, αν συμβούν τρία-τέσσερα τέτοια περιστατικά, σιγά-σιγά μπορεί να προχωρήση και πιο πέρα. Να συνηθίση να χρησιμοποιή το ψέμα στα καλά καθούμενα και να αποκτήση λανθασμένη συνείδηση. Να φθάση να λήη ολόκληρα παραμύθια, χωρίς να τον πειράζη καθόλου η συνείδηση. Αυτό γίνεται ύστερα επιστήμη.

Έ, πώς τα ταιριάζουν μερικοί τα ψέματα, αν εξασκηθούν! Ω! Ολόκληρο παραμύθι μπορεί να πλάθουν και να σε πείθουν! Είχε έρθει στο Καλύβι μια φορά κάποιος γνωστός μου· ήταν εκεί και μια συντροφιά, πατριώτες ενός παιδιού που το είχα βοηθήσει. Αυτό το καημένο, ενώ ήταν έξυπνο, καλό παιδί, ήταν τεμπέλικο· δεν ήθελε να δουλεύη. Είχε μάθει να γυρίζει. Τέσσερα χρόνια προσπαθούσα να το φέρω σε λογαριασμό. Είπα λοιπόν εκείνη την φορά στους πατριώτες του: «Φροντίστε αυτό το παιδί για καμμιά δουλειά. Έχω προσπαθήσει και άλλες φορές να το βοηθήσω. Το είχα στείλει και στην Καστοριά, σε κάτι γνωστούς, να μάθη γουναράς, αλλά έφυγε. Νέος είναι, κρίμα να χαραμιστή. Μια μάνα έχει πέθανε ο πατέρας του». Αρχίζει τότε εκείνος ο γνωστός μου να λήη στους άλλους: «Ναί, είχαμε φροντίσει με τον πατέρα Παϊσιο να πάη το παιδί να μάθη εκεί πέρα γουναράς. Και έπειτα, όταν έφυγε από εκεί, πόσα χρήματα έδωσα στα τηλεγραφήματα που έστειλα στα αφεντικά του, για να μην ανησυχούν! Αλλά δεν πειράζει αυτά δεν συζητιούνται. Είχα πει τότε στον πάτερ ότι δεν στρώνει!» «Τί λέει;», σκέφτηκα. Δεν ήθελα να πω και τίποτε, για να μην τον προσβάλω. Ενώ πρώτη φορά άκουγε το θέμα, έπλασε ολόκληρο παραμύθι, ότι είχαμε φροντίσει μαζί για εκείνο το παιδί, ότι βρήκαμε λύση να πάη να μάθη γουναράς κ.λπ.! Όπως τα έλεγε, κι εμένα με προβλημάτισε!

– Μπροστά σας τα έλεγε;

– Μπροστά μου τα έλεγε. Ήταν και οι άλλοι.

– Τί καταλάβαινε;

– Τί καταλάβαινε! Εκείνη την στιγμή αισθανόταν μια ικανοποίηση εγωιστική, αλλά μετά βασανιζόταν. Είχε μήπως ειρήνη μέσα του;

– Όταν ένας άνθρωπος λήη κάποιο γεγονός λίγο μεγαλοποιημένο...

– Ναί, με λίγη σάλτσα!

– Από κενοδοξία το κάνει;

– Έμ, από τί το κάνει; Από κενοδοξία, από εγωισμό τα λέει.

– Τί θα βοηθήση έναν τέτοιον άνθρωπο να το διορθώση αυτό;

– Να πάψη να λήη ψέματα. Πρέπει να ξέρη ότι το ψέμα, ακόμη και όταν έχη ελαφρυντικά, δεν παύει να είναι μισή αμαρτία.

– Μπορεί, Γέροντα, να μας δώσουν κάτι, για να μας οικονομήσουν, και εμείς να νομίζουμε ότι μας το έδωσαν, γιατί το αξίζουμε;

– Κοίταξε, αν σου πώ: «εσύ, αδελφή, μπορείς να φθάσης στα μέτρα της Αγίας σου!», μπορεί να χαζογελάσης λίγο, αλλά μέσα σου ανάπαυση δεν θα έχης. Το

ψεύτικο δεν αναπαύει, γιατί δεν έχει Χάρη Θεού. Και ο άδικος που αδικεί και λέει: «αυτό είναι δικό μου», δεν αναπαύεται. Νά, οι Τούρκοι στην Κωνσταντινούπολη, αν και πέρασαν τόσα χρόνια από την Άλωση, όταν βλέπουν τους Έλληνες που πηγαίνουν εκεί, νιώθουν ότι έχουν ένα αρπαγμένο πράγμα και κοιτάνε σαν να ήρθε ο ιδιοκτήτης! Και είναι Τούρκοι και πέρασαν τόσα χρόνια!

Η σωστή συνείδηση πληροφορεί τον άνθρωπο σωστά

Δεν υπάρχει μεγαλύτερο πράγμα στον άνθρωπο από την αναπαυμένη συνείδηση. Είναι μεγάλο πράγμα να μη σε πειράζει η συνείδησή σου, ότι μπορούσες να κάνης και κάτι άλλο και δεν το έκανες. Τότε ο άνθρωπος έχει μια συνεχή εσωτερική χαρά και όλη η ζωή του είναι πανηγύρι. Αυτή η εσωτερική χαρά δίνει την πνευματική δύναμη.

– Γέροντα, πώς θα καταλάβη κανείς ότι είναι ευάρεστο στον Θεό αυτό που κάνει;

– Έχει ο άνθρωπος εσωτερική πληροφορία.

– Φθάνει η δική του πληροφορία ή χρειάζεται και η μαρτυρία των άλλων;

– Μιλώ για έναν που έχει σωστή συνείδηση· δεν μιλάω για έναν που έχει λανθασμένη συνείδηση. Η σωστή συνείδηση πληροφορεί τον άνθρωπο σωστά. Τότε ο άνθρωπος νιώθει σιγουριά, ελπίδα και λέει με ταπείνωση: «Δεν είμαι για τον Παράδεισο· είμαι για την κόλαση, αλλά πιστεύω ότι η αγάπη και το έλεος του Θεού δεν θα μ' αφήσουν». Το νιώθει αυτό, γιατί αγωνίζεται· δεν κάθεται, χωρίς να κάνει τίποτε, και αναπαύει τον λογισμό του λέγοντας: «Ο Θεός θα με σώση».

Η συνείδηση..., φοβερό! Δεν υπάρχει μεγαλύτερη φωτιά, μεγαλύτερη κόλαση από το κάψιμο της συνειδήσεως. Δεν υπάρχει φοβερότερο και βασανιστικώτερο σαράκι από το σαράκι της συνειδήσεως. Οι κολασμένοι θα υποφέρουν αιωνίως, γιατί θα τους βασανίζει η σκέψη πώς έχασαν τα αγαθά του Παραδείσου για λίγα χρόνια επιγείου ζωής, αν και αυτά ήταν γεμάτα τύψεις και άγχος. Τα πάθη τότε δεν θα ικανοποιούνται και αυτό θα είναι άλλο βάσανο.

– Γέροντα, πώς μπορεί ο μοναχός να ζη πρακτικά το μαρτύριο της συνειδήσεως;

– Το μαρτύριο της συνειδήσεως είναι για όλους τους ανθρώπους· δεν είναι μόνο για τον μοναχό. Οι μοναχοί έχουν επιπλέον και το γλυκό μαρτύριο της ασκήσεως. Στην ουσία όμως δεν υπάρχει μαρτύριο της συνειδήσεως για έναν που αγωνίζεται σωστά. Γιατί, όσο πονάει κανείς πνευματικά, όσο πονάει δηλαδή είτε για τα χάλια του, είτε γιατί συμμετέχει στο Πάθος του Κυρίου, τόσο ανταμείβεται με θεία παρηγοριά. Ακόμη κι αν έχη θλίψεις, στενοχώριες κ.λπ., όταν έχη αναπαυμένη την συνείδησή του, αισθάνεται μέσα του θεία παρηγοριά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - Η παρακολούθηση και η γνώση του εαυτού μας

Η μελέτη του εαυτού μας

Στον στρατό, στις Διαβιβάσεις, είχαμε δίκτυο παρακολουθήσεως και πίνακα αναγνωρίσεως. Παρακολουθούσαμε και καταλαβαίναμε ποιός σταθμός ήταν ξένος και ποιός δικός μας, γιατί μερικές φορές έμπαιναν ενδιάμεσα και ξένοι σταθμοί. Έτσι και ο άνθρωπος πρέπει να παρακολουθή τους λογισμούς του και τις ενέργειές του, για να βλέπη αν συμφωνούν με τις εντολές του Ευαγγελίου, να πιάνη τα σφάλματά του και να αγωνίζεται να τα διορθώνη. Γιατί, αν αφήνη ένα σφάλμα του να περνά απαρατήρητο ή, όταν του λήη ο άλλος κάποιο ελάττωμά του, δεν κάθεται να το σκεφθή, δεν μπορεί να προκόψη πνευματικά.

Η μελέτη του εαυτού μας είναι η πιο ωφέλιμη από όλες τις μελέτες. Μπορεί κανείς να μελετάη πολλά βιβλία, αλλά, αν δεν παρακολουθή τον εαυτό του, όλα όσα διαβάζει πάνε χαμένα. Ενώ, αν παρακολουθή τον εαυτό του, και λίγο να μελετάη, πολύ ωφελείται. Τότε η συμπεριφορά του γίνεται λεπτή σε όλες τις εκδηλώσεις, αλλιώς κάνει χονδρά σφάλματα και δεν το καταλαβαίνει. Παρατηρώ εκεί στο Καλύβι: Με βλέπουν να κουβαλώ τα κούτσουρα¹ πέρα από την άλλη άκρη, για να καθήσουν, καί, όταν σηκώνωνται να φύγουν, δεν σκέφτονται ποιός θα τα πάη στην θέση τους. Ή βλέπουν ότι φέρνω ένα κούτσουρο και δεν έχει άλλα, για να καθήσουν, και περιμένουν να τους τα κουβαλήσω εγώ. Αν σκέφτονταν λίγο, θα έλεγαν: «καλά, είμαστε πέντε-έξι άνθρωποι· θα κουβαλήση μόνος του τόσα κούτσουρα από την άλλη μεριά;», και τák-τάκ θα πήγαιναν να τα φέρουν.

– Γέροντα, με ρώτησε μια μικρή αδελφή: «Ο Γέροντας, όταν ήταν αρχάριος μοναχός, δεν είχε πτώσεις στον αγώνα του; Δεν του περνούσε κανένας αριστερός λογισμός; Δεν έπεφτε στην κατάκριση;».

– Εγώ, όταν συνέβαινε κάτι στον αγώνα μου ή μου έλεγαν μια κουβέντα, δεν τα περνούσα «αφορολόγητα».

– Τί σημαίνει, Γέροντα, «αφορολόγητα»;

– Το να περνάη κανείς τα σφάλματά του με αδιαφορία. Να μην τον αγγίζουν· να περνάνε απ' έξω. Όπως η γή, όταν σκληρυνθή, όση βροχή και να πέση, δεν ρουφάει νερό μέσα της, ένα τέτοιο πράγμα συμβαίνει και σ' αυτήν την περίπτωση· σκληρύνεται το χωράφι της καρδιάς από την αδιαφορία καί, ό,τι κι αν του πούν, ό,τι κι αν συμβή, δεν τον αγγίζει, για να αισθανθή την ενοχή του και να μετανοήση. Εγώ, αν έλεγε λ.χ. κάποιος ότι είμαι υποκριτής, δεν έλεγα: «κακό χρόνο νάχη αυτός που το είπε», αλλά έψαχνα να βρώ τί ήταν αυτό που τον ανάγκασε να πη αυτήν την κουβέντα. «Κάτι συμβαίνει, έλεγα. Δεν φταίει ο άλλος. Κάτι δεν πρόσεξα, κάποια αφορμή έδωσα και παρεξήγησε την συμπεριφορά μου. Δεν μπορεί στα καλά καθούμενα να το είπε αυτό. Αν πρόσεχα και είχα κινηθή με σύνεση, δεν θα με παρεξηγούσε. Τον έβλαψα τον άλλον και θα δώσω λόγο στον Θεό», και προσπαθούσα

---

¹ Ο Γέροντας στο Καλύβι της Παναγούδας δεχόταν τους επισκέπτες, εκτός από τους χειμερινούς μήνες, στην αυλή, όπου χρησιμοποιούσε για καθίσματα κούτσουρα, τα οποία μετακινούσε ανάλογα με τις περιστάσεις.

αμέσως να βρώ το σφάλμα μου και να το διορθώσω. Δεν εξέταζα δηλαδή πώς το είπε ο άλλος· αν το είπε από ζήλεια, από φθόνο ή αν το άκουσε από άλλον και το κατάλαβε αλλιώς. Δεν με απασχολούσε αυτό. Και τώρα, σε όλες τις περιπτώσεις, έτσι κάνω. Αν μου πη λ.χ. κάποιος μια κουβέντα, ούτε κοιμάμαι. Και αν είναι έτσι όπως τα λέει εκείνος, θα στενοχωρηθώ και θα κοιτάξω να διορθωθώ. Και αν δεν είναι έτσι, πάλι θα στενοχωρηθώ, γιατί σκέφτομαι ότι εγώ έφταιξα σε κάτι· κάπου δεν πρόσεξα και τον σκανδάλισα. Δεν ρίχνω το βάρος στον άλλον· εξετάζω πώς θα κρίνη ο Θεός αυτό που έκανα, όχι πώς θα με δούν οι άνθρωποι.

Αν δεν εξετάζη ο άνθρωπος έτσι τα πράγματα, δεν ωφελείται από τίποτε. Γι' αυτό πολλές φορές λέμε για κάποιον: «Αυτός έχει χάσει τον έλεγχο». Ξέρετε πότε χάνεται ο έλεγχος; Όταν δεν παρακολουθή ο άνθρωπος τον εαυτό του. Και όταν κάποιος πάσχη στο μυαλό και δεν ελέγχει τον εαυτό του, έχει ελαφρυντικά. Αλλά ένας που έχει μυαλό και δεν ελέγχει τις πράξεις του, επειδή δεν παρακολουθεί τον εαυτό του, αυτός δεν έχει ελαφρυντικά.

Η πείρα από τις πτώσεις μας

Όταν εξετάζετε τον εαυτό σας, πολύ βοηθάει να παίρνετε μερικές φορές την ζωή σας με την σειρά, από την παιδική ηλικία, για να βλέπετε που βρισκόσασταν, που βρίσκεστε και που έπρεπε να βρίσκεστε. Αν δεν συγκρίνετε το παρελθόν με το παρόν, δεν καταλαβαίνετε ότι μπορεί μεν να είστε κάπως σε καλή κατάσταση, αλλά δεν βρίσκεστε εκεί που έπρεπε να βρίσκεστε και στενοχωρείτε τον Θεό. Όταν είναι κανείς νέος και βρίσκεται σε μια κατάσταση όχι πολύ καλή, δικαιολογείται· αλλά, όταν μεγαλώσει, αν παραμένει στην ίδια κατάσταση ή έχει διορθωθεί λίγο, δεν δικαιολογείται.

Όσο περνούν τα χρόνια, τόσο ωριμάζει ο άνθρωπος πνευματικά και, αν αξιοποιήσει την πείρα από το παρελθόν, προχωρεί πιο σταθερά και πιο ταπεινά. Πολλές φορές και τα ανεβοκατεβάσματα στον αγώνα βοηθούν για μια θετική και σταθερή πνευματική πορεία προς τα άνω.

Το μικρό παιδί, όταν αρχίσει να περπατάει, επόμενο είναι να πάρει και καμιά κουτροβάλα από την σκάλα, να χτυπήσει και το κεφάλι στην κουπαστή, να ανεβή και στην καρέκλα και να πέσει. Δεν καταλαβαίνει ότι, αν ανεβή στην καρέκλα και πατήση στην άκρη, θα τουμπάρει. Όσο όμως μεγαλώνει, αποκτάει πείρα, ωριμάζει και αρχίζει να προσέχει. «Την άλλη φορά, σκέφτεται, ανέβηκα εκεί πέρα και τουμπάρισα. Δεν θα ανεβώ τώρα». Έτσι και στον αγώνα μας, όταν όλα τα παρακολουθούμε και τα αξιοποιούμε για το καλό, αποκτούμε πείρα, και, αν την χρησιμοποιούμε, πολύ μας βοηθάει.

Θυμάμαι, στο σπίτι, στην Κόνιτσα, είχαμε έξι άλογα, μεγάλα και μικρά. Μια μέρα που τα περνούσα από ένα γεφυράκι φτιαγμένο με κορμούς δένδρων και σανίδια, ένας σαπισμένος κορμός υποχώρησε και το πόδι του πιο μικρού αλόγου, που ήταν τεσσάρων χρόνων, πιάσθηκε ανάμεσα στα ξύλα. Από τότε, αν και έφτιαξα μεγαλύτερο το γεφυράκι και έβαλα γερά ξύλα, εν τούτοις, όταν φθάναμε εκεί, το αλογάκι αντιστεκόταν, κουνούσε το κεφάλι πέρα-δώθε και ή έσπαζε το καπίστρι και έφευγε ή έδινε μια και πηδούσε απέναντι. Αν το άλογο των τεσσάρων χρόνων, που

είναι άλογο, χρησιμοποίησε την πείρα και δεν ξαναπάτησε το πόδι του στο γεφύρι, πόσο μάλλον ο άνθρωπος πρέπει να χρησιμοποιή την πείρα από τις πτώσεις του!

Να εντοπίζουμε και να χτυπάμε τον εχθρό

– Γέροντα, δεν έχω αγαπήσει την ταπείνωση, την θυσία, το να δέχωμαι την αδικία...

– Δεν είναι ακριβώς έτσι όπως τα λές. Εγώ δεν ανησυχώ, γιατί βλέπω ότι έχει μπή μέσα σου η καλή ανησυχία. Γρήγορα θα απαλλαγής από τα πάθη, γιατί έχεις αρχίσει να πιάνης τον εαυτό σου. Αυτό βοηθάει περισσότερο από κάθε άλλον αγώνα. Όποιος πιάνει τον εαυτό του, αφήνει τον παλαιό εαυτό του και μπαίνει σε σωστό πνευματικό δρόμο. Ο παλαιός εαυτός μας κλέβει ό,τι κάνει ο καινούργιος. Όταν μάθουμε να τον πιάνουμε, πιάνουμε όλους τους κλέφτες που μας κλέβουν ό,τι καλό μας δίνει ο Θεός, και μας μένει ο πνευματικός πλούτος.

– Γέροντα, όταν λυπηθώ πολύ για ένα σφάλμα μου, λ.χ. γιατί μίλησα άσχημα σε μια αδελφή, αυτό με βοηθάει;

– Βοηθάει, αλλά να προσέξεις να μην ξεπεράσης και τα όρια. Να λυπηθείς, αλλά να χαρής κιόλας, γιατί σου δόθηκε η ευκαιρία να εκδηλωθή η αρρώστια σου και να την θεραπεύσης. Να σκεφθείς: «Για να μιλήσω άσχημα και να φερθώ έτσι, κάποιο πάθος υπήρχε μέσα μου και δόθηκε αυτή η ευκαιρία να βγή, για να το δώ και να το διορθώσω». Θα ζητήσεις φυσικά και συγχώρεση από την αδελφή. Οι πτώσεις σε βοηθούν να γνωρίσης τον εαυτό σου. Βγαίνουν όλα στην επιφάνεια και σιγά-σιγά γίνεται η καλή εργασία. Βλέπεις, και οι γιατροί μερικές φορές δίνουν στους αρρώστους διάφορες ουσίες, για να εκδηλωθούν τα συμπτώματα της αρρώστιας και να κάνουν καλή διάγνωση. Δίνουν π.χ. ζάχαρη και κάνουν μετά εξέταση αίματος, για να δούν αν ανεβή το ζάχαρο.

Στον πνευματικό αγώνα χρειάζεται να επισημαίνουμε τα αδύνατα σημεία του χαρακτήρα μας, τα ελαττώματά μας, και ύστερα να προσπαθούμε να χτυπάμε εκεί. Και στον πόλεμο, όταν κάνουμε αναγνώριση μιας περιοχής, επισημαίνουμε τα σημεία, όπου είναι ο εχθρός ή απ' όπου μπορεί να χτυπήσει, και έχουμε τον νού μας εκεί. Γιατί, όταν ξέρης σε ποιά συγκεκριμένα σημεία βρίσκεται ο εχθρός, κινείσαι με σιγουριά. Βάζεις τον χάρτη κάτω και λές: «Ο εχθρός είναι εδώ κι εδώ· εμείς πρέπει να προλάβουμε να πιάσουμε εκείνα κι εκείνα τα σημεία. Από εκεί θα ζητήσουμε ενίσχυση, εδώ χρειάζονται αυτά τα όπλα» κ.λπ. Μπορείς δηλαδή να καταστρώσης ένα σχέδιο. Αλλά, για να μάθης που βρίσκεται ο εχθρός, πρέπει να ανησυχής και να ερευνάς· δεν μπορείς να κοιμάσαι.

– Γέροντα, είναι καλύτερα να βρίσκη κανείς μόνος του τα ελαττώματά του ή να του τα λένε οι άλλοι;

– Καλό είναι να ψάχνη να τα βρίσκη μόνος του, αλλά και, όταν του τα λένε, να μην αντιδρά· να το δέχεται με χαρά. Γιατί μπορεί να νομίζη ότι βλέπει τον εαυτό του, αλλά να τον βλέπη όπως θα ήθελε να είναι και όχι όπως είναι στην πραγματικότητα.

– Γέροντα, οι άλλοι τον βλέπουν καλύτερα τον εαυτό μου;

– Μόνος του κανείς μπορεί, αν θέλη, να δη καλύτερα τον εαυτό του. Δηλαδή, μπορεί να εντοπίση καλύτερα μια αντίδρασή του, ένα σφάλμα του κ.λπ. και να βρη

από ποιά αιτία προήλθε, ενώ ο άλλος βγάζει συμπεράσματα από υποθέσεις που κάνει.

– Μπορεί, Γέροντα, να προσπαθή κανείς να δη τον εαυτό του όπως είναι και να μην τον βλέπη;

– Ναι, αν μέσα στην προσπάθειά του αυτή υπάρχει υπερηφάνεια, δεν μπορεί να δη τον πραγματικό του εαυτό.

Να καθρεφτίζουμε τον εαυτό μας στους άλλους

Ο άνθρωπος βλέπει καλύτερα τον εαυτό του, όταν τον καθρεφτίζει στους άλλους. Ο Θεός στον κάθε άνθρωπο δίνει το χάρισμα που του χρειάζεται, για να βοηθηθή, άσχετα αν το αξιοποιήσει ή όχι. Αν το αξιοποιήσει, θα φθάση στην τελειότητα. Τα ελαττώματα πάλι είναι δικά μας· είτε τα αποκτήσαμε από δική μας απροσεξία είτε τα κληρονομήσαμε από τους γονείς μας, ο καθένας μας πρέπει να κάνει τον ανάλογο αγώνα, για να απαλλαγή από αυτά. Μέχρι να απαλλαγούμε, πρέπει να καθρεφτίζουμε τον εαυτό μας στα κουσούρια του άλλου και να εξετάζουμε που βρισκόμαστε εμείς. Αν δούμε λ.χ. στον άλλον ένα ελάττωμα, αμέσως να πούμε: «για να δώ, μήπως το έχω κι εγώ;» και, αν το έχουμε, να αγωνισθούμε να το κόψουμε.

– Και άν, Γέροντα, μου λέη ο λογισμός ότι δεν έχω αυτό το ελάττωμα, τί να λέω;

– Να λές: «Εγώ έχω άλλα μεγαλύτερα· αυτό είναι πολύ μικρό σε σχέση με τα δικά μου». Γιατί μπορεί καμμιά φορά να είναι μικρότερα τα δικά σου ελαττώματα, αλλά να έχης λιγώτερα ελαφρυντικά. Αν εξετάζη κανείς έτσι τον εαυτό του, βλέπει ότι αυτός έχει μεγαλύτερα κουσούρια από τον άλλον. Ύστερα βλέπει και τις αρετές του άλλου. «Για να δώ, λέει, υπάρχει σ' εμένα αυτή η αρετή; Όχι. Πω πώ! πόσο μακριά είμαι από εκεί που έπρεπε να βρίσκωμαι!». Όποιος εργάζεται έτσι, από όλα βοηθιέται, αλλοιώνεται με την καλή έννοια και τελειοποιείται. Ωφελείται από τους Αγίους, ωφελείται από τους αγωνιστές, ωφελείται ακόμη και από τους κοσμικούς. Γιατί, αν δη έναν κοσμικό λ.χ. να μην υπολογίζει τον εαυτό του, να θυσιάζεται, λέει: «αυτό το φιλότιμο το έχω εγώ; δεν το έχω, και είμαι και πνευματικός άνθρωπος!», οπότε προσπαθεί να τον μιμηθή. Όλοι οι άνθρωποι έχουμε να κάνουμε πολλή δουλειά. Ο Καλός Θεός όλα τα οικονομάει για το καλό μας με σοφό τρόπο.

Όποιος γνωρίζει σωστά τον εαυτό του, έχει ταπείνωση

– Γέροντα, την υπερηφάνεια συνήθως την καταλαβαίνω εκ των υστέρων, όταν πέσω.

– Σκοπός είναι να την καταλάβης, πριν πέσης. Όταν σου λέη κάποιος ότι έκανες κάτι καλό, να μην αισθάνεσαι ικανοποίηση. Να μην πιάνη, να μην κολλή επάνω σου ο έπαινος.

– Τί θα με βοηθούσε σ' αυτό;

– Το να γνωρίσης τον εαυτό σου. Αν ο άνθρωπος γνωρίση τον εαυτό του, τελειώσε. Οι έπαινοι είναι μετά ξένα σώματα· δεν κολλάνε επάνω του. Όταν λ.χ. ένας

ξέρη ότι είναι γύφτος, δεν μπορεί να του κολλήσει ο λογισμός ότι είναι βασιλιάς. Κι εσύ, αν νομίζεις ότι είσαι πριγκίπισσα, θα είσαι λειψή.

– Αν είμαι έτοιμη εκ των προτέρων να μη δέχωμαι τον έπαινο, αυτό δεν θα με βοηθούσε;

– Αυτό φυσικά πρέπει να γίνεται, αλλά άλλοτε θα είσαι έτοιμη και άλλοτε όχι. Σκοπός είναι να γνωρίσης τον εαυτό σου. Αν δεν γνωρίση κανείς τον παλαιό του άνθρωπο, δεν ταπεινώνεται και δεν μπορεί να γίνη η πνευματική διάσπαση του ατόμου του, για να μπή στην πνευματική τροχιά, και παραμένει στην κοσμική τροχιά.

– Μπορεί, Γέροντα, να γνωρίζω τον εαυτό μου λανθασμένα;

– Μά δεν μιλάμε για λανθασμένη κατάσταση. Αυτός που γνωρίζει σωστά τον εαυτό του έχει ταπείνωση. Και όταν ο άνθρωπος ταπεινωθή, θα έρθη οπωσδήποτε η Χάρη του Θεού.

Αυτός που κάνει την εργασία που χρειάζεται, για να γνωρίση τον εαυτό του, μοιάζει με αυτόν που σκάβει βαθιά και βρίσκει μέταλλα στο βάθος της γής. Όσο βαθύτερα προχωράει στην γνώση του εαυτού του, τόσο χαμηλότερα βλέπει τον εαυτό του και ταπεινώνεται, αλλά το χέρι του Θεού τον ανεβάζει συνέχεια. Και όταν πια γνωρίση τον εαυτό του, η ταπείνωση του γίνεται κατάσταση και την Χάρη του Θεού την πιάνει το «ενοικιοστάσιο», οπότε δεν κινδυνεύει από την υπερηφάνεια. Ενώ αυτός που δεν κάνει αυτήν την εργασία, καλύπτει συνέχεια τα σκουπίδια του, μεγαλώνει την κορυφή του, κάθεται για λίγο ψηλά με την υπερηφάνεια του και τελικά σωριάζεται.

Να γνωρίσουμε την αρρώστια μας

– Γέροντα, συχνά βλέπω τα ελαττώματα των άλλων και τους κρίνω.

– Την αρρώστια την δική σου την ξέρεις;

– Όχι.

– Γι' αυτό ξέρεις την αρρώστια των άλλων. Αν ήξερες την δική σου αρρώστια, δεν θα ήξερες την αρρώστια των άλλων. Δεν λέω να μη συμμετέχης στον πόνο τους, αλλά να μην ασχολήσαι με τα σφάλματά τους. Αν ο άνθρωπος δεν ασχολήται με τον εαυτό του, ο πειρασμός θα του ανοίξη δουλειά να ασχολήται με τους άλλους. Αν όμως κάνη δουλειά στον εαυτό του, τότε γνωρίζει τον εαυτό του, γνωρίζει και τον άλλον. Διαφορετικά, με τα λανθασμένα συμπεράσματα που βγάξει από τον εαυτό του κρίνει λανθασμένα και τους άλλους.

– Γέροντα, τί βοηθάει περισσότερο να διορθωθή κανείς;

– Κατ' αρχάς η θέληση. Η θέληση είναι κατά κάποιον τρόπο το καλό ξεκίνημα.

Ύστερα, πρέπει να καταλάβη κανείς ότι είναι άρρωστος και να αρχίση η ανάλογη αντιβίωση. Γιατί, αν είναι άρρωστος και κρύβη την αρρώστια του, κάποτε θα σωριασθή κάτω απότομα, χωρίς να το καταλάβη, και δεν θα μπορέη να βοηθηθή ιατρικά. Π.χ. κάποιος ξέρει ότι είναι προφυματικός, γι' αυτό έχει ανορεξία. Του λένε: «γιατί δεν τρώς;». «Έ, λέει, δεν μ' αρέσει αυτό το φαγητό!» Μετά έχει κομμάρες και δεν μπορεί να περπατήση καλά. «Γιατί περπατάς έτσι;», τον ρωτάνε. «Ά, μ' αρέσει, λέει, να πηγαίνω σιγά-σιγά: τί; να τρέχω σαν παλαβός;». Δεν λέει ότι έχει κομμάρες και δεν μπορεί να περπατήση. Μετά έχει βήχα. «Γιατί βήχεις;», του λένε. «Έ, από

αλλεργία», λέει! Δεν λέει ότι οι πνεύμονες μέσα είναι χάλια. Εν τω μεταξύ, βγάζει και κανένα πτύελο αιματηρό. «Τί είναι αυτό;», τον ρωτάνε. «Έ, λέει, ερεθίστηκε ο λάρυγγας»!

– Και όλα αυτά, Γέροντα, επειδή δεν θέλει να φανερώση την φυματίωση;

– Ναι, επειδή την καλύπτει. Την καλύπτει-τήν καλύπτει και μετά παθαίνει καλπάζουσα φυματίωση. Σπάζει ο πνεύμονας, γεμίζουν οι λεκάνες αίμα, πέφτει κάτω, και τελικά αποκαλύπτεται η αρρώστια του, αλλά και δύσκολα βοηθιέται. Ενώ, αν παραδεχθή ότι τα δέκατα που παρουσιάζει είναι από την φυματίωση και δεχθή την ανάλογη θεραπεία, γίνεται πιο υγιής από τον υγιή. Θέλω να πώ, και στην πνευματική ζωή, όποιος δικαιολογεί τα πάθη του, δέχεται τελικά δαιμονική επίδραση και δεν μπορεί να κρυφθή. Ξέρεις τί είναι να δεχθή ο άνθρωπος δαιμονική επίδραση; Αγριεύει, γίνεται θηρίο, αντιδρά, μιλά άσχημα, με αναίδεια και δεν δέχεται από κανέναν βοήθεια.

Γι' αυτό όλη η βάση είναι να γνωρίση πρώτα κανείς την πάθηση που έχει και να χαίρεται που την γνώρισε. Από κεί και πέρα πρέπει να δεχθή την θεραπεία, τα ανάλογα φάρμακα, και να αισθάνεται και ευγνωμοσύνη προς τον γιατρό – τον Πνευματικό ή τον Γέροντά του –, όχι να αντιδρά. Νά, ο άλλος κρεμά το χέρι του, για να του κάνουν μετάγγιση· τον τρυπούν, πονάει, αλλά το δέχεται, γιατί αυτό θα τον βοηθήση. Ή μια εγχείρηση πόση ταλαιπωρία έχει! Αλλά δέχεται ο άνθρωπος να την κάνη, για να γίνη καλά.

– Όταν, Γέροντα, ξέρω λ.χ. ότι μια αυστηρή παρατήρηση θα με βοηθήση, γιατί δεν την δέχομαι ευχάριστα;

– Κοίταξε, μπορεί να μην την δέχεσαι ευχάριστα, αλλά τουλάχιστον καταλαβαίνεις ότι αυτό δεν είναι σωστό;

– Ναι, το καταλαβαίνω.

– Έ, αν το καταλαβαίνης, κάτι είναι κι αυτό. Βλέπεις, ο άρρωστος παίρνει ένα χάπι που είναι φάρμακι πικρό, αλλά το δέχεται καλύτερα από την καραμέλα, γιατί καταλαβαίνει ότι θα τον ωφελήση. Αν δεν δέχεται το πικρό φάρμακο, δεν θεραπεύεται. Πρέπει να γνωρίση κανείς την αδυναμία του, να δεχθή τα φάρμακα, για να τον δυναμώση μετά ο Χριστός.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 - Η συναίσθηση της αμαρτωλότητας συγκινεί τον Θεό

Η αναγνώριση του σφάλματός μας

Γέροντα, ο Αββάς Ισαάκ λέει ότι πρέπει να αισθάνεσαι στην προσευχή σαν παιδί¹.

– Ναί, αλλά να νιώθεις ότι είσαι ένα άτακτο παιδί.

Να αναγνωρίζεις ότι στενοχώρησες τον Πατέρα σου και να κλαίς γι' αυτό. Τότε θα νιώθεις τα χάδια τα θεϊκά. Όχι να λές: «Επειδή είμαι παιδί, ο Θεός πρέπει να μ' αγαπάει και να με συγχωρή, ας κάνω αταξίες».

– Γέροντα, ανησύχησα, όταν διάβασα στον Άγιο Γρηγόριο Νύσσης ότι, για να επικαλεσθούμε «Πατέρα» τον Θεό, πρέπει να έχουμε φθάσει στην απάθεια², αλλιώς είναι «ύβρις και λοιδορία»³.

– Ευλογημένη, μη στενοχωριέσαι. Αυτό το έγραψε ο Άγιος για όσους ζουν ρέμπελα και αμαρτωλά. Όταν όμως αμαρτάνη κανείς, αλλά συναισθάνεται βαθιά την ενοχή του, τότε μπορεί να ονομάζει «Πατέρα» τον Θεό.

– Γέροντα, αισθάνομαι ότι δεν είμαι εντάξει απέναντι στον Θεό, και αυτό με πονάει.

– Από την στιγμή που αισθάνεσαι ότι δεν είσαι εντάξει και λές ταπεινά «ήμαρτον, Θεέ μου», ο Θεός συγχωρεί, βοηθάει και χαριτώνει, και αν σε βρη στην κατάσταση αυτήν ο θάνατος, θα σωθής. Γιατί δεν λές απλώς πώς δεν είσαι εντάξει και μένεις σε έναν στραβό δρόμο, αλλά αγωνίζεσαι. Δεν είσαι, Θεός φυλάξει, σε δαιμονική κατάσταση. Λίγο-πολύ, εδώ στο μοναστήρι, όλες οι αδελφές, με την βοήθεια του Θεού, είστε εν μετανοία. Ύστερα, να ξέρεις, ο πνευματικός άνθρωπος, όταν αισθάνεται ότι είναι χάλια, δέχεται την θεία Χάρη, γιατί είναι ένα ξέπλυμα αυτή η συναίσθηση που έχει για την αμαρτωλότητά του.

Εγώ, όταν κάποιος με πόνο μου λέει: «είμαι τέτοιος, τέτοιος», τον χαίρομαι, γιατί, αφού αναγνωρίζει τα σφάλματά του, θα ελευθερωθή από αυτά. Βρήκα κάποτε έναν άνθρωπο που έμενε σε ένα καλύβι με τα γατιά, με τα σκυλιά. Ούτε φωτιά άναβε, γιατί φοβόταν μην κάψει το καλύβι. Ήταν τελείως εγκαταλελειμμένος! Τον πόνεσα, τον λυπήθηκα, αλλά εκείνος μου είπε: «Μη με λυπάσαι, μωρέ καλόγερε· εγώ πρέπει να βασανισθώ. Αν ήξερες τί έχω κάνει, δεν θα με λυπόσουν. Για μένα, κι εδώ που είμαι, πολύ είναι». Έ, αυτόν, ό,τι κι αν έχη κάνει, δεν θα τον οικονομήσει ο Θεός; Και τώρα⁴ που ήμουν στο νοσοκομείο, ήρθε μια γυναίκα, που τα χέρια της ήταν τρυπημένα από τις μεταγγίσεις! Ήταν τελείως χάλια! Δεν είχε η φουκαριάρα φλέβα για φλέβα! «Δεν έχω κανένα καλό, μου λέει. Μήπως με λυπηθή από αυτά ο Θεός και με πάρη στον Παράδεισο! Έχω εκείνο, εκείνο το ελάττωμα...». Και έλεγε-έλεγε ένα

¹ Βλ. Αββά Ισαάκ του Σύρου, *Οι Ασκητικοί Λόγοι*, Λόγος ΙΘ', σ. 58 κ.ε.

² Ως όρος της αγιοπατερικής γλώσσας δηλώνει την μακαρία εκείνη κατάσταση κατά την οποία, μετά από μακροχρόνια άσκηση, παύουν να ενεργούν τα πάθη και ο άνθρωπος φθάνει με την Χάρη του Θεού «εις μέτρον ηλικίας του πληρώματος του Χριστού».

³ Βλ. Αγίου Γρηγορίου Νύσσης, *Εις την προσευχήν*, Λόγος Β', PG 44, 1141A.

⁴ Το 1994, στο Θεαγένειο νοσοκομείο.

σωρό κουσούρια. Τί λεπτή εργασία έκανε στον εαυτό της! Εγώ σε τέτοια κατάσταση άλλον άνθρωπο δεν είδα!

– Γέροντα, άκουσα κάποιον να λέη: «Έχω τον λογισμό ότι ο Χριστός θα φερθή με επιείκεια». Είναι σωστός αυτός ο λογισμός;

– Όταν ο άνθρωπος έχη μεγάλη ταπείνωση, αναγνωρίζη το σφάλμα του, αισθάνεται την ενοχή του σε μεγάλο βαθμό και υποφέρη, τότε ο Χριστός θα φερθή με επιείκεια και θα τον συγχωρήση. «Παιδί μου, θα του πή, μην το σκέφτεσαι πιά· πάει, έληξε». Αν όμως δεν συναισθάνεται την ενοχή του και αναπαύη τον λογισμό του ότι ο Χριστός θα φερθή με επιείκεια και ευσπλαχνία, αυτό είναι πολύ επικίνδυνο. Δηλαδή ο Χριστός θα βραβεύση τους αμαρτωλούς;

Η καλή αναγνώριση του εαυτού μας συγκινεί τον Θεό και μας δίνει βοήθεια θεϊκή και χαρά παραδεισένια. Αν μας βοηθούσε και η μη αναγνώριση, ο Θεός ούτε και αυτήν θα μας την ζητούσε.

– Γέροντα, είπατε «η καλή αναγνώριση» του εαυτού μας· υπάρχει και κακή αναγνώριση;

– Ναι, μπορεί να έχη κανείς λανθασμένη γνώση του εαυτού του, να τον δικαιολογή και να αναπαύη τον λογισμό του. Γι' αυτό, όταν λέω ότι υπάρχει αναγνώριση του σφάλματος, εννοώ ότι υπάρχει έστω και μια μικρή προσπάθεια για διορθωση. Σού χρωστάω π.χ. πεντακόσιες χιλιάδες δραχμές και, όταν σε βλέπω, λέω: «σού χρωστάω και πεντακόσιες χιλιάδες», αλλά δεν με απασχολεί να επιστρέψω το χρέος· απλώς αναγνωρίζω ότι έχω ένα χρέος. Μετά από λίγο πάλι το σκέφτομαι και σου λέω: «ναί, ναί, έχω και ένα χρέος». Αυτό δεν θα πη αναγνώριση. Όταν αναγνωρίζη κανείς πραγματικά ότι έχει ένα χρέος, δεν κοιμάται· ψάχνει να βρη πώς να το εξοφλήση. Και τότε, όταν λέη «έχω ένα χρέος», πληροφορείται και ο άλλος, από τον τρόπο που το λέει, ότι πράγματι τον απασχολεί το θέμα.

Συναίσθηση της αμαρτωλότητας και πρόδος στον αγώνα

– Γέροντα, όταν κανείς δεν πηγαίνη καλά στον αγώνα του, είναι σωστό να λέη: «Τέτοιος είσαι και θα είσαι. Τίποτε καλύτερο δεν περιμένω από σένα»;

– Αν αντιμετώπιζη έτσι την κατάστασή του, μπορεί να πλανηθή· να φθάση να πη: «Όσοι είναι να πάνε στον Παράδεισο, θα πάνε. Επομένως, γιατί να αγωνισθώ;». Δηλαδή οι Άγιοι αγίασαν χωρίς αγώνα; Αυτός, ενώ δεν αγωνίζεται, περιμένει να διορθωθή, να ελευθερωθή από τα πάθη του. Κάνει σαν εκείνον τον γέρο που ήθελε να φάη μούρα και καθόταν κάτω από την μουριά με ανοιχτό το στόμα και περίμενε να πέση κανένα μούρο στο στόμα του.

– Γέροντα, πώς θα καταλάβω αν έχω πνευματική πρόοδο;

– Αν έχης συναίσθηση της αμαρτωλότητός σου, θα έχης και πνευματική πρόοδο. Όσο μεγαλύτερες βλέπεις τις αμαρτίες σου, τόσο μεγαλύτερη συναίσθηση θα αποκτάς και τόσο θα προοδεύης.

– Μπορεί, Γέροντα, κάποιος να αναγνωρίζη το σφάλμα του και να μην προοδεύη;

– Όταν ο άνθρωπος αναγνωρίζει το σφάλμα του και πέφτη ξανά, χωρίς να θέλη, σημαίνει ότι υπάρχει υπερηφάνεια ή προδιάθεση για υπερηφάνεια, και γι' αυτό δεν τον βοηθάει ο Θεός να προκόψη.

Το να συναισθανθή κανείς την αμαρτωλότητά του, είναι μεγάλη δύναμη, μεγάλη υπόθεση. Μετά σιχαίνεται τον εαυτό του, ταπεινώνεται, αποδίδει όλα τα καλά στην φιλανθρωπία και στην αγαθότητα του Θεού και αισθάνεται μεγάλη ευγνωμοσύνη. Γι' αυτό ο Θεός αγαπάει περισσότερο τους αμαρτωλούς που αναγνωρίζουν την αμαρτωλότητά τους, μετανοούν και ζουν με ταπείνωση, παρά εκείνους που αγωνίζονται πολύ, αλλά δεν αναγνωρίζουν την αμαρτωλότητά τους και δεν έχουν μετάνοια.

Να ζητάμε ταπεινά το έλεος του Θεού για την διόρθωσή μας

– Γέροντα, όταν οι Πατέρες λένε ότι μετάνοια είναι να αποφασίση κανείς να μην ξανακάνη τα προηγούμενα αμαρτήματα και να λυπάται γι' αυτά, σημαίνει ότι διαρκώς πρέπει να τα θυμάται;

– Όχι, δεν θυμάται κάθε αμαρτία χωριστά, αλλά έχει συνέχεια την συναίσθηση της αμαρτωλότητός του. Μέχρις ενός σημείου πρέπει να σκέφτεται κανείς ένα σφάλμα του και ύστερα να ζητά ταπεινά το έλεος του Θεού και, αν δεν υπάρχει υπερηφάνεια, ο Θεός θα βοηθήση. Ιδίως όταν κάποιος είναι ευαίσθητος, καλύτερα είναι να ξεχνά παλιές αμαρτίες του, αφού έχουν τακτοποιηθή με την μετάνοια και την εξομολόγηση. Μπορεί το ταγκαλάκι να του θυμίζει παλιές του αμαρτίες και να τον ζαλίζει με λογισμούς, για να του τρώη την ώρα και να τον περισπά από την προσευχή. Ένας όμως που δεν είναι ευαίσθητος και βλέπει να γεννιέται μέσα του υπερηφάνεια, τότε καλά είναι να φέρνη στον νού του τις αμαρτίες του, για να ταπεινώνεται.

– Γέροντα, μπορεί κάποιος να έχη συναίσθηση της αμαρτωλότητός του και να μην έχη μετάνοια;

– Ναι, αν δεν έχη ταπείνωση. Όταν στην μετάνοια ανακατεύεται ο εγωισμός, συνέχεια ο άνθρωπος σκέφτεται: «πώς το έκανα αυτό, πώς το είδαν οι άλλοι, τί ιδέα θα σχηματίσουν;», και βασανίζεται. Το «πώς το έκανα πάλι» και το «πώς κατήντησα» έχει εγωισμό· δεν έχει μετάνοια. Πρέπει να καταλάβη ότι έσφαλε και να ζητήσει ταπεινά το έλεος του Θεού. «Θεέ μου, να πή, έσφαλα, συγχώρεσέ με. Τέτοιος παλιάνθρωπος είμαι. Λυπήσου με. Αν δεν με βοηθήσης, χειρότερος μπορώ να γίνω, καλύτερος δεν μπορώ να γίνω. Μόνος μου δεν πρόκειται να διορθωθώ», και να προσπαθήση να μην το ξανακάνη. Πολλοί άνθρωποι που έσφαλαν και πόνεσαν, γιατί πλήγωσαν τον Θεό και όχι γιατί ξέπεσαν στα μάτια των ανθρώπων, αγίασαν.

Όταν κάποιος ζη κοσμικά και κόβη μετά τις σχέσεις του με το κοσμικό πνεύμα, έλκεται πολλές φορές από αυτό, χωρίς να το θέλη. Δεν πρέπει όμως να απογοητεύεται. Νομίζω, σ' αυτήν την περίπτωση, πρόοδος είναι και το ότι αρχίζει η καλή ανησυχία, που ελέγχει την ψυχή για τα σφάλματα που έκανε και για ό,τι έπρεπε να κάνη, αλλά δεν έκανε. Σιγά-σιγά γίνεται μια πάλη, ταπεινώνεται ακουσίως ο άνθρωπος και απελπίζεται με την καλή απελπισία, δηλαδή απελπίζεται από το εγώ του. Τότε όλα τα αποδίδει στην Χάρη του Θεού και πιστεύει αληθινά εκείνο που είπε ο

Κύριος: «Χωρίς εμού ου δύνασθε ποιείν ουδέν»⁵. Αν στην συνέχεια αγωνισθή φιλότιμα, με πολλή ταπείνωση, ελπίζοντας στην παντοδυναμία του Θεού, ο Καλός Θεός θα τον ελεήσει.

Η λύπη για τα σφάλματά μας

– Γέροντα, πώς θα βοηθηθή κανείς να μην ξανακάνη το ίδιο σφάλμα;

– Ἐάν πονέση πραγματικά για το σφάλμα του, δεν θα το ξανακάνη. Πρέπει να υπάρχει εσωτερική συντριβή με ειλικρινή μετάνοια, για να διορθωθή. Γι' αυτό λέει ο Αββάς Μάρκος ο Ασκητής: «Αν ο άνθρωπος δεν στενοχωρηθή κατ' αναλογίαν του σφάλματός του, εύκολα περιπίπτει εις το αυτό σφάλμα»⁶. Δηλαδή, αν είναι μικρό το σφάλμα, χρειάζεται μικρότερη μετάνοια, αν είναι μεγαλύτερο, μεγαλύτερη μετάνοια. Όταν κανείς δεν πιάνη το μέγεθος της πτώσεώς του και δεν λυπάται «κατ' αναλογίαν του σφάλματος», τότε εύκολα πέφτει στο ίδιο ή και σε μεγαλύτερο σφάλμα.

– Πώς θα καταλάβουμε ότι δεν λυπηθήκαμε «κατ' αναλογίαν του σφάλματος»;

– Απόδειξη αν πέφτετε πάλι στο ίδιο σφάλμα. Ὑστερα, όταν παρακολουθήτε τον εαυτό σας, να μην κάνετε μόνο διάγνωση. Εσείς συνέχεια κάνετε μικροβιολογικές εξετάσεις, βρίσκετε το μικρόβιο, το κοιτάτε και λέτε: «πρέπει να το σκοτώσω», αλλά δεν αρχίζετε θεραπεία. Εντάξει, διαπιστώσατε ότι έχετε μια πάθηση. Τάκ, να κοιτάξετε πώς θα την θεραπεύσετε. Τί ωφελεί να κάνετε συνέχεια αναλύσεις-αναλύσεις, χωρίς να προσπαθήτε να διορθωθήτε; Λέτε: «έχω εκείνο το πάθος, έχω το άλλο», αλλά δεν τα κόβετε και παραμένετε στα ίδια μοιρολογώντας. Ἐτσι σπαταλάτε τις δυνάμεις σας και χαραμίζετε. Χαραμίζετε το μυαλό σας, την καρδιά σας. Αρρωσταίνετε από την στενοχώρια και ύστερα δεν κάνετε τίποτε. Ἐπειτα, όταν γίνετε καλά, αρχίζετε: «Και γιατί τότε αρρώστησα και πώς αρρώστησα;». Δεν λέω, θα παρακολουθήτε τον εαυτό σας, δεν θα αφήνετε τα σφάλματά σας να περνάνε απαρατήρητα, αλλά μέχρι ενός σημείου, βρέ παιδάκι μου, και η στενοχώρια! Όχι αδιαφορία, αλλά όχι και κακομοιριά! Ἐκανες κάτι που δεν ήταν σωστό; Το σκέφτηκες; Το είδες; Το αναγνώρισες; Το εξομολογήθηκες; Προχώρα· μη σκαλώνης. Κράτησέ το μόνο στον νού σου, για να προσέξης άλλη φορά, αν σου δοθή παρόμοια αφορμή. Η στενοχώρια για τα σφάλματά μας είναι άσκοπη, όταν δεν προσπαθούμε να τα διορθώσουμε. Είναι σαν να κλαίμε έναν άρρωστο συνέχεια, χωρίς να του προσφέρουμε βοήθεια για να αναρρώση.

– Και όταν, Γέροντα, δίκαια ταλαιπωρήσαι για ένα σφάλμα σου, και τότε δεν πρέπει να λυπάσαι;

– Όχι, πρέπει να λυπάσαι, αλλά η λύπη να είναι ανάλογη, σύμμετρη με το σφάλμα σου. Αν δεν πονέσης, θα είσαι «τραλαλά» και θα ξαναπέσης στο ίδιο λάθος· δεν θα διορθωθής. Όταν όμως από την λύπη της μετανοίας περνάς στην απόγνωση, τότε σημαίνει ότι έχεις λυπηθή περισσότερο από όσο έπρεπε. Σ' αυτές τις περιπτώσεις χρειάζεται να δώσης στον εαυτό σου λίγο κουράγιο και να αντιμετωπίσης το σφάλμα με λίγη καλή αδιαφορία.

⁵ Ιω. 15, 5.

⁶ Βλ. Οσίου Μάρκου του Ασκητού, *Περί των οιομένων εξ έργων δικαιούσθαι*, κεφ. σιε', Φιλοκαλία των ιερών Νηπτικών, τόμος Α', έκδ. «Αστήρ», Αθήναι 1984, σ. 124.

Αυτομεμφία όχι απελπισία

– Γέροντα, είναι εύκολο εξαρχής να συναισθανθούμε σε βάθος την αμαρτωλότητά μας;

– Ο Θεός από αγάπη δεν επιτρέπει στην αρχή της πνευματικής μας ζωής να συναισθανθούμε την αμαρτωλότητά μας, για να μην καμφθούμε. Υπάρχουν φιλότιμες και ευαίσθητες ψυχές που δεν θα το άντεχαν και θα πάθαιναν ζημιά. Θαμπώνει τα μάτια μας και δεν βλέπουμε όλα μαζί τα σφάλματά μας. Μπορεί π.χ. να έχουμε κουτσουλίες στο μανίκι μας, και εμείς να νομίζουμε ότι είναι λουλούδια. Προχωρώντας στον αγώνα μας, λίγο-λίγο, επιτρέπει ο Θεός να αρχίσουμε να βλέπουμε τα σφάλματά μας και μας δίνει και δύναμη να αγωνισθούμε, για να τα διορθώσουμε. Η λεπτή εργασία βλάπτει, όταν δεν υπάρχει πείρα. Το ίδιο συμβαίνει και με την συναίσθηση των ευεργεσιών του Θεού. Αν έβλεπε ο άνθρωπος τις ευεργεσίες του Θεού στην αρχή της πνευματικής του ζωής, θα πάθαινε πνευματική αιμορραγία. Γιατί, όταν κανείς βλέπει τις ευεργεσίες του Θεού και συναισθάνεται την αχαριστία του, μετά λειώνει.

– Γέροντα, δεν βλέπω τα σφάλματά μου και η καρδιά μου είναι πέτρα.

– Μερικές φορές επιτρέπει ο Θεός να μη βλέπουμε τα σφάλματά μας και να είναι η καρδιά μας πέτρα, γιατί μπορεί ο διάβολος να μας ρίξει στην απελπισία. Ο άνθρωπος πρέπει να σκέφτεται την αμαρτωλότητά του με διάκριση. Η μετάνοια που έχει μέσα της άγχος και απελπισία δεν είναι από τον Θεό· έχει βάλει και το ταγκαλάκι την ουρίτσα του. Πρέπει να προσέξει κανείς, γιατί μπορεί ο διάβολος να τον πιάσει από τα δεξιά, από την μετάνοια, και να τον πετάξει στα αριστερά, στην θλίψη και στην απογοήτευση, ώστε να τον τσακίσει ψυχικά και σωματικά και να τον αχρηστέψει. Φέρνει δηλαδή την άλλη συντριβή, που έχει άγχος, για να τον κάνη συντριμμία. Μπορεί λ.χ. να του πη: «Είσαι πολύ αμαρτωλός, δεν θα σωθής». Δήθεν ενδιαφέρεται για την ψυχή του, και του δημιουργεί άγχος και απελπισία! Μά δεν θα αφήσω τον διάβολο να κάνη ό,τι θέλει. Όταν ο διάβολος σου λέη: «είσαι αμαρτωλή», να του λές: «Τί σε ενδιαφέρει εσένα; Όταν θέλω εγώ, θα πω ότι είμαι αμαρτωλή, όχι όταν θέλης εσύ».

– Γέροντα, που οφείλεται η μελαγχολία που έρχεται πολλές φορές στην ψυχή;

– Η μελαγχολία και το πλάκωμα της ψυχής οφείλονται συνήθως σε τύψεις από ευαισθησία, και τότε ο άνθρωπος χρειάζεται να εξομολογηθή, για να μπορέσει να βοηθηθή από τον πνευματικό. Γιατί, αν είναι ευαίσθητος, μπορεί το σφάλμα που έκανε να είναι πολύ μικρό, αλλά ο εχθρός διάβολος να το μεγαλοποιή· να του το δείχνη με μικροσκόπιο, για να τον ρίξει στην απελπισία και να τον αχρηστέψει. Μπορεί να του πη λ.χ. ότι τάχα στενοχώρησε πολύ τους άλλους, ότι τους δυσκόλεψε κ.λπ., και να τον κάνη να στενοχωριέται πιο πολύ από όσο αντέχει. Αφού ενδιαφέρεται ο διάβολος, γιατί δεν πηγαίνει να πειράξει την συνείδηση ενός αναίσθητου ανθρώπου; Αλλά τον αναίσθητο τον κάνει να θεωρή μηδαμινό ένα μεγάλο σφάλμα του, για να μην έρθη σε συναίσθηση.

Πρέπει ο άνθρωπος να γνωρίση τον εαυτό του όπως είναι, και όχι όπως τον παρουσιάζει ο εχθρός διάβολος, διότι αυτός ενδιαφέρεται για το κακό μας. Ποτέ να

μην απελπίζεται, αρκεί να μετανοή, γιατί και οι αμαρτίες του είναι λιγότερες από του διαβόλου και ελαφρυντικά έχει, επειδή πλάσθηκε από χώμα και από απροσεξία γλίστρησε και λασπώθηκε.

Για να γίνη σωστός αγώνας, πρέπει να γυρίζουμε την ρόδα αντίθετα από εκεί που την γυρίζει ο διάβολος. Αν μας λήη ότι είμαστε κάτι, να καλλιεργούμε την αυτομεμψία. Αν μας λήη ότι δεν είμαστε τίποτε, να λέμε: «Ο Θεός θα με ελεήσει». Έτσι απλά αν κινήται ο άνθρωπος, με εμπιστοσύνη και ελπίδα στον Θεό, μπαίνει στην ζωή του η μετάνοια, η ταπείνωση, και ανεβαίνει σε πνευματικά ύψη.

– Δηλαδή, Γέροντα, η αυτομεμψία δεν βοηθάει στον πνευματικό αγώνα;

– Βοηθάει, αλλά θέλει διάκριση. Μπορεί π.χ. να λήη κανείς στον εαυτό του: «Είσαι ανόητος...». Να το λήη όμως με ταπείνωση, για να κοροϊδέψη τον διάβολο, αλλά και με λεβεντιά, όχι με κακομοιριά. Αυτομεμψία, όχι απελπισία.

Σημείο πνευματικής ωριμότητας είναι να πιστέψω ότι δεν κάνω τίποτε, να απογοητευθώ με την καλή έννοια από τον εαυτό μου, από το εγώ μου· να νιώθω πώς με ό,τι κάνω προσθέτω συνέχεια μηδενικά και να συνεχίζω τον αγώνα μου ελπίζοντας στον Θεό. Τότε ο Καλός Θεός, όταν δη τα μηδενικά της αγαθής μου προαιρέσεως, θα με λυπηθή, θα προσθέση στην αρχή την μονάδα και θα πάρουν αξία τα μηδενικά μου και θα πλουτίσω πνευματικά. Μέσα στην ταπεινή κατάσταση της απογοητεύσεως από τον εαυτό μου κρύβεται η καλή πνευματική κατάσταση.

Πνευματική εργασία με φακό

– Γέροντα, πώς μπορεί κανείς να βλέπη τον εαυτό του πάντοτε αμαρτωλό;

– Όταν τον εξετάζη προσεκτικά. Όσο πιο προσεκτικά τον εξετάζει, τόσο πιο αμαρτωλό τον βλέπει.

– Κάποιος που έχει πολλές φροντίδες, πώς θα βοηθηθή να κάνη αυτήν την εργασία;

– Καλά είναι μέσα στην ημέρα να λήη λίγο την ευχή και να έχη και κάποια ώρα περισυλλογής. Βλέπετε, ο μπακάλης κάθε βράδυ μετράει τα χρήματά του. Αν δεν παρακολουθούσε τί κερδίζει και τί χρωστάει, θα χρεωκοπούσε και θα έμπαινε στην φυλακή.

– Γέροντα, μερικοί άνθρωποι δεν ξέρουν τί να πούν στην εξομολόγηση.

– Αυτό δείχνει ότι δεν κάνουν λεπτή εργασία στον εαυτό τους. Αν δεν κάνουμε λεπτή εργασία στον εαυτό μας, τότε και τα χοντρά μας ξεφεύγουν. Πρέπει να καθαρίσουμε τα μάτια της ψυχής μας. Ένας τυφλός δεν βλέπει τίποτε. Ένας που έχει ένα μάτι, έ, αυτός βλέπει· αλλά πιο καλά βλέπει αυτός που έχει και τα δυο μάτια γερά. Και αν έχη και τηλεσκόπιο και μικροσκόπιο, θα βλέπη και τα μακρινά και τα κοντινά πολύ καθαρά. Ένα ξυλόγλυπτο εικονάκι λ.χ. μπορώ να το τελειώσω σε τρεις ώρες. Αν όμως το αφήσω λίγες μέρες και το ξαναδώ, βρίσκω αρκετές ελλείψεις. Το ίδιο μπορώ να το δουλέψω και μια εβδομάδα και έναν μήνα και δύο χρόνια. Το ίδιο μπορώ να το δουλεύω και πέντε χρόνια, αν θέλω. Αλλά μετά πρέπει να δουλεύω με φακό. Θέλω να πω ότι και η πνευματική εργασία δεν έχει τελειωμό. Όσο προχωράει κανείς πνευματικά, καθαρίζουν τα μάτια της ψυχής του πιο πολύ–πιο πολύ, και βλέπει τα σφάλματά του όλο και μεγαλύτερα, και έτσι ταπεινώνεται και έρχεται η Χάρις του

Θεού. Οι Άγιοι που έλεγαν: «είμαι αμαρτωλός, ελεεινός», το πίστευαν, γιατί τα μάτια της ψυχής τους είχαν γίνει μικροσκόπια. Όσο προχωρούσαν, αποκτούσαν ισχυρότερο μικροσκόπιο και έβλεπαν ότι είναι πιο αμαρτωλοί. Νά, τώρα βλέπω με γυμνό μάτι το χέρι μου και μου φαίνεται όμορφο. Αν όμως το δώ με φακό, θα δώ αυτές τις τρίχες, που καλά-καλά τώρα δεν τις βλέπω, σαν κυπαρισσάκια! «Βρέ παιδάκι μου, τί είμαι; αγριάνθρωπος;», θα πώ. Αν δουλεύετε έτσι πνευματικά, θα σιχαθήτε τον παλαιό εαυτό σας.

Ο παλαιός μας άνθρωπος είναι ένας κακός ενοικιαστής μέσα μας και, για να φύγει, πρέπει να γκρεμίσουμε το σπίτι και να αρχίσουμε να χτίζουμε την νέα οικοδομή, τον καινό άνθρωπο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 - Η μετάνοια έχει μεγάλη δύναμη

«Εις εαυτόν ελθών...»¹

Ο Θεός είναι πολύ κοντά μας, αλλά και πολύ ψηλά. Για να «κάμψη» κανείς τον Θεό, ώστε να κατεβή να μείνη μαζί του, πρέπει να ταπεινωθή και να μετανοήση. Τότε ο πολυεύσπλαχνος Θεός, βλέποντας την ταπείνωσή του, τον υψώνει ως τους Ουρανούς και τον αγαπάει πολύ. «Χαρά είναι εν τω ουρανῷ επί ενί αμαρτωλώ μετανοούντι»², λέει το Ευαγγέλιο.

Ο Θεός έδωσε στον άνθρωπο τον νού, για να αναλογίζεται το σφάλμα του, να μετανοή και να ζητάη συγχώρηση. Ο αμετανόητος άνθρωπος είναι σκληρό πράγμα. Είναι πολύ ανόητος, επειδή δεν θέλει να μετανοήση, για να απαλλαγή από την μικρή κόλαση που ζή, η οποία τον οδηγεί στην χειρότερη, την αιώνια. Έτσι στερείται και τις επίγειες παραδεισένιες χαρές, οι οποίες συνεχίζουν στον Παράδεισο, κοντά στον Θεό, με τις πολύ μεγαλύτερες χαρές, τις αιώνιες.

Όσο ο άνθρωπος βρίσκεται μακριά από τον Θεό, είναι εκτός εαυτού. Βλέπεις, στο Ευαγγέλιο γράφει ότι ο άσωτος υιός «εις εαυτόν ελθών είπε· πορεύσομαι προς τον πατέρα μου». Δηλαδή, όταν συνήλθε, όταν μετάνοιωσε, τότε είπε: «Θα επιστρέψω στον πατέρα μου». Όσο ζούσε στην αμαρτία, ήταν εκτός εαυτού, δεν ήταν στα λογικά του, γιατί η αμαρτία είναι έξω από την λογική.

– Γέροντα, ο Αββάς Αλώνιος λέει: «Εάν θέλη ο άνθρωπος, από πρωϊ έως εσπέρας γίνεται εις μέτρον θείον»³. Τί εννοεί;

– Η πνευματική ζωή δεν θέλει χρόνια. Σε ένα δευτερόλεπτο μπορεί να βρεθή κανείς από την κόλαση στον Παράδεισο, αν μετανοήση. Ο άνθρωπος είναι τρεπτός. Μπορεί να γίνη άγγελος, μπορεί να γίνη διάβολος. Πά πά πά, τί δύναμη έχει η μετάνοια! Απορροφά την θεία Χάρη. Έναν λογισμό ταπεινό να φέρη στον νού του ο άνθρωπος, σώθηκε. Έναν λογισμό υπερήφανο να φέρη, αν δεν μετανοήση και τον βρη ο θάνατος, πάει, χάθηκε. Βέβαια, ο ταπεινός λογισμός πρέπει να συνοδεύεται και από τον εσωτερικό αναστεναγμό, την εσωτερική συντριβή. Γιατί ο λογισμός είναι λογισμός, αλλά υπάρχει και η καρδιά. «Ολη ψυχή και διανοία και καρδιά»⁴, λέει ο υμνωδός. Νομίζω όμως ότι ο Αββάς εδώ εννοεί μια πιο μόνιμη κατάσταση. Χρειάζεται ένα διάστημα, για να φθάση κανείς σε καλή κατάσταση. Σφάλλω, μετανοώ, συγχωρούμαι αυτήν την στιγμή. Αν έχω αγωνιστικό πνεύμα, μπορώ σιγά-σιγά να σταθεροποιήσω μια κατάσταση, αλλά μέχρι τότε ταλαντεύομαι.

– Γέροντα, ένας άνθρωπος ηλικιωμένος μπορεί να βοηθήση πνευματικά τον εαυτό του;

– Ναί, ίσα-ίσα, όταν κανείς γεράση, του δίνεται η δυνατότητα να μετανοήση, γιατί φεύγουν οι ψευδαισθήσεις. Πρώτα, επειδή είχε σωματικές δυνάμεις και δεν δυσκολευόταν, δεν καταλάβαινε τις αδυναμίες του και νόμιζε ότι βρισκόταν σε καλή

¹ Λουκ. 15, 17.

² Λουκ. 15, 7.

³ Το Γεροντικόν, Αββάς Αλώνιος γ', σ. 20.

⁴ Από το τρίτο τροπάριο της ζ' ωδής του Μεγάλου Παρακλητικού Κανόνος στην Παναγία.

κατάσταση. Τώρα που έχει δυσκολίες και γκρινιάζει, βοηθιέται να καταλάβη ότι δεν είναι εντάξει, ότι χωλαίνει, και να μετανοήση. Αν αξιοποιήση πνευματικά τα λιγώτερα χρόνια της ζωής του που του έμειναν και χρησιμοποίηση και την πείρα που του άφησαν τα περισσότερα χρόνια της ζωής του που πέρασαν, δεν θα τον αφήση ο Χριστός, θα τον ελεήση.

Τα δάκρυα της μετανοίας

Η μετάνοια είναι το βάπτισμα των δακρύων. Με την μετάνοια ο άνθρωπος ξαναβαπτίζεται, αναγεννιέται. Ο Απόστολος Πέτρος με την άρνησή του πρόδωσε κατά κάποιον τρόπο τον Χριστό, αλλά, επειδή «έκλαυσε πικρώς»⁵, έλαβε την άφεση για την πτώση του. Δηλαδή η ειλικρινής μετάνοια που είχε, τον ξέπλυne, τον καθάρισε πάλι. Βλέπεις, ο Θεός πρώτα έκανε την γή, την θάλασσα, όλη την δημιουργία, και ύστερα πήρε χώμα και έπλασε τον άνθρωπο. Ο άνθρωπος πρώτα γεννιέται σαρκικά και μετά, στο Βάπτισμα, αναγεννιέται πνευματικά από το δημιουργήμα του Θεού, το νερό, και από το Άγιο Πνεύμα, την θεία Χάρη, – «εξ ύδατος και Πνεύματος»⁶ – και γίνεται νέος άνθρωπος.

– Δηλαδή, Γέροντα, ο Θεός, όπως τότε πήρε το χώμα και έπλασε τον άνθρωπο, έτσι τώρα στο Βάπτισμα χρησιμοποιεί το νερό, για να τον αναπλάση;

– Ναι, το νερό έχει το νόημα του καθαρίσματος, γι' αυτό ο ιερέυς κατά το Βάπτισμα βουτάει τον άνθρωπο στο νερό. Ξεπλένεται ο άνθρωπος από το προπατορικό αμάρτημα, καθαρίζεται από τις αμαρτίες, τον επισκιάζει η Χάρη του Θεού, ενδύεται τον Χριστό, και γίνεται νέος, αναγεννημένος, άνθρωπος. Αυτό είναι το έργο του Βαπτίσματος. Το είπε ξεκάθαρα ο Χριστός στον Νικόδημο, όταν τον ρώτησε πώς μπορεί ο άνθρωπος να ξαναγεννηθή: «Αμήν αμήν λέγω σοι, εάν μη τις γεννηθή εξ ύδατος και Πνεύματος, ου δύναται εισελθείν εις την βασιλείαν του Θεού»⁷. Με το Βάπτισμα γίνεται το νέο τέλειο δημιούργημα του Θεού μετά την πτώση. Γι' αυτό ο άνθρωπος, όταν δεν μολύνη το Άγιο Βάπτισμα, έχει πολλή θεία Χάρη. Αλλά, και όταν το μολύνη, υπάρχει το βάπτισμα της μετανοίας. Αν συναισθανθή το σφάλμα του και πονέση γι' αυτό, ξεπλένεται κατά κάποιον τρόπο με τα δάκρυα της μετανοίας, και έρχεται⁸ πάλι η Χάρη του Θεού.

– Γέροντα, εγώ χρόνια τώρα έχω να κλάψω για ένα σφάλμα μου· δεν έχω ούτε ένα δάκρυ. Αυτό σημαίνει ότι δεν έχω πραγματική μετάνοια;

– Δεν πονάς για ένα σφάλμα που κάνεις;

– Πονάω, αλλά ίσως είναι ρηχός ο πόνος.

– Από τα δάκρυα μη βγάζης συμπέρασμα. Είναι βέβαια τα δάκρυα ένα χαρακτηριστικό της μετανοίας, αλλά δεν είναι το μόνο χαρακτηριστικό. Μερικοί εκεί που κλαίνε, εκεί γελάνε. Ο καρδιακός πόνος και ο εσωτερικός αναστεναγμός είναι τα εσωτερικά δάκρυα, που είναι ανώτερα από τα εξωτερικά. Ένας, ο καημένος, έλεγε: «Τί

⁵ Ματθ. 26, 75 και Λουκ. 22, 62.

⁶ Ιω. 3, 5.

⁷ Ιω. 3, 5.

⁸ Έρχεται η Χάρη: Ο Γέροντας χρησιμοποιεί αυτήν την έκφραση με την σημασία του «ενεργοποιείται, φανερώνεται ενεργώς».

σκληρός που είμαι, πάτερ! Ούτε ένα δάκρυ! Η καρδιά μου είναι σαν πέτρα. Τί σκληροκαρδία! Άχ!». Ενώ ήταν πολύ ευαίσθητος, αισθανόταν ότι ήταν πολύ σκληρός, γιατί δεν έκλαιγε. Αναστέναζε όμως βαθιά, βογγούσε ο καημένος, και έβλεπες έναν αναστεναγμό να βγαίνει από τα βάθη της καρδιάς του! Ενώ άλλος κλαίει-γελάει και είναι σαν τον ανοιξιάτικο καιρό. Βλέπει λ.χ. κάποιον δυστυχισμένο, συγκινείται, κλαίει λίγο, κι ένα κι ένα λέει: «ά, εγώ πώς συμμετέχω στον πόνο του άλλου!». Ή, αν προσευχηθή και χύση λίγα δάκρυα, λέει: «ά, η προσευχή μου εισακούεται, γιατί γίνεται μετά δακρύων!» και αναπαύει τον λογισμό του.

Υπάρχουν και τα απαρηγόρητα δάκρυα. Αυτά είναι ταγκαλίστικα. Δεν έχουν μετάνοια, αλλά θιγμένο εγωισμό. Τότε ο άνθρωπος κλαίει εγωιστικά για την πτώση του. Πληγώνεται, γιατί με τις απροσεξίες του ξέπεσε στα μάτια των άλλων, και όχι γιατί λύπησε τον Θεό, και υποφέρει διπλά. Στον ανταρτοπόλεμο ένας καπετάνιος από τους αντάρτες – ο Θεός να του χαρίζη μετάνοια – είχε πιάσει έναν φτωχό οικογενειάρχη που είχε εννιά παιδιά, τον έβαλε κάτω και τον χτυπούσε αλύπητα, επειδή δεν συμφωνούσε με την ιδεολογία του. Αυτός ο άνθρωπος μάλιστα ήταν κάποτε στην υπηρεσία του. Φώναζε ο καημένος: «Καλά, δεν με λυπάσαι, εννιά παιδιά έχω δεν θυμάσαι που σε κουβαλούσα και στην πλάτη μου; Τί σου έκανα;». Κάποιος από τους συντρόφους του καπετάνιου, όταν τον είδε να τσαλαπατά τόσο σκληρά αυτόν τον άνθρωπο, του φώναξε: «Έ, τί σου έκανε; Δεν τον λυπάσαι; Οικογενειάρχης άνθρωπος είναι». Αμέσως εκείνος βάζει κάτι κλάματα, επειδή θίχτηκε ο εγωισμός του από την παρατήρηση του συντρόφου του!

Αυτά τα κλάματα είναι εγωιστικά· είναι σαν την μεταμέλεια του Ιούδα. Παρέδωσε τον Χριστό και μετά πήγε στους Φαρισαίους να πη «ήμαρτον», αλλά εκείνοι του είπαν: «Τί μας το λές ότι αμαρτήσες;». Οπότε προσεβλήθη, πείσμωνσε, τους πέταξε τα αργύρια και πήγε και κρεμάσθηκε από εγωισμό⁹. Ενώ, αν μετανοούσε και πήγαινε και έλεγε στον Χριστό «ευλόγησον», θα σωζόταν.

Το εργόχειρο που δεν τελειώνει ποτέ

– Γέροντα, τί είναι το χαροποιό πένθος;

– Είναι η χαρά που προέρχεται από την λύπη για ένα σφάλμα μας. Στο χαροποιό πένθος υπάρχει και πόνος και χαρά, γι' αυτό λέγεται και χαρμολύπη. Λυπάται ο άνθρωπος από φιλότιμο που λύπησε τον Χριστό, χαίρεται όμως, γιατί νιώθει θεία παρηγοριά. Ο αμαρτωλός, όταν μετανοήση ειλικρινά, συγχωρείται από τον Θεό, αισθάνεται μέσα του θεία παρηγοριά και μπορεί να φθάση σε πνευματική αγαλλίαση.

– Γέροντα, ο άνθρωπος που αγωνίζεται μπορεί σε όλη του την ζωή να ζη την μετάνοια;

– Ναι, αν αγωνίζεται σωστά, δεν βλέπει την πρόοδό του, αλλά μόνον τις πτώσεις του και ζη σε συνεχή μετάνοια. Δεν ξέρει ότι στην αρχή πάλευε με ένα δαιμόνιο και ύστερα μπορεί να παλεύη με ένα τάγμα. Γιατί, όσο περισσότερη δύναμη καταβάλλει κανείς, για να ξεριζώση ένα πάθος και να αποκτήση μια αρετή, τόσο

⁹ Βλ. Ματθ. 27, 3-5.

περισσότεροι εχθροί μαζεύονται και τραβάνε και αυτοί από κάτω τις ρίζες. Τότε, ενώ δεν βλέπει πρόοδο, ωστόσο προοδεύει θετικά. Και μπορεί, μέχρι να πεθάνη, να ζησ' αυτήν την κατάσταση, να μη βλέπη πρόοδο, να νομίζη ότι δεν προχωρεί, επειδή έχει πτώσεις, αλλά στην πραγματικότητα υπάρχει πρόοδος, γιατί συνεχώς αυξάνει τον αγώνα του και παλεύει όλο και με περισσότερα ταγκαλάκια.

Η μετάνοια για τον αγωνιζόμενο είναι ένα εργόχειρο που δεν τελειώνει ποτέ. Τους πεθαμένους τους κλαίνει, τους θάβουν, τους ξεχνούν... Τις αμαρτίες μας θα τις κλαίμε συνέχεια, μέχρι να πεθάνουμε, αλλά με διάκριση και με ελπίδα στον Χριστό που σταυρώθηκε, για να μας αναστήση πνευματικά.

Αλλαγή ζωής

Για να σταματήσει ο άνθρωπος να κάνη μια αμαρτία, πρέπει να προσπαθήση να αποφύγη κάθε ερέθισμα που προκαλεί αυτήν την αμαρτία. Ο μέθυσος λ.χ., αν θέλη να βοηθηθή και να μην ξαναπιή, δεν πρέπει ούτε έξω από ταβέρνα να περάση. Μικρή προσπάθεια χρειάζεται και καλή διάθεση, και ο Καλός Θεός θα μας βοηθήση να ξεπεράσουμε τις δυσκολίες. Έχει, ας πούμε, κάποιος ένα πάθος. Το αναγνωρίζει, αγωνίζεται να το κόψη, μετανοεί, ταπεινώνεται. Η διάθεση που έχει να κόψη το πάθος του πληροφορεί τον Θεό και τον βοηθάει. Αλλά, αν δεν καταβάλλη προσπάθεια, για να αλλάξη, και συνεχίζη να αμαρτάνη, πώς ο Θεός να δώση την Χάρη Του; Η Χάρις του Θεού δεν έρχεται σε λανθασμένη κατάσταση, γιατί αυτό δεν βοηθάει τον άνθρωπο. Αν ήταν έτσι, θα έστελνε ο Θεός την Χάρη Του και στον διάβολο.

Ο άνθρωπος που δεν παραμένει στην πτώση του, στις αμαρτωλές σκέψεις του, αλλά μετανοεί για τα σφάλματά του και αγωνίζεται να μην αμαρτάνη, δέχεται την Χάρη του Θεού και βοηθιέται. Όταν όμως δεν υπάρχει μετάνοια και η αμαρτία θεωρήται μόδα, αυτό είναι δαιμονική κατάσταση.

– Γέροντα, ο ένας από τους δύο ληστές που είχαν σταυρωθή με τον Χριστό πώς σώθηκε;

– Εκείνος ανέβηκε από τον τοίχο και μπήκε στον Παράδεισο! «*Η του ληστού μετάνοια τον Παράδεισον εσύλησεν*»¹⁰. Έκλεψε δηλαδή με την μεγάλη του μετάνοια και τον Παράδεισο.

– Γέροντα, αν κάποιος έχη αλλάξει ζωή και δεν παραμένη στις παλιές του αμαρτωλές συνήθειες, αλλά μερικές φορές πέφτη σε κάποιο από τα παλιά του αμαρτήματα, σημαίνει ότι δεν έχει μετάνοια;

– Έ, αν κάνη την προσπάθεια που χρειάζεται και πέφτη, έχει κάποια ελαφρυντικά. Στην αρχή δεν είναι εύκολο. Αλλά, όταν κανείς καταλάβη πραγματικά πόσο βαρύ ήταν αυτό που έκανε, δεν ξαναπέφτει.

Παλιά υπήρχε μετάνοια ειλικρινής. Όταν κάποιος μετανοούσε, δεν γύριζε πίσω. Θυμάμαι μια γυναίκα, πόσο με είχε βοηθήσει με την αληθινή της μετάνοια. Είχε πολλή συστολή, ούτε μιλούσε. Είχε βάλει τα μαύρα – σαν καλόγρια ήταν – και φρόντιζε ένα εκκλησάκι, άναβε τα κανδήλια... Και μόνον που την έβλεπες,

---

¹⁰ Υπακοή του Α' ήχου.

βοηθιόσουν πολύ. Τώρα βλέπω, μερικοί, μόλις αλλάζουν ζωή, αρχίζουν να κάνουν τον δάσκαλο στους άλλους, ενώ μέσα τους υπάρχει ακόμη ο παλαιός εαυτός τους. Να μετανοήση βέβαια κανείς, να σταματήσει την άσωτη ζωή που ζούσε και να αρχίσει να ζει πνευματικά, αυτό είναι θετική βοήθεια και για τους άλλους. Αλλά από εκείνη την κατάσταση στην οποία βρισκόταν, να παρουσιάζεται αμέσως ως πνευματικός άνθρωπος και να κηρύττει, έ, αυτό είναι πλάνη.

– Δηλαδή, Γέροντα, το κάνουν με την σκέψη να βοηθήσουν τους άλλους;

– Ναι, για να βοηθήσουν. Πίσω όμως από αυτήν την ενέργειά τους, ιδίως αν ήταν λίγο γνωστοί στον κόσμο, κρύβεται ο υπερήφανος λογισμός: «Τώρα οι άνθρωποι θα πάψουν να μιλούν για Καραϊσκάκη και Κολοκοτρώνη και θα συζητούν για μένα»! Από 'κεί να καταλάβης πόσο λανθασμένα βαδίζουν. Αν νιώθουν πραγματικά το σφάλμα τους, για ένα διάστημα δεν πρέπει να το ξεχάσουν και να ξεθαρρέψουν, αλλά να προσέχουν πολύ. Και όταν περνάνε διάφορες ιδέες ή λογισμοί από την παλιά ζωή τους, να τα διώχνουν σαν βλάσφημους λογισμούς. Αυτό είναι απόδειξη ότι δεν τα αποδέχονται πλέον, ότι ο οργανισμός αντιδράει. Πρέπει δηλαδή να έχει κανείς πολλή ταπείνωση και να έχει σιχαθή όλα τα παλιά, για να αλλάξει πραγματικά. Αν κρατήσει από την παλιά του ζωή μερικά, τα οποία εκείνος θεωρεί καλά, μετά μουνταρεύονται και τα άλλα. Από την στιγμή που έχει έστω και μια μικρή ιδέα για τον παλιό του εαυτό, δεν βοηθάει ο Θεός και, ό,τι κι αν κάνη, δεν θα είναι καθαρό.

– Γέροντα, όταν αλλάξει κανείς ζωή, πρέπει να ενδιαφερθή να διορθώσει τον λογισμό που είχαν προηγουμένως οι άλλοι γι' αυτόν;

– Δεν θα κοιτάξει εγωιστικά να διορθώσει τον λογισμό των άλλων· θα κοιτάξει πώς να διορθωθεί ο ίδιος, και τότε θα αναιρεθή από μόνος του ο λογισμός τους. Αν το στίγμα από την αμαρτωλή ζωή του έχει μείνει στην κοινωνία ή στο στενό του περιβάλλον, αυτό θα σβήσει με την καλή του διαγωγή. Δεν χρειάζεται να μιλάει καθόλου. Θα μιλήσει ο Θεός με την μετάνοιά του.

«Η αμαρτία μου ενώπιόν μου εστι διαπαντός»¹¹

– Γέροντα, βοηθάει να σημειώνη κανείς τα σφάλματά του, για να μην τα ξεχάση, μέχρι να τα εξομολογηθή;

– Όταν έχω πονέσει πραγματικά για ένα σφάλμα που έκανα, δεν μπορώ να το ξεχάσω. Με ελέγχει η συνείδησή μου, πονάει η ψυχή μου και το θυμάμαι συνέχεια. Όσο διάστημα μεσολαβεί μέχρι να το εξομολογηθώ, τόσο το σφάλμα δουλεύει μέσα μου, κεντάει την καρδιά μου, και ελέγχομαι. Υποφέρω δηλαδή, αλλά και ανταμείβομαι από τον Θεό ανάλογα. Όταν όμως κάνω ένα σφάλμα και δεν το ξανασκέφτωμαι, τότε το σφάλμα δεν με κεντάει καθόλου· το ξεχνάω και μένω αδιόρθωτος. Γι' αυτό μερικοί, ενώ τους κάνουν παρατήρηση για ένα σφάλμα που έκαναν, γελάνε, σαν να μη συμβαίνει τίποτε. Αυτό έχει αναίδεια, αδιαφορία· είναι κάτι τελείως σατανικό. Είδες τί λέει ο Δαβίδ; «Την ανομίαν μου εγώ αναγγελώ και μεριμνήσω υπέρ της αμαρτίας μου»¹² και «η αμαρτία μου ενώπιόν μου εστι διαπαντός»¹³.

¹¹ Ψαλμ. 50, 5.

¹² Ψαλμ. 37, 19.

Παρόλο που ο Θεός τον είχε συγχωρήσει, εκείνος από φιλότιμο πάλι μέσα του πονούσε, γι' αυτό δεχόταν συνέχεια θεία παρηγοριά.

Άλλοι πάλι χάνονται με συνεχείς διαγνώσεις του εαυτού τους. Σημειώνουν-σημειώνουν σχολαστικά τα σφάλματά τους, δήθεν για να κάνουν πιο λεπτή εργασία, τα περνάνε από διωλιστήριο, ζαλίζονται, αλλά δεν διορθώνονται. Ενώ, αν πιάσουν ένα-ένα τα μεγάλα ελαττώματα και αγωνισθούν να διορθωθούν σ' αυτά, θα εξαφανισθούν και τα μικρά.

– Γέροντα, αν κάποιος δεν ζη εν μετανοία και δοξολογία τον Θεό, την δέχεται αυτήν την δοξολογία ο Θεός;

– Όχι, πώς να δεχθή αυτήν την δοξολογία ο Θεός; Πρώτα του χρειάζεται μετάνοια. Γιατί, όταν παραμένη στην αμαρτία, σε τί τον ωφελεί να πη: «Δόξα Σοι, τω δείξαντι το φώς...»; Αυτό έχει αναίδεια. Το μόνο που ταιριάζει να πη, είναι: «Σ' ευχαριστώ, Θεέ μου, που δεν ρίχνεις έναν κεραυνό να με κάψης», γιατί αυτού του είδους η δοξολογία έχει μετάνοια.

Μετάνοια αναγκαστική

– Γέροντα, ο Αββάς Ισαάκ γράφει: «Πάσα μετάνοια γινομένη άνευ της προαιρέσεως ούτε χαράν περιέχει, ούτε λογίζεται αξία ανταμοιβής»¹⁴. Πώς μπορεί να μετανοή κανείς χωρίς την προαίρεσή του;

– Αναγκάζεται να μετανοήση, μια που ξέπεσε στα μάτια των άλλων, αλλά δεν έχει ταπείνωση. Έτσι το καταλαβαίνω.

– Δηλαδή υπάρχει μετάνοια χωρίς την προαίρεσή μας;

– Ναί, είναι η αναγκαστική μετάνοια. Σού ζητάω δηλαδή να με συγχωρέσης για ένα κακό που σου έκανα, για να γλυτώσω από τις συνέπειες, αλλά εσωτερικά δεν αλλάζω. Ο διαβολεμένος άνθρωπος κάνει δήθεν ότι μετάνοιωσε και πηγαίνει με πονηριά, βάζει μετάνοιες με προσποιητή καλωσύνη, για να πλανήσει τους άλλους. Αλλά και το να πάη κανείς να πη τις αμαρτίες του στον πνευματικό, γιατί φοβάται μήπως πάη στην κόλαση, και αυτό δεν είναι μετάνοια. Γιατί δεν είναι ότι μετανοεί για τις αμαρτίες του, αλλά το θέμα είναι να μην πάη στην κόλαση! Μετάνοια πραγματική είναι πρώτα να συναισθανθή ο άνθρωπος το σφάλμα του, να πονήσει, να ζητήσει συγχώρεση από τον Θεό και μετά να εξομολογηθή. Έτσι θα έρθη η θεία παρηγοριά. Γι' αυτό πάντα συνιστώ μετάνοια και εξομολόγηση. Μόνον εξομολόγηση ποτέ δεν συνιστώ.

Νά, και όταν γίνεται ένας σεισμός, βλέπει κανείς ότι όσοι έχουν καλή προαίρεση συγκλονίζονται, μετανοούν και αλλάζουν ζωή. Οι άλλοι, οι περισσότεροι, έρχονται προς στιγμήν σε συναίσθηση, μόλις όμως περάση ο κίνδυνος, πάλι γυρίζουν στην παλιά τους ζωή. Γι' αυτό, όταν μου είπε κάποιος ότι στην πόλη που μένει έγινε δυνατός σεισμός, του είπα: «Σάς κούνησε δηλαδή γερά· σάς ξύπνησε όμως;». «Μάς ξύπνησε, μας ξύπνησε», μου λέει. «Πάλι όμως θα κοιμηθήτε», του είπα.

Η μετάνοια φέρνει την θεία παρηγοριά

¹³ Ψαλμ. 50, 5.

¹⁴ Αββά Ισαάκ του Σύρου, *Οι Ασκητικοί Λόγοι*, Λόγος Λ', σ. 111.

– Γέροντα, τί είναι η θεία παρηγοριά;

– Η θεία παρηγοριά τί είναι; Θα σάς πω ένα παράδειγμα, για να καταλάβετε καλύτερα. Ένα παιδάκι κάνει μια μικρή ζημιά, σπάζει λ.χ. ένα εργαλείο του πατέρα του, και ύστερα στενοχωριέται και κλαίει, γιατί την θεωρεί πολύ μεγάλη. Όσο περισσότερο κλαίει και αναγνωρίζει την ζημιά που έκανε και υποφέρει, τόσο περισσότερο ο πατέρας του το χαϊδεύει και το παρηγορεί: «Καλά, παιδάκι μου, μη στενοχωριέσαι, δεν πειράζει, θα αγοράσουμε άλλο». Εκείνο όμως, βλέποντας την στοργή του πατέρα του, κλαίει από φιλότιμο περισσότερο. «Δεν μπορώ, λέει, να μη στενοχωριέμαι. Νά, τώρα χρειάζεται το εργαλείο και εγώ το έσπασα». «Παιδάκι μου, δεν είναι τίποτε, παλιό ήταν», του λέει. Αλλά εκείνο πάλι στενοχωριέται. Και όσο αυτό στενοχωριέται, άλλο τόσο ο πατέρας του το σφίγγει στην αγκαλιά του, το φιλάει και το χαϊδεύει. Έτσι, και όσο περισσότερο υποφέρει ο άνθρωπος και λυπάται για την αμαρτωλότητά του ή για την αχαριστία του προς τον Θεό και κλαίει φιλότιμα που λύπησε με τις αμαρτίες του τον Θεό Πατέρα του, τόσο περισσότερο και ο Θεός τον ανταμείβει με θεία αγαλλίαση και τον γλυκαίνει εσωτερικά. Αυτή η λύπη έχει μεν πόνο, αλλά έχει και ελπίδα και παρηγοριά.

Όποιος όμως θέλει την θεία παρηγοριά, δεν πρέπει να ζητά παρηγοριά. Πρέπει να νιώση το σφάλμα του, να μετανοιώση, και τότε θα έρθη από μόνη της η θεία παρηγοριά. Κάποτε είχε δημιουργηθή στο Άγιον Όρος ένα θέμα και είχαν εκτεθή μερικοί. Τυχαία με συνάντησε ένας από αυτούς που είχαν εκτεθή και μου είπε: «Άχ, και σε ήθελα, για να με παρηγορήσης». Και αυτό, γιατί τον είχε ξεσκονίσει κάποιος. Και είχε δίκιο ο άλλος που τον ξεσκόνισε. Όταν το άκουσα, απόρησα! Να ζητά παρηγοριά, ενώ είχε σφάλει! Αν δεν ζητούσε παρηγοριά, αλλά ταπεινωνόταν και έλεγε: «έσφαλα, Θεέ μου», θα ερχόταν η θεική παρηγοριά μέσα του. Τώρα αυτός, ενώ είχε σφάλει, ήθελε να του πώ: «Δεν πειράζει, μη στενοχωριέσαι, δεν ήταν και τόσο μεγάλο το φταίξιμό σου, δεν φταίς μόνον εσύ, φταίει και ο άλλος». Έ, τί παρηγοριά είναι αυτή; Αυτό είναι κοροϊδία. Η θεία παρηγοριά έρχεται από την μετάνοια.

– Όταν, Γέροντα, μετά από μια πτώση ακολουθή μια κατάσταση μετανοίας, αλλά αισθάνεσαι ένα ψυχικό και σωματικό τσάκισμα, σημαίνει ότι η μετάνοια δεν είναι σωστή;

– Την πρώτη μέρα δικαιολογείται ένα ψυχικό και σωματικό τσάκισμα. Έπειτα όμως, όταν υπάρχει πραγματική μετάνοια, αν και λυπάται και πονάη εσωτερικά ο άνθρωπος, νιώθει την θεία παρηγοριά.

– Ναί, αλλά δεν ξεχνάει και το σφάλμα του.

– Ναί, δεν το ξεχνάει. Θλίβεται-παρηγοριέται, θλίβεται-παρηγοριέται. Ένα σκαμπίλι δίνει στον εαυτό του για το σφάλμα που έκανε, ένα χάδι δέχεται από τον Θεό, ένα σκαμπίλι-ένα χάδι... Αυτή είναι η μετάνοια που φέρνει την θεία παρηγοριά.

ΤΕΤΑΡΤΟ ΜΕΡΟΣ - ΟΙ ΜΑΥΡΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΤΟΥ ΣΚΟΤΟΥΣ

Οι μαύρες δυνάμεις του σκότους είναι αδύνατες.

**Οι άνθρωποι τις κάνουν δυνατές
μέ την απομάκρυνσή τους από τον Θεό,
γιατί έτσι δίνουν δικαιώματα στον διάβολο.**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - Τα μάγια

Επειδή πολλές φορές σάς μίλησα για τον Παράδεισο, για τους Αγγέλους και για τους Αγίους, για να βοηθηθήτε, τώρα θα σάς πω και λίγα για την κόλαση και για τους δαίμονες, ώστε να γνωρίσετε με ποιούς παλεύουμε, πάλι για να βοηθηθήτε.

Ήρθε στο Καλύβι ένας νεαρός μάγος από το Θιβέτ και μου διηγήθηκε πολλά από την ζωή του. Αυτό το παιδί, μόλις απογαλακτίστηκε, το αφιέρωσε ο πατέρας του, σε ηλικία τριών χρόνων, σε μια ομάδα τριάντα μάγων ανωτέρου βαθμού στο Θιβέτ, για να το μυήσουν στην τέχνη τους. Έφθασε στον ενδέκατο βαθμό μαγείας· ο δωδέκατος είναι ο ανώτερος. Δεκαέξι χρόνων έφυγε από το Θιβέτ και πήγε στην Σουηδία, για να δη τον πατέρα του. Εκεί συνάντησε τυχαίως έναν ορθόδοξο ιερέα, πολύ πιστό, και του ζήτησε να συζητήσουν. Ο νεαρός μάγος δεν ήξερε καθόλου τί θα πη ιερέυς ορθόδοξος. Στην αίθουσα λοιπόν που κάθησαν να συζητήσουν, άρχισε να του κάνη μερικές από τις μαγείες του, για να δείξη την δύναμή του. Κάλεσε ένα αρχικό¹ δαιμόνιο, τον Μήνα, και του είπε: «Θέλω νερό». Σηκώνεται ένα ποτήρι από την κουζίνα, πηγαίνει μόνο του στην βρύση, ανοίγει η βρύση, γεμίζει, περνάει από την κλειστή τζαμαρία και έρχεται στην αίθουσα. Το πήρε εκείνος και ήπιε. Μετά παρουσίασε στον ιερέα, μέσα στην αίθουσα, όλο το σύμπαν, τον ουρανό, τα αστέρια. Χρησιμοποίησε μαγείες τετάρτου βαθμού και θα προχωρούσε μέχρι τον ενδέκατο βαθμό. Ρώτησε τότε τον ιερέα πώς τα έβλεπε όλα αυτά. «Ήμουν έτοιμος, μου είπε, να τον σκοτώσω, αν μου έβριζε τον σατανά». Ο ιερέυς όμως δεν του είπε τίποτε. Τότε του λέει ο νεαρός: «Γιατί δεν μου κάνεις κι εσύ σημεία;». «Ο δικός μου Θεός είναι ταπεινός», απάντησε ο ιερέυς και έβγαλε έναν σταυρό και του τον έδωσε να τον κρατήσει. «Κάνε πάλι σημεία», του λέει. Ο νεαρός κάλεσε τον Μήνα, το αρχικό δαιμόνιο, αλλά ο Μήνας έτρεμε, δεν τολμούσε να πλησιάση. Καλεί τον Σατάν και εκείνος το ίδιο· έβλεπε τον σταυρό και δεν πλησίαζε. Του είπε μόνο να σηκωθή να φύγη για το Θιβέτ. Ο νεαρός τότε έβρισε τον Σατάν: «Τώρα κατάλαβα, του είπε, ότι η μεγάλη σου δύναμη είναι μια μεγάλη αδυναμία». Στην συνέχεια κατηχήθηκε κάπως από τον καλό ιερέα, ο οποίος του μίλησε και για τους Αγίους Τόπους, για το Άγιον Όρος κ.λπ. Έφυγε λοιπόν από την Σουηδία και πήγε στα Ιεροσόλυμα, όπου είδε το Άγιο Φώς. Από εκεί πήγε στην Αμερική, για να βρήση τους σατανιστές που γνώριζε, για να αλλάξουν μυαλό – ο Θεός τον έκανε τον καλύτερο ιεροκήρυκα –, και από 'κεί ήρθε στο Άγιον Όρος.

Ο Καλός Θεός σκανδαλωδώς τον βοήθησε, επειδή από μικρός είχε αδικηθή. Κάνετε όμως προσευχή, γιατί τον πολεμούν οι μάγοι με όλους τους δαίμονες. Αφού εμένα πολεμούν, όταν έρχεται να τον βοηθήσω, πόσο μάλλον εκείνον. Του διαβάζουν οι ιερείς εξορκισμούς και ανοίγουν τα χέρια του και τρέχουν αίμα. Το καημένο το παιδί πολύ το ταλαιπωρούν οι δαίμονες, ενώ πρώτα, που είχε φιλία μαζί τους, δεν το πείραζαν, αλλά το βοηθούσαν και το εξυπηρετούσαν. Εύχεσθε. Πρέπει όμως και το ίδιο πολύ να προσέξη, γιατί λέει το Ευαγγέλιο ότι το ακάθαρτο πνεύμα, όταν βγή από τον άνθρωπο, «πορεύεται και παραλαμβάνει μεθ' εαυτού επτά έτερα πνεύματα

¹ Αρχικός: ανώτερος, ηγεμονικός. Ένας από τους αρχηγούς των δαιμόνων. Οι δαίμονες, κατά τους Πατέρες, συγκροτούν στρατιές.

πονηρότερα εαυτού, και εισελθόντα κατοικεί εκεί, και γίνεται τα έσχατα του ανθρώπου εκείνου χειρόνα των πρώτων»².

Οι μάγοι χρησιμοποιούν και διάφορα «αγιωτικά»

– Γέροντα, τί είναι οι γητευτές;

– Μάγοι είναι. Χρησιμοποιούν τους Ψαλμούς του Δαβίδ, ονόματα Αγίων κ.λπ. και ανακατεύουν και επικλήσεις δαιμόνων. Ενώ δηλαδή εμείς διαβάζοντας το Ψαλτήρι επικαλούμαστε την βοήθεια του Θεού και δεχόμαστε την θεία Χάρη, εκείνοι, με τον τρόπο που το χρησιμοποιούν, βρίζουν τον Θεό, αρνούνται την θεία Χάρη, και έτσι τους κάνουν μετά τα δαιμόνια το χατίρι. Μου έλεγαν για ένα παιδί ότι είχε πάει σε έναν μάγο, για να πετύχη κάτι. Εκείνος του διάβασε κάτι από το Ψαλτήρι και το παιδί πέτυχε αυτό που ήθελε. Έπειτα όμως από λίγο καιρό άρχισε να σβήνη, να λειώνη το φουκαριάρικο. Τί είχε κάνει ο μάγος; Είχε πάρει κάτι ξηρούς καρπούς στα χέρια του και άρχισε να του διαβάζη τον 50ο Ψαλμό. Όταν έφθασε στον στίχο «θυσία τω Θεώ»³, πετούσε τους ξηρούς καρπούς, κάνοντας θυσία στους δαίμονες, για να του κάνουν το χατίρι. Έτσι έβριζε τον Θεό με το Ψαλτήρι.

– Γέροντα, μερικοί που ασχολούνται με μαγικά χρησιμοποιούν τον σταυρό, εικόνες...

– Ναί, το ξέρω, από 'δώ να καταλάβης τί απάτη κρύβεται πίσω από όσα κάνουν! Έτσι ξεγελιούνται οι καημένοι οι άνθρωποι. Βλέπουν ότι χρησιμοποιούν κεριά, εικόνες κ.λπ. και τους εμπιστεύονται. Νά, μου είπε κάποιος ότι, στην πόλη που μένει, μια Τουρκάλα έχει βάλει μια εικόνα της Παναγίας πάνω σε μια πέτρα και λέει: «Η πέτρα που βοηθάει τον κόσμο!» Δεν λέει «η Παναγία», αλλά «η πέτρα». Οι Χριστιανοί μπερδεύονται, γιατί βλέπουν την εικόνα της Παναγίας, και μερικοί που έχουν κάποιο πρόβλημα υγείας τρέχουν εκεί, με τον λογισμό ότι θα βοηθηθούν, και μετά ο διάβολος τους αλωνίζει. Γιατί, όταν η Τουρκάλα λέη ότι η πέτρα βοηθάει τον κόσμο και όχι η Παναγία, από 'κεί και πέρα μπαίνει στην μέση ο διάβολος, επειδή αυτό είναι περιφρόνηση στην Παναγία. Απομακρύνεται η Χάρις του Θεού και αρχίζει ο δαιμονισμός. Και τρέχουν οι Χριστιανοί να τους κάνη καλά η πέτρα – η πέτρα και το ταγκαλάκι! –, και τελικά σακατεύονται, γιατί από τον διάβολο τί βοήθεια να έχης; Αν είχαν λίγο μυαλό, θα σκέφτονταν: «Τουρκάλα, Μουσουλμάννα, τί δουλειά έχει με την εικόνα της Παναγίας;». Ακόμη και να έλεγε ότι η Παναγία βοηθάει, αφού είναι Μουσουλμάννα, τί σχέση έχει με την Παναγία; Πόσο μάλλον τώρα που λέει ότι η πέτρα τους βοηθάει! Είπα σε κάποιον να ενημερώσουν την Μητρόπολη και να λάβουν μέτρα, για να φυλαχθή ο κόσμος.

– Γέροντα, ο κόσμος μας ζητάει φυλαχτά.

– Καλύτερα να δίνετε σταυρουδάκια, όταν σάς ζητούν φυλαχτό. Μήν κάνετε φυλαχτά, γιατί και οι μάγοι τώρα κάνουν φυλαχτά. Βάζουν απ' έξω καμμιά εικονίτσα ή σταυρό, αλλά μέσα έχουν διάφορα μαγικά. Βλέπουν οι άνθρωποι την εικόνα ή τον σταυρό και μπερδεύονται. Νά, πριν από μέρες μου έφεραν ένα φυλαχτό από έναν Τούρκο Ιμπραήμ, που είχε και σταυρό κεντημένο επάνω. Έχω μάθει και για έναν

² Ματθ. 12, 45.

³ Ψαλμ. 50, 19.

αθεόφοβο ότι τυλίγει διάφορες εικονίτσες και μέσα βάζει τρίχες, ξυλάκια, καρφίτσες, χάνδρες⁴ κ.λπ. Όταν η Εκκλησία τον ήλεγξε, είπε: «είμαι μέντιουμ», γιατί είναι ελεύθερα τα μέντιουμ, και έτσι κάνει ό,τι θέλει. Είπα σε κάποιον που είχε πάθει ζημιά από αυτόν: «Να πάς να εξομολογηθής, γιατί δέχεσαι επιδράσεις δαιμονικές». Πήγε, εξομολογήθηκε. Έρχεται μετά και μου λέει: «Δεν ένιωσα καμμία διαφορά». «Βρέ, μήπως έχεις τίποτε επάνω σου απ' αυτόν τον πλανεμένο;», τον ρωτάω. «Ναί, λέει, έχω ένα μικρό κουτάκι σαν μικρό Ευαγγέλιο». Το παίρνω, το ανοίγω και βρίσκω μέσα διάφορες εικονίτσες τυλιγμένες. Ξετυλίγω-ξετυλίγω και πιο μέσα είχε κάτι χάντρες, κάτι τρίχες, κάτι σαν ξύλα! Το πήρα και ελευθερώθηκε ο άνθρωπος. Βλέπεις τί τεχνίτης είναι ο διάβολος!

Φορούν οι καημένοι άνθρωποι κάτι τέτοια φυλαχτά, δήθεν για να βοηθηθούν, και ταλαιπωρούνται. Αυτά πρέπει να τα κάψουν και να παραχώσουν την στάχτη ή να τα πετάξουν στην θάλασσα και να πάνε να εξομολογηθούν. Έτσι μόνον ελευθερώνονται. Είχε έρθει στο Καλύβι ένας νεαρός που είχε πολλά προβλήματα και βασανιζόταν σωματικά και ψυχικά πάνω από τέσσερα χρόνια. Ζούσε αμαρτωλή ζωή και τον τελευταίο καιρό είχε κλεισθή στο σπίτι του· δεν ήθελε να βλέπη άνθρωπο. Δυο φίλοι του, που έρχονταν τακτικά στο Άγιον Όρος, τον έπεισαν μετά από πολλές δυσκολίες να τον πάρουν μαζί τους στο Όρος, με σκοπό να τον φέρουν στο Καλύβι. Στην διαδρομή από την Ουρανούπολη μέχρι την Δάφνη, κάθε φορά που το καράβι έπιανε σε σκάλα μοναστηριού, ο νεαρός σωριαζόταν κάτω. Οι φίλοι του με τους πατέρες που ήταν στο καράβι προσπαθούσαν να τον συνεφέρουν λέγοντας την ευχή. Με πολλή δυσκολία έφθασαν στο Καλύβι. Ο καημένος μου άνοιξε την καρδιά του, μου μίλησε για την ζωή του. Είδα ότι βασανιζόταν από κάποια δαιμονική επήρεια. Του είπα να πάη να εξομολογηθή εκεί σε έναν πνευματικό, να κάνη ό,τι του πη, και θα γίνη καλά. Πράγματι πήγε και εξομολογήθηκε. Όταν μπήκαν στο καράβι, για να επιστρέψουν, είπε στους φίλους του ότι ο πνευματικός του είπε να πετάξη στην θάλασσα το φυλαχτό που του είχε δώσει κάποιος γνωστός του και το φορούσε επάνω του, αλλά του ήταν αδύνατο να το κάνη. Όσο κι αν οι φίλοι του τον παρακαλούσαν να σηκωθή να το πετάξη, εκείνος έμενε σαν άγαλμα. Δεν μπορούσε να σηκωθή από το κάθισμα. Τότε τον έπιασαν και με πολύ κόπο τον έβγαλαν έξω στο κατάστρωμα. Με την βοήθειά τους ο νεαρός κατάφερε να βγάλη το φυλαχτό και να το αφήση να πέση στην θάλασσα, γιατί δεν είχε την δύναμη να το πετάξη. Αμέσως αισθάνθηκε να ελευθερώνονται τα χέρια του και το ταλαιπωρημένο σώμα του απέκτησε δύναμη. Αρχισε από την χαρά του να χοροπηδά στον διάδρομο γεμάτος ζωντάνια και να δοκιμάζη την δύναμη των χεριών του στα σίδερα και στα τοιχώματα του πλοίου.

Όσοι ασχολούνται με μάγια λένε και πολλά ψέματα

⁴ Ο 61ος κανόνας της Στ' Οικουμενικής Συνόδου ορίζει να αφορίζονται οι «φυλακτήριοι», δηλαδή οι μάγοι που κατασκευάζουν «φυλακτήρια» (=φυλακτά), στα οποία βάζουν δαιμονικά σύμβολα ή διάφορα μακάβρια αντικείμενα (τρίχες, νύχια, κοκκαλάκι φιδιού ή νυχτερίδας κ.λπ.). Σ' αυτά έχουν μεταδώσει προηγουμένως με μαγικές πράξεις, που γίνονται με επικλήσεις δαιμόνων, δαιμονική επήρεια.

– Γέροντα, οι μάγοι έχουν κάποια πληροφορία;

– Έχουν πληροφορία από τον διάβολο, αλλά λένε και πολλά ψέματα. Κι εσείς να προσέχετε εκεί στο αρχονταρίκι. Πρέπει να ελέγχετε την κατάσταση. Να βλέπετε τί άνθρωποι είναι αυτοί που έρχονται, γιατί μπορεί να έρθη και κανένας που ασχολείται με μαγικά. Σάς φαίνεται παράξενο; Σε μια αγρυπνία εδώ ήρθαν δυο άτομα που ασχολούνταν με μαγικά. Πλησίαζαν τους ανθρώπους και τους έλεγαν διάφορα. Έλεγαν και ψέματα ότι έχουν σχέση και με τον Καντιώτη. Σε μια γυναίκα είπαν: «Σού έχουν κάνει μάγια. Θα ῥθούμε στο σπίτι σου, να τα λύσουμε με έναν σταυρό που έχουμε». Έρχονται στην αγρυπνία, μιλούν και λίγο πνευματικά, οπότε σού λένε οι άλλοι: «αφού έρχονται στην αγρυπνία, είναι πιστοί άνθρωποι», και ανοίγουν την καρδιά τους.

Πώς μπερδεύουν τον κόσμο με τα ψέματα που λένε! Για να ξεγελάση κάποιος μια κοπέλα, της είπε: «Ο πατήρ Παΐσιος είδε όραμα ότι θα σε παντρευτώ πάρε να φορέσης αυτό, χωρίς να εξετάσης τί είναι», και της έδωσε κάτι που ήταν μαγικό. Αλλά εκείνη ευτυχώς δεν το φόρεσε. «Καλά, ο πατήρ Παΐσιος με τέτοια ασχολείται!», είπε και πιάνει και μου γράφει ένα γράμμα, τέσσερις σελίδες με πυκνά γράμματα, γεμάτο βρισιές. Τέτοιο βρισίδι! «Δεν πειράζει, λέω, βρίσε με. Χαλάλι να γίνη το βρισίδι, αφού δεν ξεγελάστηκες να φορέσης αυτό το σατανικό!».

– Σάς ήξερε, Γέροντα;

– Όχι, δεν με ήξερε. Κι εγώ δεν τους ήξερα, ούτε αυτήν ούτε εκείνον.

Οι δαιμονικές, μαγικές ενέργειες

– Γέροντα, τί είπατε στους μαθητές που ήρθαν σήμερα και σάς είπαν ότι κάλεσαν το πνεύμα;

– Τί να τους πώ; Τους έδωσα πρώτα ένα καλό ξεσκόνισμα! Είναι άρνηση πίστεως αυτό που έκαναν. Από την στιγμή που καλούν τον διάβολο και τον δέχονται, αρνούνται τον Θεό. Γι' αυτό τους είπα κατ' αρχάς να μετανοήσουν, να εξομολογηθούν ειλικρινά, και στο εξής να προσέχουν· να εκκλησιάζονται, να κοινωνούν με ευλογία του πνευματικού τους, για να εξαγνισθούν. Έχουν ελαφρυντικά, επειδή είναι παιδιά και το έκαναν σαν παιχνίδι. Αν ήταν μεγάλοι, θα πάθαιναν μεγάλο κακό· ο διάβολος θα αποκτούσε μεγάλη εξουσία επάνω τους· αλλά και αυτά τώρα τα τραντάζει.

– Δηλαδή, Γέροντα, τί έκαναν ακριβώς;

– Αυτό που κάνουν πολλοί... Βάζουν σε ένα τραπέζι ένα ποτήρι με νερό και γύρω-γύρω τοποθετούν τα γράμματα του αλφαβήτου Α, Β, Γ, κ.λπ. Βάζουν μετά το δάχτυλό τους μέσα στο νερό και καλούν το πνεύμα, δηλαδή τον διάβολο. Το ποτήρι γυρίζει, σταματά μπροστά σε γράμματα και σχηματίζει λέξεις. Αυτά κάλεσαν το πνεύμα και, όταν ήρθε, το ρώτησαν: «Υπάρχει Θεός;». «Δεν υπάρχει!», τους λέει. «Ποιός είσαι εσύ;», το ρωτούν. «Ο σατανάς!», τους λέει. «Υπάρχει σατανάς;». «Υπάρχει!». Δηλαδή βλακείες χονδρές! Δεν υπάρχει Θεός και υπάρχει σατανάς! Όταν το ξαναρώτησαν, αν υπάρχει Θεός, τους είπε: «Ναί, υπάρχει». Μια «ναί», μια «όχι», οπότε προβληματίστηκαν τα παιδιά. Έτσι οικονομήσε ο Θεός, για να βοηθηθούν. Μια

κοπέλα από την συντροφιά τους την χτύπησε το ποτήρι. Επέτρεψε ο Θεός να την χτυπήσει, για να συνέλθουν και τα άλλα παιδιά.

Σήμερα πολλοί, όταν θέλουν να κάνουν κακό σε κάποιο πρόσωπο, καταφεύγουν σε μάγους που χρησιμοποιούν την κέρμη κούκλα του βουντού⁵. Οι μάγοι το έχουν κάνει αυτό παιχνίδι, χόμπι.

– Γέροντα, τί κάνουν;

– Φτιάχνουν μια κούκλα από κεριά, όταν κάποιος τους ζητάει να βλαφθή ο εχθρός του π.χ. στα μάτια, καρφώνουν μία βελόνα στα μάτια της κούκλας και αναφέρουν το όνομα αυτού που θέλουν να βλάψουν, κάνοντας διάφορα μαγικά. Και πράγματι το άτομο εκείνο, αν ζει αμαρτωλή ζωή και δεν εξομολογείται, προσβάλλεται από δαιμονική ενέργεια στα μάτια. Πάνε να βγουν τα μάτια του από τον πόνο! Κάνει εξετάσεις, αλλά οι γιατροί δεν βρίσκουν τίποτε.

Νά, και τα μέντιουμ τί κακό κάνουν! Δεν φθάνει που παίρνουν τα χρήματα από τους ανθρώπους, αλλά διαλύουν και οικογένειες. Πάει λ.χ. κάποιος στο μέντιουμ και λέει κάποιο πρόβλημα που έχει. «Κοίταξε, του λέει εκείνο, μια συγγενής σου που είναι λίγο μελαχρινή, λίγο ψηλή κ.λπ. σου έχει κάνει μάγια». Ψάχνει αυτός να βρη ποιό από το σόι του έχει αυτά τα χαρακτηριστικά.

Κάποια θα βρη που να μοιάζει έστω και λίγο. «Α, αυτή είναι, λέει, που μου έκανε μάγια» και τον πιάνει ένα μίσος εναντίον της. Κι εκείνη η φουκαριάρα να μην ξέρη τίποτε – μπορεί να τον έχει ευεργετήσει κιόλας –, και αυτός να έχει μια αγανάκτηση εναντίον της, να μη θέλη ούτε να την δει! Ξαναπάει στο μέντιουμ κι εκείνο του λέει: «Τώρα πρέπει να λύσουμε τα μάγια. Και για να τα λύσουμε, δώσε μερικά χρήματα». «Έ, αφού τα βρήκε, λέει αυτός, πρέπει να τον ανταμείψω!» Δώσ' του χρήματα...

Βλέπεις ο διάβολος τί κάνει; Βάζει σκάνδαλα. Ενώ ένας καλός άνθρωπος, ακόμη κι αν ξέρη κάτι συγκεκριμένο για κάποιον, ποτέ δεν θα πει: «ο τάδε σε έχει βλάψει», αλλά θα προσπαθήσει να τον βοηθήσει. «Κοίταξε, θα του πει, μη βάζεις λογισμούς. Να εξομολογηθείς και μη φοβάσαι». Και έτσι βοηθάει και τον έναν και τον άλλον. Γιατί και αυτός που έβλαψε τον άλλον, όταν τον βλέπει να του φέρεται με καλωσύνη, προβληματίζεται με την καλή έννοια, και μετανοεί.

Ο διάβολος ποτέ δεν μπορεί να κάνει καλό

– Γέροντα, μπορεί ένας μάγος να θεραπεύσει κάποιον άρρωστο;

– Μάγος και να θεραπεύσει άρρωστο άνθρωπο! Έναν που τραντάζεται από το δαιμόνιο, αυτόν μπορεί να τον κάνει καλά στέλνοντας το δαιμόνιο σε άλλον. Γιατί ο μάγος με τον διάβολο είναι συνέταιροι, οπότε λέει στον διάβολο: «Βγές από αυτόν και πήγαινε στον τάδε». Βγάζει λοιπόν το δαιμόνιο από εκείνον και συνήθως το στέλνει σε κάποιον συγγενή του ή γνωστό του που έχει δώσει δικαιώματα στον διάβολο. Λέει μετά αυτός που είχε το δαιμόνιο: «εγώ υπέφερα, αλλά ο τάδε μ' έκανε καλά», και έτσι

---

⁵ Είδος μαγείας που ασκείται κατά την παραδοσιακή θρησκευτική λατρεία της Αιτής και της νότιας Αμερικής. Ο όρος προέρχεται από την λέξη «βόντουν», που σημαίνει θεός ή πνεύμα.

γίνεται διαφήμιση. Και γυρίζει τελικά το δαιμόνιο σε συγγενείς ή σε γνωστούς. Αν κάποιος, ας υποθέσουμε, είναι καμπουριασμένος από δαιμονική επήρεια, μπορεί ο μάγος να διώξει το δαιμόνιο από εκείνον, να το στείλη αλλού και να σηκωθεί όρθιος ο καμπούρης. Αν όμως έχη καμπούρα από αναπηρία, δεν μπορεί ο μάγος να τον κάνει καλά.

Μου είπαν για μια γυναίκα ότι θεραπεύει αρρώστους, χρησιμοποιώντας διάφορα αγιωτικά. Όταν άκουσα τί κάνει, έμεινα κατάπληκτος από την τέχνη του διαβόλου. Κρατάει έναν σταυρό και ψάλλει διάφορα τροπάρια. Ψάλλει π.χ. το «Θεοτόκε Παρθένε» και, μόλις φθάση στο «ευλογημένος ο καρπός της κοιλίας σου», φτύνει κοντά στον σταυρό, βλασφημεί δηλαδή τον Χριστό, γι' αυτό την βοηθάει μετά το ταγκαλάκι. Έτσι, μερικούς που είναι άρρωστοι, έχουν μελαγχολία κ.λπ. από δαιμονική επήρεια και οι γιατροί δεν μπορούν να τους κάνουν καλά, αυτή τους θεραπεύει, γιατί διώχνει το δαιμόνιο που προκαλεί το βάρος, το στέλνει σε άλλον, και απαλλάσσονται εκείνοι από την θλίψη. Και πολλοί την έχουν για αγία! Την συμβουλεύονται, και λίγο-λίγο βλάπτει την ψυχή τους, τους καταστρέφει.

Χρειάζεται πολλή προσοχή. Να φεύγη κανείς μακριά από τους μάγους και τα μάγια, όπως φεύγει μακριά από την φωτιά και τα φίδια. Να μην τα μπλέκουμε τα πράγματα. Ο διάβολος δεν μπορεί ποτέ να κάνει καλό. Μόνον τις αρρώστιες που προκαλεί ο ίδιος μπορεί να θεραπεύση.

Είχα ακούσει το εξής περιστατικό: Ένας νεαρός είχε μπλέξει με κάποιον μάγο και ασχολήθηκε με μαγικά. Έπαθε μετά ζημιά, αρρώστησε και κατέληξε στο νοσοκομείο. Μήνες ξοδεύτηκε ο πατέρας του, γιατί δεν είχαν τότε ασφάλεια, για να βρουν τί έχει. Οι γιατροί δεν του έβρισκαν τίποτε. Είχε γίνει χάλια. Τί κάνει τότε ο διάβολος! Του εμφανίζεται σαν τον Τίμιο Πρόδρομο, που τον είχαν πολιούχο στον τόπο του, και του λέει: «Θα σε κάνω καλά, αν ο πατέρας σου χτίση μία εκκλησία». Το είπε το παιδί στον πατέρα του κι εκείνος ο καημένος είπε: «παιδί μου είναι, όσα έχω να τα δώσω, αρκεί να γίνη καλά», και έταξε στον Τίμιο Πρόδρομο να του χτίση εκκλησία. Ο διάβολος έφυγε και το παιδί έγινε καλά. Έκανε τό... θαύμα! Οπότε λέει ο πατέρας: «Εγώ έταξα να χτίσω εκκλησία. Πρέπει να εκπληρώσω το τάμα μου». Δεν είχαν και οικονομική άνεση και, για να χτίση τον ναό, πούλησε όσα χωράφια είχαν. Έδωσε όλη την περιουσία του. Τα παιδιά του έμειναν στον δρόμο. Αγανάκτησαν, «νά λείψη η Ορθοδοξία» είπαν, και έγιναν Ιεχωβάδες. Βλέπεις τον διάβολο τί κάνει; Φαίνεται, εκεί δεν υπήρχαν Ιεχωβάδες και βρήκε αυτός τρόπο να γίνουν κι εκεί Ιεχωβάδες!

Πότε πιάνουν τα μάγια

– Γέροντα, πάντοτε πιάνουν τα μάγια;

– Για να πιάσουν τα μάγια, πρέπει να δώση κανείς δικαιώματα στον διάβολο.

Να δώση δηλαδή σοβαρή αφορμή και να μην έχη τακτοποιηθή με την μετάνοια και την εξομολόγηση. Σε έναν που εξομολογείται, και με το φτυάρι να του ρίχνουν τα μάγια, δεν πιάνουν. Γιατί, όταν εξομολογήται και έχη καθαρή καρδιά, δεν μπορούν οι μάγοι να συνεργασθούν με τον διάβολο, για να τον βλάψουν.

Μια φορά ήρθε ένας μεσήλικας στο Καλύβι με έναν αέρα... Από μακριά, μόλις τον είδα, κατάλαβα ότι έχει δαιμονική επήρεια. «Ήρθα να με βοηθήσης, μου είπε. Προσευχήσου για μένα, γιατί έναν χρόνο τώρα έχω φοβερούς πονοκεφάλους και οι γιατροί δεν βρίσκουν τίποτε». «Έχεις δαιμόνιο, του λέω, γιατί έδωσες δικαιώματα στον διάβολο». «Δεν έκανα τίποτε», μου λέει. «Δεν έκανες τίποτε; του λέω. Δεν απάτησες μία κοπέλα; Έ, αυτή πήγε και σου έκανε μάγια. Πήγαινε να ζητήσεις συγγνώμη από την κοπέλα, μετά να εξομολογηθείς, να σου διαβάσουν και εξορκισμούς, για να βρής την υγεία σου. Αν εσύ δεν καταλάβης το σφάλμα σου και δεν μετανοήσης, όλοι οι πνευματικοί του κόσμου να μαζευτούν και να ευχηθούν, το δαιμόνιο δεν θα φύγει». Όταν έρχονται τέτοιοι άνθρωποι, με τέτοιο αέρα, τους μιλάω ανοιχτά. Θέλουν τράνταγμα, για να συνέλθουν.

Ένας άλλος μου είπε ότι η γυναίκα του έχει δαιμόνιο. Κάνει συνέχεια φασαρίες στο σπίτι. Σηκώνεται το βράδυ, τους ξυπνάει, τα κάνει όλα άνω-κάτω. «Εσύ εξομολογείσαι;», του λέω. «Όχι», μου λέει. «Πρέπει να έχετε δώσει δικαιώματα στον διάβολο, του λέω. Δεν έγινε αυτό στα καλά καθούμενα». Τελικά βρήκαμε ότι είχε πάει σ' έναν Χότζα και του έδωσε κάτι να ραντίση στο σπίτι για γούρι, για να πάη καλά η δουλειά του, και ούτε καν έδινε σ' αυτό σημασία. Αλώνιζε μετά ο διάβολος στο σπίτι του.

Πώς λύνονται τα μάγια

– Αν πιάσουν, Γέροντα, τα μάγια, πώς λύνονται;

– Με την μετάνοια και την εξομολόγηση. Γι' αυτό πρέπει πρώτα να βρεθεί η αιτία, για την οποία έπιασαν τα μάγια, να καταλάβει ο άνθρωπος το σφάλμα του, να μετανοήσει και να εξομολογηθεί. Πόσοι έρχονται εκεί στο Καλύβι που ταλαιπωρούνται, επειδή τους έχουν κάνει μάγια, και μου λένε: «Κάνε προσευχή, για να απαλλαγώ από αυτό το βάσανο!» Μου ζητούν βοήθεια, χωρίς να ψάξουν να βρουν από που ξεκίνησε το κακό, για να το διορθώσουν. Να βρουν δηλαδή σε τί έφταιξαν και έπιασαν τα μάγια, να μετανοήσουν, να εξομολογηθούν, για να σταματήσει η ταλαιπωρία τους.

– Γέροντα, όταν ο άνθρωπος που του έχουν κάνει μάγια φθάση σε τέτοια κατάσταση που δεν μπορεί να βοηθήσει ο ίδιος τον εαυτό του, να εξομολογηθεί κ.λπ., μπορούν οι άλλοι να τον βοηθήσουν;

– Μπορούν να καλέσουν τον ιερέα στο σπίτι να κάνει ένα ευχέλαιο ή έναν αγιασμό. Να του δώσουν να πιή αγιασμό, για να υποχωρήσει λίγο το κακό και να μπή λίγο Χριστός μέσα του. Έτσι έκανε μια μητέρα για το παιδί της και βοηθήθηκε. Μου είχε πει ότι ο γιός της υπέφερε πολύ, γιατί του είχαν κάνει μάγια. «Να πάη να εξομολογηθεί», της είπα. «Πώς να πάη, πάτερ, να εξομολογηθεί, στην κατάσταση που είναι;», μου είπε. «Τότε πές στον πνευματικό σου, της λέω, να έρθη στο σπίτι, να κάνει αγιασμό και να δώσης στον γιό σου να πιή από τον αγιασμό. Θα τον πιή όμως;». «Θα τον πιή», μου λέει. «Έ, ξεκίνησε με τον αγιασμό, της λέω, και μετά προσπάθησε να μιλήση το παιδί σου με τον παπά. Αν εξομολογηθεί, θα τον πετάξη τον διάβολο πέρα». Και πράγματι, με άκουσε και βοηθήθηκε το παιδί. Μετά από λίγο μπόρεσε να εξομολογηθεί και έγινε καλά.

Μια άλλη γυναίκα, η φουκαριάρα, τί έκανε; Ο άνδρας της είχε μπλέξει με μάγους και δεν ήθελε ούτε σταυρό να φορέση. Για να τον βοηθήση λίγο, έγραψε στον γιακά από το σακκάκι του ένα σταυρουδάκι. Μια φορά που χρειάστηκε να περάση από ένα γεφύρι στην άλλη όχθη ενός ποταμού, μόλις πάτησε στο γεφύρι, άκουσε μια φωνή να του λέη: «Τάσο, Τάσο, βγάλε το σακκάκι, να περάσουμε μαζί το γεφύρι». Ευτυχώς έκανε κρύο και είπε: «Πώς να το βγάλω; Κρυνώνω!». «Βγάλ' το, βγάλ' το, να περάσουμε», άκουσε την ίδια φωνή να του λέη. Βρέ τον διάβολο! Ήθελε να τον ρίξη κάτω στο ποτάμι, αλλά δεν μπορούσε, γιατί είχε επάνω του το σταυρουδάκι. Τελικά τον έρριξε εκεί σε μια άκρη. Εν τω μεταξύ, τον έψαχναν οι δικοί του όλη την νύχτα και τον βρήκαν τον καημένο πεσμένο επάνω στο γεφύρι. Αν δεν έκανε κρύο, θα έβγαζε το σακκάκι και θα τον πετούσε ο διάβολος μέσα στο ποτάμι. Τον φύλαξε ο σταυρός που είχε στο πέτο του. Πίστευε η φουκαριάρα η γυναίκα του. Αν δεν είχε πίστη, θα το έκανε αυτό;

Συνεργασία μάγων και δαιμόνων

– Γέροντα, ένας άνθρωπος που έχει αγιότητα δεν μπορεί να ξεσκεπάση ή να φρενάρη έναν μάγο;

– Πώς να τον φρενάρη; Εδώ λές σε κάποιον που έχει λίγο φόβο Θεού να προσέξη, γιατί έτσι όπως ζη δεν πάει καλά, και πάλι δεν βγαίνει από το δικό του, πόσο μάλλον ο μάγος που συνεργάζεται με τον διάβολο. Αυτόν τί να τον κάνης; Θα του πής ορισμένα πράγματα, αλλά αυτός πάλι με τον διάβολο θα είναι. Δεν γίνεται τίποτε. Μόνον όταν είναι μπροστά σου ο μάγος και λές την ευχή, εκείνη την στιγμή μπορεί να μπερδευτή το δαιμόνιο και να μην μπορή ο μάγος να κάνη την δουλειά του.

Κάποιος είχε ένα πρόβλημα, και ένας μάγος, που ήταν μεγάλος απατεώνας, πήγε στο σπίτι του να τον βοηθήση. Εκείνος έλεγε την ευχή. Ο καημένος ήταν απλός· δεν ήξερε ότι ο άλλος ήταν μάγος, γι' αυτό επενέβη ο Θεός. Και να δήτε τί επέτρεψε ο Θεός, για να καταλάβη! Άρχισε να δέρνεται ο μάγος από τους δαίμονες και ζητούσε βοήθεια από τον άνθρωπο του οποίου θα έλυne το πρόβλημα!

– Γέροντα, εκείνος έβλεπε τους δαίμονες;

– Εκείνος δεν έβλεπε τους δαίμονες· έβλεπε μια σκηνή. Ο μάγος φώναζε «βοήθεια», έκανε τούμπες, έπεφτε κάτω, έβαζε το χέρι του, για να προφυλάξη το κεφάλι του. Γιατί μη νομίζετε ότι οι μάγοι καλοπερνούν, ότι οι δαίμονες τους κάνουν όλες τις φορές το χατίρι. Το ότι αρνήθηκαν μια φορά τον Χριστό, αυτό τους είναι αρκετό. Στην αρχή οι μάγοι κάνουν συμβόλαιο με τους δαίμονες, για να τους βοηθούν, και οι δαίμονες υποτάσσονται για μερικά χρόνια στις διαταγές τους. Έπειτα όμως από λίγο καιρό τους λένε: «Μ' εσάς θα ασχολούμαστε τώρα;». Ειδικά, όταν οι μάγοι δεν καταφέρνουν να κάνουν αυτό που θέλουν οι δαίμονες, ξέρετε τί τραβούν μετά;

Θυμάμαι, μια φορά που συζητούσα έξω από το Καλύβι με εκείνον τον νεαρό μάγο από το Θιβέτ, ξαφνικά σηκώθηκε, μου έπιασε τα χέρια και μου τα γύρισε προς τα πίσω. «Ας έρθη να σ' ελευθερώση τώρα ο Χατζεφεντής⁶», μου είπε. «Άντε, βρέ

---

⁶ Ο Άγιος Αρσένιος ο Καππαδόκης.

διάβολε, φύγε από 'δώ», του είπα και τον έρριξα κάτω. Ακούς εκεί να βλασφημήση τον Άγιο! Πήγε μετά να με χτυπήση με το πόδι του, αλλά δεν τα κατάφερε· το πόδι του σταμάτησε κοντά στο στόμα μου. Με φύλαξε ο Θεός. Τον άφησα και μπήκα στο κελλί. Ύστερα από λίγη ώρα τον είδα να έρχεται από πέρα, γεμάτος αγκάθια. «Ο Σατάν με τιμώρησε, μου είπε, γιατί δεν σε νίκησα. Με έσυρε μέσα στα ρουμάνια».

Οι μαύρες δυνάμεις του σκότους είναι αδύνατες. Οι άνθρωποι τις κάνουν δυνατές με την απομάκρυνσή τους από τον Θεό, γιατί έτσι δίνουν δικαιώματα στον διάβολο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - Για τους δαιμονισμένους

Γέροντα, στον δαιμονισμένο των Γαδαρηνών¹ πόσοι δαίμονες κατοικούσαν;

– «Δαιμόνια πολλά»², γράφει το Ευαγγέλιο. Γι' αυτό είπε ο δαιμονισμένος ότι το όνομά του ήταν «λεγεών»³. Και βλέπετε, όπως σε έναν δαιμονισμένο μπορεί να κατοικούν ένα σωρό δαίμονες, έτσι και στην καρδιά του πιστού μπορεί να χωρέσουν όλοι οι Άγιοι. Αφού ο Χριστός χωράει, πόσο μάλλον οι Άγιοι! Μεγάλα μυστήρια! Μια φορά, όταν ήμουν στο Καλύβι του Τιμίου Σταυρού, χτύπησε κάποιος το καμπανάκι. Κοίταξα από το παράθυρο, και τί να δώ! Έναν άνδρα που τον ακολουθούσε μια ολόκληρη φάλαγγα δαιμόνων, ένα μαύρο σμήνος! Πρώτη φορά είδα να εξουσιάζουν έναν άνθρωπο τόσοι δαίμονες. Αυτός ήταν μέντιουμ· είχε ανακατέψει ευχές της Εκκλησίας με επικλήσεις δαιμόνων, χριστιανικά βιβλία με μαγικά, και μετά τον εξουσίαζαν οι δαίμονες. Φοβερό! Πολύ στενοχωρέθηκα.

Μερικοί ψυχίατροι και τους δαιμονισμένους τους θεωρούν ψυχοπαθείς. Μερικοί ιερείς πάλι κάποιους ψυχοπαθείς τους βγάζουν δαιμονισμένους. Ενώ, ένας ψυχοπαθής, για να βοηθηθή, πρέπει να πάη αλλού, ένας δαιμονισμένος αλλού. Ο ψυχίατρος πώς μπορεί να βοηθήση τον δαιμονισμένο⁴;

– Γέροντα, ένας δαιμονισμένος είναι σε θέση να καταλάβη σε τί έφταιξε και δαιμονίσθηκε;

– Ναι, μπορεί να το καταλάβη, εκτός αν έχη πάθει και το μυαλό του, οπότε είναι πολύ δύσκολο να βοηθηθή. Αν είναι μόνο δαιμονισμένος, μπορείς πιο εύκολα να συνεννοηθής μαζί του και να τον βοηθήσης, αλλά πρέπει να κάνη υπακοή. Αλλιώς πώς να βοηθηθή;

Μια φορά ήρθε στο Καλύβι ένας από την νότια Ελλάδα, που είχε πάει στους Ινδούς, και είχε δαιμονισθή. Έλεγε κάτι βρισιές και έβγαζε από το στόμα του αφρούς. Τα μάτια του ήταν ορθάνοιχτα, άγρια. Του έλεγα: «μή λές αυτές τις βλασφημίες, γιατί έτσι καλείς τα δαιμόνια», δεν άκουγε. Και από την άλλη ζητούσε να τον βοηθήσω. «Βοήθησέ με, έλεγε, μόνον εσύ μπορείς να με βοηθήσης». «Έμ, πώς να σε βοηθήσω; του λέω. Θέλεις να προσευχηθώ, για να λυτρωθής με την Χάρη του Χριστού, κι εσύ καλείς τα δαιμόνια. Πήγαινε να εξομολογηθής, να σου διαβάσουν εξορκισμούς και έλα μετά να συζητήσουμε». «Δεν πηγαίνω», μου λέει. «Έλα μέσα να σου βάλω λαδάκι από το κανδήλι», του λέω. «Δεν θέλω. Θέλω να με βοηθήσης». Πήγε μετά πιο πέρα και κουβέντιαζε με κάποιον. Κάποια στιγμή που έλεγα σε μια συντροφιά ότι ο Θεός επιτρέπει τις δοκιμασίες για την σωτηρία μας, φώναξε από πέρα: «Ρέ σύ, γιατί λές πώς εργάζεται ο Θεός, για να σωθούν οι άνθρωποι; Έχουμε έναν πατέρα στον

---

¹ Βλ. Λουκ. 8, 26 κ.ε.

² Λουκ. 8, 30.

³ Ρωμαϊκή στρατιωτική μονάδα που την απήρτιζαν τρεις έως έξι χιλιάδες στρατιώτες.

⁴ Ο Γέροντας έλεγε ότι ο ψυχοπαθής χρειάζεται την ιατρική βοήθεια καλού και πιστού ψυχιάτρου και την πνευματική βοήθεια του πνευματικού, ενώ ο δαιμονισμένος, εφόσον έχει τα λογικά του, χρειάζεται να βρη σε τί έφταιξε και δαιμονίσθηκε, να μετανοήση και να εξομολογηθή, για να απαλλαγή από το δαιμόνιο.

ουρανό και έναν στην γη και πιο πάνω είναι ένας άρχοντας⁵». «Πάψε τις δαιμονολογίες», του λέω, και έλεγα την ευχή. «Τώρα με μπέρδεψες», μου λέει. «Φύγε», του είπα και τον τίναξα πέρα. Έγινε κουβάρι. «Εσύ με ποιόν είσαι;», με ρωτάει. «Με τον Χριστό», του λέω. «Ψέματα λές, μου λέει, δεν είσαι με τον Χριστό, αφού εγώ είμαι ο Χριστός κι εσύ με χτυπάς». Του τα παρουσιάζει ανάποδα ο διάβολος.

– Αυτά τα λέει ο διάβολος;

– Ναί, ο διάβολος, αλλά, βλέπεις, ο Θεός του έδωσε το κουράγιο να έρθη μέχρι το Άγιον Όρος. Για να ξεκινήση από την άλλη άκρη της Ελλάδος να έρθη στο Όρος σε τέτοια κατάσταση, είναι μεγάλο πράγμα! Αλλά δεν ακούει και γίνεται χειρότερα. Αν έκανε υπακοή, θα βοηθιόταν.

Με την εωσφορική υπερηφάνεια μπορεί να δαιμονισθή ο άνθρωπος

Όποιος έχει πολλή υπερηφάνεια είναι σκοτισμένος. Το μυαλό του είναι ανταριασμένο, είναι σαν να έχη καυσαέρια. Κάνει χοντρά σφάλματα και δεν το καταλαβαίνει. «Εγώ, μου είπε κάποιος, όλους τους αγαπώ και τον διάβολο τον αγαπώ δεν είναι κακός...». «Τί λές, βρέ; του λέω. Αν ο Θεός άφηνε τελείως ελεύθερο τον διάβολο, θα μας είχε ξεκάνει όλους. Ποιός είδε χαϊρι από τον διάβολο, για να δής κι εσύ;». Έχει φθάσει όμως σε τέτοια σκότιση, πού, ό,τι κι αν του πής για να τον βοηθήσης, δεν καταλαβαίνει. Λέει ότι τον καταπιέζεις! Καταπίεση είναι αυτή; Άντε τώρα να του βγάλης αυτόν τον λογισμό... Δεν είναι τρελλός, αφού το μυαλό του δουλεύει. Πρέπει να καταλάβη ότι είναι άρνηση, είναι βλασφημία αυτό που λέει.

Έτσι φθάνουν σιγά-σιγά στην σατανολατρία. Αν δής σατανολάτρες, φαίνονται ότι είναι κυριευμένοι από τον διάβολο. Βλέπεις έναν δαιμονισμό επάνω τους. Και τα καημένα τα παιδιά τα κατευθύνουν εκεί που θέλουν αυτοί με σατανικές μουσικές. Φθάνουν να επικαλούνται τον σατανά. Έχω ακούσει ότι μερικούς δίσκους «ρόκ», αν τους γυρίσης ανάποδα⁶, θα ακούσης τραγούδια με τα οποία επικαλούνται τον σατανά. Έχουν μέχρι και δοξολογία στον σατανά: «Σ' εσένα αφιερώνομαι, σατανά». Φοβερό!

– Δηλαδή, Γέροντα, μπορεί η υπερηφάνεια να οδηγήση στον δαιμονισμό;

– Ναί. Ας υποθέσουμε ότι κάποιος κάνει ένα σφάλμα και δικαιολογεί τον εαυτό του. Αν του πούν οι άλλοι μια κουβέντα, για να τον βοηθήσουν, λέει ότι τον αδικούν, πιστεύει ότι είναι καλύτερος από εκείνους και τους κατακρίνει. Ύστερα αρχίζει σιγά-σιγά να κρίνη τους Αγίους. Πρώτα τους νεώτερους, μετά τους παλαιότερους: «Εκείνος δεν έκανε θαύματα, ο άλλος έκανε εκείνο...». Έπειτα από λίγο προχωρεί και αρχίζει να κρίνη τις Συνόδους: «καί οι Σύνοδοι με τον τρόπο που αποφάσιζαν...», επομένως και οι Σύνοδοι κατά την γνώμη του δεν έχουν ακρίβεια. Και τελικά φθάνει να λήη: «Και ο Θεός γιατί να το κάνη εκείνο έτσι;». Έ, όταν ο άνθρωπος φθάνη σε τέτοιο σημείο, δεν τρελλαίνεται δαιμονίζεται.

---

⁵ Εννοούσε τον διάβολο.

⁶ Ο Γέροντας εννοεί τους δίσκους που έχουν κρυμμένα μηνύματα σε «ανάστροφη κάλυψη».

Είχε έρθει στο Καλύβι με τον πατέρα του ένας δαιμονισμένος που έλεγε ότι είναι θεός. Είχε πάει σε έναν πνευματικό έξω στον κόσμο, κι εκείνος, επειδή φοβήθηκε μήπως ο διάβολος του ορμήσει, του είπε: «Ευλόγησέ με!» Τί να πής; Τέλος πάντων! Έλεγε μετά στον πατέρα του: «Να δής, και ο πατήρ Παΐσιος θα παραδεχθή ότι είμαι θεός». Βάζει στοίχημα με τον πατέρα του σε όσα χρήματα είχαν μαζί τους ότι θα τον παραδεχθώ για θεό. Μόλις άρχισα να κάνω κομποσχοίνι, τινάχθηκε όρθιος. «Τί κάνεις εσύ μ' αυτό; φώναξε. Εγώ έχω κάνει όλες τις αμαρτίες. Έχω κάνει κι εκείνη κι εκείνη την αμαρτία... Έχω τον διάβολο μέσα μου και έχω θεοποιηθή. Πρέπει να παραδεχθής ότι είμαι θεός. Εσύ, βρέ, τίποτε δεν έκανες, μου λέει. Κάνεις συνέχεια βούρ-βούρ μ' αυτό!». Έλεγε κάτι βαρειές κουβέντες! Είχα αγανακτήσει. «Άντε, φύγε από 'δώ, χαμένε», του λέω. Του έδωσα ένα ξεσκόνισμα γερό. Αγρίεψε, έγινε θηρίο. Βγάζει τα χρήματα από την τσέπη του, τα πετάει στον πατέρα του: «Πάρ' τα, λέει, έχασα το στοίχημα».

Οι δαιμονισμένοι αντιδρούν σε οτιδήποτε ιερό

– Γέροντα, πώς μπορεί κανείς να καταλάβη αν κάποιος είναι δαιμονισμένος και όχι ψυχοπαθής;

– Αυτό και ένας απλός γιατρός, ευλαβής, μπορεί να το καταλάβη. Όσοι πάσχουν από δαιμόνιο, όταν πλησιάσουν σε κάτι ιερό, τινάζονται. Έτσι φαίνεται ξεκάθαρα ότι έχουν δαιμόνιο. Λίγο αγιασμό αν τους δώσης ή με άγιο Λείψανο αν τους σταυρώσης, αντιδρούν, επειδή στρυμώχνονται μέσα τους τα δαιμόνια, ενώ, αν έχουν ψυχοπάθεια, δεν αντιδρούν καθόλου. Ακόμη και επάνω σου αν έχης έναν σταυρό και τους πλησιάσης, ανησυχούν, ταράζονται. Κάποτε σε μια αγρυπνία στο Άγιον Όρος μου είπαν οι πατέρες ότι έχουν τον λογισμό πώς κάποιος λαϊκός που ήταν εκεί είχε δαιμόνιο. Κάθησα στο διπλανό στασίδι και ακούμπησα επάνω του τον σταυρό μου που έχει Τίμιο Ξύλο. Τινάχθηκε επάνω· σηκώθηκε και πήγε στην άλλη μεριά. Όταν έφυγε λίγο ο κόσμος, πήγα με τρόπο δίπλα του. Πάλι τα ίδια. Κατάλαβα ότι πράγματι είχε δαιμόνιο.

Όταν μου φέρνουν στο Καλύβι παιδάκια και μου λένε ότι έχουν δαιμόνιο, για να διαπιστώσω αν είναι δαιμονισμένα, μερικές φορές παίρνω ένα τεμάχιο αγίου Λειψάνου του Αγίου Αρσενίου και το κρύβω στην χούφτα μου. Και να δήτε, ενώ έχω κλειστά και τα δυο χέρια μου, το παιδάκι, αν έχη δαιμόνιο, κοιτάζει φοβισμένο το χέρι με το οποίο κρατώ το άγιο Λείψανο. Αν όμως δεν έχη δαιμόνιο, αλλά λ.χ. κάποια αρρώστια εγκεφαλική, δεν αντιδρά καθόλου. Άλλοτε πάλι τους δίνω νερό στο οποίο προηγουμένως έχω βουτήξει τεμάχιο αγίου Λειψάνου, αλλά, αν έχουν δαιμόνιο, δεν το πίνουν· απομακρύνονται. Σε ένα δαιμονισμένο παιδάκι έδωσα μια φορά να φάη πρώτα γλυκά, για να διψάση πολύ, και μετά του έφερα από αυτό το νερό. «Στον Γιαννάκη, είπα, θα δώσω πιο καλό νερό». Μόλις ήπια λίγο, άρχισε να φωνάζει: «Αυτό το νερό με καίει. Τί έχει μέσα;». «Τίποτε», του λέω. «Τί με κάνεις; με καίει», φώναζε. «Δεν καίει εσένα· κάποιον άλλον καίει», του λέω. Το σταύρωνα στο κεφάλι, και τινάζονταν τα χέρια, τα πόδια του... Έπαθε δαιμονική κρίση. Το δαιμόνιο το έκανε ένα κουβάρι.

Θυμάστε κι εκείνον τον φοιτητή που είχε έρθει εδώ παλιά; «Έχω μέσα μου δαιμόνιο, μου έλεγε, και με τυραννάει πολύ. Περνάω μαρτύριο από τον δαίμονα, γιατί με αναγκάζει να λέω και αισχρά. Έχω φθάσει σε απελπισία. Αισθάνομαι να με πιέζει μέσα μου, να με σφίγγει πότε εδώ, πότε εκεί», και ο καημένος έδειχνε την κοιλιά του, το στήθος, τα πλευρά, τα χέρια. Επειδή ήταν πολύ ευαίσθητος, για να μην τον πληγώσω και για να τον παρηγορήσω, του είπα: «Κοίταξε, δεν έχεις μέσα σου δαιμόνιο· μια εξωτερική δαιμονική επίδραση είναι επάνω σου». Όταν πήγαμε στην εκκλησία, είπα στις αδελφές που ήταν εκεί να κάνουν ευχή για το δυστυχισμένο πλάσμα του Θεού, κι εγώ πήρα από το Ιερό ένα τεμάχιο αγίου Λειψάνου του Αγίου Αρσενίου, τον πλησίασα και τον ξαναρώτησα: «Σε ποιό σημείο σε πιέζει και σε βασανίζει ο δαίμονας; Που νομίζεις ότι βρίσκεται;». Μου έδειξε τότε τα πλευρά του. «Πού, εδώ;», τον ρώτησα και ακούμπησα επάνω την χούφτα μου με το άγιο Λείψανο. Βγάζει αμέσως ένα ουρλιαχτό! «Μ' έκαψες, μ' έκαψες! Δεν φεύγω...ω...ω! Δεν φεύγω!». Φώναζε, έβριζε, έλεγε αισχρά. Τότε άρχισα μέσα μου να λέω: «Κύριε Ιησού Χριστέ, Κύριε Ιησού Χριστέ, διώξε το ακάθαρμο πνεύμα από το πλάσμα Σου» και να τον σταυρώνω με το ιερό Λείψανο. Αυτό γινόταν επί είκοσι λεπτά. Ύστερα ο δαίμονας τον σπάρραξε, τον έρριξε κάτω. Έκανε τούμπες. Το κουστούμι του έγινε μέσ' στις σκόνες. Τον σηκώσαμε όρθιο. Έτρεμε ολόκληρος και έκανε έντονες σπασμωδικές κινήσεις. Πιάσθηκε από το τέμπλο, για να στηριχθή. Από τα χέρια του έτρεχε κρύος ιδρώτας, όπως είναι η δροσιά στα χορτάρια. Σε λίγο έφυγε ο δαίμονας και ηρέμησε. Έγινε καλά και τώρα είναι μια χαρά.

Μη δίνετε σημασία στα λόγια του δαιμονισμένου

- Γέροντα, τί πρέπει να προσέχη κανείς, όταν συζητά με έναν δαιμονισμένο;
- Να λήη την ευχή και να του φέρεται με καλωσύνη.
- Γέροντα, θυμούνται οι δαιμονισμένοι τί λένε πάνω στην κρίση τους;
- Άλλα τα θυμούνται και άλλα δεν τα θυμούνται. Δεν ξέρουμε πώς εργάζεται ο Θεός. Μερικές φορές επιτρέπει να τα θυμούνται, για να ταπεινωθούν και να μετανοήσουν.

Και όταν ζητάη κάτι ο δαιμονισμένος, δεν είναι εύκολο να καταλάβη κανείς πότε αυτό είναι από τον διάβολο και πότε το έχει ανάγκη ο ίδιος. Είχα συναντήσει κάπου μια δαιμονισμένη κοπέλα. Αυτή είχε διαβάσει Καζαντζάκη και πίστευε κάτι βλάσφημα πράγματα με αποτέλεσμα να δαιμονισθή. Ξαφνικά την έπιασε το δαιμόνιο και έβαλε κάτι φωνές! «Καίγομαι, καίγομαι!». Οι δικοί της την κρατούσαν, για να την σταυρώσω. Μετά φώναζε: «Νερό, νερό!». Λέω: «Φέρτε της νερό». «Όχι, όχι, μου λένε, γιατί μας είπε κάποιος να μην κάνουμε υπακοή στον διάβολο». «Τώρα, λέω, η καημένη διψάει. Φέρτε νερό». Καταλάβαινα πότε ήταν το κάψιμο από τον διάβολο και πότε ήταν από δίψα. Ήπια η καημένη κανα-δυό ποτήρια νερό. «Κάρβουνα, έλεγε, έχω μέσα μου, τόσο κάψιμο νιώθω. Και έναν κουβά νερό να έπινα, δεν θα έσβηνε μέσα μου η φωτιά». Τέτοιο κάψιμο ένιωθε!

- Όταν, Γέροντα, φωνάζη ένας δαιμονισμένος, πώς καταλαβαίνουμε πότε μιλάει ο διάβολος μέσω του ανθρώπου και πότε ο άνθρωπος;

– Όταν μιλάει ο διάβολος, τα χείλη δεν κινούνται κανονικά· κινούνται σαν μηχανή. Ενώ, όταν μιλάει ο άνθρωπος, κινούνται φυσιολογικά. Όταν φωνάζει ένας δαιμονισμένος, την ώρα που του διαβάζουν εξορκισμούς ή οι άλλοι εύχονται για αυτόν, άλλοτε η ίδια η ψυχή βασανίζεται και λέει λ.χ. στον διάβολο: «φύγε, τί κάθεσαι;» και άλλοτε ο διάβολος βρίζει τον άνθρωπο ή τον ιερέα ή βλασφημεί τον Χριστό, την Παναγία, τους Αγίους. Άλλοτε λέει ψέματα ή άλλοτε πιέζεται από την δύναμη του ονόματος του Χριστού να πη την αλήθεια. Μερικές φορές πάλι ο δαιμονισμένος λέει δικά του από τα πνευματικά που έχει διαβάσει κ.λπ. Τί να πώ; Μπερδεμένα πράγματα. Γι' αυτό, όταν συζητάτε μαζί του, να προσέχετε πολύ. Μη δίνετε σημασία στα λόγια του. Μπορεί να λεί λ.χ. «μέ καίς». Αν πράγματι τον καίς και πής «τόν καίω», κάηκες. Αν δεν τον καίς και πιστέψης ότι τον καίς, κάηκες δυο φορές. Ή μπορεί να φωνάζει «βρωμιάρες» και σε μια να πη: «Εσύ είσαι καθαρή». Αν εκείνη το πιστέψει, πάει, χάθηκε. Γι' αυτό μην κάνετε πειράματα με τον διάβολο.

Σε ένα μοναστήρι πήγαν έναν δαιμονισμένο και ο ηγούμενος είπε στους πατέρες να πάνε στην εκκλησία να κάνουν κομποσχοίνι. Είχαν εκεί και την κάρα του Αγίου Παρθενίου⁷, επισκόπου Λαμφάκου, και το δαιμόνιο στρυνώχθηκε πολύ. Συγχρόνως, ο ηγούμενος ανέθεσε και σε έναν ιερομόναχο να διαβάσει στον δαιμονισμένο εξορκισμούς. Ο ιερομόναχος αυτός ήταν ευλαβής μεν εξωτερικά, αλλά εσωτερικά είχε κρυφή υπερηφάνεια. Ήταν αγωνιστής και τυπικός σε όλα. Νουθετούσε πνευματικά τους άλλους, γιατί ήταν και λόγιος. Ο ίδιος όμως δεν βοηθιόταν από κανέναν, γιατί οι άλλοι, από σεβασμό, όταν τον έβλεπαν να κάνει κάτι στραβό, δίσταζαν να του το πούν. Είχε δημιουργήσει ψευδαισθήσεις στον εαυτό του ότι είναι ο πιο ενάρετος της μονής κ.λπ. Ο πονηρός βρήκε ευκαιρία εκείνη την ημέρα να του κάνει κακό. Έβαλε την πονηριά του, για να του δώσει την εντύπωση ότι αυτός διώχνει το δαιμόνιο από τον δαιμονισμένο. Μόλις λοιπόν άρχισε να διαβάζει τους εξορκισμούς, άρχισε το δαιμόνιο να φωνάζει: «καίγομαι! που με διώχνεις, άσπλαχνε;», οπότε νόμισε ότι καίγεται από τον δικό του εξορκισμό – ενώ ο δαίμονας ζοριζόταν, γιατί προσεύχονταν και οι άλλοι πατέρες –, και απάντησε στον δαίμονα: «Να έρθης σ' εμένα». Το είχε πει αυτό ο Άγιος Παρθένιος σε ένα δαιμόνιο, αλλά εκείνος ήταν άγιος. Μια φορά δηλαδή που ένα δαιμόνιο φώναζε: «καίγομαι, καίγομαι, που να πάω;», ο Άγιος του είπε: «Έλα σ' εμένα». Τότε το δαιμόνιο είπε στον Άγιο: «καί μόνον το όνομά σου με καίει, Παρθένιε!», και έφυγε από τον δαιμονισμένο που ταλαιπωρούσε. Πήγε και αυτός να κάνει τον Άγιο Παρθένιο και δαιμονίσθηκε. Από εκείνη την στιγμή τον εξουσίαζε πια ο δαίμονας. Χρόνια ολόκληρα βασανιζόταν και δεν μπορούσε να αναπαυθεί πουθενά. Συνέχεια γύριζε, πότε έξω στον κόσμο και πότε μέσα στο Άγιον Όρος. Τί τράβηξε ο καημένος! Του είχε δημιουργήσει αυτή η κατάσταση ψυχική κούραση και σωματική κόπωση με τρεμούλα. Και να δήτε, ενώ ήταν καλός παπάς, δεν μπορούσε μετά να λειτουργήσει⁸. Βλέπετε τί κάνει ο διάβολος;

– Γέροντα, έχει κάποια σχέση ο καφές με τις αντιδράσεις ενός δαιμονισμένου;

– Όταν το νευρικό σύστημα είναι ταραγμένο και πιη κανείς πολλούς καφέδες, κλονίζονται τα νεύρα και το ταγκαλάκι εκμεταλλεύεται αυτήν την κατάσταση. Δεν

⁷ Η μνήμη του εορτάζεται στις 7 Φεβρουαρίου.

⁸ Βλ. Γέροντος Παϊσίου Αγιορείτου, *Αγιορείται Πατέρες και Αγιορείτικα*, σ. 96-97.

είναι ότι ο καφές είναι κάτι δαιμονικό. Χρησιμοποιεί το ταγκαλάκι την επίδρασή του στα νεύρα, και ο δαιμονισμένος αντιδράει χειρότερα.

Βοήθεια στους δαιμονισμένους

– Γέροντα, κάπου γράφει ότι ο διάβολος εμφωλεύει στην καρδιά του δαιμονισμένου, αλλά δεν θέλει να το ξέρη αυτό ο άνθρωπος, για να μην τον πολεμήσει με την ευχή. Έτσι είναι;

– Ναι, γιατί το δαιμόνιο έχει δικαίωμα να καθήση μέσα στον δαιμονισμένο ένα διάστημα και μπορεί να λουφάξει, ενώ με την ευχή ζορίζεται, επαναστατεί και μπορεί να φύγει. Η ευχή είναι βαρύ πυροβολικό για τον διάβολο. Μου είχαν φέρει στο Καλύβι ένα παλληκάρι δαιμονισμένο που έλεγε συνέχεια την ευχή. Ο πατέρας του ήταν μοναχός, αλλά πέταξε τα ράσα και παντρεύτηκε, και το καημένο γεννήθηκε με δαιμόνιο. Έτσι τα οικονόμησε ο Θεός, για να πάρη μισθό το παιδί, να σωθή και ο πατέρας, να έχουμε κι εμείς οι μοναχοί ως φρένο παραδείγματα από μοναχούς που πέταξαν τα ράσα και τώρα ταλαιπωρούνται. Κάποια στιγμή που το έπιασε το δαιμόνιο, φώναζε σαν την κότα πολύ δυνατά: «Κά, κά, κά...». «Τί έπαθες;», του λέω, ενώ με τον νού μου έλεγα: «*Εν τω ονόματι του Ιησού Χριστού έξελθε, ακάθαρτον πνεύμα, από το πλάσμα του Θεού*». «Κι εγώ θέλω να φύγω, φώναζε το δαιμόνιο, επειδή πολύ με βασανίζει αυτός ο άνθρωπος, γιατί συνέχεια λέει την ευχή. Θέλω να πάω στο Πακιστάν, να βρώ λίγη ανάπαυση!».

– Γέροντα, γιατί δεν έφευγε το δαιμόνιο, αφού το παιδί έλεγε την ευχή;

– Φαίνεται ότι και το παιδί είχε δώσει κάποια δικαιώματα, αλλά και το δαιμόνιο είχε το αφεντικό του και έπαιρνε από αυτό εντολές.

– Γέροντα, όταν προσεύχεσαι κανείς για έναν δαιμονισμένο, τί πρέπει να λέη;

– Κατ' αρχήν να δοξολογήση τον Θεό: «*Σε ευχαριστώ, Θεέ μου, να πή, που με βοήθησες και βρίσκομαι σ' αυτήν την κατάσταση, ενώ κι εγώ μπορούσα να ήμουν στην θέση του και να είχα όχι πέντε-έξι δαιμόνια αλλά χιλιάδες. Σε παρακαλώ, βοήθησε τον δούλο Σου που ταλαιπωρείται τόσο πολύ*». Να κάνη δηλαδή πρώτα καρδιακή προσευχή και ύστερα να συνεχίση με την ευχή: «*Κύριε Ιησού Χριστέ, ελέησον τον δούλόν Σου*».

Μερικές φορές εμείς που προσευχόμαστε, γινόμαστε αιτία να μη φεύγη το δαιμόνιο από τον δαιμονισμένο, γιατί προσευχόμαστε με υπερηφάνεια. Έναν λογισμό υπερήφανο αν φέρουμε, λ.χ. «νά, εγώ με την προσευχή μου θα βοηθήσω να φύγει το δαιμόνιο», αμέσως εμποδίζεται η θεία βοήθεια και βοηθάμε τον διάβολο να παραμένη.

Να ευχώμαστε για τους δαιμονισμένους πάντα με ταπείνωση, με πόνο και αγάπη. Μια δαιμονισμένη πολύ την πόνεσε η ψυχή μου. Έκανε μια συγκατάβαση η καημένη, είτε ένα «νά» στον διάβολο, και την ταλαιπωρεί φοβερά το δαιμόνιο χρόνια ολόκληρα. Καίει τις σάρκες της. Γυρίζουν με τον άνδρα της στα μοναστήρια και κουβαλούν μαζί τους και το δεκαεξάχρονο κορίτσι τους. Κάθονται όλη νύχτα στην εκκλησία και κάνουν αγρυπνία. Αν ήταν άνδρας, θα τον έσφιγγα στην αγκαλιά μου. Το δαιμόνιο πολύ υποφέρει, όταν σφίξης τον δαιμονισμένο με θεϊκή αγάπη.

Όταν δεν ερεθίζης τον δαιμονισμένο και δεν του πιάς κόντρα, αλλά τον πονάς, φεύγει το δαιμόνιο για λίγο ή για πολύ. Η ταπείνωση είναι το ισχυρότερο «σόκ» για τον διάβολο. Σε ένα μοναστήρι, την ώρα που οι προσκυνητές προσκυνούσαν τα άγια Λείψανα, πετάχθηκε ξαφνικά ένας που είχε δαιμόνιο και είπε στον ηγούμενο άγρια: «Με το ζόρι πρέπει να πάμε;». Ο ηγούμενος ταπεινά και με καλωσύνη του είπε: «Όχι με το ζόρι, με την θέλησή σας». Τότε εκείνος φώναξε: «εγώ με το ζόρι θα πάω» και όρμησε στα άγια Λείψανα και προσκύνησε. Είδατε, πιάστηκε ο δαίμονας από την ταπείνωση και την καλωσύνη του ηγουμένου. Αυτό φοβούνται οι δαίμονες.

– Γέροντα, βοηθιούνται οι δαιμονισμένοι από την χάρη των Αγίων, όταν πηγαίνουν προσκύνημα την ημέρα της μνήμης τους;

– Καλύτερα δαιμονισμένοι να μην πηγαίνουν στα πανηγύρια, γιατί αποσπούν τον κόσμο από την προσευχή. Γίνεται αταξία. Ας πάνε άλλη μέρα να προσκυνήσουν. Και αν ακόμη ξέρουν οι δικοί του ότι υπάρχει εκεί κάποιος άνθρωπος που μπορεί να τον βοηθήσει, ας μην τον πάνε εκείνη την ημέρα μέσα στον κόσμο. Διαφημίσεις θα κάνουμε;

Ούτε είναι σωστό, όταν φωνάζει ένας δαιμονισμένος, να μαζεύεται κόσμος. Ένα παιδάκι δαιμονισμένο, το καημένο, μου είπε προχθές: «Έχω γίνει ρεζίλι». Είχαν μαζευτεί όλοι γύρω του σαν τους γλάρους. «Φύγετε, τους λέω. Τσίρκο έχουμε;». Τίποτε αυτοί. Δεν καταλαβαίνουν ότι, όταν κάποιος έχει ένα κουσούρι και εκδηλώνεται μπροστά στον κόσμο, ρεζιλεύεται.

– Γέροντα, η θεία Κοινωνία βοηθάει τους δαιμονισμένους;

– Για όσους γεννήθηκαν δαιμονισμένοι, επειδή δεν έφταιξαν οι ίδιοι, η συχνή θεία Κοινωνία είναι το δραστικότερο φάρμακο. Αυτοί έχουν πολύ μεγάλο μισθό, όταν δεν γογγύζουν, μέχρι να ελευθερωθούν με την Χάρη του Θεού. Είναι μάρτυρες, αν υπομένουν, γι' αυτό και επιβάλλεται να κοινωνούν συχνά. Ένας όμως που δαιμονίστηκε από δική του απροσεξία, πρέπει να μετανοήσει, να εξομολογηθεί, και να αγωνίζεται, για να θεραπευθεί, και θα κοινωνήσει, με την άδεια του πνευματικού, όταν πρέπει. Αν κοινωνήσει, χωρίς να μετανοήσει και χωρίς να εξομολογηθεί, θα δαιμονισθεί χειρότερα. Ένας δαιμονισμένος, όταν τον πήγαν να κοινωνήσει, έφτυνε την θεία Κοινωνία. Ο Χριστός θυσιάστηκε, καταδέχθηκε να του δώσει το Σώμα και το Αίμα Του, και αυτός να το φτύνη! Φοβερό! Βλέπετε, ο διάβολος δεν δέχεται βοήθεια.

– Γέροντα, μπορούμε να δίνουμε τα ονόματά τους να διαβάζονται στην Προσκομιδή;

– Ναι, βέβαια. Οι δαιμονισμένοι πολύ βοηθιούνται, όταν οι ιερείς διαβάζουν με πόνο τα ονόματά τους στην Προσκομιδή.

– Γέροντα, όταν κάποιος που είχε δαιμονισθεί έχει μετανοήσει, εξομολογήται, κοινωνάει, και η δαιμονική επήρεια δεν φεύγει, τί συμβαίνει;

– Δεν φεύγει, γιατί ακόμη δεν έχει σταθεροποιήσει πνευματική κατάσταση. Αν τον βοηθήσει αμέσως ο Θεός να απαλλαγεί από αυτήν την δαιμονική επήρεια, αμέσως πάλι θα ξεφύγει. Γι' αυτό ο Θεός από πολλή αγάπη επιτρέπει να υποχωρή το κακό σιγά-σιγά. Έτσι ο άνθρωπος και εξοφλάει και σταθεροποιεί πνευματική κατάσταση. Όσο εκείνος σταθεροποιεί κατάσταση πνευματική, τόσο υποχωρεί και το κακό. Από τον ίδιο θα εξαρτηθεί πόσο γρήγορα θα απαλλαγεί από την δαιμονική επήρεια. Μια φορά με ρώτησε ένας πατέρας που το παιδί του είχε δαιμόνιο: «Πότε θα γίνη καλά το

παιδί μου;». «Όταν εσύ σταθεροποιήσης πνευματική κατάσταση, του λέω, θα βοηθηθή και αυτό». Το ταλαίπωρο, ενώ ζούσε πνευματικά, ο πατέρας του αντιδρούσε και του έλεγε ότι θα τρελλαθή, αν δεν αλλάξει ζωή. Αρχισε να το πηγαίνει ο ίδιος σε οίκο ανοχής, οπότε το παιδί παρασύρθηκε και δαιμονίστηκε. Όταν το κυριεύε το δαιμόνιο, ορμούσε πάνω στην μάνα του με άσχημες διαθέσεις. Η καημένη η μάνα του αναγκάστηκε να φύγει σ' ένα νησί, για να γλυτώσει. Ο πατέρας είχε μετανοιώσει και προσπαθούσε να ζή πνευματικά, αλλά το παιδί δεν γινόταν καλά. Όταν γύρισε με το παιδί του όλα τα προσκυνήματα, έμαθε όλα τα Συναξάρια των Αγίων και σταθεροποίησε κατάσταση, τότε έγινε καλά το παιδί.

Για τους εξορκισμούς

– Γέροντα, σήμερα έφεραν μία δαιμονισμένη και παρακάλεσαν να πούμε στον ιερέα να της διαβάσει εξορκισμούς. Τί να κάνουμε;

– Σ' αυτήν την περίπτωση καλύτερα να λέγατε να το κανονίσει ο πνευματικός της. Για να είναι ο διάβολος μέσα της, θα πη ότι ή αυτή έκανε κάποια σοβαρή αμαρτία ή οι γονείς της, και έδωσαν δικαιώματα, γιατί η αμαρτία φέρνει τον διάβολο. Αν δεν μετανοήσουν και δεν εξομολογηθούν, δεν φεύγει η αμαρτία, επομένως δεν φεύγει και ο διάβολος. Ή μπορεί και για κάποιον άλλον λόγο να επέτρεψε ο Θεός να δαιμονισθή.

– Βοηθιούνται, Γέροντα, οι δαιμονισμένοι με τους εξορκισμούς;

– Ανάλογα. Οι εξορκισμοί βοηθούν, όταν διαβάζονται σε ένα παιδάκι δαιμονισμένο που δεν έδωσε δικαιώματα και δεν ξέρει από εξομολόγηση ή σε έναν μεγάλο που έχασε τα λογικά του και δεν μπορεί να εξομολογηθή. Όταν έχη τα λογικά του ο δαιμονισμένος, πρέπει πρώτα να βοηθηθή να βρη σε τί έφταιξε και δαιμονίστηκε, να μετανοήσει, να εξομολογηθή και μετά, αν χρειασθή, να του διαβάσουν εξορκισμούς. Γιατί και μόνο με την συγχωρητική ευχή, μπορεί να φύγει το δαιμόνιο.

Μερικοί ιερείς μαζεύουν και αυτούς που έχουν δαιμόνιο και άλλους που έχουν κάποια αρρώστια και τους διαβάζουν όλους μαζί εξορκισμούς. Ένας είχε πάρκινσον και του διάβαζαν εξορκισμούς. Νά, και σήμερα, έφεραν έναν ηλικιωμένο που έλεγαν ότι είναι δαιμονισμένος. Το αριστερό του χέρι πάει πέρα-δώθε. Τον πιάνουν και κρίσεις. «Από πότε, τον ρωτάω, είσαι έτσι;». «Από μικρός», μου λέει. Απόρησα. Πρόσεξα μετά ότι το κεφάλι του, στο αριστερό μέρος, ήταν λίγο ζουληγμένο. Στην γέννα, φαίνεται, κάτι είχε πάθει και ύστερα είχε πρόβλημα. Να έχη ο άλλος τον πόνο του και να του λένε πώς έχη δαιμόνιο, να του διαβάζουν εξορκισμούς, «έξελθε, ακάθαρτον πνεύμα...», και να γίνεται ρεζίλι και στον κόσμο! Δεν κάνει! Πόσα παιδιά που τα θεωρούν δαιμονισμένα, δεν έχουν δαιμόνιο! Μου έφεραν ένα παιδί είκοσι πέντε χρόνων που έλεγαν ότι είναι δαιμονισμένο. Του έδωσα να πιή αγιασμό και το καημένο δεν αντέδρασε καθόλου. «Τί κάνει το παιδί; ρωτάω τον πατέρα του. Από πότε το έπαθε;». «Από έξι χρόνων, μου λέει. Τότε είχαν φέρει σκοτωμένο τον παππού του στο μαγαζί και το παιδί, μόλις τον είδε, έπαθε». Είχε πάθει το καημένο έναν νευρικό κλονισμό. Εδώ, και σε μεγάλο αν συμβή αυτό, μπορεί να πάθει, πόσο μάλλον ένα παιδάκι! Άντε, τώρα, να το έχουν για δαιμονισμένο!

– Γέροντα, οι εξορκισμοί διαβάζονται και νοερώς;

– Νοερώς είναι καλύτερα. Βασικά οι εξορκισμοί πρέπει να διαβάζονται με πόνο, με ταπείνωση, όχι με υπερηφάνεια. Όταν οι ιερείς λένε δυνατά και υπερήφανα το «έξελθε, πνεύμα ακάθαρτον», αγριεύει ο διάβολος, θυμώνει, εκμεταλλεύεται τον εγωισμό του δαιμονισμένου και μπορεί να του πη: «γιά δές, σε κάνει ρεζίλι στον κόσμο· κοπάνα τον αυτόν τον παπά», οπότε ο δαιμονισμένος αρχίζει να χτυπάη τον παπά. Έτσι δεν φεύγει το δαιμόνιο, αλλά φεύγει ο παπάς με το ευχολογίό του... Μια φορά ένας ιερέας είπε σε έναν δαιμονισμένο: «Σε διατάζω, ακάθαρτο πνεύμα, να φύγης από αυτόν τον άνθρωπο!». «Έ, γι' αυτό κι εγώ δεν φεύγω...», του λέει ο διάβολος με το στόμα του δαιμονισμένου. Γι' αυτό λέω στους ιερείς, όταν διαβάζουν εξορκισμούς, ποτέ να μη φωνάζουν: «έξελθε, ακάθαρτον πνεύμα...», λές και τα δαιμόνια δεν ακούν!

Αλλά και οι συγγενείς του δαιμονισμένου δεν χρειάζεται να πούν σε άλλους ότι θα καλέσουν τον παπά να διαβάση εξορκισμούς. Καλύτερα να πούν ότι θα διαβάση μια παράκληση, και ας διαβάση τους εξορκισμούς με χαμηλή φωνή.

Μαρτύριο περνούν οι δαιμονισμένοι

Πάντως πολύ ταλαιπωρούνται όσοι έχουν δαιμόνιο, γιατί και ταπεινώνονται, αλλά και βασανίζονται από τον διάβολο! Μια φορά είχα συναντήσει στην Μονή Σταυρονικήτα ένα παλληκάρι είκοσι τριών ετών που είχε δαιμόνιο. Ήταν πετσι και κόκκαλο. Έξω έκανε παγωνιά, στον ναό έκαιγε σόμπα, και αυτός φορούσε ένα λεπτό κοντομάνικο πουκάμισο και καθόταν πίσω στην λιτή. Δεν άντεξα, πάω, του δίνω ένα μάλλινο ρούχο. «Φόρεσέ το αυτό, του λέω. Δεν κρυώνεις;». «Τί να κρυώσω, πάτερ, μου λέει, εγώ καίγομαι». Έ νά, αυτό είναι κόλαση.

Σε μερικούς μάλιστα δαιμονισμένους, που από την φύση τους είναι ευαίσθητοι, το ταγκαλάκι τους λέει ότι δεν θα σωθούν και τους βάζει να αυτοκτονήσουν. Φοβερό! Δεν είναι μικρό πράγμα! Ήξερα κάποιον δαιμονισμένο που και οι παπάδες τον είχαν βαρεθή τον καημένο. Πήγαινε να του διαβάσουν εξορκισμούς και τον έδιωχναν. Ύστερα ο διάβολος του έλεγε και για μένα: «μήν πάς και σ' αυτόν· ούτε αυτός θα σε δεχθή», και τον είχε ρίξει στην απελπισία. Έναν άλλον, που είχε γίνει καλά με την χάρη του Αγίου Αρσενίου, τί τον έκανε ο διάβολος! Είχε έρθει εδώ, για να προσκυνήση τα Λείψανα του Αγίου Αρσενίου, αλλά ήταν κλειστό το Μοναστήρι. Του παρουσιάζεται λοιπόν ο διάβολος με την μορφή του Αγίου Αρσενίου κάτω στην πόρτα και του λέει: «Να μην ξαναπατήσης εδώ ούτε εγώ σε θέλω ούτε ο Παΐσιος». Τον έδιωξε. Κατάλαβες; Αρχισε μετά και έβριζε τον Άγιο, έβριζε κι εμένα. Καλά, εγώ είμαι για βρίσιμο, αλλά ο Άγιος!... Οπότε ο ταλαίπωρος δαιμονίσθηκε πάλι. Εδώ, μόνο με αναίδεια αν φερθή κανείς, απομακρύνεται η Χάρις του Θεού, πόσο μάλλον να βρίζη τους Αγίους. Ήρθε και στο Καλύβι και φώναζε: «Τί σου έκανα και δεν με θέλεις; Γιατί κι εσύ δεν με βοηθάς; Θέλεις να βασανίζωμαι;». Και να του λέω: «ευλογημένη, ο διάβολος ήταν αυτός που σ' έδιωξε· δεν ήταν ο Άγιος· ο Άγιος δεν διώχνει», και να μην ακούη. Πίστευε στον λογισμό του. Ξέρετε τί ταλαιπωρία, τί μαρτύριο περνούν κάθε μέρα οι καημένοι;

Αλλά και πολλοί δαιμονισμένοι ταλαιπωρούνται, για να βάλουν μερικοί άλλοι μυαλό. Γιατί, όταν τους βλέπουν πόσο βασανίζονται, προβληματίζονται, έρχονται σε

συναίσθηση και μετανοούν. Μη νομίζετε δηλαδή ότι όσοι δαιμονίζονται έχουν περισσότερες αμαρτίες. Επιτρέπει όμως ο Θεός να δαιμονίζονται, οπότε εξευτελίζονται, ταπεινώνονται, ξοφλάνε αμαρτίες, παίρνουν αυτοί μισθό, αλλά βοηθιούνται και όσοι τους βλέπουν να ταλαιπωρούνται.

Βέβαια θα πη κανείς ότι υπάρχουν άνθρωποι που κάνουν ένα σωρό αμαρτίες και δεν δαιμονίζονται: πώς γίνεται αυτό; Όταν ο άνθρωπος έχη φθάσει σε τελεία πώρωση, τότε δεν προσβάλλεται από τον δαίμονα, γιατί βλέπει ο Θεός ότι δεν θα βοηθηθή. Πρέπει να ξέρουμε ότι και η προσβολή από δαιμονική ενέργεια είναι, κατά κάποιον τρόπο, δώρο του Θεού προς τον αμαρτωλό άνθρωπο, για να ταπεινωθή, να μετανοήση και να σωθή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - Η φοβερή πλάνη

Άσκηση και πλάνη

Γέροντα, φοβάμαι την πλάνη.

– Καλά κάνεις. Όποιος φοβάται την πλάνη, δεν πλανιέται, γιατί προσέχει και λέει όλους τους λογισμούς του· δεν κρύβει τίποτε, κι έτσι βοηθιέται.

– Γέροντα, τί είναι η προδιάθεση πλάνης;

– Προδιάθεση πλάνης είναι να έχεις την ιδέα ότι κάτι είσαι και να δείχνεις στους άλλους ότι κάτι κάνεις. Να νομίζεις ότι εσύ έφθασες σε πνευματικά μέτρα, επειδή κάνεις λ.χ. κάποια άσκηση, ενώ οι άλλοι δεν έχουν ακόμη συλλάβει το νόημα της πνευματικής ζωής, και να φέρεσαι υπερήφανα. Το να ζορίζη κανείς τον εαυτό του εγωιστικά στην άσκηση, για να φθάση στα μέτρα ενός Αγίου και να τον θαυμάζουν οι άλλοι, αυτό είναι αρχή πλάνης. Άλλο βία και άλλο ζόρισμα. Είχα πει σε κάποιον: «Πρόσεξε μην πλανηθής με την τακτική που ακολουθείς· δεν πάς καλά». «Εγώ να πλανηθώ; μου λέει. Εγώ ούτε κρέας τρώω». Ούτε για εξομολόγηση πάει. Στην εικόνα λέει τις αμαρτίες του. «Ορθόδοξος είσαι εσύ ή Προτεστάντης; του λέω. Που το βρήκες αυτό γραμμένο;». «Γιατί, μου λέει, ο Χριστός δεν με ακούει;». Άκου εκεί κουβέντα!

– Γέροντα, βοηθάει η σωματική άσκηση στον αγώνα κατά των παθών;

– Αν χρησιμοποιηθεί γι' αυτόν τον σκοπό, βοηθάει. Ταπεινώνεται το σώμα και υποτάσσεται η σάρκα στο πνεύμα. Η ξερή όμως άσκηση¹ δημιουργεί ψευδαισθήσεις, γιατί καλλιεργεί τα ψυχικά πάθη, φουσκώνει την υπερηφάνεια, αυξάνει την αυτοπεποίθηση και οδηγεί στην πλάνη. Βγάζει τότε κανείς συμπεράσματα για την πνευματική του πρόοδο από την ξερή άσκηση που κάνει. «Εγώ κάνω εκείνο κι εκείνο, ενώ ο τάδε χωλαίνει· έφθασα εκείνον τον Άγιο, πέρασα τον άλλον» και δώσ' του νηστείες και αγρυπνίες. Πάνε όμως όλα χαμένα, γιατί δεν τα κάνει με σκοπό την εκκοπή των παθών, αλλά για να ικανοποιηθεί εγωιστικά. Είχα γνωρίσει έναν μοναχό που έκανε άσκηση από υπερηφάνεια και του έλεγε ο λογισμός ότι είναι μεγάλος ασκητής. Είχε γίνει χάλια· δεν έτρωγε, δεν πλενόταν κιόλας και ήταν μέσ' στην βρωμιά... Τα ρούχα του από την λέρα είχαν λειώσει. Τα πήρα να τα πλύνω, αλλά τί να πλύνης! Είχαν σαπίσει. Μια φορά μου λέει: «Τον Όσιο Ιωάννη τον Καλυβίτη τον ξεπέρασα». «Βρέ, του λέω, από την λέρα αγίασε ο Όσιος Ιωάννης ο Καλυβίτης;». Μετά από λίγες μέρες που ξαναήρθε, μου λέει: «Τον Όσιο Μάξιμο τον Καυσοκαλυβίτη τον ξεπέρασα». «Δηλαδή, πώς τον ξεπέρασες;», τον ρωτάω. «Νά, όλο το Άγιον Όρος, μου λέει, το γύρισα σβούρα». «Βρέ, ο Όσιος Μάξιμος, του λέω, είχε εξαϋλωθή και πετούσε, δεν γυρνούσε σαν κι εσένα». Άρχισε μετά να κάνη και μνήμη θανάτου και έλεγε με τον λογισμό του: «Τώρα είμαι στην κόλαση». Έπειτα από λίγο, τάχα για να ταπεινωθή, άρχισε να λέη: «τώρα είμαι διάβολος, σατανάς, και θα πάω να μαζέψω οπαδούς», οπότε έφθασε στην πλάνη.

---

¹ Ο Γέροντας χαρακτηρίζει ως ξερή την άσκηση που γίνεται αυτοσκοπός και δεν χρησιμοποιείται ως μέσο για την κάθαρση της καρδιάς και την εν Χριστώ τελείωση.

Προσοχή στην φαντασία

– Γέροντα, έχετε πει ότι πρέπει να αποφεύγουμε κατά την ώρα της προσευχής να φέρνουμε στον νού μας διάφορες εικόνες από την ζωή του Χριστού κ.λπ. Γιατί;

– Για να μη μας πλανέση ο διάβολος με φαντασίες. Η φαντασία είναι καλή, είναι μεγάλη δύναμη, αν αξιοποιηθή. Μερικοί άνθρωποι μπορεί λ.χ. να δούν τώρα ένα τοπίο και μετά από έναν χρόνο να το θυμούνται ακριβώς όπως είναι και να το ζωγραφίσουν. Αυτό είναι μια ικανότητα που την δίνει ο Θεός στον άνθρωπο, αλλά ο διάβολος την εκμεταλλεύεται. Εκείνοι που πλανιούνται, ότι βλέπουν ή διαβάζουν, το φαντάζονται όπως θέλουν και ύστερα αυτήν την φανταστική εικόνα την πιστεύουν για πραγματικότητα. Για να βοηθηθούν, χρειάζονται πολλή παρακολούθηση οι κατημένοι, γιατί συνέχεια τους ξεγελάει ο διάβολος.

Γι' αυτό, όποιος έχει εκ φύσεως φαντασία, πρέπει να προβληματίζεται, όταν του λένε ότι δεν σκέφτεται σωστά, και να βάζει ερωτηματικά στον λογισμό του. Είχα γνωρίσει μία απλή γυναίκα, που προσευχόταν συνέχεια και παρακαλούσε τον Χριστό να Τον δη εδώ σ' αυτήν την ζωή, μια που δεν θα Τον έβλεπε, καθώς έλεγε, στην άλλη ζωή. Ο Χριστός πράγματι της παρουσιάσθηκε την ώρα της Θείας Κοινωνίας μέσα στο Άγιο Ποτήριο ως βρέφος, με ματωμένα μαλλάκια, και ύστερα χάθηκε, και έτσι μπόρεσε να κοινωνήσει. Μετά από αυτό το γεγονός άρχισε να την δουλεύει ο εχθρός με τον λογισμό ότι κάτι είναι. Από 'κεί και πέρα την δούλεψε με την φαντασία και της παρουσίαζε συνέχεια κινηματογραφικές ταινίες. Όταν βγήκα μια φορά στον κόσμο, την είχα βρει σε ένα σπίτι και άκουσα τις φαντασίες που έλεγε σε άνδρες και γυναίκες που είχαν συγκεντρωθή εκεί. Τρόμαξα να την φέρω σε λογαριασμό. Η μόνη λύση ήταν να της δώσω ένα γερό ξεσκόνισμα μπροστά σε όλους, για να γίνουν γνωστές οι πλάνες της και να ταπεινωθή.

– Φαντασία της ήταν;

– Φαντασία και πλάνη.

– Γέροντα, δεν τα έλεγε αυτά στον πνευματικό της;

– Ξέρεις τί γίνεται; Ο σατανάς τους ξεγελάει με αυτά που βλέπουν, δεν προβληματίζονται και δεν σκέφτονται ότι πρέπει να τα πούν στον πνευματικό. Τί τεχνίτης είναι ο διάβολος! Φοβερό!

Αν δεν προσέξω κανείς την φαντασία του, ο πειρασμός μπορεί να εκμεταλλευτή ακόμη και ένα απλό, φυσικό, γεγονός και να τον πλανέση. Στην Μονή Στομίου, όταν διάβαζα τον εσπερινό τον χειμώνα, άναβα την σόμπα. Οι γυναίκες που ανέβαιναν καμιά φορά στο μοναστήρι είχαν παρατηρήσει ότι η εικόνα της Παναγίας στο τέμπλο, την ώρα του εσπερινού, έκανε κράκ-κράκ – εγώ δεν το είχα προσέξει – και έλεγαν η μία στην άλλη: «Την ώρα που διαβάζει ο καλόγερος τον εσπερινό, η εικόνα της Παναγίας κάνει κράκ-κράκ». Όταν το άκουσα, είπα: «Για να δώ την εικόνα που κάνει κράκ-κράκ». Όχι ότι δεν πιστεύω σε θεία γεγονότα· πιστεύω ότι η Παναγία και παρουσιάζεται και μιλάει και την βλέπουν όσοι έχουν πνευματική κατάσταση, αλλά χρειάζεται προσοχή. Ανεβαίνω λοιπόν σε μια καρέκλα και κοιτάζω. Τί συνέβαινε; Η εικόνα ήταν παλιά και είχε τρέσα² χωνευτά. Όταν άναβε η σόμπα, ζεσταινόταν το

---

² Μικρά επιμήκη σανίδια που τοποθετούνται σε εγκοπή, η οποία γίνεται στο πίσω μέρος ενός μεγάλου σανιδιού, για να μην κυρτώσει το σανίδι.

τρέσο και με την διαστολή έκανε κράκ-κράκ. Έβαλα ένα καρφάκι και σταμάτησε ο θόρυβος. Ύστερα ρώτησα τις γυναίκες: «Ακούτε τώρα τίποτε;». «Όχι», μου είπαν. «Έ, μη δίνετε σημασία», τις είπα. Θέλει προσοχή, γιατί, αν καλλιεργηθή σιγά-σιγά η φαντασία, όλη η ζωή του ανθρώπου πάει χαμένη.

– Γέροντα, πώς καταλαβαίνει κανείς αν ένα γεγονός είναι πράγματι από τον Θεό ή αν είναι από τον διάβολο;

– Φαίνεται αυτό. Αν δεν είναι από τον Θεό, του φέρνει ο διάβολος λογισμούς υπερήφανους. Ύστερα, όσα κάνει ο διάβολος είναι χοντρά: φθάνει σε βλάσφημα πράγματα. Είχε έρθει μια φορά στο Καλύβι ένας πλανεμένος και δαιμονισμένος. Του είπα μερικά πράγματα και τον βοήθησα. Ξέρετε τί μου είπε; «Πρώτη φορά τα ακούω αυτά! Ούτε στο Ευαγγέλιο δεν τα έχω διαβάσει!». Δηλαδή σαν να μου έλεγε: «Τα είπες καλύτερα από τον Χριστό». Κατάλαβες τί κάνει ο διάβολος, για να σου φέρη υπερήφανο λογισμό; Πάντως, αν δεν καταλάβη ο άνθρωπος ότι τίποτε δεν μπορεί να κάνει με την δική του δύναμη, αλλά, ό,τι κάνει, το κάνει με την δύναμη του Χριστού, και χίλια δαιμόνια να βγάλη από δαιμονισμένους, πάλι τίποτε δεν κάνει.

Ο διάβολος παρουσιάζεται ως άγγελος φωτός

Όποιος δεν έχει νιώσει την ανώτερη χαρά, την παραδεισένια, δεν έχει δηλαδή πνευματικές εμπειρίες, εύκολα μπορεί να πλανηθή, αν δεν προσέξη. Ο διάβολος είναι πονηρός. Ερεθίζει λίγο την καρδιά του ανθρώπου και τον κάνει να αισθάνεται μια ευχαρίστηση, οπότε τον πλανάει, δίνοντάς του την εντύπωση ότι η ευχαρίστηση αυτή είναι πνευματική, θεία. Κλέβει την καρδιά και νομίζει ο άνθρωπος πώς πάει καλά. «Δεν ένιωσα, ταραχή», λέει. Ναι, αλλά αυτό που ένιωσες δεν είναι η πραγματική, η πνευματική χαρά. Η πνευματική χαρά είναι κάτι το ουράνιο.

Ο διάβολος μπορεί να παρουσιασθή και σαν άγγελος ή σαν άγιος. Ο καμουφλαρισμένος δαίμονας σε άγγελο ή σε άγιο σκορπάει ταραχή – αυτό που έχει –, ενώ ο πραγματικός Άγγελος ή Άγιος σκορπάει πάντα χαρά παραδεισένια και αγαλλίαση ουράνια. Ο ταπεινός και καθαρός άνθρωπος, ακόμη και άπειρος να είναι, διακρίνει τον Άγγελο του Θεού από τον δαίμονα που παρουσιάζεται σαν άγγελος φωτός, γιατί έχει πνευματική καθαρότητα και συγγενεύει με τον Άγγελο. Ενώ ο εγωιστής και σαρκικός πλανιέται εύκολα από τον πονηρό διάβολο. Όταν ο διάβολος παρουσιάζεται σαν άγγελος φωτός, αν ο άνθρωπος βάλη έναν ταπεινό λογισμό, εξαφανίζεται. Ένα βράδυ, στην Μονή Στομίου, μετά το Απόδειπνο, έλεγα την ευχή στο κελλί καθισμένος σε ένα σκαμνί. Για μια στιγμή ακούω όργανα και κλαρίνα σε ένα οίκημα που ήταν λίγο πιο πέρα για τους ξένους. Παραξενεύτηκα! «Τί όργανα είναι αυτά που ακούγονται τόσο κοντά!», είπα. Το πανηγύρι είχε περάσει. Σηκώνομαι από το σκαμνί και πηγαίνω στο παράθυρο να δώ τί συμβαίνει έξω. Βλέπω ησυχία παντού. Τότε κατάλαβα ότι ήταν από τον πειρασμό, για να διακόψω την προσευχή. Γύρισα και συνέχισα την ευχή. Ξαφνικά ένα δυνατό φως γέμισε το κελλί. Η οροφή εξαφανίστηκε, άνοιξε η σκεπή και φάνηκε μια στήλη φωτός που έφθανε μέχρι τον ουρανό. Στην κορυφή αυτής της φωτεινής στήλης φαινόταν το πρόσωπο ενός ξανθού νέου, με μακριά μαλλιά και γένια, που έμοιαζε με τον Χριστό. Επειδή έβλεπα το μισό

πρόσωπό του, σηκώθηκα από το σκαμνί, για να το δώ ολόκληρο. Τότε άκουσα μέσα μου μια φωνή: «Αξιώθηκες να δής τον Χριστό». «Και ποιός είμαι εγώ ο ανάξιος, που αξιώθηκα να δώ τον Χριστό;», είπα και έκανα τον σταυρό μου. Αμέσως το φως και ο δήθεν Χριστός χάθηκαν και είδα ότι η οροφή βρισκόταν στην θέση της.

Αν ο άνθρωπος δεν έχει το κεφάλι του πολύ καλά κλειδωμένο, μπορεί ο πονηρός να του βάλει λογισμό υπερηφανείας και να τον πλανήσει με φαντασίες και ψεύτικα φώτα, τα οποία δεν ανεβάζουν στον Παράδεισο, αλλά γκρεμίζουν στο χάος. Γι' αυτό πρέπει να μη ζητάη ποτέ φώτα ή θεία χαρίσματα κ.λπ., αλλά μετάνοια. Η μετάνοια θα φέρη την ταπείνωση και μετά ο Καλός Θεός θα δώση ό,τι του είναι απαραίτητο. Όταν ήμουν στο Σινά, στο ασκητήριο της Αγίας Επιστήμης, μια φορά το ταγκαλάκι πήγε να μέ... εξυπηρετήση! Το ασκητήριο είχε τρία-τέσσερα σκαλάκια. Την νύχτα, όταν είχε αστροφεγγιά, πήγαίνα στις σπηλιές και, για να κατεβώ τα σκαλάκια, άναβα το τσακμάκι. Μια φορά πάω να ανάψω το τσακμάκι, δεν άναβε. Σε μια στιγμή βλέπω ένα φως σε έναν βράχο σαν από δυνατό προβολέα, φάπ! Ω, φώτισε τα πάντα γύρω! «Να μου λείψουν τέτοια φώτα», είπα, και γύρισα πίσω. Αμέσως χάθηκε το φως. Βρέ τον διάβολο, δεν ήθελε να φέξω με το τσακμάκι, για να κατεβώ! «Κρίμα δεν είναι, σού λέει, να παιδεύεται; Ας του δώσω εγώ φώτα!» Καλωσύνη του!

– Πώς καταλάβατε, Γέροντα, ότι δεν ήταν από τον Θεό;

– Έμ, καταλαβαίνεται. Φοβερό!

Τα όνειρα είναι απατηλά

– Γέροντα, με ταλαιπωρούν κάτι άσχημα όνειρα...

– Όταν βλέπης άσχημο όνειρο, ποτέ να μην εξετάζης τί είδες, πώς το είδες, αν είσαι ένοχη, πόσο φταίς. Ο πονηρός, επειδή δεν μπόρεσε να σε πειράξη την ημέρα, έρχεται την νύχτα. Επιτρέπει καμμιά φορά και ο Θεός να μας πειράξη στον ύπνο, για να δούμε ότι δεν πέθανε ακόμη ο παλαιός άνθρωπος. Άλλες φορές πάλι ο εχθρός πλησιάζει τον άνθρωπο στον ύπνο του και του παρουσιάζει διάφορα όνειρα, για να στενοχωρηθή, όταν ξυπνήση. Γι' αυτό να μη δίνης καθόλου σημασία· να κάνης τον σταυρό σου, να σταυρώνης το μαξιλάρι, να βάζης και τον σταυρό και κανα-δυό εικόνες επάνω στο μαξιλάρι και να λές την ευχή μέχρι να σε πάρη ο ύπνος. Όσο δίνεις σημασία, άλλο τόσο θα έρχεται ο εχθρός να σε πειράζη. Αυτό δεν είναι κάτι που συμβαίνει μόνο στους μεγάλους, αλλά και στους μικρούς. Και στα μικρά παιδιά ακόμη, παρόλο που είναι αγγελούδια, ο εχθρός πηγαίνει και τα φοβερίζει, όταν κοιμούνται και τινάζονται με αγωνία, τρέχουν φοβισμένα και με κλάματα στην αγκαλιά της μητέρας. Άλλοτε πάλι τα πλησιάζουν οι Άγγελοι και γελούν μέσα στον ύπνο τους από χαρά ή ξυπνάνε από την μεγάλη τους χαρά. Επομένως τα όνειρα που φέρνει ο πειρασμός είναι μια εξωτερική επίδραση του εχθρού στον άνθρωπο την ώρα που κοιμάται.

– Και όταν, Γέροντα, νιώθης ένα πλάκωμα την ώρα που κοιμάσαι;

– Μερικές φορές αυτό οφείλεται σε μια αγωνιώδη κατάσταση που ζη κανείς μέσα στην ημέρα ή σε διάφορους φόβους, σε διάφορες υποψίες κ.λπ. Φυσικά όλα αυτά μπορεί να τα χρησιμοποιήση το ταγκαλάκι, να κάνη κάποιον συνδυασμό, για να ζαλίση τον άνθρωπο. Πολλές φορές είναι τόσο ελαφρός ο ύπνος, που νομίζει κανείς

ότι είναι ξυπνητός και ότι προσεύχεται, για να φύγει αυτό το πλάκωμα, από το οποίο του κρατιέται ακόμη και η αναπνοή.

Καμμιά φορά μάλιστα ο διάβολος μπορεί να πάρει την μορφή ενός ανθρώπου ή ενός Αγίου και να παρουσιασθή στον ύπνο κάποιου. Κάποτε παρουσιάσθηκε σε έναν άρρωστο στον ύπνο του με την μορφή του Αγίου Αρσενίου και του είπε: «Είμαι ο Άγιος Αρσένιος. Ήρθα να σου πω ότι θα πεθάνης. Τ' ακούς; Θα πεθάνης». Τρόμαξε ο άνθρωπος. Ποτέ ένας Άγιος δεν μιλάει έτσι σε έναν άρρωστο. Και αν τυχόν είναι να πεθάνη ο άρρωστος και παρουσιασθή ένας Άγιος να τον πληροφορήσει για τον θάνατό του, θα του το πη με καλόν τρόπο: «Επειδή είδε ο Θεός που ταλαιπωρείσαι, γι' αυτό θα σε πάρη από αυτόν τον κόσμο. Κοίταξε να ετοιμασθής». Δεν θα του πη: «Τ' ακούς; Θα πεθάνης»!

– Και όταν, Γέροντα, φωνάζη κανείς στον ύπνο του;

– Καλύτερα, ξυπνάει... Πολλά όνειρα είναι της αγωνίας. Όταν ο άνθρωπος έχη αγωνία ή είναι κουρασμένος, παλεύουν αυτά μέσα του και τα βλέπει σε όνειρο. Εγώ πολλές φορές, όταν την ημέρα αντιμετωπίζω διάφορα προβλήματα των ανθρώπων, αδικίες που συμβαίνουν κ.λπ., ύστερα στον ύπνο μου μαλώνω με τον άλλον: «βρέ αθεόφοβε, φωνάζω, αναισθητος είσαι!» και με τις φωνές που βάζω ξυπνάω.

– Γέροντα, από τα όνειρα μπορεί κανείς να προβλέψη κάτι που θα του συμβή;

– Όχι, μη δίνετε σημασία στα όνειρα. Είτε ευχάριστα είναι τα όνειρα είτε δυσάρεστα, δεν πρέπει να τα πιστεύη κανείς, γιατί υπάρχει κίνδυνος πλάνης. Τα ενενήντα πέντε τοις εκατό από τα όνειρα είναι απατηλά. Γι' αυτό οι Άγιοι Πατέρες λένε να μην τα δίνουμε σημασία. Πολύ λίγα όνειρα είναι από τον Θεό, αλλά και αυτά, για να τα ερμηνεύση κανείς, πρέπει να έχη καθαρότητα και άλλες προϋποθέσεις, όπως ο Ιωσήφ³ και ο Δανιήλ, που είχαν χάρισμα από τον Θεό. «Θα σου πώ, είπε ο Δανιήλ στον Ναβουχοδονόσορα, και τί όνειρο είδες και τί σημαίνει»⁴. Αλλά σε τί κατάσταση είχε φθάσει! Ήταν μέσα στα λιοντάρια και τα λιοντάρια, παρόλο που ήταν νηστικά, δεν τον πείραζαν⁵. Του πήγε ο Αββακούμ φαγητό, κι εκείνος είπε: «Με θυμήθηκε ο Θεός;»⁶. Αν δεν θυμόταν ο Θεός τον Προφήτη Δανιήλ, ποιόν θα θυμόταν;

– Γέροντα, μερικοί άνθρωποι δεν βλέπουν όνειρα.

– Καλύτερα που δεν βλέπουν! Δεν ξοδεύουν ούτε εισιτήρια, ούτε βενζίνη! Στα όνειρα σε ένα λεπτό βλέπεις κάτι που στην πραγματικότητα θα διαρκούσε ώρες, μέρες, γιατί καταργείται ο χρόνος. Νά, από αυτό μπορεί να καταλάβη κανείς το ψαλμικό: «Χίλια έτη εν οφθαλμοίς σου, Κύριε, ως η ημέρα η εχθές, ήτις διήλθε»⁷.

Προσοχή στα οράματα

– Γέροντα, όταν οι άνθρωποι μας διηγούνται οράματα ή λένε ότι είδαν έναν Άγιο κ.λπ., τί να λέμε;

³ Βλ. Γέν. 37, 5-11.

⁴ Βλ. Δαν. 2, 25-46.

⁵ Βλ. Δαν. 6, 16 κ.ε.

⁶ Βλ. Δαν., Βήλ και Δράκων, 34-38.

⁷ Ψαλμ. 89, 4.

– Καλύτερα να τους λέτε να είναι επιφυλακτικοί. Αυτό είναι πιο σίγουρο, γιατί δεν μπορούν όλοι να διακρίνουν αν ένα όραμα είναι από τον Θεό ή από τον διάβολο. Αλλά και από τον Θεό να είναι ένα όραμα, πρέπει να μην το δέχεται εξαρχής ο άνθρωπος. Ο Θεός ίσα-ίσα συγκινείται, κατά κάποιον τρόπο, όταν βλέπει το πλάσμα Του να μην το δέχεται, γιατί αυτό δείχνει ότι έχει ταπείνωση. Αν πράγματι ήταν Άγιος αυτός που παρουσιάσθηκε, ο Θεός ξέρει μετά με άλλον τρόπο να πληροφορήσει την ψυχή και να την οδηγήσει σ' αυτό που θέλει. Χρειάζεται προσοχή, γιατί μπορεί να έρθει το ταγκαλάκι, να πατήση το κουμπί και να αρχίσει η τηλεόραση...

Ήταν μια ψυχή που δεν είχε βοηθηθεί από ανθρώπους, και γι' αυτό δικαιούτο την θεία βοήθεια. Ο Θεός της παρουσίασε κάτι, για να βοηθηθεί. Ύστερα όμως ο διάβολος της έβαλε λογισμούς: «Φαίνεται, για να σε αξιώσει ο Θεός να δής αυτό το όραμα – ποιός ξέρει; – σε προορίζει για κάτι ανώτερο». Από την στιγμή που πίστεψε κάτι τέτοιο, ο διάβολος άρχισε να κάνη την δουλειά του και την έκανε κουμάντο! Αλλά τελικά ο Θεός πάλι την λυπήθηκε. Είδε ένα όραμα και άκουσε μια φωνή να της λέει: «Να γράψης όλα τα οράματα που είδες στον πατέρα Παΐσιο». Έτσι μου έγραψε ένα γράμμα με όλα τα οράματα που είδε. Ο πειρασμός την είχε αλωνίσει. Πραγματικά οράματα, αλλά όλα ήταν του πειρασμού. Από όλα τα οράματα που μου ανέφερε, μόνον το πρώτο και το τελευταίο ήταν από τον Θεό. Το τελευταίο το επέτρεψε ο Θεός, για να την φέρη σε λογαριασμό, να την βοηθήσει να απαλλαγεί από την πλάνη. Τελικά η καημένη άκουσε τί της είπα και ξέμπλεξε.

Χαρακτηριστικά του πλανεμένου

– Γέροντα, πώς μπορείς να καταλάβης ότι κάποιος είναι πλανεμένος;

– Ακόμη και από την όψη του μπορείς να το καταλάβης. Ο πλανεμένος παρουσιάζει μία εξωτερική ψεύτικη απάθεια. Φαίνεται ταπεινός και πράος, αλλά μέσα του κρύβει την μεγάλη ιδέα που έχει για τον εαυτό του. Αν κοιτάξετε τα μάτια του, θα δήτε ότι βλέπει τους άλλους ταλαίπωρους, σαν μυρμήγκια. Μπορείς όμως να τον καταλάβης και από αυτά που λέει. Ήταν ένας πλανεμένος, που πολύς κόσμος τον είχε για άγιο. Έλεγε ότι του είχε παρουσιασθή ο Χριστός καβάλα σε ένα άλογο, κρατώντας ένα φλασκι με κρασί, τον κέρασε από αυτό και από τότε απέκτησε το διορατικό χάρισμα! Μια φορά που μιλούσε στον κόσμο, κάποιος τον ρώτησε: «Γιατί δεν μπορώ να κάνω κι εγώ θαύματα;». «Γιατί εσύ έκανες εκείνη κι εκείνη την αμαρτία...», του απάντησε. Πανικοβλήθηκε ο καημένος και ήρθε να μου το πη. «Καλά, του λέω, οι Άγιοι θεατρίζουν ποτέ τους ανθρώπους; Μόνον ο διάβολος θεατρίζει. Δεν καταλαβαίνεις ότι ο διάβολος μιλάει; Και αν είναι αληθινά αυτά που λέει ο πλανεμένος, πάλι ο διάβολος τα λέει». Μια γυναίκα μου είπε ότι είχαν πάει μια δαιμονισμένη σε κάποιον, για τον οποίο είχαν ακούσει ότι έβγαζε δαιμόνια κ.λπ. Αυτός τους πήρε και τους πήγε σε ένα χαλασμένο εξωκλήσι. Μόλις μπήκαν στο εκκλησάκι, πήρε ένα επιτραχήλι και το φόρεσε. Παραξενεύτηκε η γυναίκα! Λαϊκός και να φορέση επιτραχήλι! «Είσαι παπάς;», του λέει. «Τί θα πη παπάδες!», λέει αυτός και άρχισε να κατηγορή τους ιερείς. Έτσι κατάλαβαν οι καημένοι την πλάνη του και σηκώθηκαν και έφυγαν.

Πλάνη και τρέλλα

– Γέροντα, ο πλανεμένος είναι και τρελλός;

– Όχι πάντα. Άλλο πλάνη, άλλο τρέλλα. Μερικοί μόνον πλανώνται, και άλλοι πλανώνται, αλλά παθαίνει και το μυαλό τους. Είχα γνωρίσει έναν μοναχό στο Άγιον Όρος που δεν άκουγε κανέναν. Είχε φύγει από το μοναστήρι του και γύριζε μέσα στο Όρος. Τέσσερις-πέντε φορές είχε πάει δήθεν να ασκητέψη και τον συμβούλεψα να γυρίση στην μετάνοιά⁸ του. Τελικά αγόρασε ένα Καλύβι⁹ και έμενε μόνος του. Μετά από επτά μήνες ήρθε και με βρήκε. «Να γυρίσης, του λέω, στο μοναστήρι σου». «Τώρα, μου λέει, πήρα απολυτήριο από το μοναστήρι· δεν με δέχονται εκεί». «Πρόσεξε, πρόσεξε πολύ, του λέω. Τουλάχιστον κοίτα να συνδεθής με κανέναν Γέροντα, για να κάνης υπακοή και να μη ζής στο θέλημά σου». «Υπακοή στο θέλημα του Θεού θα κάνω», μου λέει. «Σήκω, του λέω, να πάς σε μοναστήρι». «Εγώ, ερημίτης τώρα, να γυρίσω πίσω; Να πάς εσύ», μου λέει. «Εγώ να πάω μόνος μου; Αν θέλεις να πάω μαζί σου, να το κάνω με όλη μου την καρδιά», του λέω. «Άκου εδώ, μου λέει, αν βαρέθηκες εσύ την ησυχία και θές να πάς σε μοναστήρι, να πάς». Όταν είδα να φέρεται έτσι, με αναίδεια, τον άφησα κι εγώ. Μετά από λίγο καιρό έμαθα ότι δαιμονίσθηκε, αλλά και τρελλάθηκε. Του είχε παρουσιασθή ο διάβολος σαν την Παναγία και του είπε: «Τέκνον μου, άμα πέσης να με προσκυνήσης, θα σου δώσω τα επτά χαρίσματα του Αγίου Πνεύματος...». Οπότε σκέφθηκε: «θά πάρω τώρα τα επτά χαρίσματα και θα τους βάλω όλους κάτω» και πέφτει, τον προσκυνάει. Μόλις προσκύνησε, τον τράνταξε ο διάβολος και δαιμονίσθηκε. Με το τράνταγμα όμως που του έκανε, σάλεψαν και τα λογικά του. Πήγε μετά στην Ιερά Κοινότητα¹⁰, να γίνη Πρωτεπιστάτης! Κλείδωσε μέσα τους πατέρες που ήταν εκεί, πήρε την ράβδο του Πρωτεπιστάτη και κατέβαινε καμαρωτός τα σκαλιά. Βλέπουν οι άλλοι απ' έξω άλλον Πρωτεπιστάτη να κατεβαίνει!... Με τρόπο τον ακολούθησαν με ένα τζίπ και πιο κάτω τον πήραν μαζί τους και τον κατέβασαν στο ψυχιατρείο. Τώρα έχει υποχωρήσει το δαιμόνιο, αλλά η τρέλλα μένει.

– Και ο πλανεμένος, Γέροντα, δεν είναι κατά κάποιον τρόπο δαιμονισμένος;

– Έμ, τί είναι; Μπορεί μάλιστα ο πλανεμένος να έχη και περισσότερα δαιμόνια από έναν δαιμονισμένο. Άλλο όμως πλανεμένος, άλλο δαιμονισμένος.

Προσοχή στους πλανεμένους

Είναι δύο-τρεις πνευματικοί που έχουν λίγη ευλάβεια και λίγη βλάβη μαζί και μπερδεύουν τον κόσμο. Και όλους τους βγάζουν δαιμονισμένους. Δεν ακούνε κανέναν. «Είμαι παπάς, λένε, έχω εξουσία!»! Αν σάς λένε για τέτοιες περιπτώσεις, να προβληματίζετε τους ανθρώπους, γιατί κάνουν κακό στην Εκκλησία. Να τους λέτε:

⁸ Στο μοναστήρι στο οποίο εκάρη μοναχός.

⁹ Οίκημα το οποίο περιλαμβάνει δύο-τρία κελλιά και μικρό ναό και ανήκει σε μία από τις είκοσι Μονές του Αγίου Όρους.

¹⁰ Το κτίριο στις Καρυές, την πρωτεύουσα του Άθω, όπου εδρεύει η «Ιερά Κοινότητα», το διοικητικό όργανο του Αγίου Όρους, την οποία συγκροτούν είκοσι μέλη, αντιπρόσωποι των είκοσι Μονών, εκλεγόμενα κάθε χρόνο.

«Να βρήτε έναν σωστό πνευματικό να πάτε, για να βοηθηθήτε». Φθάνουν στο σημείο να χρησιμοποιούν το όνομά μου, ακόμη και φωτογραφία μου, για να δίνουν την εντύπωση στον κόσμο ότι έχουν επικοινωνία μαζί μου.

Αυτοί βέβαια έχουν ελαφροντικά, γιατί είναι ελαφρούτσικοι. Υπάρχουν όμως κάποια κακοήθη στοιχεία που παρουσιάζουν το ξίδι για κρασί. Ένας έκανε τον λογιστή πρώτα, κάπου δούλευε, αλλά τώρα γυρίζει όλη την βόρεια Ελλάδα και παρουσιάζεται ότι είναι υποτακτικός μου. Λέει ότι του έδωσα το διορατικό και άλλα τέσσερα-πέντε χαρίσματα, και έτσι πλανά τον κόσμο και μαζεύει χρήματα.

– Κληρικός είναι;

– Όχι, λαϊκός. Με είδε μια φορά στην Δάφνη και κρύφθηκε, για να μην τον δώ, επειδή είναι... γνήσιο τέκνο μου! Ευτυχώς πίνει, μυρίζει ούζο, τον βλέπουν μερικοί ζαλισμένοι, και λίγο προβληματίζονται.

Πόσοι τέτοιοι απατεώνες υπάρχουν που εκμεταλλεύονται τον πόνο του κόσμου και κάνουν εμπόριο! Είπε κάποιος σε μια χήρα γυναίκα: «Το ένα χέρι του ανδρός σου δεν έχει λειώσει, γιατί η ψυχή του έχει ανάγκη από προσευχή». «Τί να κάνω τώρα; Λέει η φουκαριάρα. Ας του δώσω χρήματα, για να προσευχηθή για την ψυχή του ανδρός μου». Αφού της πήρε αρκετά χρήματα, μετά από λίγο της λέει: «Άντε, αποφύγαμε τον πρώτο κίνδυνο, τώρα είναι λίγο καλύτερα...». Δώσ' του-δώσ' του χρήματα, της πήρε την μισή περιουσία, για να βρη ανάπαυση ο άνδρας της!

Είναι και μερικοί πλανεμένοι που σταυρώνουν αρρώστους, μουρμουρίζοντας κάτι, και δήθεν τους κάνουν καλά. Ξεγελιούνται οι άνθρωποι και δεν πάνε να εξομολογηθούν, να πάρουν τον παπά να κάνουν ένα ευχέλαιο ή να τους διαβάση μια ευχή, αλλά πάνε σ' αυτούς. Δίνουν εν τω μεταξύ και ένα σωρό χρήματα. Μου είπαν ότι σε ένα χωριό ήταν δυο πλανεμένοι που είχαν καλή συνεργασία!... Έφερε ο διάβολος σε κάποιον συγχωριανό τους λ.χ. έναν δυνατό πονοκέφαλο ή προκαλούσε ένα πιάσιμο στην μέση και μετά πήγαινε στον έναν πλανεμένο και του έλεγε: «Ο τάδε έχει δυνατό πονοκέφαλο για τον τάδε λόγο». Σε κάποια ευκαιρία έλεγε στον συγχωριανό του ο πλανεμένος: «εγώ ξέρω γιατί σου πονάει το κεφάλι» και του φανέρωνε αμέσως την αιτία. «Αλήθεια, τί αποκάλυψη! έλεγε εκείνος. Και τώρα, τί πρέπει να κάνω, για να μου περάση;». «Να πάς στον τάδε», του έλεγε και τον έστελνε στον άλλον πλανεμένο. Είδατε τί σοφίσθηκε ο διάβολος, για να κρατάη τους ανθρώπους στην πλάνη; Έβαλε δυο πλανεμένους να συνεργασθούν, ο ένας να κάνει την διάγνωση και ο άλλος δήθεν να θεραπεύη, για να κρατάη τον κόσμο μακριά από την Εκκλησία.

Τα φθηνά χαρίσματα των πλανεμένων

– Γέροντα, γιατί οι άνθρωποι καταφεύγουν για κάποιο πρόβλημά τους συχνά σε πλανεμένους;

– Γιατί ο διάβολος έχει φθηνά τα χαρίσματα και τα παίρνουν εύκολα. Αυτά που τους λένε να κάνουν, δεν είναι δύσκολα και τους αναπαύουν στα πάθη τους. Αντί να μετανοήσουν για τις αμαρτίες που κάνουν ως άνθρωποι και να πάνε σε έναν πνευματικό να εξομολογηθούν, βρίσκουν κάτι πλανεμένους, δηλαδή τον διάβολο, και

ζητούν από εκείνον να τους λύση το πρόβλημά τους. Ύστερα βασανίζονται και δεν καταλαβαίνουν ότι τους έχει δέσει ο διάβολος και τους κάνει κουμάντο.

– Και πώς τους πιστεύουν, Γέροντα;

– Είναι ζαλισμένοι οι άνθρωποι. Πόσοι λένε ότι οδηγούν τους ανθρώπους στον σωστό δρόμο, ενώ κουβαλούν στον ώμο τους ένα τσουβάλι και έχουν κρυμμένο μέσα τον διάβολο! Ο Καλός Θεός όμως δεν τον αφήνει να κρυφθή τελείως. Καμμιά φορά βγάζει ο διάβολος κάποιο κέρατο ή την ουρά του, τα βλέπουν οι άνθρωποι και φωνάζουν τρομαγμένοι: «Τί είναι αυτό; Κέρατο; Ουρά;». «Όχι, τί λέτε; Μελιτζάνα είναι!», τους λένε εκείνοι, για να τους εξαπατήσουν και να παρουσιάσουν διαβολικά πράγματα για καλά και ωφέλιμα.

Κι εδώ μια μέρα ήρθε κάποιος με μια συντροφιά που ήταν πλανεμένος. Είχε μαζί του καμμιά δεκαριά άτομα και έκανε τον Γέροντα. Τους ρωτάω: «Ανήκετε σε καμμιά οργάνωση;». Δεν απαντούσαν. «Σε κανέναν σύλλογο;». Δεν απαντούσαν. «Έχετε κανέναν πνευματικό;». Τίποτε. Άρχισαν, έβαζαν μετάνοιες. Τους έφερε εδώ, για να τους πλανάη. Να λήη μετά: «πήγαμε και στον πατέρα Παΐσιο και συμφωνεί μαζί μας!» Κατάλαβες; Δεν έπρεπε να τον δώ, γιατί το εκμεταλλεύεται μετά. Φαινόταν ύποπτος εκείνος. Οι οπαδοί του φαίνονταν παρασυρμένοι. Οι καημένοι έπεσαν κάτω, γονατιστοί.

– Τους είπατε τίποτε, Γέροντα;

– Τους είπα, αλλά ο πονηρός, όταν φεύγουν από 'δώ, τους λέει άλλα· από 'δώ από 'κεί τους πάει, και τους φέρνει πάλι στον δρόμο του.

– Πώς θα προφυλαχθή, Γέροντα, κανείς από τους πλανεμένους;

– Μένοντας μέσα στην μάνδρα της Εκκλησίας μας. Βέβαια, αν κάποιος ακολουθήση από άγνοια έναν πλανεμένο, δεν θα τον αφήση ο Θεός. Θα τον βοηθήση να καταλάβη το λάθος του και να επιστρέψη στην αλήθεια.

Διόρθωση πλανεμένου

– Γέροντα, τί βοηθάει να συνέλθη ένας που έχει πλανεμένες ιδέες;

– Να συναισθανθή τα χάλια του, να μην πιστεύη καθόλου στον λογισμό του, να εξομολογήται στον πνευματικό όλους τους λογισμούς του και να κάνη υπακοή σε ό,τι του λέει ο πνευματικός. Να ζητά συνέχεια το έλεος του Θεού, για να έρθη πάλι η θεία Χάρις. Δηλαδή χρειάζεται να ταπεινωθή, για να συνέλθη και να σωθή.

Και βλέπεις, τα κρίματα, οι βουλές, του Θεού είναι άβυσσος. Πά πά πά..., η αγάπη Του δεν έχει όρια! Κάποιος ερχόταν συχνά εκεί στο Καλύβι και είχε όλο πλανεμένες ιδέες. Τόσα του έλεγα, τίποτε δεν άκουγε. Όλα τα έπαιρνε ανάποδα. Όταν έβγαινε από το Άγιον Όρος, έκανε κηρύγματα και έκανε πολύ κακό. Έλεγε ότι έπαιρνε εντολές από μένα και μπερδευε τους ανθρώπους. Ακόμη και κάτι βιβλία που του είχα δώσει κάποτε ευλογία, τα παρουσίαζε και αυτά, για να πιστεύουν οι άνθρωποι ότι με συμβουλευόταν. Μια φορά, ενώ έλεγε διάφορα, για μια στιγμή τον εγκατέλειψε τελείως η θεία Χάρις και άρχισε να βρίζη πολύ άσχημα τον Χριστό και την Παναγία, οπότε ο κόσμος προβληματίσθηκε και σκόρπισε. Ύστερα τον πήραν με την κλούβα και τον έκλεισαν στο ψυχιατρείο. Βλέπετε μέχρι που φθάνει η αγάπη του

Θεού! Να αφήνη να βλασφημηθή το όνομά Του, αρκεί να βοηθηθούν, να γλυτώσουν τα πλάσματά Του!

– Γέροντα, αν ένας πλανεμένος καταλάβη την πλάνη του και μετανοιώση, θα μετανοιώσουν και οι οπαδοί του;

– Αν έχη πραγματική μετάνοια, πρέπει να ταπεινωθή και να τους πη ότι έσφαλε και να προσπαθήση να τους επαναφέρει στον σωστό δρόμο. Αν όμως αποκαλυφθούν οι πλάνες κάποιου πλανεμένου και ο ίδιος παραμένη στην πλάνη, τότε χρειάζεται να διαφωτισθούν με τρόπο οι οπαδοί του. Επειδή μερικοί πλανεμένοι φθάνουν να δρουν μέσα στην Εκκλησία, υπάρχει φόβος, αν οι οπαδοί τους μάθουν ξαφνικά ότι όσα τους έλεγαν ήταν πλάνες, να σκανδαλισθούν και να ξεριζωθούν και από την Εκκλησία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 - «Πλανώντες και πλανώμενοι»¹

Για την πλάνη των Πεντηκοστιανών

έροντα, αυτά που λένε όσοι προσχωρούν στους Πεντηκοστιανούς, ότι δηλαδή βλέπουν οράματα, μιλούν γλώσσες κ.λπ., είναι από φαντασία ή από δαιμονική ενέργεια;

– Από δαιμονική ενέργεια είναι. Γιατί, όταν πηγαίνουν στους Πεντηκοστιανούς και ξαναβαπτίζονται, περιφρονούν, αρνούνται το Άγιο Βάπτισμα – «ομολογώ έν Βάπτισμα εις άφεσιν αμαρτιών», λέει το Σύμβολο της Πίστεως –, οπότε ξεβαπτίζονται, δέχονται δαιμονικές επιδράσεις και μιλούν βρρρ..., δήθεν γλώσσες. «Μιλάει, λένε, το Άγιο Πνεύμα της Πεντηκοστής». Δεν είναι το Άγιο Πνεύμα· είναι ένα σωρό ακάθαρτα πνεύματα. Τί γλωσσολαλιές; Ασυναρτησίες είναι αυτά που λένε· ούτε οι ίδιοι τα καταλαβαίνουν. Τα μαγνητοφωνούν κιόλας και ύστερα κάνουν στατιστικές και βγάζουν συμπεράσματα: «Έχει τόσα «αλληλούια» στην τάδε γλώσσα, τόσα στην τάδε...». Μά μέσα στα τόσα «βρρρ...» κάτι θα βρης που να μοιάζει και με «αλληλούια» σε κάποια από τις γλώσσες του κόσμου! Και βλέπεις, ενώ είναι κάτι δαιμονικό, αυτόν τον δαιμονισμό τον θεωρούν ενέργεια του Αγίου Πνεύματος και λένε πώς ζουν ό,τι έζησαν και οι Απόστολοι την ημέρα της Πεντηκοστής. Είναι βλασφημίες αυτά που πιστεύουν, γι' αυτό δαιμονίζονται.

– Γέροντα, γιατί ξαναβαπτίζονται;

– Γιατί λένε: «Όταν βαπτίσθηκα, ήμουν μικρός και δεν ήξερα· τώρα βαπτίζομαι εν γνώσει μου». Ξαναβαπτίζονται και δικαιολογούν τις αμαρτίες τους. Αν η Εκκλησία δεν είχε τον νηπιοβαπτισμό, όσοι θα πέθαιναν, πριν βαπτισθούν, τί θα γίνονταν; Γι' αυτό γίνεται ο νουνός εγγυητής, λέει το Σύμβολο της Πίστεως και έχει ευθύνη για το παιδάκι, ώσπου να μεγαλώσει. Μήπως αδικείται που βαπτίζεται μικρό; Όχι, ίσα-ίσα βοηθιέται, γιατί κοινωνάει. Και όταν μεγαλώσει, αν μολύνει το Άγιο Βάπτισμα με κάποια αμαρτία, υπάρχει η μετάνοια και η εξομολόγηση που θα ξεπλύνουν αυτήν την αμαρτία, όχι να πάη να βαπτισθή ξανά!

Για τα αναστενάρια

– Γέροντα, λένε ότι οι αναστενάρηδες, στην γιορτή του Αγίου Κωνσταντίνου, πατούν σε αναμμένα κάρβουνα και δεν καίγονται. Τί είναι αυτό;

– Και δαιμονικό είναι και απατεωνία. Το ότι χορεύουν κρατώντας κάποια εικόνα ή τον σταυρό είναι αναίδεια, είναι άρνηση πίστεως. Απομακρύνεται η Χάρις του Θεού, γι' αυτό τους βοηθάει ο διάβολος. Είναι δυνατόν να μην τους βοηθήσει ο διάβολος μετά; Δικαιούνται την βοήθειά του!

Αλλά είναι και η δική τους πονηριά που βοηθάει. Αυτοί πηγαίνουν προηγουμένως και ετοιμάζουν τον τόπο. Καίνε δηλαδή ξύλα από πλατάνια που αφήνουν πολλή στάχτη και ξέρουν που πατούν, όταν χορεύουν. Γιατί δεν καίνε

---

¹ Β' Τιμ. 3, 13.

πουρνάρια ή κουμαριές που κρατάνε κάρβουνο; Ας τους ετοιμάση άλλος την φωτιά και ας πάνε μετά εκεί να χορέψουν!

Μου είπε κάποιος: «Θαύμα! Οι αναστενάρηδες πατούν στην φωτιά και δεν καίγονται». «Αυτό θαυμάζεις; του είπα. Οι δαίμονες είναι μέσα στην φωτιά της κολάσεως και δεν καίγονται χρόνια, αιώνες τώρα. Αυτό να θαυμάζης, και όχι αυτούς που πατούν λίγο πάνω στα κάρβουνα και στην στάχτη, χωρίς να καίγονται».

Η μετεμψύχωση²

– Γέροντα, πώς μερικοί άνθρωποι, ακόμη και μορφωμένοι, πιστεύουν στην μετεμψύχωση;

– Η μετεμψύχωση βολεύει τους ανθρώπους, και ειδικά τους αθέους, τους απίστευτους. Είναι η μεγαλύτερη πονηριά του διαβόλου. Τους κρατά ο διάβολος στην ζωή της αμαρτίας, με τον λογισμό ότι η ψυχή έρχεται και ξανάρχεται σε αυτόν τον κόσμο. «Έ, και αυτήν την φορά αν δεν πετύχης, τους λέει ο διάβολος, θα ξαναρθής στην ζωή και θα πετύχης την επόμενη φορά· και αν πάλι δεν πετύχης, θα 'ρθής, θα ξαναρθής, θα εξελιχθής...»! Οπότε και αυτοί λένε: «δέν πειράζει κι αν κάνω και αυτήν την αμαρτία» και το ρίχνουν έξω· ζουν απρόσεκτα, δεν μετανοούν. Βλέπεις πώς τους τυφλώνει ο διάβολος και τους γαντζώνει στην κόλαση! Δεν έχω δει μεγαλύτερη πονηριά και τέχνη του διαβόλου, για να μαζεύη τους ανθρώπους στην κόλαση! Κι αν σε γαντζώσει μια φορά ο διάβολος, θα σ' αφήση να γυρίσης πίσω; Αυτή είναι η χειρότερη θεωρία από όλες τις ινδουϊστικές θεωρίες.

Κάποτε, αργά το απόγευμα, πέρασε από το Καλύβι ένας νεαρός. «Τέτοια ώρα, παλληκάρη, θέλω να διαβάσω και εσπερινό», του λέω. «Μ' αυτά ασχολείσαι ακόμη;» μου είπε και έφυγε. Την άλλη μέρα ξαναήρθε και μου έλεγε για κάτι οράματα. «Είχες πάρει προηγουμένως καθόλου χασίς;», τον ρωτάω. «Παλιά, ναι. Τότε όμως που είδα τα οράματα, δεν είχα πάρει», μου λέει. «Μήπως διάβασες για μετεμψύχωση;». «Ναι», μου λέει. Εκεί την έπαθε. Διάβασε για μετεμψύχωση, μπήκε ο εγωισμός μέσα και έπλασε όνειρα ότι πριν από χιλιάδες χρόνια ήταν μεγάλος άνθρωπος, πλούσιος! Είδε μετά σε όραμα ότι πήγε επάνω στον ουρανό, αλλά δεν τον είχαν γραμμένο εκεί και του είπαν να κατεβή. Ο διάβολος του δημιούργησε αυτήν την κατάσταση. «Όλα αυτά, του λέω, είναι παραμύθια κι εσύ τα πιστεύεις;».

Και δυστυχώς υπάρχουν και μορφωμένοι άνθρωποι που πιστεύουν σε τέτοιες χαζομάρες. Εκεί κοντά στο Καλύβι έναν γάιδαρο τον είχα ονομάσει Νασέρ, επειδή ήταν ζωηρός. Μια μέρα ήρθε ένας Έλληνας που ζούσε στην Ελβετία και άκουσε που τον φώναζα Νασέρ. Όταν μετά από ένα διάστημα ξαναήρθε, έφερε ένα κουτί με απλά γλυκά και ένα με επίσημα. «Αυτά είναι για σένα», μου είπε και μου έδωσε τα απλά γλυκά. «Αυτά τα καλά γλυκά, μου λέει, είναι για τον Νασέρ. Εγώ κατάλαβα, λέει, από την προηγούμενη φορά ότι ήταν ο Νασέρ. Όταν τον συνάντησα, με κοίταξε με ένα θλιμμένο βλέμμα που μου ράγισε την καρδιά!»! Νόμιζε ότι ο Νασέρ μετεμψυχώθηκε

---

² Μετεμψύχωση (ή αλλιώς μετενσάρκωση) είναι η πλανεμένη θεωρία σύμφωνα με την οποία η ψυχή μετά τον σωματικό θάνατο εισέρχεται σε άλλο σώμα ανθρώπου ή ζώου και διανύει έναν ατέλειωτο κύκλο γεννήσεων και θανάτων.

και έγινε γάιδαρος! Και το πίστευε! «Βρέ, είσαι στα καλά σου; του λέω. Εγώ τον είπα Νασέρ, γιατί ήταν ζωηρός γάιδαρος». Με κανέναν τρόπο δεν καταλάβαινε.

Και αυτό δεν είναι τίποτε! Να σάς πω ένα άλλο: Πριν από χρόνια είχαν πάει Γερμανοί στην Κρήτη, για να κάνουν ένα μνημόσυνο για τους Γερμανούς που είχαν σκοτωθή εκεί στην Κατοχή. Την ώρα που έκαναν το μνημόσυνο περνούσε ένας Κρητικός με τον γάιδαρό του φορτωμένο με τιςπραμάτειες του. Ο γάιδαρος, όταν είδε τους ανθρώπους εκεί μαζεμένους, άρχισε να γκαρίζη. Ένας από τους Γερμανούς νόμιζε ότι ο γάιδαρος ήταν ο αδελφός του που είχε σκοτωθή στον πόλεμο και μετεμψυχώθηκε! Τον γνώρισε και τον χαιρέτισε με το γκάρισμα! Και ο Γερμανός στάθηκε προσοχή, και τάκ, τον χαιρέτισε στρατιωτικά... Κλάματα!... Πάει αμέσως στον Κρητικό και του λέει: «Πόσα θέλεις, για να τον αγοράσω;». «Βρέ, φύγε από 'δώ», του λέει ο Κρητικός. Ο Γερμανός του μετρούσε τα μάρκα: «τόσα, τόσα». «Φύγε, άσε με», έλεγε εκείνος. Τελικά του λέει κάποιος: «Βρέ χαμένε, τον πληρώνει τον γάιδαρο για μερσεντές, δώσ' τον». Ξεφόρτωσε τα πράγματά του ο Κρητικός, τον ξεσαμάρωσε, τον ελευθέρωσε, και τον πήρε ο Γερμανός με βουρκαωμένα μάτια και τον πήγε στην Γερμανία!

– Σοβαρά, Γέροντα;

– Γεγονός! Αν δεν το είχα ακούσει από σοβαρό άνθρωπο, δεν θα το πίστευα κι εγώ.

Για την άσκηση των Ινδουϊστών³

– Γέροντα, οι Ινδουϊστές φθάνουν σε κάποια αυτοκυριαρχία, γιατί τους βοηθάει η μεγάλη άσκηση που κάνουν με την γιόγκα;

– Κάνουν και κάνουν και τί πετυχαίνουν με όλα αυτά; Η ορθόδοξη εγκράτεια, και γενικά η πνευματική άσκηση, αποβλέπει πάντα σε ανώτερο πνευματικό σκοπό, στον αγιασμό της ψυχής. Η δική τους σατανική κοσμική άσκηση γίνεται, για να κάνουν ευλύγιστο κορμί, να γυρίζουν χέρια και πόδια σαν τον χάρτινο Καραγκιόζη, να τους καμαρώνουν μερικοί ανόητοι άνθρωποι και να τους κοροϊδεύουν οι γελοίοι δαίμονες. Από μικρά παιδάκια στραβώνουν τα πόδια, βάζουν το ένα πόδι πάνω στον έναν ώμο και το άλλο στον άλλον, και έτσι προσεύχονται. Ασκούνται χτυπώντας πολλή ώρα το χέρι τους πάνω σε ένα τσουβάλι με χαλίκι, μέχρι να κάνη κάλο, και μετά μπορούν να σπάσουν πέτρες, ξύλα κ.λπ.

Αλλά, και όσα λένε ότι αισθάνονται, έχουν κάποια εξήγηση. Τραβούν λ.χ. την γλώσσα μέχρι την μύτη ή την ρουφούν μέχρι τον λάρυγγα, παθαίνουν έναν ερεθισμό, νιώθουν κάποια γλυκύτητα, έναν γαργαλισμό, και λένε: «Αυτό είναι το νέκταρ». Ύστερα πατούν κοντά στα αυτιά κάτι νεύρα και ακούνε «βούου...» μουσική. Ή πατούν τα μάτια τους και αρχίζουν να βλέπουν αστράκια! Κάθονται με ανοιχτά τα μάτια στον ήλιο και, όταν τα κλείνουν, βλέπουν φώς! «Νά, το πετύχαμε! λένε. Είδαμε το άκτιστο φώς!». Οπότε ο διάβολος λέει: «Α, φώτα θέλετε; Θα σάς δώσω εγώ φώτα». Τους καλλιεργεί την φαντασία, και ύστερα, χωρίς να πατούν τα μάτια ή χωρίς να τα

---

³ Όσα αναφέρονται εδώ από τον Γέροντα ισχύουν γενικώτερα για τις οργανώσεις της Νέας Εποχής, οι οποίες χρησιμοποιούν τις τεχνικές της γιόγκα και του διαλογισμού.

κρατούν ανοιχτά στον ήλιο, βλέπουν φώτα. Εμάς ο διάβολος, χωρίς να τον προκαλέσουμε, προσπαθεί πολλές φορές να μας πλανήσει, μας παρουσιάζει φώτα κ.λπ., αλλά του γυρίζουμε την πλάτη, πόσο μάλλον να τον προκαλέσης! Αφορμή θέλει!

– Δηλαδή, Γέροντα, τους παρουσιάζει ο διάβολος διάφορες παραστάσεις;

– Ναί, τους καλλιεργεί την φαντασία σε μεγάλο βαθμό και μετά τους πλανάει.

Πηγαίνουν και μερικοί δικοί μας στους Ινδούς, τους μαθαίνουν οι Ινδοί να λένε κάτι βρσιές στην γλώσσα τους για τον Χριστό, για την Παναγία, για τους Αγίους – άλλοι ξέρουν ότι αυτά είναι βλασφημίες, άλλοι δεν ξέρουν – και δαιμονίζονται. Μετά αρχίζουν να λένε άρρητα ρήματα. Φθάνουν σε μια έξαλλη κατάσταση και οι άλλοι που τους βλέπουν νομίζουν ότι βρίσκονται σε πνευματική κατάσταση! Είναι δαιμονική κατάσταση αυτή.

Έχει κάνει μεγάλη ζημιά ο Ινδουϊσμός

Οι Ινδοί, ενώ είναι έξυπνος λαός, ενώ έχουν μεταφυσικές ανησυχίες και πολλή καρδιά, ασχολούνται με την δήθεν φιλοσοφία, με πλάνες και με μαγείες. Τους Ευρωπαίους τους αλωνίζουν με τις θεωρίες τους. Και βλέπεις, οι αρχηγοί τους είναι σαν ταύροι και οι άλλοι εκεί στις Ινδίες πεθαίνουν από την πείνα! Έρχονται κι εδώ στην Ελλάδα και ξεγελούν τον κόσμο με την νιρβάνα, την τεμπελιά, τις μετεμψυχώσεις... Χρησιμοποιούν εν τω μεταξύ στα βιβλία τους και κομμάτια από την Αγία Γραφή, από την Φιλοκαλία, από τους Πατέρες, και έτσι προσελκύουν τον κόσμο. Παλιά, που να πιστέψουν οι Ορθόδοξοι τις ινδουϊστικές θεωρίες! Τώρα, πώς να το πη κανείς, και μερικοί σωστοί άνθρωποι υποστηρίζουν τέτοιες ανοησίες και δίνουν του κόσμου τα χρήματα. Έχει κάνει μεγάλη ζημιά ο Ινδουϊσμός.

– Υπάρχουν, Γέροντα, Ινδοί που είναι Ορθόδοξοι Χριστιανοί;

– Πολύ λίγοι. Είχαν μείνει μερικοί από την Εκκλησία που είχε ιδρύσει εκεί ο Απόστολος Θωμάς, αλλά εγκαταλείφθηκαν. Άλλοι έγιναν Καθολικοί, άλλοι Προτεστάντες. Σήμερα εκεί οι Ορθόδοξοι είναι μετρημένοι.

Αυτά που παρουσιάζουν ως θαύματα οι άλλες θρησκείες ή οι παραθρησκείες δεν έχουν καμιά σχέση με τα θαύματα της δικής μας θρησκείας. Ο Χριστός ζητάει από μας το φιλότιμο. Δεν θέλει να Τον αγαπάμε, επειδή είναι παντοδύναμος. Αν ήθελε, μπορούσε να κάνει κάποιο θαύμα και να πιστέψη αμέσως όλος ο κόσμος. Με αυτόν όμως τον τρόπο θα δέσμευε την ελευθερία του ανθρώπου. Γι' αυτό λέει: «Μακάριοι οι μη ιδόντες και πιστεύσαντες»⁴.

Η Ορθοδοξία έχει το θαύμα και την θεία Χάρη. Ο Ινδουϊσμός έχει την μαγεία και την φιλοσοφία. Αντικαθιστά το θαύμα με την μαγεία και την θεία Χάρη με την φιλοσοφία. Ο διάβολος δίνει στους γκουρού, στους μάγους κ.λπ. δυνάμεις, επειδή του δίνουν δικαιώματα. Έτσι μπορούν να κάνουν κάτι δήθεν θαύματα, και ο άλλος που τους βλέπει τους θαυμάζει.

Από την στιγμή που βλέπει κάποιος ότι αυτός που κάνει αυτά τα ψευδοθαύματα δεν συγγενεύει καθόλου με τον Χριστό, πρέπει να καταλάβει ότι όσα

---

⁴ Ιω. 20, 29.

κάνει είναι απάτη του διαβόλου, που δεν ξέρει να λήη ποτέ αλήθεια αλλά όλο ψέματα και να ξεγελάη τα πλάσματα του Θεού. Όσοι έχουν καλή διάθεση, όταν προηγουμένως έχουν γνωρίσει λίγο την Ορθοδοξία, προβληματίζονται, γιατί βλέπουν ότι η ζωή των μάγων δεν είναι καθαρή, είναι μπερδεμένη, ενώ στην Ορθοδοξία βρίσκουν ζωή καθαρή και ανωτερότητα. Βρίσκουν ανθρώπους που έχουν αγιότητα και κάνουν αληθινά θαύματα.

Στην Ορθοδοξία η καλωσύνη είναι το ξεχείλισμα της αγάπης του ανθρώπου προς τον Θεό και προς τον πλησίον. Όλες οι άλλες καλωσύνες που γίνονται από αλλοδόξους, πλανεμένους κ.λπ. δεν έχουν τα πνευματικά εν Χριστώ στοιχεία, αλλά μπορεί να έχουν κάποια καλά ανθρώπινα στοιχεία. Όποιος ζη σωστά την ορθόδοξη ζωή έχει ταπείνωση, αγάπη και δίνεται ολόκληρος για τον πλησίον, θυσιάζεται. Και την άσκηση, την νηστεία, την αγρυπνία που κάνει, πάλι τα κάνει από αγάπη προς τον Θεό, όχι για να νιώση κάποια ευχαρίστηση.

Ο Χριστός ήρθε στον κόσμο, για να σταυρωθή από αγάπη για το πλάσμα Του. Πρώτα σταυρώθηκε και μετά αναστήθηκε. Είναι φθηνό να ζητάη κανείς πνευματικές χαρές – άλλο αν ο Χριστός του δώσει να γευθή την ουράνια γλυκύτητα. Ενώ αυτοί που ασχολούνται λ.χ. με τις ινδουϊστικές φιλοσοφίες, με την γιόγκα κ.λπ., με όσα κάνουν, αποβλέπουν στο να φθάσουν σε μια δήθεν πνευματική κατάσταση, σε έκσταση, να νιώσουν μια ηδονή ή να γίνουν ανώτεροι από τους άλλους, χωρίς να ενδιαφέρονται για τους άλλους.

Ας υποθέσουμε ότι ένας ινδουϊστής βρίσκεται σε μια ακροθαλασσιά και κάνει αυτοσυγκέντρωση. Αν εκείνη την ώρα κινδυνεύη κάποιος στην θάλασσα και ζητάη βοήθεια, αυτός θα μείνη τελείως αδιάφορος, δεν θα κουνηθή από την θέση του, για να μη στερηθή την ηδονή που νιώθει. Ενώ, αν βρισκόταν εκεί ένας ορθόδοξος μοναχός και έλεγε την ευχή, θα άφηνε το κομποσχοίνι και θα έπεφτε στην θάλασσα, για να τον σώση.

Η παραπλάνηση των ανθρώπων

– Γέροντα, όταν έρθουν ο Προφήτης Ηλίας και ο Ενώχ, για να κηρύξουν μετάνοια, ο κόσμος θα καταλάβη, για να συνέλθη;

– Αυτοί που θα έχουν καλή διάθεση, θα καταλάβουν. Αυτοί που δεν θα έχουν καλή διάθεση, δεν θα καταλάβουν και θα πλανηθούν. Ο Χριστός μας προειδοποίησε ότι πρέπει να προσέχουμε πολύ, γιατί «εγερθήσονται ψευδόχριστοι και ψευδοπροφήται και δώσουσι σημεία και τέρατα προς το αποπλανάν, ει δυνατόν, και τους εκλεκτούς»⁵.

Είναι μερικοί που κάτι πλανεμένους τους περνούν για προφήτες. Πριν από μερικά χρόνια ένας Προτεστάντης γύριζε συνέχεια με μια βαλίτσα πέτσινη που είχε μια επιγραφή γραμμένη στα αγγλικά: «Είμαι ο Προφήτης Ηλίας!». Φορούσε ένα πουκάμισο με κοντά μανίκια, είχε και μια Αγία Γραφή στα αγγλικά και έλεγε ότι κατέβηκε από τον ουρανό! Όταν τον ρώτησαν τί πιστεύει και σε ποιά θρησκεία ανήκει, είπε: «Ε, τώρα αυτά είναι χαμένα. Δεν υπήρχαν τότε θρησκείες!». Κατάλαβες; Αφού όλοι, Καθολικοί, Προτεστάντες, Πεντηκοστιανοί, όλες οι αιρέσεις και όλες οι

---

⁵ Μάρκ. 13, 22.

παραφυάδες των αιρέσεων είναι γι' αυτόν το ίδιο. Από εκεί δεν καταλαβαίνει κανείς τί γίνεται; Πόσα γράμματα μου έχει στείλει! Έγραφε διάφορα χωρία από την Αγία Γραφή και είχε όλο προτεσταντικές θέσεις. Έστελνε και σε διαφόρους πότε από την Αγγλία πότε από αλλού ένα σωρό γράμματα. Κάποιοι πίστεψαν αυτά που έγραφε και ήθελαν να δημοσιεύσουν σε ένα περιοδικό ότι ήρθε ο Προφήτης Ηλίας. «Μά, είστε καλά; τί πάτε να κάνετε;», τους είπα. Ο κόσμος ο καημένος είναι ζαλισμένος!

Αμαρτάνει κανείς, και μόνον όταν ακούη όσα λένε οι πλανημένοι. Είναι μερικοί που λένε: «Άμα πιστέψης ότι θα γίνη έτσι, θα γίνη». Αυτό είναι πίστη στον εαυτό τους, αλλά πίσω από τον εαυτό τους είναι το ταγκαλάκι. Κάνουν θεό τον εαυτό τους⁶ και απογυμνώνονται από την θεία Χάρη. Με κάτι τέτοιες θεωρίες κοιτάζουν να ξεγελάσουν τον κόσμο. Ένας σαρανταπεντάρης παρουσιαζόταν ως απόφοιτος της Σχολής της Χάλκης και έλεγε διάφορες ινδουϊστικές φιλοσοφίες. «Εσύ, του λέω, κάνεις κακό και στον εαυτό σου και στον κόσμο, όταν λές τις εξευγενισμένες βλακείες των Ινδών και συγχρόνως παρουσιάζεσαι ότι τελείωσες την Σχολή της Χάλκης. Πρόσεξε, θα δαιμονισθής».

– Γέροντα, γιατί οι διάφορες παραθρησκείες στην Ελλάδα επιδιώκουν να παρουσιάζονται ως σωματεία κ.λπ. και δεν λένε ότι είναι θρησκείες;

– Το κάνουν παραπλανητικά. Και βλέπεις, ενώ ο Άγιος Κωνσταντίνος κατήργησε την ειδωλολατρία και καθιέρωσε ως επίσημη θρησκεία όλης της αυτοκρατορίας τον Χριστιανισμό, σήμερα πάνε να φέρουν πάλι την ειδωλολατρία. Επιτρέπουν να φτιάχνουν τζαμιά, να έχουν οι γκουρούδες τα δικά τους μοναστήρια, να κάνουν ελεύθερα διαλέξεις, να γίνονται διάφορα κέντρα προσηλυτισμού, οι μασόνοι να δρουν ελεύθερα, οι ιεχωβάδες το ίδιο... Βάλλεται η Ορθοδοξία με ένα σωρό θεωρίες. Αλλά δεν θα σταθούν αυτά: θα σωριασθούν.

Οι ταλαίπωροι άνθρωποι παρασύρονται, γιατί έχουν απομακρυνθή από τον Θεό και έχουν φθάσει σε σκότιση! Μου είπαν δυο νέοι ότι πήγαν στην Χεβρών για προσκύνημα και τους έβαλαν το σκουφάκι το εβραϊκό, για να προσκυνήσουν τους τάφους του Αβραάμ. Τί να το κάνης το προσκύνημα, αφού έβαλες αυτό που χρησιμοποιούν οι Εβραίοι στην λατρεία τους;

Τί να πής; Μεγάλη σύγχυση! Στο Παρίσι έξω από μια Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία έγραφε: «Διδάσκεται η εξάσκηση της ευχής με την μέθοδο της γιόγκα». Που έφθασαν! Αρχίζουν ύστερα τα ψυχολογικά προβλήματα και παλαβώνουν. Δεν ξέρουν τί ζητούν μετά. Μερικοί Ρωμαιοκαθολικοί, Προτεστάντες κ.λπ. μαθαίνουν ότι, άμα βαπτισθή κανείς στην Ορθόδοξη Εκκλησία, αλλάζει, αναγεννιέται, και νομίζουν πώς, αν βαπτισθούν, θα τους φύγουν τα ψυχολογικά τους προβλήματα. Είπα για κάποιον Προτεστάντη που ήθελε να γίνη Ορθόδοξος: «Κοιτάξτε, μην τον βαπτίζετε αυτόν. Αυτός δεν είναι για βάπτισμα». «Όχι, μου λένε, άμα βαπτισθή, θα βοηθηθή». «Μά δεν είναι για βάπτισμα. Δεν καταλαβαίνετε;». Δεν άκουσαν, τον πήραν, τον πήγαν στην θάλασσα, τον βάπτισαν! Έρχεται μετά από δύο-τρεις μέρες και μου λέει: «Εγώ βαπτίσθηκα, αλλά το Βάπτισμα δεν μου έλυσε τα ψυχολογικά προβλήματα». «Καλά, για να σου φύγουν τα ψυχολογικά προβλήματα βαπτίσθηκες; του λέω. Κοίταξε: αν

⁶ Βλ. Γέροντος Παϊσίου Αγιορείτου, Λόγοι, τόμος Β', «Πνευματική αφύπνιση», έκδ. Ι. Ησυχ. "Ευαγγ. Ιω. ο Θεολόγος", Σουρωτή Θεσσαλονίκης 1999, σ. 275-276.

αισθανόσουν την ανάγκη του Βαπτίσματος, αν καταλάβαινες την αξία του και πήγαινες γι' αυτό το μεγαλείο, τότε θα σου έφευγαν και εκείνα. Αλλά όταν πήγες να βαπτισθής, για να σου φύγουν τα ψυχολογικά προβλήματα, πώς να σου φύγουν; Θα φύγουν με μαγικό τρόπο;».

Μπερδεύουν την μαγεία με το θαύμα. Δεν μπορούν να ξεχωρίσουν τον χρυσό από τον μπρούντζο. Και βλέπεις, ένας Προτεστάντης λ.χ. μπορεί να βαπτισθή Ορθόδοξος, ύστερα να γίνη Ρωμαιοκαθολικός, μετά να πη «δέν αναπαύτηκα» και να γυρίση πάλι στους Προτεστάντες ή πάλι στους Ορθοδόξους. Κάποιος Καθολικός βαπτίσθηκε Ορθόδοξος, έγινε μοναχός και έζησε εννιά χρόνια σ' ένα μοναστήρι. Έρχεται λοιπόν μια μέρα στο Καλύβι και μου λέει: «Εγώ δεν έζησα την κοσμική ζωή σαν Ορθόδοξος και θέλω να πάω στον κόσμο να παντρευτώ!» Ακούς κουβέντα; Να του λές εν τω μεταξύ πόσο βαρύ είναι αυτό που σκέφτεται και να λήη: «Γιατί είναι βαρύ; Δεν μπορώ να το καταλάβω».

Επιστροφή στην Ορθοδοξία

Ο σημερινός παράξενος κόσμος στα παράξενα αναπαύεται, όχι στα σωστά. Την Ινδία, που είναι στην άλλη άκρη της γής, την ξέρουν από την μαγεία της και πηγαίνουν. Το Άγιον Όρος, που είναι στην πατρίδα τους, πολύ κοντά τους, με την αληθινή μυστική εν Χριστώ ζωή, το αγνοούν! Ένας φοιτητής μου είπε ότι πήγε στην Ινδία και έμεινε εκεί τριάμισι χρόνια. Έψαχνε να βρη την αλήθεια σχετικά με τις θρησκείες. Τελικά του είπε κάποιος Ινδός: «Τί ήρθες εδώ; Αυτό που ζητάς υπάρχει στην Ορθοδοξία. Εκεί είναι το φώς. Να πάς στο Άγιον Όρος και θα βρής αυτό που ζητάς»⁷. Έτσι επέστρεψε στην Ελλάδα και ήρθε στο Άγιον Όρος.

– Γέροντα, όταν ένας Ορθόδοξος πάη με τους Ινδουϊστές κ.λπ., αν μετανοιώση μετά, γίνεται πάλι δεκτός στην Ορθόδοξη Εκκλησία;

– Αυτός χρειάζεται μετάνοια μεγάλη και μύρωμα. Αν θελήση να επιστρέψη στην Ορθοδοξία και να γίνη πάλι μέλος της Εκκλησίας, κανονικά πρέπει πρώτα να βεβαιώση με λιβέλλο⁸ ότι αποκηρύττει τις κακοδοξίες τους και ομολογεί την ορθόδοξη πίστη και ύστερα να του διαβάση ο ιερέυς τις ευχές για τον επιστρέφοντα στην αληθινή πίστη⁹ και να τον χρίση με το Άγιο Μύρο.

---

⁷ Είναι γνωστό ότι ο Θεός μπορεί να αποκαλύψη το θέλημά Του στον καλοπροαίρετο άνθρωπο με ποικίλους τρόπους. Παράδειγμα η όνος του Βαλαάμ που μίλησε, για να τον αποτρέψη από την αντίθετη προς το θείο θέλημα ενέργειά του. (Βλ. Αριθμ. 22, 18-35).

⁸ Λίβελλος (από την λατινική λέξη libellus=βιβλιαράκι, φυλλάδιο) σήμαινε γραπτή ομολογία πίστεως, την οποία υπέβαλλαν στην Σύνοδο ή στον Επίσκοπο ή στον Βασιλέα.

⁹ Βλ. *Ευχολόγιον το Μέγα*, έκδ. «Αστήρ», Αθήναι 1986, σ. 591.

Βλέπω μερικά νέα παιδιά, Ελληνόπουλα, χωρίς να έχουν διαβάσει ούτε μια γραμμή από το Ευαγγέλιο, πάνε και διαβάζουν Βραχμανισμό, Βουδδισμό, το Κοράνι κ.λπ., πάνε και στους Ινδούς. Ύστερα δεν αναπαύονται και επιστρέφουν στην Ορθοδοξία, αλλά έχουν μαζέψει ένα σωρό μικρόβια. Παθαίνουν ζημιά και είναι δύσκολο να βρουν μετά την αλήθεια. Πρέπει πρώτα κανείς να γνωρίση την Ορθοδοξία, και ύστερα, άμα δεν του αρέση, φεύγει. Ας την γνωρίση σωστά, και μετά ας κάνη σύγκριση με τις διάφορες θεωρίες που ακούει. Γιατί, αν γνωρίση την Ορθοδοξία, μπορεί να ξεχωρίση το μπακίρι από τον χρυσό ή να καταλάβη τον χρυσό πόσων καρατιών είναι. Δεν ξεγελιέται εύκολα, για να περάση όσα γυαλίζουν για χρυσάφι.

Πάντως έχω προσέξει ότι μόνον εγωιστής άνθρωπος φεύγει από την Ορθοδοξία, όταν την γνωρίση· ένας ταπεινός ποτέ δεν φεύγει.

ΠΕΜΠΤΟ ΜΕΡΟΣ - Η ΔΥΝΑΜΗ ΤΗΣ ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΕΩΣ

Για να νιώση κανείς ανάπαυση, πρέπει να πετάξει
τά μπάζα από μέσα του. Αυτό θα γίνει
μέ την εξομολόγηση. Ανοίγοντας ο άνθρωπος
τήν καρδιά του στον πνευματικό και λέγοντας
τά σφάλματά του, ταπεινώνεται, και έτσι ανοίγει
τήν πύλη του Ουρανού, έρχεται πλούσια
η Χάρις του Θεού και ελευθερώνεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - Η ανάγκη πνευματικού οδηγού

Με την εξομολόγηση ο άνθρωπος λυτρώνεται

Γέροντα, στα πρώτα χρόνια του Χριστιανισμού οι Χριστιανοί έκαναν δημόσια εξομολόγηση. Βοηθάει αυτό;

– Άλλα τα πρώτα χρόνια του Χριστιανισμού και άλλα τώρα. Σήμερα αυτό δεν βοηθάει.

– Γιατί, Γέροντα; Τότε είχαν πιο πολύ ζήλο;

– Και πιο πολύ ζήλο είχαν και δεν είχαν αυτά που έχουν σήμερα οι άνθρωποι. Τώρα, βλέπεις, τα ανδρόγυνα χωρίζουν στα καλά καθούμενα, δεν είναι όπως παλιά.

Έχουν απομακρυνθή οι άνθρωποι από το μυστήριο της εξομολογήσεως, γι' αυτό και πνίγονται από τους λογισμούς και τα πάθη. Πόσοι έρχονται και ζητούν να τους βοηθήσω σε κάποιο πρόβλημά τους, και ούτε εξομολογούνται ούτε εκκλησιάζονται! «Εκκλησιάζεσαι καθόλου;», τους ρωτάω. «Όχι», μου λένε. «Εξομολογήθηκες καμμιά φορά;». «Όχι. Ήρθα να με κάνης καλά». «Μά πώς; Πρέπει να μετανοήσης για τα σφάλματά σου, να εξομολογήσαι, να εκκλησιάζεσαι, να κοινωνάς, όταν έχης ευλογία από τον πνευματικό σου, και εγώ θα κάνω προσευχή να γίνης καλά. Ξεχνάς ότι υπάρχει και άλλη ζωή και πρέπει να ετοιμασθούμε για 'κεί;». «Κοίταξε, πάτερ, αυτά που λές, εκκλησίες, άλλη ζωή κ.λπ., εμένα δεν με απασχολούν. Αυτά είναι παραμύθια. Έχω πάει σε μάγους, σε μέντιουμ και δεν μπόρεσαν να με κάνουν καλά. Έμαθα ότι εσύ μπορείς να με κάνης καλά». Άντε τώρα! Τους μιλάς για εξομολόγηση, για την μέλλουσα ζωή, και σου λένε «αυτά είναι παραμύθια», και από την άλλη μεριά: «Βοήθησέ με, παίρνω χάπια». Έμ πώς, με μαγικό τρόπο θα γίνουν καλά;

Και βλέπεις, πολλοί, ενώ έχουν προβλήματα που τα προκάλεσαν οι αμαρτίες τους, δεν πηγαίνουν στον πνευματικό που μπορεί να τους βοηθήσει θετικά, αλλά καταλήγουν να εξομολογούνται στους ψυχολόγους. Λένε το ιστορικό τους, τους συμβουλεύονται για τα προβλήματά τους και, αν έχουν να περάσουν ένα ποτάμι, τους ρίχνουν μέσα και ή πνίγονται ή βγαίνουν, αλλά που βγαίνουν... Ενώ, αν πάνε να εξομολογηθούν στον πνευματικό, θα περάσουν στην άλλη όχθη από την γέφυρα άνετα, γιατί με το μυστήριο της εξομολογήσεως ενεργεί η Χάρις του Θεού και λυτρώνονται.

– Γέροντα, μερικοί λένε: «Δεν βρίσκουμε καλούς πνευματικούς, γι' αυτό δεν πάμε να εξομολογηθούμε».

– Αυτά είναι δικαιολογίες. Κάθε πνευματικός έχει θεία εξουσία, εφόσον φοράει πετραχήλι. Τελεί το μυστήριο, έχει την θεία Χάρη και, όταν διαβάση την συγχωρητική ευχή, ο Θεός σβήνει όλες τις αμαρτίες τις οποίες εξομολογηθήκαμε με ειλικρινή μετάνοια. Από μας εξαρτάται πόσο θα βοηθηθούμε από το μυστήριο της εξομολογήσεως. Ήρθε εκεί στο Καλύβι μια φορά κάποιος που είχε ψυχολογικά προβλήματα, με τον λογισμό ότι έχω διορατικό χάρισμα και θα μπορούσα να τον βοηθήσω. «Τί προβλέπεις, μου λέει, για μένα;». «Να βρής, του λέω, έναν πνευματικό να εξομολογήσαι, για να κοιμάσαι σαν το πουλάκι και να μην παίρνης χάπια». «Δεν υπάρχουν, μου λέει, σήμερα καλοί πνευματικοί. Παλιά υπήρχαν». Έρχονται με καλό

λογισμό, ότι θα βοηθηθούν, αλλά δεν δέχονται αυτό που τους λές, και κρίμα στα ναύλα.

Βλέπω όμως και μια καινούργια τέχνη του διαβόλου. Βάζει στους ανθρώπους τον λογισμό ότι, αν κάνουν κάποιο τάμα και το εκπληρώσουν, αν πάνε και κανένα προσκύνημα, είναι εντάξει πνευματικά. Και βλέπεις πολλούς να πηγαίνουν με λαμπάδες και με τάματα στα μοναστήρια, στα προσκυνήματα, να τα κρεμάνε εκεί, να κάνουν και μεγάλους σταυρούς, να κλαίνε και λιγάκι, και να αρκούνται σ' αυτά. Δεν μετανοούν, δεν εξομολογούνται, δεν διορθώνονται, και χαίρεται το ταγκαλάκι.

– Γέροντα, ένας άνθρωπος που δεν εξομολογείται μπορεί να είναι εσωτερικά αναπαυμένος;

– Πώς να είναι αναπαυμένος; Για να νιώση κανείς ανάπαυση, πρέπει να πετάξει τα μπάζα από μέσα του. Αυτό θα γίνει με την εξομολόγηση. Ανοίγοντας ο άνθρωπος την καρδιά του στον πνευματικό και λέγοντας τα σφάλματά του, ταπεινώνεται, και έτσι ανοίγει την πύλη του Ουρανού, έρχεται πλούσια η Χάρις του Θεού και ελευθερώνεται.

Πριν από την εξομολόγηση στην κορυφή του υπάρχει ομίχλη, βλέπει θαμπά και δικαιολογεί τα σφάλματά του. Γιατί, όταν ο νούς του είναι σκοτισμένος από τις αμαρτίες, δεν βλέπει καθαρά. Με την εξομολόγηση κάνει μια «φούου», φεύγει η ομίχλη και καθαρίζει ο ορίζοντας. Γι' αυτό, όσους έρχονται να συζητήσουμε ένα θέμα ή να μου ζητήσουν μια συμβουλή κ.λπ., αν δεν έχουν εξομολογηθεί ποτέ, τους στέλνω πρώτα να εξομολογηθούν και μετά να έρθουν να μιλήσουμε. Μερικοί μου λένε: «Γέροντα, αφού εσύ μπορείς να καταλάβεις τί πρέπει να κάνω γι' αυτό το θέμα, πές μου». «Και να καταλάβω εγώ τί πρέπει να κάνης, τους λέω, δεν θα καταλάβης εσύ τί θα σου πώ. Γι' αυτό πήγαινε πρώτα να εξομολογηθής και ύστερα έλα να συζητήσουμε». Γιατί, πώς να επικοινωνήσης και να συνεννοηθής με έναν άνθρωπο, όταν βρίσκεται σε άλλη συχνότητα;

Με την εξομολόγηση πετάει ο άνθρωπος από μέσα του ό,τι άχρηστο έχει και καρποφορεί πνευματικά. Μια μέρα έσκαβα τον κήπο μου, για να φυτέψω λίγες ντοματιές. Εκείνη την ώρα ήρθε κάποιος και μου λέει: «Τί κάνεις, Γέροντα;». «Τί να κάνω; του λέω, εξομολογώ τον κήπο μου». «Καλά, Γέροντα, μου λέει, χρειάζεται και ο κήπος εξομολόγηση;». «Ασφαλώς χρειάζεται. Έχω διαπιστώσει πώς, όταν τον εξομολογώ, βγάζω δηλαδή έξω πέτρες, αγριάδες, αγκάθια κ.λπ., τότε βγάζει επίσημα κηπευτικά, αλλιώς οι ντομάτες γίνονται κιτρινάρικες, καχεκτικές!»...

Ο Θεός θέλει ο άνθρωπος να διορθώνεται δια του ανθρώπου

– Γέροντα, όταν αντιμετωπίζω ένα θέμα και προσεύχωμαι γι' αυτό, πώς θα καταλάβω ποιο είναι το θέλημα του Θεού;

– Το θέλημα του Θεού δεν βρίσκεται έτσι. Καλύτερα να ρωτάς για ένα πρόβλημά σου. Να μη ζητάς πληροφορία από τον Θεό, εφόσον μπορείς να συμβουλευθής κάποιον άνθρωπο, γιατί μπορεί να πλανηθής. Κάποιος πήγαινε σε μια εκκλησία, στεκόταν μπροστά στο εικονοστάσι και έλεγε: «Παναγία μου, να πάρω τα χρήματα από το κουτί;». Του έλεγε ο λογισμός: «Πάρ' τα». «Ναί, θα τα πάρω», έλεγε και έπαιρνε τα χρήματα. Μιά-δυό-τρεις φορές, ένας επίτροπος προβληματίστηκε. «Τί

γίνεται; λέει. Κάποιος πρέπει να παίρνη τα χρήματα» και πήγε να παρακολουθήση. Τί να δῆ; Σε λίγο ἤρθε αὐτός και επανέλαβε τα ἴδια: «Παναγία μου, να πάρω τα χρήματα από το κουτί;... Ναί, θα τα πάρω», εἶπε, οπότε τον ἐπίασε ο ἐπίτροπος.

Πάντοτε, όταν υπάρχει ἄνθρωπος πνευματικός, τον οποίον μπορείς να ρωτήσης, πρέπει να ρωτήσης. Όταν δεν υπάρχει ἄνθρωπος να ρωτήσης – λ.χ. βρίσκεσαι στην ἔρημο –, αλλά υπάρχει μέσα σου η δίψα της υπακοῆς, τότε ο Καλός Θεός γίνεται ο Ἴδιος Γέροντας και σε φωτίζει και σε πληροφορεῖ. Δεν μπορείς, ας υποθέσουμε, να βρῆς κάποιον, για να σου ἐξηγήση ἕνα χωρίο από την Αγία Γραφή; Τότε σε φωτίζει ο Θεός και το καταλαβαίνεις.

– Γέροντα, πώς θα καταλάβη κανείς, αν κάτι που συμβαίνει στον αγώνα του είναι από τον πειρασμό ἢ από δική του ἀπροσεξία;

– Θα πάη να ρωτήση.

– Δηλαδή μόνος του δεν μπορεί να το καταλάβη;

– Και να καταλαβαίνη κάτι, δεν μπορεί να είναι σίγουρος. Εδώ και ἕνας που ἔχει ἐμπειρία, πάει και ρωτᾷ κάποιον ἄλλον. Εγώ για ἕνα ατομικό μου θέμα πάντοτε θα ρωτήσω. Την δική μου λύση, και σοφώτερη να είναι, την θεωρῶ την μεγαλύτερη βλακεία, όταν πρόκειται για προσωπικό μου θέμα. Ούτε πάω σε κάποιον που ξέρει τί με ἀναπαύει, αλλά σε κάποιον που δεν ξέρει. Βλέπεις, και ἕνας γιατρός, για να είναι σίγουρος ὅτι ἔκανε καλή διάγνωση σε μια δύσκολη περίπτωση, συμβουλευεται και ἄλλον γιατρό, πόσο μάλλον ἕνας φοιτητής! Ὅσο πνευματικός ἄνθρωπος κι αν είναι κανείς, και ὅσο καλή τακτοποίηση κι αν κἀνη μόνος του στα θέματά του, δεν μπορεί να ἀναπαυθῆ, γιατί ο Θεός θέλει ο ἄνθρωπος να βοηθιέται από τον ἄνθρωπο και να διορθώνεται δια του ἀνθρώπου. Τα οικονομᾷ ἔτσι ο Καλός Θεός, για να ταπεινώνεται ο ἄνθρωπος. Πρέπει να ἐκθέτη κανείς τους λογισμούς του και τις καταστάσεις που περνᾷ στον πνευματικό του, να τον συμβουλευεται και να μην ἀποφασίζη μόνος του για τα δύσκολα θέματα οὔτε να ἀντιμετωπίζη μόνος του τις δυσκολίες που συναντᾷ στον αγώνα του, κἀνοντας πρόβες στον εαυτό του, γιατί ο πειρασμός θα τον μπερδέψη και θα του δημιουργήση προβλήματα. Μερικοί φθάνουν στο σημείο να βάζουν μόνον τους κανόνες στον εαυτό τους. Είναι πολύ επικίνδυνα αὐτά τα πράγματα.

Ὅποιος δεν ἔχει πνευματικό, για να τον συμβουλευεται στην πνευματική του πορεία, μπερδεύεται, κουράζεται, καθυστερεῖ και δύσκολα θα φθάση στον προορισμό του. Αν δῖνη μόνος του λύση στα προβλήματά του, ὅσο σοφός και αν είναι, ἐπειδὴ κινεῖται με αυτοπεποίθηση και υπερηφάνεια, μένει σκοτισμένος. Ενώ, ὅποιος ταπεινώνεται και πηγαίνει με ἐμπιστοσύνη και ἀυταπάρνηση στον πνευματικό και ζητᾷ την γνώμη του, βοηθιέται. Γιατί τότε ο Θεός οπωσδήποτε φωτίζει τον πνευματικό και του δίνει την σωστή ἀπάντηση. Νά, όταν ἔρχεται κάποιος με εὐλάβεια, με τον λογισμό πώς εἶμαι ἅγιος, ενώ εγώ εἶμαι τενεκές, ἔχω προσέξει ὅτι νιώθω μέσα μου μια ἀλλοίωση και αὐτά που του λέω δεν είναι δικά μου. Από αὐτό καταλαβαίνω ξεκάθαρα ὅτι ο ἄνθρωπος αὐτός ἔχει ἔρθει με εὐλάβεια, και ο Θεός, για να μην τον ἀδικήση, δίνει σ' ἐμένα αὐτήν την καλή κατάσταση. Σε τέτοιες περιπτώσεις, αν πρόκειται για ἕνα σοβαρό θέμα, ο Θεός σε πληροφορεῖ και μπορείς να του πῆς τί θα συμβῆ, πότε θα συμβῆ και πώς να το ἀντιμετωπίση.

Χρειάζεται πνευματικός οδηγός στην πνευματική ζωή

Σήμερα το πιο απαραίτητο είναι να βρουν οι άνθρωποι έναν πνευματικό, να εξομολογούνται, να του έχουν εμπιστοσύνη και να τον συμβουλεύονται. Αν έχουν πνευματικό και βάλουν ένα πρόγραμμα με προσευχή και λίγη μελέτη, εκκλησιάζονται, κοινωνούν, τότε δεν έχουν τίποτε να φοβηθούν σ' αυτήν την ζωή.

Η ψυχή πρέπει να παρακολουθήται από τον πνευματικό, για να μη λαθέψη τον δρόμο της. Μπορεί να βοηθή στον αγώνα λ.χ. και η πνευματική μελέτη, αλλά, αν κανείς δεν έχει πνευματικό οδηγό, μπορεί να δίνη δικές του ερμηνείες σ' αυτά που διαβάζει, και να πλανηθή. Βλέπεις, και όταν κάποιος πάη κάπου με το αυτοκίνητό του και δεν γνωρίζει καλά τον δρόμο, μπορεί να συμβουλευτεί τον χάρτη, αλλά σταματάει κιόλας και ρωτάει, για να μην πάρη λάθος δρόμο. Ξεκινάει, ας υποθέσουμε, από την Αθήνα να πάη στην Φλώρινα. Έχει χάρτη και τον παρακολουθεί, αλλά ρωτάει και σε κανένα περίπτερο αν πηγαίνει καλά, αν ο δρόμος είναι καλός, γιατί σε καμμιά διασταύρωση υπάρχει κίνδυνος να πάρη άλλο δρόμο και να βρεθή στην Καβάλα ή σε κάποιον γκρεμό να κινδυνέψη να σκοτωθή. Φυσικά, μπορεί κάποιος να ρωτήσει, αλλά να μην πάρη τον δρόμο που θα του πούν, και να βρεθή τελικά αλλού, ή να μην προσέξη τα επικίνδυνα σημεία, και να πάθη κακό. Όποιος όμως του δείξη τον δρόμο και συγχρόνως του πη: «πρόσεξε, στο τάδε σημείο έχει μια στροφή επικίνδυνη, εκεί έχει έναν γκρεμό...», εκείνος θα έχει τον μισθό του. Το ίδιο, θέλω να πώ, πρέπει να γίνεται και στην πνευματική ζωή. Είναι απαραίτητο ο πιστός να έχει πνευματικό που θα τον καθοδηγή με τις συμβουλές του και θα τον βοηθή δια του μυστηρίου της εξομολόγησεως. Έτσι μόνον μπορεί να ζήσει ορθόδοξη πνευματική ζωή και να είναι σίγουρος ότι βρίσκεται στον σωστό δρόμο.

Τον πνευματικό οδηγό φυσικά κανείς θα τον διαλέξη. Δεν θα εμπιστευθή στον οποιονδήποτε την ψυχή του. Όπως για την υγεία του σώματος ψάχνει να βρη καλό γιατρό, έτσι και για την υγεία της ψυχής του θα ψάξη να βρη κάποιον καλό πνευματικό και θα πηγαίνει σ' αυτόν, τον γιατρό της ψυχής, τακτικά.

Στείλτε τους ανθρώπους στον πνευματικό

– Γέροντα, πολλές φορές οι άνθρωποι βλέποντας ράσο μας λένε τον πόνο τους, το πρόβλημά τους, ακόμη και εξομολόγηση. Ποιά πρέπει να είναι η στάση μας απέναντί τους;

– Εξ αρχής, όταν απευθύνονται σ' εσάς για κάποιο πρόβλημά τους, να τους ρωτήσετε: «Έχετε πνευματικό;». Κι εγώ στους ανθρώπους που έρχονται εκεί στο Καλύβι να με ρωτήσουν για κάποιο θέμα λέω: «Εγώ δεν είμαι πνευματικός· να πάτε στον πνευματικό σας και να κάνετε ό,τι σας πη εκείνος». Πρέπει να μετανοήσουν οι άνθρωποι και να έχουν έναν πνευματικό να εξομολογούνται, για να κοπούν τα δικαιώματα του διαβόλου. Να ακούση η μοναχή μια φορά κάποια πονεμένη γυναίκα που έχει ένα πρόβλημα και μετά να την στείλη στον πνευματικό, αυτό το καταλαβαίνω. Όχι όμως να συνεχίζει να συζητά μαζί της. Ή, αν μία γυναίκα δεν αναπαύεται στον πνευματικό της ή δεν έχει πάει ποτέ για εξομολόγηση ή βρίσκεται

σε κατάσταση απελπισίας, ας την ακούση μια φορά και πάλι να την στείλη στον πνευματικό και να της πη ότι εκείνη θα εύχεται.

Εκτός που δεν έχει υποχρέωση η μοναχή να τους βοηθήση κατ' αυτόν τον τρόπο, ακούγοντας δηλαδή συνεχώς τα προβλήματά τους, δεν βοηθιούνται κιόλας έτσι οι άνθρωποι. Γιατί ο άνθρωπος παθαίνει τριών ειδών αλλοιώσεις: από τον εαυτό του, από τους άλλους και από τον διάβολο. Έρχονται εδώ, βρίσκουν μια παρηγοριά ανθρώπινη, αλλά, μόλις φύγουν από το Μοναστήρι και πάνε σπίτι, γυρίζουν πάλι στο δικό τους και αρχίζουν τα ίδια. Και οι γυναίκες και οι άνδρες να πάνε στον πνευματικό τους. Δεν είναι σωστό να λένε τα θέματά τους στην καλόγρια. Γιατί μετά λένε: «τά είπα είμαι εντάξει», αναπαύουν ψεύτικα τον λογισμό τους και δεν πάνε στον πνευματικό. Αυτό είναι τέχνασμα του διαβόλου, για να μην εξομολογούνται.

Πρέπει να καταλάβετε ποιά είναι η αποστολή σας ως μοναχές και να μην πάτε να κάνετε δήθεν ιεραποστολή, επειδή δεν έχετε καταλάβει την καλογερική αποστολή. Ως μοναχοί έχουμε υποχρέωση να κάνουμε προσευχή για τα προβλήματα των άλλων· δεν είμαστε όμως υποχρεωμένοι να ασχοληθούμε με τα προβλήματά τους. Ο πνευματικός έχει υποχρέωση να το κάνει αυτό, έχει και ευθύνη. Αν συζητούν μ' εσάς, φορτώνουν σ' εσάς την ευθύνη. Εκείνος μπορεί να τους παρακολουθή από κοντά και να δίνη λύση στα προβλήματά τους. Χρειάζεται δηλαδή δουλειά. Αυτή η δουλειά δεν είναι των μοναχών. Από μας μόνον προσευχή να ζητάνε. Ας στέλνουν κανένα γράμμα με ονόματα, να κάνουμε κανένα κομποσχοίνι.

Πνευματικός από κοντά

Όπως κανείς φροντίζει ο οικογενειακός γιατρός να βρίσκεται, όσο το δυνατόν, κοντά του, έτσι πρέπει να φροντίση και ο πνευματικός να βρίσκεται κοντά του. Ένας γιατρός, όταν είναι κοντά στον άρρωστο, μπορεί να τον βοηθήση καλύτερα από καθηγητές πανεπιστημίου – έστω και αν δεν έχη τόση πείρα –, γιατί μπορεί να τον παρακολουθή συστηματικά και, αν χρειασθή, θα τον στείλη στον ειδικό γιατρό. Μου έκανε εντύπωση το εξής, όταν ήμουν στο Σανατόριο¹: Πολλοί πλούσιοι που είχαν φυματίωση έμεναν στο σπίτι τους και πήγαιναν εκεί καθηγητές πανεπιστημίου, για να τους κάνουν θεραπεία. Αποδείχθηκε όμως ότι η θεραπεία δεν είχε κανένα αποτέλεσμα, γιατί δεν μπορούσαν να τους παρακολουθούν συστηματικά. Γι' αυτό αναγκάσθηκαν να δημιουργήσουν στο Σανατόριο ξεχωριστά τμήματα, για να νοσηλεύωνται εκεί, ώστε να παρακολουθούνται συστηματικά.

Θέλω να πω ότι, όπως ο γιατρός από κοντά παρακολουθεί τον άρρωστο, όταν του δίνη κάποια θεραπεία, βλέπει αν τα φάρμακα που του έδωσε τον βοηθούν ή έχουν παρενέργειες κ.λπ., και ανάλογα αυξάνει ή ελαττώνει την δόση και, αν χρειασθή, μπορεί ακόμη και να αλλάξη την θεραπεία, έτσι και ο πνευματικός πρέπει από κοντά να παρακολουθή την ψυχή, γιατί κατά καιρούς παρουσιάζει διάφορες αλλαγές και αντιδράσεις, τις οποίες από μακριά δεν μπορεί να παρακολουθήση, για να την βοηθήση αποτελεσματικά. Μια φορά είχα πει σε μια ψυχή που είχε έναν πειρασμό:

¹ Το 1966 ο Γέροντας έκανε στο Σανατόριο εγχείρηση στους πνεύμονες, επειδή έπασχε από βρογχεκτασία.

«Θα κάνης αυτό και θα δής ότι θα το ξεπεράσης». Πράγματι μ' άκουσε και το ξεπέρασε. Μετά από λίγο καιρό είχε έναν τελείως αντίθετο πειρασμό, τον αντιμετώπισε με τον ίδιο τρόπο και ταλαιπωρήθηκε! Μπορούσε η ευλογημένη να στείλη έναν άνθρωπο ή να γράψη ένα γράμμα, για να με ρωτήσει τί έπρεπε να κάνη, αφού αντιμετώπιζε άλλη δυσκολία. Θα της έδινα άλλο φάρμακο, δηλαδή άλλη συμβουλή. Δυσκολεύτηκε να με ρωτήσει, επειδή ήμουν μακριά. Γι' αυτό εγώ από μακριά δεν συνηθίζω να δίνω συμβουλές, αν δεν γνωρίζω καλά τον άνθρωπο και δεν έχω στενή επικοινωνία μαζί του.

Ο πνευματικός στην οικογένεια

– Γέροντα, ποιά βιβλία μπορούν να βοηθήσουν τους συζύγους;
– Εκείνο που βοηθάει το ανδρόγυνο είναι να μη δικαιολογή ο καθένας τον εαυτό του. Αν δικαιολογούν τον εαυτό τους, όσα πνευματικά βιβλία κι αν διαβάσουν, δεν ωφελούνται. Αν έχουν καλή διάθεση, έχουν πνευματικό και του κάνουν υπακοή, δεν θα έχουν προβλήματα. Χωρίς πνευματικό διαιτητή δεν γίνεται.

Το καλύτερο είναι να έχουν τα ανδρόγυνα τον ίδιο πνευματικό. Όχι άλλον πνευματικό ο άνδρας και άλλον η γυναίκα. Δύο ξύλα, αν τα πελεκήσουν δύο μαραγκοί, όπως νομίζει ο καθένας, δεν θα μπορέσουν ποτέ να εφαρμόσουν. Ενώ, όταν έχουν τον ίδιο πνευματικό, ο πνευματικός πελεκάει τα εξογκώματα – τα ελαττώματα – του ενός, πελεκάει και τα εξογκώματα του άλλου, και έτσι εξομαλύνονται οι δυσκολίες. Αλλά σήμερα, ακόμη και ανδρόγυνα που ζουν πνευματικά, έχουν διαφορετικό πνευματικό. Σπάνια έχουν και οι δυο τον ίδιο πνευματικό, γι' αυτό και δεν βοηθιούνται. Έχω υπ' όψιν μου ανδρόγυνα που ταίριαζαν, αλλά δεν είχαν τον ίδιο πνευματικό, για να τους βοηθήση, και χώρισαν. Και άλλα πού, ενώ δεν ταίριαζαν, επειδή είχαν τον ίδιο πνευματικό, έζησαν αρμονικά.

Βέβαια, όταν έχη όλη η οικογένεια τον ίδιο πνευματικό, αυτό είναι ακόμη καλύτερο. Ο πνευματικός θα τους ακούση όλους και θα χειρισθή ανάλογα ένα θέμα. Άλλοτε θα ζορίση τον πατέρα ή την μητέρα, άλλοτε θα καλέση τα παιδιά, αν δεν μπορή να βγάλη συμπέρασμα από αυτά που του λένε οι γονείς. Ή, αν το ανδρόγυνο έχη προβλήματα και φταίη λ.χ. η γυναίκα, μπορεί να καλέση τον άνδρα, για να τον συμβουλέψη πώς πρέπει να φερθή, ή να ζητήσει από κάποιον συγγενή τους ή γνωστό τους να βοηθήση διακριτικά.

Αλλαγή πνευματικού

– Γέροντα, όταν κανείς αναγκασθή για κάποιον λόγο να αλλάξη πνευματικό, χρειάζεται να εξομολογηθή πάλι αμαρτίες που έχει εξομολογηθή;
– Καλά είναι να ενημερώση τον καινούργιο πνευματικό, όπως ο ασθενής, όταν αλλάζη γιατρό, λέει πάλι το ιστορικό του, για να μπορέση ο γιατρός να τον βοηθήση καλύτερα.
– Γέροντα, όταν κάποιος θέλη να αλλάξη πνευματικό και μας ρωτάη αν είναι σωστό, τί πρέπει να πούμε;

– Να πάρη ευλογία από τον πνευματικό του. Δεν είναι καλό να αλλάζω κανείς εύκολα πνευματικό. Μια οικοδομή δεν θα γίνη ποτέ σωστή, αν αλλάζουν συνέχεια οι μηχανικοί και οι οικοδόμοι.

Παλιά πήγαιναν οι άνθρωποι σε Γέροντες, για να ζητήσουν συμβουλή για ένα θέμα που τους απασχολούσε και να βοηθηθούν. Σήμερα πολλοί δεν πάνε για συμβουλή, αλλά για να δικαιολογήσουν τον εαυτό τους ή για να πούν ότι συμβουλευτήκαν και τον τάδε Γέροντα. «Πήγα στον τάδε και στον τάδε, ρώτησα και τον πατέρα Παΐσιο γι' αυτό το θέμα», λέει ο άλλος, και εγώ μπορεί να τον μάλωσα ή να ήρθε μέχρι την πόρτα και να μη χτύπησε! Έτσι καταλήγουν να γυρίζουν από τον έναν πατέρα στον άλλον, χωρίς να έχουν κάποιον μόνιμο πνευματικό, με αποτέλεσμα να μπερδεύονται.

Άλλοι πάλι κάνουν ένα σφάλμα και δεν πάνε να το πούν στον πνευματικό τους, αλλά πάνε και το λένε σε άλλον πνευματικό, για να μη χάσουν την αξιοπρέπειά τους. Μετά από λίγο καιρό κάνουν το ίδιο σφάλμα και το λένε σε άλλον, ύστερα σε άλλον, και τελικά παρουσιάζονται στον έναν πνευματικό ότι το έκαναν μια φορά, στον άλλον μια φορά, και έτσι συνεχίζουν να σφάλουν και μένουν αδιόρθωτοι.

Είναι και μερικοί, έχω παρατηρήσει, οι οποίοι αποφεύγουν να πούν κάτι στον πνευματικό τους, αν και ξέρουν ότι θα τους βοηθήσει και δεν πρόκειται να το διαδώσει, και το λένε σε κάποιον γνωστό τους, που δεν μπορεί να τους βοηθήσει και που σίγουρα θα το πη και σε άλλους. Θυμάμαι, όταν ήμουν αρχάριος μοναχός στο Κοινόβιο², είχε έρθει κάποιος να κοινοβιάσει. Κάθησε ένα διάστημα και μετά είχε λογισμούς να φύγει. Στον ηγούμενο δεν πήγε να πη τους λογισμούς του ούτε σε κανέναν άλλον πνευματικό πατέρα, αλλά τα είπε σε έναν εργάτη από την Ιερισσό, που εργαζόταν στο μοναστήρι. Ήμουν και εγώ εκεί κοντά, όταν του τα έλεγε· καθάριζα κρεμμύδια έξω από την κουζίνα. Άρχισε λοιπόν από δύο μέτρα πιο πέρα να του κάνει εξομολόγηση δυνατά. «Μετάνιωσα που έγινα μοναχός». «Όταν ήρθες, δεν δοκίμασες;», τον ρωτάει ο εργάτης. «Δοκίμασα δύο χρόνια». «Καλά, γιατί δεν έφυγες νωρίτερα;». «Νά, δεν έφυγα». «Με το ζόρι σε έκαναν καλόγερο;». «Όχι, ήθελα και εγώ». «Καλά, του λέει, τα είπες αυτά στον ηγούμενο;». «Όχι», του απαντά. «Σ' εμένα που τα λές, τί θα ωφεληθής;», του λέει. Του είχε πει ολόκληρο το ιστορικό του. Βλέπετε; Στον ηγούμενο που έπρεπε να τα πη, για να βοηθηθή, δεν τα είπε και πήγε να εξομολογηθή στον εργάτη. Και εκείνος θα τα έλεγε το Σαββατοκύριακο στο καφενείο στην Ιερισσό, για να γελάσουν, και θα γέμιζε το χωριό. Και να πής πώς ήταν λειψός; Ξέρετε πόσα λεξικά είχε; Τα αρχαία ελληνικά τα ήξερε απταίστως.

– Γέροντα, μπορεί ένας λαϊκός να ρωτήσει για ένα πρόβλημά του ή για έναν πειρασμό του κάποιον πνευματικό αδελφό του, αν ο πνευματικός του απουσιάζει;

– Δεν μπορεί να τηλεφωνήσει στον πνευματικό του; Ο αδελφός άλλοτε μπορεί να βοηθήσει και άλλοτε δεν μπορεί να βοηθήσει ή, παρά την καλή του διάθεση, μπορεί ακόμη και να τον βλάψει. Σε μια ανάγκη με ένα τηλεφώνημα στον πνευματικό βολεύονται τα πράγματα. Και αν δεν μπορέσει να επικοινωνήσει με τον πνευματικό του και είναι κάτι σοβαρό και επείγον, ας ρωτήσει έναν άλλον πνευματικό. Καλά είναι να τον έχη ρωτήσει εκ των προτέρων ποιόν πνευματικό μπορεί να συμβουλευθή σε τέτοια περίπτωση, ώστε να πάη σε κάποιον που έχει το ίδιο πνεύμα. Γιατί κάθε

² Στην Ι. Μονή Εσφιγμένου, 1953-1956.

μηχανικός έχει δικό του σχέδιο. Μπορεί να είναι καλό και το ένα σχέδιο και το άλλο, αλλά είναι διαφορετικά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - Για μια σωστή εξομολόγηση

Να δένουμε το τραύμα μας

Γέροντα, όταν στον αγώνα μου έχω πτώσεις, πανικοβάλλομαι.

– Μη φοβάσαι. Αγώνας είναι και θα έχουμε και τραύματα. Με την εξομολόγηση αυτά θεραπεύονται. Βλέπεις, οι στρατιώτες στον πόλεμο, όταν τραυματίζονται επάνω στην μάχη, τρέχουν αμέσως στον γιατρό, δένουν το τραύμα τους και συνεχίζουν να πολεμούν φιλότιμα. Εν τω μεταξύ αποκτούν και πείρα από τον τραυματισμό και προφυλάγονται καλύτερα, ώστε να μην ξανατραυματισθούν. Έτσι και εμείς, όταν τραυματιζώμαστε πάνω στον αγώνα μας, δεν πρέπει να δειλιάζουμε, αλλά να τρέχουμε στον γιατρό – στον πνευματικό –, να του δείχνουμε το τραύμα μας, να θεραπευώμαστε πνευματικά, και πάλι να συνεχίζουμε «τόν καλόν αγώνα»¹. Κακό είναι, όταν δεν ψάχνουμε να βρούμε τους φοβερούς εχθρούς της ψυχής, τα πάθη, και δεν αγωνιζώμαστε, για να τους εξοντώσουμε.

– Γέροντα, μερικοί από φιλότιμο δεν πάνε να εξομολογηθούν. «Αφού μπορεί να ξανακάνω το ίδιο σφάλμα, λένε, για ποιο λόγο να πάω να το εξομολογηθώ; για να κοροϊδεύω τον παπά;».

– Αυτό δεν είναι σωστό! Είναι σαν να λήη ένας στρατιώτης, όταν τραυματίζεται: «Αφού ο πόλεμος δεν τέλειωσε και μπορεί πάλι να τραυματισθώ, γιατί να δέσω το τραύμα μου;». Αλλά, αν δεν το δέση, θα πάθη αιμορραγία και θα πεθάνη. Μπορεί από φιλότιμο να μην πηγαίνουν να εξομολογηθούν, τελικά όμως αχρηστεύονται. Ο διάβολος, βλέπεις, εκμεταλλεύεται και τα χαρίσματα. Αν δεν καθαρίζουμε με την εξομολόγηση την ψυχή μας, όταν πέφτουμε και λερωνώμαστε, με τον λογισμό ότι πάλι θα πέσουμε και θα λερωθούμε, προσθέτουμε λάσπες πάνω στις παλιές λάσπες και είναι δύσκολο μετά να καθαρίσουν.

Η ανάγκη για εξομολόγηση

– Γέροντα, ο Όσιος Μάρκος ο Ασκητής λέει: «Ο γνωστικός εξομολογείται στον Θεό όχι με την απαρίθμηση των παραπτωμάτων του, αλλά με την υπομονή των επερχομένων θλίψεων»². Τί εννοεί;

– Και το ένα πρέπει να γίνεται και το άλλο. Εξομολογείται ο πιστός στον πνευματικό, εξομολογείται και πριν από την προσευχή ταπεινά στον Θεό, απογυμνώνοντας τον εαυτό του: «Θεέ μου, έσφαλα, είμαι τέτοιος, τέτοιος». Συγχρόνως όμως δέχεται και τις θλίψεις που του συμβαίνουν σαν φάρμακο. Ο Άγιος δεν λέει να μην κάνης την πρώτη και την δεύτερη εξομολόγηση, αλλά μόνο να υπομένης τις θλίψεις. Τί θα πη «εξομολογούμαι;». Δεν θα πη «ομολογώ έξω αυτό που

---

¹ Α' Τιμ. 6, 12.

² Βλ. Οσίου Μάρκου του Ασκητού, *Περί των οιομένων εξ έργων δικαιούσθαι*, κεφ. ρνε', Φιλοκαλία των ιερών Νηπητικών, τόμος Α', σ. 120.

έχω μέσα μου»; Αν έχης μέσα σου καλά, «εξομολογείσαι τω Κυρίω»³, δηλαδή δοξολογείς τον Θεό. Αν έχης κακά, εξομολογείσαι τις αμαρτίες σου.

– Γέροντα, την πρώτη φορά που θα πάη κανείς για εξομολόγηση, θα μιλήση στον πνευματικό για όλη την προηγούμενη ζωή του;

– Την πρώτη φορά θα κάνη μια γενική εξομολόγηση. Όπως ο ασθενής, όταν μπή στο νοσοκομείο, δίνει το ιστορικό του, π.χ. λέει: «είχα μια πάθηση στους πνεύμονες, αλλά τώρα έχει περάσει, έχω κάνει μια εγχείρηση με ολική ή τοπική νάρκωση κ.λπ.», έτσι και στην πρώτη εξομολόγηση, ας προσπαθήση κανείς να πη στον πνευματικό λεπτομέρειες από την ζωή του, και εκείνος θα βρη την πληγή, για να την θεραπεύση. Πολλές φορές ένα χτύπημα, που δεν του δίνεις σημασία, έχει ύστερα συνέπειες. Βέβαια, την πρώτη φορά που θα πάη στον πνευματικό, θα έχη να πη, ας υποθέσουμε, εκατό αμαρτίες. Την δεύτερη θα έχη να πη εκατόν δέκα, γιατί θα τον πολεμήση περισσότερο ο διάβολος, επειδή εξομολογήθηκε και του χάλασε την δουλειά. Την τρίτη φορά μπορεί να πη εκατόν πενήντα, αλλά ύστερα θα ελαττώνεται συνέχεια ο αριθμός, μέχρι που θα πηγαίνη για εξομολόγηση και θα έχη να πη ελάχιστες αμαρτίες.

Η σωστή εξομολόγηση

– Γιατί μερικές φορές, ενώ η συνείδηση μας ελέγχει, δεν κάνουμε τον ανάλογο αγώνα, για να διορθωθούμε;

– Αυτό μπορεί να συμβή και από ένα τσάκισμα ψυχικό. Όταν είναι κανείς πανικοβλημένος από κάποιον πειρασμό, θέλει να αγωνισθή, αλλά δεν έχει διάθεση, δεν έχει ψυχική δύναμη. Τότε πρέπει να τακτοποιηθή εσωτερικά με την εξομολόγηση. Με την εξομολόγηση παρηγοριέται, τονώνεται και ξαναβρίσκει με την Χάρη του Θεού το κουράγιο για αγώνα. Αν δεν τακτοποιηθή, μπορεί να του έρθη και άλλος πειρασμός, οπότε, θλιμμένος όπως είναι, τσακίζεται περισσότερο, τον πνίγουν οι λογισμοί, απελπίζεται και μετά δεν μπορεί να αγωνισθή καθόλου.

– Και αν αυτό συμβαίνη συχνά;

– Αν συμβαίνη συχνά, πρέπει ο άνθρωπος να τακτοποιηται συχνά, να ανοίγη την καρδιά του στον πνευματικό, για να παίρνη κουράγιο. Και όταν τακτοποιηθή, πρέπει να βάλη την μηχανή να τρέξη, να αγωνισθή φιλότιμα και εντατικά, για να πάρη καταπόδι τον έξω από 'δώ.

– Γέροντα, όταν δεν αισθάνωμαι την ανάγκη για εξομολόγηση, τί φταίει;

– Μήπως δεν παρακολουθείς τον εαυτό σου; Η εξομολόγηση είναι μυστήριο. Να πηγαίνης και απλά να λές τις αμαρτίες σου. Γιατί, τί νομίζεις; Πείσμα δεν έχεις; Εγωισμό δεν έχεις; Δεν πληγώνεις την αδελφή; Δεν κατακρίνεις; Μήπως εγώ τί πηγαίνω και λέω; «Θύμωσα, κατέκρινα...» και μου διαβάζει ο πνευματικός την συγχωρητική ευχή. Αλλά και οι μικρές αμαρτίες έχουν και αυτές βάρος. Όταν πήγαίνα στον Παπα-Τύχωνα⁴ να εξομολογηθώ, δεν είχα τίποτε σοβαρό να πω και μου έλεγε: «Αμμούδα, παιδάκι μου, αμμούδα!» Οι μικρές αμαρτίες μαζεύονται και

³ Βλ. Ψαλμ. 106, 1.

⁴ Βλ. Γέροντος Παϊσίου Αγιορείτου, *Αγιορείται Πατέρες και Αγιορείτικα*, σ. 15-40.

κάνουν έναν σωρό αμμούδα, που είναι όμως βαρύτερη από μια μεγάλη πέτρα. Ο άλλος που έχει κάνει ένα αμάρτημα μεγάλο, το σκέφτεται συνέχεια, μετανοεί και ταπεινώνεται. Εσύ έχεις πολλά μικρά. Εάν όμως εξετάσης τις συνθήκες με τις οποίες εσύ μεγάλωσες και τις συνθήκες με τις οποίες μεγάλωσε ο άλλος, θα δής ότι είσαι χειρότερη από εκείνον. Να προσπαθής επίσης να είσαι συγκεκριμένη στην εξομολόγησή σου. Δεν φθάνει να πη κανείς λ.χ. «ζηλεύω, θυμώνω κ.λπ.», αλλά πρέπει να πη τις συγκεκριμένες πτώσεις του, για να βοηθηθή. Καί, όταν πρόκειται για κάτι βαρύ, όπως η πονηριά, πρέπει να πη και πώς σκέφθηκε και πώς ενήργησε· αλλιώς κοροϊδεύει τον Χριστό. Αν ο άνθρωπος δεν ομολογή την αλήθεια στον πνευματικό, δεν του αποκαλύπτει το σφάλμα του, για να μπορέση να τον βοηθήση, παθαίνει ζημιά, όπως και ο άρρωστος κάνει μεγάλο κακό στην υγεία του, όταν κρύβει την πάθησή του από τον γιατρό. Ενώ, όταν εκθέτη τον εαυτό του όπως ακριβώς είναι, τότε ο πνευματικός μπορεί να τον γνωρίση καλύτερα και να τον βοηθήση πιο θετικά.

Ύστερα, όταν κανείς αδικήση ή πληγώση με την συμπεριφορά του έναν άνθρωπο, πρέπει πρώτα να πάη να του ζητήση ταπεινά συγχώρηση, να συμφιλιωθή μαζί του, και έπειτα να εξομολογηθή την πτώση του στον πνευματικό, για να λάβη την άφεση. Έτσι έρχεται η Χάρις του Θεού. Αν πη το σφάλμα του στον πνευματικό, χωρίς προηγουμένως να ζητήση συγχώρηση από τον άνθρωπο που πλήγωσε, δεν είναι δυνατόν να ειρηνεύση η ψυχή του, γιατί δεν ταπεινώνεται. Εκτός αν ο άνθρωπος που πλήγωσε έχη πεθάνει ή δεν μπορή να τον βρή, γιατί άλλαξε κατοικία και δεν έχει την διεύθυνσή του, για να του ζητήση, έστω και γραπτώς, συγγνώμη, αλλά έχη διάθεση να το κάνη, τότε ο Θεός τον συγχωρεί, γιατί βλέπει την διάθεσή του.

– Αν, Γέροντα, ζητήσουμε συγχώρηση και δεν μας συγχωρήση;

– Τότε να κάνουμε προσευχή να μαλακώση ο Θεός την καρδιά του. Υπάρχει όμως περίπτωση να μη βοηθήη ο Θεός να μαλακώση η καρδιά του, γιατί, αν μας συγχωρήση, μπορεί να ξαναπέσουμε στο ίδιο σφάλμα.

– Γέροντα, όταν κανείς κάνη ένα σοβαρό σφάλμα, υπάρχει περίπτωση να μην μπορή να το εξομολογηθή αμέσως;

– Γιατί να το αφήση; Για να ξινίση; Όσο κρατάς ένα χαλασμένο πράγμα, τόσο χαλάει. Γιατί να αφήση να περάσουν ένας-δύο μήνες, για να πάη στον πνευματικό να το εξομολογηθή; Να πάη το συντομώτερο. Αν έχη μια πληγή ανοιχτή, θα αφήση να περάση ένας μήνας, για να την θεραπεύση; Ούτε να περιμένη να πάη, όταν θα έχη πολύ χρόνο ο πνευματικός, για να έχη πιο πολλή άνεση. Αυτό το ένα σφάλμα, τάκ-τάκ να το λήη αμέσως και μετά, όταν ο πνευματικός θα έχη χρόνο, να πηγαίνη για πιο πολύ, για μια συζήτηση κ.λπ.

Δεν χρειάζεται ώρα πολλή, για να δώσω εικόνα του εαυτού μου. Όταν η συνείδηση δουλεύη σωστά, δίνει ο άνθρωπος με δυο λόγια εικόνα της καταστάσεώς του. Όταν όμως υπάρχη μέσα του σύγχυση, μπορεί να λήη πολλά και να μη δίνη εικόνα. Νά, βλέπω, μερικοί μου γράφουν ολόκληρα τετράδια, είκοσι-τριάντα σελίδες αναφοράς με μικρά γράμματα, και μερικές σελίδες υστερόγραφο... Όλα αυτά που γράφουν, μπορούσαν να τα βάλουν σε μια σελίδα.

Τα ελαφρυντικά στην εξομολόγησή μας γίνονται επιβαρυντικά για την συνείδηση

– Όταν, Γέροντα, κατά την εξομολόγηση μιας αμαρτίας δεν νιώθω κανείς τον πόνο που ένιωσα, όταν έκανα την αμαρτία, σημαίνει ότι δεν υπάρχει πραγματική μετάνοια;

– Αν έχω περάσει καιρός από τότε που έκανα αυτήν την αμαρτία, επουλώνεται η πληγή, γι' αυτό δεν νιώθει τον ίδιο πόνο. Αυτό που πρέπει να προσέξω, είναι να μη δικαιολογή τον εαυτό του κατά την εξομολόγηση. Εγώ, όταν πάω να εξομολογηθώ και πω λ.χ. «θύμωσα» – άσχετα αν χρειαζόταν να δώσω και σκαμπίλι –, δεν αναφέρω το θέμα, για να μη μου δώσει ελαφρυντικά ο πνευματικός. Όποιος εξομολογείται και δικαιολογεί τον εαυτό του, δεν έχει ανάπαυση εσωτερική, όσο ασυνείδητος και αν είναι. Τα ελαφρυντικά που χρησιμοποιεί στην εξομολόγησή του γίνονται επιβαρυντικά για την συνείδησή του. Ενώ, όποιος υπερβάλλει τα σφάλματά του, γιατί έχει λεπτή συνείδηση, και δέχεται και μεγάλο κανόνα από τον πνευματικό, αυτός νιώθει ανέκφραστη αγαλλίαση. Υπάρχουν άνθρωποι πού, αν κλέψουν λ.χ. μια ρώγα, νιώθουν σαν να πήραν πολλά καλάθια σταφύλια και σκέφτονται συνέχεια το σφάλμα τους. Δεν κοιμούνται όλη την νύχτα, μέχρι να το εξομολογηθούν. Και άλλοι, ενώ έχουν κλέψει ολόκληρα καλάθια σταφύλια, δικαιολογούν τον εαυτό τους και λένε πώς πήραν ένα τσαμπί. Αυτοί όμως που όχι μόνο δεν δικαιολογούν τον εαυτό τους, αλλά μεγαλοποιούν το παραμικρό σφάλμα τους και στενοχωριούνται και υποφέρουν πολύ για μια μικρή τους αταξία, ξέρετε τί θεία παρηγοριά νιώθουν; Εδώ βλέπεις την θεία δικαιοσύνη, πώς ο Καλός Θεός ανταμείβει.

Έχω παρατηρήσει ότι όσοι εκθέτουν τα σφάλματά τους ταπεινά στον πνευματικό και εξευτελίζονται, λάμπουν, γιατί δέχονται την Χάρη του Θεού. Ένας απόστρατος με πόση συντριβή μου διηγήθηκε ότι είχε κάνει από οκτώ χρόνων παιδάκι. Ένα τόπι είχε πάρει από ένα παιδάκι για μια μόνο νύχτα – την άλλη μέρα του το έδωσε – και έκλαιγε, γιατί το στενοχώρησε. Όταν αποστρατεύθηκε, έψαξε και βρήκε όσους είχε λυπήσει, όταν υπηρετούσε – άσχετα αν εκτελούσε καθήκον της υπηρεσίας του –, και τους ζήτησε συγγνώμη! Μου έκανε εντύπωση! Όλα τα έπαιρνε επάνω του. Μένει τώρα σε ένα χωριό και τα χρήματά του τα δίνει ελεημοσύνη. Υπηρετεί και την ηλικιωμένη μάνα του, ενενήντα πέντε χρόνων, κατάκοιτη με ημιπληγία και, επειδή βλέπει το σώμα της, όταν την φροντίζει, τον πειράζει ο λογισμός. «Αν ο Χάμ που είδε την γύμνωση του πατέρα του τιμωρήθηκε⁵, λέει, τότε εγώ...». Συνέχεια έκλαιγε. Το πρόσωπό του ήταν αλλοιωμένο. Πόσο διδάχθηκα από την συντριβή του!

– Μπορεί, Γέροντα, να μεγαλοποιή κανείς τα σφάλματά του, για να δείξει ότι κάνει λεπτή εργασία;

– Εκείνο είναι άλλο· τότε υπερηφανεύεται από την ταπείνωση.

Μετά την εξομολόγηση

– Γέροντα, μετά την εξομολόγηση δικαιολογείται να νιώθω βάρος;

---

⁵ Βλ. Γέν. 9, 20-27.

– Γιατί να νιώθεις βάρος; Με μια σωστή εξομολόγηση σβήνουν όλα τα παλιά. Ανοίγονται νέα δεφτέρια. Έρχεται η Χάρις του Θεού και αλλάζει τελείως ο άνθρωπος. Χάνονται η ταραχή, η αγριάδα, το άγχος και έρχονται η γαλήνη, η ηρεμία. Τόσο αισθητό είναι αυτό ακόμη και εξωτερικά, που λέω σε μερικούς να φωτογραφηθούν πριν από την εξομολόγηση και μετά την εξομολόγηση, για να διαπιστώσουν και οι ίδιοι την καλή αλλοίωση, γιατί στο πρόσωπο ζωγραφίζεται η εσωτερική πνευματική κατάσταση. Τα μυστήρια της Εκκλησίας κάνουν θαύματα. Όσο πλησιάζει κανείς στον Θεάνθρωπο Ιησού Χριστό, θεώνεται, και επόμενο είναι να ακτινοβολή και να προδίδεται από την θεία Χάρη.

– Δηλαδή, Γέροντα, μετά από μια ειλικρινή εξομολόγηση νιώθεις αμέσως χαρά;

– Όχι πάντοτε. Μπορεί και να μη χαρής αμέσως, αλλά σιγά-σιγά γεννιέται μέσα σου η χαρά. Μετά την εξομολόγηση χρειάζεται η φιλότιμη αναγνώριση. Να νιώθεις όπως αυτός που του χαρίζεται ένα χρέος που έχει, και από φιλότιμο αισθάνεται ευγνωμοσύνη και υποχρέωση προς τον ευεργέτη του. Να ευχαριστής τον Θεό, αλλά συγχρόνως να ζής και το ψαλμικό: «τὴν ανομίαν μου ἐγὼ γινώσκω καὶ ἡ ἀμαρτία μου ἐνώπιόν μου ἐστὶ διαπαντός»⁶, για να μην ξεθαρρεύς και επαναλαμβάνης τα ίδια σφάλματα.

– Γέροντα, διάβασα κάπου ότι οι δαίμονες θα μας βασανίσουν στην άλλη ζωή ακόμη και για έναν κακό λογισμό που δεν εξομολογηθήκαμε.

– Κοίταξε, όταν ο άνθρωπος μετανοήση και πη στον πνευματικό ό,τι θυμόταν, χωρίς να έχη την πρόθεση να κρύψη κάτι, τελειώσε τα ταγκαλάκια δεν έχουν καμμία εξουσία επάνω του. Όταν όμως δεν εξομολογηθῆ εν γνώσει του μερικές αμαρτίες του, θα βασανίζεται στην άλλη ζωή γι' αυτές.

– Γέροντα, όταν κάποιος εξομολογήθηκε νεανικά του σφάλματα, αλλά πάλι τα σκέφτεται και ταλαιπωρήται, είναι σωστή αντιμετώπιση;

– Αν έχη πολλή συντριβή για τα νεανικά του σφάλματα και τα εξομολογήθηκε, δεν υπάρχει λόγος να ταλαιπωρήται, αφού ο Θεός του τα συγχώρησε από την στιγμή που τα εξομολογήθηκε. Στο εξής δεν πρέπει να σκαλίζη τα παλιά, ιδίως σαρκικά αμαρτήματα, γιατί μπορεί να πάθη ζημιά. Στον πόλεμο π.χ. πέφτει μια χειροβομβίδα δίπλα σε έναν στρατιώτη, αλλά τον φυλάει ο Θεός και δεν σκάζει. Όταν τελειώση ο πόλεμος, βρίσκει ο στρατιώτης την χειροβομβίδα που δεν έσκασε και αρχίζει να την περιεργάζεται, και τελικά ανατινάζεται στον αέρα σε καιρό ειρήνης.

Η εμπιστοσύνη στον πνευματικό

– Γέροντα, αν στενοχωρεθῆ κάποιος πολύ, γιατί τον μάλωσε για κάποιο σφάλμα του ο πνευματικός, και πέση σε λύπη, αυτό έχει μέσα εγωισμό;

– Έμ βέβαια, έχει μέσα και εγωισμό. Αν στενοχωρεθῆ κατά Θεόν, θα έχη παρηγοριά, θα έχη και πρόοδο, γιατί θα προσπαθήση να μην το ξανακάνη. Πρέπει να λήη τις δυσκολίες, τους λογισμούς του, τις πτώσεις του στον πνευματικό και να δέχεται με χαρά και την ήπια και την αυστηρή συμπεριφορά του, γιατί όλα από αγάπη και ενδιαφέρον γίνονται για την πρόοδο της ψυχής του.

---

⁶ Ψαλμ. 50, 5.

– Και άν, Γέροντα, δεν δέχωμαι το μάλωμα ή την παρατήρηση;

– Αν δεν δέχεσαι, θα μείνης αδιόρθωτη. Όσοι δεν δέχονται παρατηρήσεις ούτε και από τους ανθρώπους που τους αγαπούν, τελικά παραμένουν στραβόξυλα και αχρηστεύονται μόνοι τους πνευματικά. Όπως οι σανίδες που δεν δέχονται το πλάνισμα του μαραγκού, για να γίνουν έπιπλα, καταλήγουν στα μπετά ή στις σκαλωσιές και πατιούνται και λασπώνονται, μέχρι που καταλήγουν στην φωτιά, έτσι και αυτοί στο τέλος καταστρέφονται.

– Γέροντα, όταν κάποιος διαφωνή σε ένα θέμα με τον πνευματικό του, τί πρέπει να κάνη;

– Να πη απλά και ταπεινά τον λογισμό του. Βέβαια χρειάζεται πολλή προσοχή στην εκλογή του πνευματικού, ώστε να μπορή κανείς να τον εμπιστεύεται και να αναπαύεται με την καθοδήγησή του.

– Συμφέρει, Γέροντα, όταν κανείς βλέπη κάτι διαφορετικά από τον πνευματικό, να επιμένη στην γνώμη του;

– Όχι, γιατί δεν ξέρει τί κρύβεται πίσω από αυτό που ο ίδιος δεν θεωρεί σωστό. Για να καταλάβη π.χ. κάποιος τί κρύβεται πίσω από μια ενέργεια του πνευματικού του, ίσως ο πνευματικός να πρέπει να του πη την εξομολόγηση ενός άλλου. Επιτρέπεται να πη την εξομολόγηση του άλλου; Ασφαλώς όχι. Ας πούμε ότι έχει συνεννοηθή με τον πνευματικό να τον δη την τάδε ώρα, αλλά την ώρα εκείνη πηγαίνει και κάποιος άλλος που είχε λογισμούς να αυτοκτονή και ο πνευματικός παίρνει πρώτα εκείνον. Οπότε σκέφτεται: «Πήρε πρώτα αυτόν, εμένα με περιφρονεί». Πώς να του πη όμως ο πνευματικός ότι αυτός είχε φθάσει στο σημείο να κάνη απόπειρα αυτοκτονίας; Αν του εξηγήση, καταστρέφει, χαντακώνει τον άλλον. Ενώ, αν σκανδαλισθή αυτός ή αν κατεβάση τα μούτρα, δεν θα γίνη και μεγάλο κακό. Μια φορά έτσι σκανδαλίσθηκαν μερικοί που ήρθαν εκεί στο Καλύβι. Ήταν κάποιος που τον κατάφεραν με πολλή δυσκολία οι δικοί του να έρθη να συζητήσουμε και τον δέχθηκα με πολλή χαρά. Τον ασπάσθηκα, του έδωσα κομποσχοίνι, εικονάκια. Οι άλλοι παρεξηγήθηκαν. «Εμάς ο Γέροντας, είπαν, ούτε μας έδωσε σημασία». Αυτός ο καημένος ήταν άσωτος· εγώ ήξερα λεπτομέρειες για την ζωή του. Έφυγε μετά άλλος άνθρωπος. Χίλιες φορές να σκανδαλισθούν οι άλλοι. Δεν μπορείς, για να αναπαύσης τον έναν με μια εξήγηση, να καταστρέψης τον άλλον.

Η σωστή επικοινωνία με τον πνευματικό

Ένας πνευματικός άνθρωπος, όταν θέλη να βοηθήση κάποιον, προσπαθεί να τον συνδέση με τον Χριστό και όχι να τον δέση με τον εαυτό του. Στην συνέχεια χαίρεται, όταν καταφέρει να τον συνδέση με τον Χριστό, και ο άλλος αγωνίζεται προσβλέποντας στον Χριστό. Τότε και ο ένας και ο άλλος έχει τον μισθό του και τα πράγματα πάνε κανονικά. Όταν όμως ο άνθρωπος αγωνίζεται και κοιτάζη πώς να ευχαριστήση αυτόν που προσπαθεί να τον συνδέση με τον Χριστό, αν δηλαδή μια ενέργειά του θα στενοχωρήση ή θα χαροποιήση εκείνον, και δεν κοιτάζη πώς ο Χριστός βλέπει αυτήν την ενέργειά του, τότε ούτε τον άνθρωπο που τον βοηθάει ευχαριστεί, ούτε τον Χριστό, αλλά ούτε ο ίδιος ωφελείται, γιατί δεν δέχεται θεϊκή βοήθεια. Δηλαδή ούτε ο Χριστός ούτε ο πνευματικός χαίρεται γι' αυτό το οποίο κάνει,

αλλά ούτε ο ίδιος βοηθιέται, για να ξεπεράση μια δυσκολία. Ας υποθέσουμε ότι ψάλλει μια αδελφή και σκέφτεται: «Άραγε ψάλλω καλά; Θα χαρή η Γερόντισσα;». Έ, αυτή δεν βοηθιέται. Ενώ, αν ψάλλη για τον Χριστό, τα πράγματα πάνε κανονικά και καλά θα ψάλη και την Γερόντισσα θα ευχαριστήση.

– Γέροντα, όταν κανείς δεν καταλάβη σωστά αυτό που του είπε ο πνευματικός, φταίει;

– Κοίταξε, αν δεν κατάλαβε, επειδή είχε μια επιθυμία και ο νούς του ήταν εκεί, πάλι φταίει. Μερικοί το θέλημα το δικό τους το κάνουν θέλημα του Θεού. Ρωτάει λ.χ. κάποιος τον πνευματικό του για ένα πρόβλημά του και έχει στον λογισμό του την λύση που θέλει, που τον αναπαύει. Ο πνευματικός του λέει τί πρέπει να κάνη και αυτός καταλαβαίνει ότι του είπε να κάνη αυτό που ήθελε, και το κάνει με χαρά, νομίζοντας κιόλας ότι κάνει υπακοή. Και αν του πη μετά ο πνευματικός «γιατί ενήργησες έτσι;», του λέει: «Έτσι δεν μου είπες να κάνω;».

Αλλά και μερικές φορές, αυτό που λέει ο πνευματικός, δεν είναι να το πάρη κανείς κατά γράμμα. Μπορεί να είναι τρόπος του λέγειν. Θα σάς πω μια περίπτωση, για να καταλάβετε. Μια σαρανταπεντάρα καθηγήτρια, που είχε και παιδιά, είχε μπλέξει έναν δεκαεξάχρονο μαθητή της. Το παιδί έφυγε από το σπίτι και συζούσε με την καθηγήτρια. Όταν ο πατέρας του ήρθε στο Καλύβι και μου είπε τον πόνο του, του είπα να κάνη για το θέμα αυτό ό,τι του πη ο πνευματικός του. Πήγε λοιπόν ο καημένος στον πνευματικό και μετά ήρθε πάλι σ' εμένα. Εγώ είχα εκείνη την ημέρα την Εξαρχία του Πατριαρχείου⁷, δεν μπορούσα να συζητήσω μαζί του και του είπα: «Να κάνης ό,τι σου είπε ο πνευματικός σου». Αυτός δεν έφευγε – και ευτυχώς που δεν έφυγε και επέμενε. Κάποια στιγμή που ευκαιρήσα, τον είδα λίγο και μου είπε: «Γέροντα, αποφάσισα να την σκοτώσω αυτήν την γυναίκα, γιατί έτσι μου είπε ο πνευματικός μου». «Για στάσου, καλέ μου άνθρωπε, του λέω, τί ακριβώς σου είπε ο πνευματικός;». «Μου είπε: "Αυτή η γυναίκα είναι για σκότωμα"». Καταλάβατε; Ο πνευματικός είπε, τρόπος του λέγειν, «αυτή η γυναίκα είναι για σκότωμα», όχι να την σκοτώση! Από τότε δεν λέω σε κανέναν: «νά κάνης ό,τι σου είπε ο πνευματικός», αλλά ρωτάω τί του είπε ο πνευματικός...

– Μπορεί, Γέροντα, να ζητάη κάποιος βοήθεια από τον πνευματικό του και συγχρόνως να προτείνη και την λύση;

– Έμ τότε, τί βοήθεια ζητάει; Άλλο είναι να πη ταπεινά σαν λογισμό στον πνευματικό του τί νομίζει ότι θα τον βοηθήση – αυτό επιβάλλεται – και άλλο είναι να επιμένη ότι ο λογισμός του αυτός είναι σωστός. Τότε είναι που δεν κάνει ο άνθρωπος προκοπή. Είναι σαν να πηγαίνη στον γιατρό και να του λήη: «Αυτό το φάρμακο να μου δώσης». Ο άρρωστος οφείλει να κάνη υπακοή στον γιατρό· δεν θα του υποδείξη τί είδους φάρμακα θα του δώση. Δεν είναι εδώ θέμα ορέξεως, όπως με τα φαγητά και τα γλυκά, για να πη κανείς: «Θέλω μπακλαβά ή θέλω κανταϊφι». Ανάλογα με την πάθηση ο γιατρός δίνει και το φάρμακο.

---

⁷ Αντιπρόσωποι του Πατριαρχείου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - Ο πνευματικός ιατρός της ψυχής

Ανάγκη καλών πνευματικών

Οι άνθρωποι σήμερα είναι κουρασμένοι, ζαλισμένοι και σκοτισμένοι από την αμαρτία και τον εγωισμό. Γι' αυτό υπάρχει ανάγκη, περισσότερο από κάθε άλλη εποχή, από καλούς και έμπειρους πνευματικούς, που θα πλησιάζουν τους ανθρώπους απλά και με πραγματική αγάπη και θα τους καθοδηγούν με διάκριση, για να ειρηνεύουν. Χωρίς καλούς πνευματικούς αδειάζουν οι εκκλησίες και γεμίζουν τα ψυχιατρεία, οι φυλακές και τα νοσοκομεία. Πρέπει να συναισθανθούν οι άνθρωποι ότι ταλαιπωρούνται, γιατί είναι μακριά από τον Θεό, να μετανοήσουν και να εξομολογηθούν ταπεινά τις αμαρτίες τους.

Η εργασία του πνευματικού είναι εσωτερική θεραπεία. Δεν υπάρχει ανώτερος γιατρός από τον έμπειρο πνευματικό, που εμπνέει εμπιστοσύνη με την αγιότητά του, πετάει από τα ευαίσθητα πλάσματα του Θεού τους λογισμούς που φέρνει το ταγκαλάκι και θεραπεύει ψυχές και σώματα δίχως φάρμακα, με την Χάρη του Θεού.

Ο πνευματικός, όταν έχει θείο φωτισμό, πνεύμα Θεού, καταλαβαίνει και διακρίνει καταστάσεις, και μπορεί να δίνει σωστές κατευθύνσεις στις ψυχές. Καλά είναι να μην έχει πολλές απασχολήσεις, για να μπορέσει να διαθέτει τον απαιτούμενο χρόνο για την κάθε ψυχή και να κάνει σωστά την δουλειά του. Διαφορετικά, παθαίνει ό,τι και ένας καλός χειρουργός που, όταν κάθε μέρα έχει να κάνει πολλές εγχειρήσεις, κουράζεται και είναι φυσικό να μην αποδίδει όσο μπορεί. Γι' αυτό δεν χρειάζεται να αναμειγνύεται σε όλα τα οικογενειακά θέματα, αλλά να περιορίζεται σε ό,τι σχετίζεται με την συγκεκριμένη κάθε φορά ψυχή, ώστε να έχει τον χρόνο να την βοηθήσει αποτελεσματικά. Ούτε όμως ο εξομολογούμενος πρέπει να απασχολήσει τον πνευματικό με θέματα για τα οποία μπορεί να ρωτήσει άλλους πιο αρμόδιους, να τον ρωτάει π.χ. ποιο σπίτι να νοικιάσει ή σε ποιο φροντιστήριο να στείλει το παιδί του κ.λπ.

Στην εξομολόγηση κρίνεται και ο εξομολογούμενος και ο πνευματικός. Πολύ βοηθάει για την καθοδήγηση της ψυχής η ελευθερία η πνευματική. Να μην ακολουθήσει δηλαδή ο πνευματικός κάποια γραμμή που του βάζουν άλλοι, αλλά να βλέπει τί λένε οι Πατέρες και να ενεργήσει με διάκριση ανάλογα με τον άνθρωπο, με την πτώση, με την μετάνοια. Βλέπω όμως μερικές φορές ότι δεν υπάρχει ειλικρίνεια. Μερικοί που έχουν ευθύνη για τις ψυχές δεν κάθονται να πούν στον άλλον, που είναι λ.χ. μπλεγμένος με μάγους, με πλανημένους κ.λπ., μια κουβέντα, να τον προβληματίσουν λίγο, να πάρουν μια θέση, για να μην έχουν φασαρίες μαζί τους. Δηλαδή, για να μην τα χαλάσουμε με τον έναν και με τον άλλον και για να λένε καλά λόγια για μάζ, να αφήσουμε τον άνθρωπο να καταστραφεί και να χαιρέται ο διάβολος;

Η διάκριση και η πείρα του πνευματικού

– Γέροντα, στην εποχή μας, με την τόση αμαρτία που υπάρχει στον κόσμο, δεν είναι δύσκολη μερικές φορές η θέση του πνευματικού;

– Ναί, είναι δύσκολη. Γι' αυτό στην αρχή καλά είναι ο πνευματικός να προσπαθήσει να διορθώσει τα πολύ σοβαρά αμαρτήματα, μέχρι να φύγει η πολλή

αμαρτία από τα πλάσματα του Θεού και να γίνουν πιο δεκτικά. Να φέρεται με επιείκεια, αλλά συγχρόνως με τρόπο να καθοδηγή τον άνθρωπο έτσι, ώστε να καταλάβη τα σφάλματά του και να ζητήσει από τον Θεό συγχώρηση. Είναι απαραίτητο να τονίζει στον εξομολογούμενο ότι χρειάζεται μετάνοια, αλλαγή ζωής, για να λάβη το έλεος του Θεού. Επίσης πολύ βοηθάει να μιλάει στους ανθρώπους με αγάπη για την μεγάλη αγάπη του Θεού, ώστε μόνοι τους να φιλοτιμηθούν, να αισθανθούν τα λάθη τους και να αλλάξουν συνήθειες.

Ένας νέος πνευματικός, μέχρι να αποκτήσει πείρα, είναι καλύτερα να βοηθάει σε εύκολες περιπτώσεις. Μπορεί λ.χ. μια δύσκολη ψυχή να καθυστερήσει την πνευματική του πρόοδο με τα σαμποτάζ που θα του κάνει και να του τρώει όλον τον χρόνο. Αν δεν προσέξει, με την καλή του διάθεση θα δίνει πάντοτε σημασία στις σκηνές που θα κάνει μια τέτοια ψυχή, θα ξοδεύει άσκοπα τις δυνάμεις του και θα ταλαιπωρήται. Όταν αποκτήσει πείρα, θα ξέρει τότε πρέπει να δώσει σημασία και τότε να αδιαφορήσει. Νά, τώρα εγώ στα γράμματα που μου στέλνουν ρίχνω μια ματιά και, αν είναι κάτι σοβαρό, σ' εκείνο θα δώσω προσοχή. Είναι και του πειρασμού πολλές φορές. Άλλος σου λέει: «δύο λεπτά, κάτι θα σου πω εδώ στην πόρτα» και σε κρατάει μια ώρα. Να είσαι ιδρωμένος, να σε χτυπάει εν τω μεταξύ το ρεύμα, να τρέμεις, και να σου λένε ιστορίες, σαν να μη συμβαίνει τίποτε. Έ, από τον Θεό είναι αυτό; Μετά αρρωσταίνεις, δεν μπορείς να κάνεις προσευχή ούτε για τον κόσμο ούτε για τον εαυτό σου, και αχρηστεύεσαι για μέρες. Έρχεται ύστερα κάποιος που ο καημένος έχει πραγματική ανάγκη, και δεν μπορείς να τον βοηθήσεις.

Αυτούς πάλι που έχουν κάποιο σοβαρό πρόβλημα, δεν φθάνει να τους ακούσεις, να δής ότι έχουν έναν πόνο και να τους πής: «Πάρε μια ασπιρίνη». «Ένα λεπτό να σε απασχολήσω, λένε μερικοί, γιατί φεύγει το αυτοκίνητο», και σου λένε ένα σοβαρό θέμα. Σαν να έχει κάποιος καρκίνο και να λένε στον γιατρό: «Κάνε μια εγχείρηση, γιατί φεύγω σε λίγο με το αεροπλάνο!». Κάθε πάθηση θέλει τον ανάλογο χρόνο. Να δής από που ξεκινάει, τί συμπτώματα έχει κ.λπ. Σε ένα σοβαρό θέμα δεν μπορείς να δώσεις πρόχειρες λύσεις. Ένας δόκιμος μοναχός με πλησίασε στην λιτανεία που κάνουν στο Άγιον Όρος την Διακαινήσιμο εβδομάδα, ακριβώς μόλις πήραμε μια ανηφόρα, και ήθελε να του πω περί νοεράς προσευχής. Τόσες φορές είχε έρθει στο Καλύβι και ποτέ δεν ρώτησε γι' αυτό το θέμα, και εκεί, πάνω στην ανηφόρα, είχε την έμπνευση να ρωτήσει για ένα τόσο λεπτό θέμα! Ένα λεπτό και σοβαρό θέμα δεν συζητιέται ούτε στο πόδι ούτε στον ανήφορο...

Ο πνευματικός καθορίζει κάθε πότε θα κοινωνάει ο πιστός

– Γέροντα, ο Απόστολος Παύλος γράφει: «Ο εσθίων και πίνων αναξίως κρίμα εαυτώ εσθίει και πίνει»¹. Πότε κοινωνάει κανείς «αναξίως»;

– Βασικά πρέπει να προσερχώμαστε στην θεία Κοινωνία έχοντας συναίσθηση της αναξιότητάς μας. Ο Χριστός ζητά από μας την συντριβή και την ταπείνωση. Όταν υπάρχει κάτι που ενοχλεί την συνείδησή μας, πρέπει να το τακτοποιούμε. Αν π.χ.

¹ Α' Κορ. 11, 29.

μαλώσαμε με κάποιον, πρέπει να συμφιλιωθούμε μαζί του και ύστερα να κοινωνήσουμε.

– Γέροντα, μερικοί, ενώ έχουν ευλογία από τον πνευματικό να κοινωνήσουν, διστάζουν.

– Δεν θα ρυθμίση κανείς μόνος του, αν θα κοινωνήση ή όχι. Αν μόνος του αποφασίζει να κοινωνήση ή να μην κοινωνήση, θα το εκμεταλλευτή ο διάβολος και θα του ανοίξη δουλειά. Πολλές φορές νομίζουμε ότι είμαστε άξιοι, ενώ δεν είμαστε, ή άλλοτε σύμφωνα με τον νόμο πράγματι δεν είμαστε άξιοι, αλλά σύμφωνα με το πνεύμα των Αγίων Πατέρων χρειάζεται η θεία μετάγγιση για νοσηλεία και η θεία παρηγοριά, γιατί από την πολλή συντριβή της μετανοίας μπορεί να έρθη από τα δεξιά ο εχθρός και να μας ρίξη σε απόγνωση.

– Δηλαδή, Γέροντα, κάθε πότε πρέπει να κοινωνάη κανείς;

– Το κάθε πότε πρέπει να κοινωνάη κανείς και το πόσο πρέπει να νηστεύη πριν από την θεία Κοινωνία δεν μπαίνουν σε καλούπι. Ο πνευματικός θα καθορίζει με διάκριση κάθε πότε θα κοινωνάη και πόσο θα νηστεύη, ανάλογα με την αντοχή που έχει. Παράλληλα θα τον οδηγή και στην πνευματική νηστεία, την αποχή από τα πάθη, ρυθμίζοντάς την και αυτήν ανάλογα με την πνευματική του ευαισθησία, ανάλογα δηλαδή με το πόσο συναισθάνεται το σφάλμα του, και έχοντας υπ' όψιν του το κακό που μπορεί να κάνει ο εχθρός πολεμώντας μια ευαίσθητη ψυχή, για να την φέρη σε απόγνωση. Σε πτώσεις λ.χ. σαρκικές, για τις οποίες δίνεται κανόνας σαράντα ημερών αποχής από την θεία Κοινωνία, μπορεί ο διάβολος να ρίξη πάλι την ψυχή στις τριάντα πέντε ημέρες και, αν δοθή νέος κανόνας σαράντα ημερών, ο διάβολος θα πάρη φαλάγγι την ψυχή, οπότε ζαλίζεται και απελπίζεται. Σ' αυτές τις περιπτώσεις μπορεί ο πνευματικός, μετά τον πρώτο κανόνα, να πη: «κοίταξε, πρόσεξε μια εβδομάδα και να κοινωνήσης», και ύστερα να κοινωνάη συνέχεια σε κάθε θεία Λειτουργία, για να μπορέση να πάρη επάνω της η ψυχή και να πάη ο διάβολος πέρα. Ένας πάλι που ζη πνευματική και προσεκτική ζωή θα προσέρχεται στο μυστήριο, όποτε αισθάνεται την θεία Κοινωνία ως ανάγκη και όχι από συνήθεια, αλλά και αυτό θα γίνεται με την ευλογία του πνευματικού του.

Η χρήση των επιτιμίων

– Γέροντα, η ακριβής τήρηση των εντολών βοηθάει να έχουμε την αίσθηση του Θεού;

– Ποιών εντολών; του Μωσαϊκού Νόμου;

– Όχι, του Ευαγγελίου.

– Η τήρηση των εντολών βοηθάει, αλλά η σωστή τήρηση, γιατί μπορεί κανείς να τηρή τις εντολές και λανθασμένα. Στην πνευματική ζωή χρειάζεται η θεία δικαιοσύνη και όχι η ξερη εφαρμογή του νόμου. Βλέπουμε και οι Άγιοι Πατέρες με πόση διάκριση έλεγαν να εφαρμόζονται οι ιεροί κανόνες! Ο Μέγας Βασίλειος, ο πιο αυστηρός Πατέρας της Εκκλησίας, που έχει γράψει τους πιο αυστηρούς κανόνες, αναφέρει τον κανόνα που ισχύει για μια αμαρτία, αλλά μετά ο ίδιος προσθέτει: «Μήν

εξετάζης χρόνο αλλά τρόπο μετανοίας»². Δηλαδή, αν δύο άνθρωποι κάνουν την ίδια αμαρτία, ο πνευματικός, ανάλογα με την μετάνοια του καθενός, μπορεί στον έναν να βάλη κανόνα να μην κοινωνήσει δύο χρόνια και στον άλλον δύο μήνες. Τόση διαφορά δηλαδή!

– Γέροντα, το επιτίμιο βοηθάει να κοπή ένα πάθος;

– Πρέπει να καταλάβη ότι το επιτίμιο θα τον βοηθήση. Αλλιώς, τί να πη κανείς; Αν προσπαθής να διορθώσης έναν άνθρωπο με το ξύλο, δεν κάνεις τίποτε. Την ημέρα της Κρίσεως ο Χριστός σ' εσένα, που πήγες να τον διορθώσης δια της βίας, θα πη: «Διοκλητιανός ήσουν;» και σ' εκείνον θα πη: «Ό,τι έκανες, το έκανες δια της βίας». Δεν θα τον πνίξουμε τον άλλο, για να τον στείλουμε στον Παράδεισο, αλλά θα τον βοηθήσουμε να ζητήση μόνος του να κάνη κάποια άσκηση. Να φθάση να χαίρεται γιατί ζή, να χαίρεται γιατί πεθαίνει.

Τα επιτίμια είναι στην διάκριση του πνευματικού. Στους εν ψυχρώ αμαρτάνοντας ο πνευματικός πρέπει να είναι ανυποχώρητα αυστηρός. Αυτόν που νικιέται, αλλά μετανοεί, ταπεινώνεται, ζητάει με συστολή συγχώρηση, θα τον βοηθή με διάκριση να πλησιάση πάλι στον Θεό. Έτσι έκαναν και τόσοι Άγιοι. Ο Άγιος Αρσένιος ο Καππαδόκης λ.χ. ως πνευματικός συνήθως δεν έβαζε κανόνα στους ανθρώπους. Προσπαθούσε να τους φέρη σε συναίσθηση, ώστε από φιλότιμο να ζητήσουν μόνι τους να κάνουν άσκηση ή ελεημοσύνες ή άλλου είδους καλωσύνες. Όταν έβλεπε κανένα παιδάκι δαιμονισμένο ή παράλυτο και καταλάβαινε ότι οι γονείς ήταν αιτία που ταλαιπωρείται το καημένο, θεράπευε πρώτα το παιδί και έδινε κανόνα στους γονείς, για να προσέχουν στην συνέχεια.

Μερικοί λένε: «Α, ο τάδε πνευματικός είναι πολύ πατερικός. Πολύ αυστηρός! Είναι έξυπνος, έχει μνήμη, ξέρει το Πηδάλιο³ απ' έξω». Ένας πνευματικός όμως που εφαρμόζει κατά γράμμα τους κανόνες που αναφέρει το Πηδάλιο μπορεί να κάνη κακό στην Εκκλησία. Δεν βοηθάει να πάρη ο πνευματικός το Πηδάλιο και να αρχίση: «Τί αμαρτία έκανες εσύ; Αυτή. Τί γράφει εδώ γι' αυτήν την περίπτωση; Τόσα χρόνια αποχή από την θεία Κοινωνία! Εσύ τί έκανες; Αυτό. Τί γράφει εδώ; Αυτόν τον κανόνα!».

– Πρέπει, Γέροντα, κανείς να λαμβάνη υπ' όψιν του δεκάδες πράγματα.

– Ναι, ιδίως στην σημερινή εποχή δεν είναι να πάη κανείς να εφαρμόση όλον τον νόμο της Εκκλησίας με μια αδιάκριτη αυστηρότητα, αλλά πρέπει να καλλιεργήση το φιλότιμο στους ανθρώπους. Να κάνη πρώτα δουλειά στον εαυτό του, για να μπορή να βοηθή τις ψυχές, αλλιώς θα σπάζη κεφάλια.

Το Πηδάλιο λέγεται πηδάλιο, γιατί οδηγεί προς την σωτηρία τον άνθρωπο πότε με τον έναν τρόπο και πότε με τον άλλον, όπως ο καραβοκύρης πάει το πηδάλιο πότε αριστερά και πότε δεξιά, για να βγάλη το καράβι στην ακτή. Αν το πάη ολόισια, χωρίς να στρίψη όπου χρειάζεται, θα ρίξη το καράβι πάνω στα βράχια, θα το βουλιάξη και

² Βλ. Αγίου Βασιλείου του Μεγάλου, Επιστολή 217, παρ. 84, PG 32, 808B: «Ου γαρ πάντως τω χρόνω κρίνομεν τα τοιαύτα, αλλά τω τρόπω της μετανοίας προσέχομεν».

³ Συλλογή Κανόνων της Ορθόδοξης Εκκλησίας, η οποία περιέχει τους Ιερούς Κανόνες των Οικουμενικών Συνόδων, τους Αποστολικούς Κανόνες, καθώς και τους Κανόνες των Αγίων Πατέρων της Εκκλησίας, με σύντομη ερμηνεία. Την συνέταξαν κατά το 1793 ο Άγιος Νικόδημος ο Αγιορείτης και ο μοναχός Αγάπιος.

θα πνιγούν οι άνθρωποι. Αν ο πνευματικός χρησιμοποιή τους κανόνες σάν... κανόνια, και όχι με διάκριση, ανάλογα με τον άνθρωπο, με την μετάνοια που έχει κ.λπ., αντί να θεραπεύη ψυχές, θα εγκληματή.

Η συγχωρητική ευχή

Μερικοί πνευματικοί έχουν ένα τυπικό: Όταν δεν επιτρέπεται ο εξομολογούμενος να κοινωνήσει, δεν του διαβάζουν συγχωρητική ευχή. Υπάρχουν και άλλοι που λένε: «Είναι η γραμμή μας να μη διαβάζουμε πάντοτε συγχωρητική ευχή». Αυτό είναι κάτι σαν προτεσταντικό... Ήρθε ένα παιδί στο Καλύβι που είχε μερικές πτώσεις. Πήγε, εξομολογήθηκε, αλλά δεν του διάβασε συγχωρητική ευχή ο πνευματικός. Το καημένο, το έπιασε απελπισία. «Για να μη μου διαβάση ευχή ο πνευματικός, άρα δεν με συγχωράει και ο Θεός», σκέφθηκε και πήγαινε για αυτοκτονία. «Να πάς, του λέω, στον πνευματικό να σου διαβάση ευχή. Και αν δεν σου διαβάση αυτός, να πάς σε άλλον πνευματικό».

Χωρίς συγχωρητική ευχή θα έχη συνέχεια πτώσεις ο άνθρωπος, γιατί δεν χάνει ο διάβολος τα δικαιώματα. Πώς να παλέψη ο άνθρωπος, αφού ο διάβολος έχει ακόμη δικαιώματα; Δεν είναι ελευθερωμένος· δέχεται δαιμονικές επιδράσεις. Ενώ με την συγχωρητική ευχή κόβονται οι επιδράσεις, γίνεται ανακατάληψη του εδάφους, οπότε ο καημένος βοηθιέται και μπορεί να παλέψη, να αγωνισθή, για να απαλλαγή από τα πάθη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 - Η εργασία του πνευματικού στις ψυχές

Ο χειρισμός της ψυχής είναι λεπτός

Γέροντα, μερικοί χαρακτήρες που είναι δύσκολοι, στριμμένοι, πώς θα βοηθηθούν;

– Εγώ σαν μαραγκός δούλευα και στριμμένα ξύλα. Χρειαζόταν όμως υπομονή, γιατί τα στριφτά ξύλα τα πλανίζεις από 'δώ, σηκώνουν αντιξυλιά, τα πλανίζεις από 'κεί, σηκώνουν πάλι αντιξυλιά. Τα έτριβα λοιπόν με το διπλό λεπίδι λίγο από την μια μεριά κόντρα, λίγο από την άλλη, και έτσι τα έφερνα σε λογαριασμό. Γίνονταν μάλιστα πολύ όμορφα, επειδή και ωραία νερά έχουν και δεν σπάζουν εύκολα· έχουν πολλή αντοχή. Αν δεν το ήξερες αυτό, μπορεί να τα έβλεπες έτσι και να τα πετούσες. Θέλω να πώ, και οι άνθρωποι που έχουν δύσκολο χαρακτήρα, έχουν μέσα τους δυνάμεις καί, αν αφεθούν να τους δουλέψης, μπορούν να κάνουν άλματα στην πνευματική ζωή, αλλά χρειάζεται να διαθέσης αρκετό χρόνο.

Ύστερα, ποτέ δεν χρησιμοποιούσα μεγάλες πρόκες, για να σφίξω δυο στραβές σανίδες, αλλά πρώτα τις πλάνιζα, τις έφερνα σε λογαριασμό, και τις ένωνα με ένα καρφάκι. Δεν τις ζόριζα, για να σφίξουν, γιατί, όταν τις στραβές σανίδες προσπαθούμε να τις κάνουμε να εφαρμόσουν με μεγάλες πρόκες, θα σχισθούν και πάλι θα βγουν από την ζορισμένη εφαρμογή τους, οπότε τί καταλάβαμε;

Χρειάζεται διάκριση και ξανά διάκριση, όταν έχη κανείς να κάνη με ψυχές. Στην πνευματική ζωή δεν υπάρχει μία συνταγή, ένας κανόνας. Η κάθε ψυχή έχει την δική της ποιότητα και χωρητικότητα. Υπάρχουν δοχεία με μεγάλη χωρητικότητα και δοχεία με μικρή χωρητικότητα. Άλλα είναι πλαστικά και δεν αντέχουν πολύ και άλλα είναι μεταλλικά και αντέχουν. Όταν ο πνευματικός γνωρίση την ποιότητα και την χωρητικότητα της ψυχής, θα ενεργή ανάλογα με τις δυνατότητες και με την κληρονομικότητα που έχει, και με την πρόοδο που έχει κάνει. Η συμπεριφορά του θα είναι ανάλογη με την κατάσταση στην οποία βρίσκεται ο εξομολογούμενος, με την αμαρτία που έκανε, και με ένα σωρό άλλα. Στον αναιδή θα προσέξη να μη δίνη δικαίωμα για αναιδεια. Την ευαίσθητη ψυχή θα κοιτάξη πώς να την βοηθήση να αντιμετωπίση με ανδρισμό τα προβλήματά της.

Επίσης θέλει προσοχή να μη βασίζεται κανείς σ' αυτό που βλέπει εξωτερικά σ' έναν άνθρωπο και να μην πιστεύη εύκολα αυτά που του λένε και βγάζει συμπεράσματα, ειδικά αν δεν έχη το χάρισμα να βλέπη βαθύτερα. Μερικές σανίδες, ενώ φαίνονται κατάγερες απ' έξω, μέσα είναι όλο ίνες. Όταν πλανισθή το χνούδι που έχουν απ' έξω, τότε δείχνουν τί είναι. Άλλες πάλι, ενώ απ' έξω φαίνονται άχρηστες, μέσα είναι δαδένιες¹.

Ο χειρισμός της ψυχής είναι λεπτός. Δεν πρέπει να γίνωνται λάθη στις συνταγές. Ο κάθε οργανισμός, βλέπετε, έχει ανάγκη από την βιταμίνη που του λείπει και η κάθε πάθηση από τα ανάλογα φάρμακα.

Να μην αναπαύουμε τον άλλον στα πάθη του

---

¹ Δαδένιος: γερός, ανθεκτικός.

– Γέροντα, όταν κάποια γυναίκα μας πη: «δέν με κατάλαβε ο πνευματικός», τί πρέπει να της πούμε;

– Πέστε της: «Μήπως εσύ δεν του έδωσες να καταλάβη; Μήπως το σφάλμα είναι δικό σου;». Σ' αυτές τις περιπτώσεις να προβληματίζετε τον άλλον, να μην τον δικαιολογήτε εύκολα. Τα πράγματα είναι πολύ λεπτά. Εδώ, βλέπεις, και τους πνευματικούς ακόμη τους μπερδεύουν.

– Και αν μας πη ότι δεν αναπαύεται στον πνευματικό της;

– Για να μην αναπαύεται, μήπως φταίει και αυτή, μήπως ζητά να την αναπαύη ο πνευματικός στο θέλημά της. Κάποιος, ας υποθέσουμε, αδιαφορεί για την οικογένειά του και έχουν συνέχεια φασαρίες με την γυναίκα του. Θέλει να την χωρίση και έρχεται και μου κάνει παράπονα, με την απαίτηση να πάρω το μέρος του, για να διαλύσω την οικογένειά του! Αν του πώ: «εσύ είσαι ένοχος για όλη την ιστορία», αν δεν συναισθανθή την ενοχή του, θα πη ότι δεν τον ανέπαυσα. Λένε δηλαδή μερικοί: «δέν με ανέπαυσε ο πνευματικός», γιατί δεν τους λέει να κάνουν αυτό που θέλουν.

Αν ο πνευματικός δικαιολογή τα πάθη του καθενός, μπορεί να τους αναπαύση όλους, αλλά δεν βοηθιούνται έτσι οι άνθρωποι. Αν είναι να αναπαύουμε τον καθέναν στα πάθη του, τότε ας αναπαύσουμε και τον διάβολο. Έρχεσαι λ.χ. εσύ και μου λές: «Η τάδε αδελφή μου μίλησε άσχημα». «Έ, σού λέω, μη δίνης σημασία σ' αυτήν», και σε αναπαύω. Έρχεται μετά από λίγο αυτή η αδελφή και μου λέει για σένα: «Η τάδε αδελφή έτσι και έτσι έκανε». «Έ, τώρα, της λέω, καλά, δεν την ξέρεις αυτήν; Μήν την παίρνης και στα σοβαρά». Την ανέπαυσα και αυτήν. Έτσι όλους τους αναπαύω, αλλά και όλους τους πεδικλώνω! Ενώ πρέπει να σου πώ: «έλα εδώ για να σου μιλήση έτσι η αδελφή, κάτι της έκανες», οπότε θα αισθανθής την ενοχή σου και θα διορθωθής. Γιατί, από την στιγμή που θα αισθανθής την ενοχή σου, όλα θα πάνε καλά. Η πραγματική ανάπαυση έρχεται, όταν τοποθετηθή ο άνθρωπος σωστά.

Σκοπός είναι πώς θα αναπαυθούμε στον Παράδεισο, όχι πώς θα αναπαυθούμε στην γή. Είναι μερικοί πνευματικοί που αναπαύουν τον λογισμό του άλλου, και μετά εκείνος λέει: «πολύ με ανέπαυσε ο πνευματικός», αλλά μένει αδιόρθωτος. Ενώ πρέπει να βοηθήσουν τον άνθρωπο να βρη τα κουσούρια του, να διορθωθή και στην συνέχεια να τον κατευθύνουν. Τότε μόνον έρχεται η πραγματική ανάπαυση. Το να αναπαύσης τον άλλον στα πάθη του, δεν είναι βοήθεια· αυτό για μένα είναι έγκλημα.

Για να μπορέση να βοηθήση ο πνευματικός δύο ανθρώπους που έχουν σχέση, πρέπει να έχη επικοινωνία και με τους δύο. Όταν ακούη λ.χ. λογισμούς δύο ανθρώπων που έχουν διαφορές, πρέπει να γνωρίζη και τις δύο ψυχές, γιατί ο καθένας μπορεί να παρουσιάζη το θέμα, όπως το καταλαβαίνει. Και να δεχθή να λύση τις διαφορές τους, μόνον αν δεχθούν να τις λύση σύμφωνα με το Ευαγγέλιο, γιατί όλες οι άλλες λύσεις είναι ένας συνεχής πονοκέφαλος και χρειάζονται συνέχεια ασπιρίνες. Ύστερα να βάλη τον καθέναν στην θέση του· να μη δικαιώση κανέναν. Να πη στον καθέναν τα κουσούρια του, οπότε πελεκιέται το ένα στραβό, πελεκιέται και το άλλο, και έτσι συμφωνούν και συνεννοούνται.

Το μόνο καλό που έχω είναι αυτό: ποτέ δεν δικαιώνω κανέναν, έστω και αν δεν φταίη. Όταν λ.χ. έρχονται οι γυναίκες και μου λένε ότι έχουν προβλήματα στην οικογένεια και φταίει ο άνδρας, κατσαδιάζω τις γυναίκες. Όταν έρχονται οι άνδρες

και κάνουν παράπονα για τις γυναίκες, κατασαδιάζω τους άνδρες. Δεν αναπαύω τον λογισμό τους, αλλά λέω τα στραβά του καθενός· λέω στον καθέναν αυτό που του χρειάζεται, για να βοηθηθή. Αλλιώς φεύγει αναπαυμένος ο ένας, φεύγει αναπαυμένος και ο άλλος, και στο σπίτι πιάνονται μεταξύ τους. «Είχε δίκιο που μου είπε για σένα έτσι!». «Και σ' εμένα ξέρεις τί είπε για σένα;». Θέλω να πώ, κανέναν δεν αναπαύω στα πάθη του. Πολλούς μάλιστα τους μαλώνω πολύ – φυσικά για το καλό τους –, αλλά φεύγουν πραγματικά αναπαυμένοι. Μπορεί να φεύγουν πικραμένοι, αλλά μέσα τους καταλαβαίνουν ότι εγώ πικράθηκα πιο πολύ από αυτούς, και αυτό τους πληροφορεί.

– Μερικοί, Γέροντα, νιώθουν σιγουριά, όταν τους μαλώνετε.

– Ναι, γιατί δεν τον μαλώνω τον άλλον ξερά. Θα του πω ότι έχει αυτά τα καλά, για να τα αξιοποιήσει, και αυτά τα κουσούρια, για να τα διορθώσει. Όταν δεν του πής την αλήθεια, τότε, σε μια στιγμή που δεν κολακεύεται, παλαβώνει.

Αντιμετώπιση περιπτώσεων απελπισίας

Ήρθε κάποιος νεαρός αναστατωμένος και μου είπε: «Γέροντα, δεν πρόκειται να διορθωθώ. Μου είπε ο πνευματικός μου: "αυτά είναι και κληρονομικά..."». Τον είχε πιάσει απελπισία. Εγώ, όταν μου πη κάποιος ότι έχει προβλήματα κ.λπ., θα του πώ: «Αυτό συμβαίνει γι' αυτόν και γι' αυτόν τον λόγο· για ν' αλλάξης, πρέπει να κάνης εκείνο κι εκείνο». Έχει λ.χ. κάποιος έναν λογισμό που τον βασανίζει και δεν κοιμάται, παίρνει χάπια για το κεφάλι, για το στομάχι και με ρωτάει: «Να κόψω τα χάπια;». «Όχι, του λέω, να μην κόψης τα χάπια. Να πετάξης τον λογισμό που σε βασανίζει και ύστερα να τα κόψης. Αν δεν πετάξης τον λογισμό, έτσι θα πάς· θα ταλαιπωρήσαι». Γιατί, τί θα ωφελήσει να κόψη τα χάπια, όταν κρατάη μέσα του τον λογισμό που τον βασανίζει;

Καλά είναι ο πνευματικός να μη φθάνη μέχρι του σημείου να ανάβη κόκκινο φώς· να ανέχεται λίγο μία κατάσταση, αλλά φυσικά πρέπει και ο άλλος να δουλεύη σωστά, για να βοηθηθή. Ένας νεαρός ζόρισε κάποια φορά την αρραβωνιαστικιά του – ποιός ξέρει τί της έλεγε; – και εκείνη από την αγανάκτησή της πήρε το αυτοκίνητο και έφυγε και στον δρόμο σκοτώθηκε. Μετά ο νεαρός ήθελε να αυτοκτονήσει, γιατί ένιωθε ότι αυτός έγινε αιτία και σκοτώθηκε η κοπέλα. Όταν ήρθε και μου το είπε, αν και στην ουσία είχε κάνει έγκλημα, τον παρηγόρησα και τον έφερα σε λογαριασμό. Έπειτα όμως το έρριξε τελείως έξω, έγινε τελείως αδιάφορος, βρήκε εν τω μεταξύ και μια άλλη. Όταν ξαναήρθε μετά από δύο-τρία χρόνια, του έδωσα ένα τράνταγμα γερό, γιατί τότε δεν υπήρχε κίνδυνος να αυτοκτονήσει. Χρειαζόταν το τράνταγμα, αφού δεν υπήρχε αναγνώριση. «Δεν καταλαβαίνεις, του είπα, ότι έκανες φόνο, ότι έγινες αιτία και σκοτώθηκε η κοπέλα;». Αν δούλευε σωστά, θα συνέχιζε να υποφέρει, αλλά θα ανταμειβόταν με θεϊκή παρηγοριά· δεν θα έφθανε σ' αυτήν την κατάσταση την αλήτικη της αδιαφορίας.

Θέλει δηλαδή πολλή προσοχή. Κάνει κάποιος ένα σφάλμα και πέφτει στην απελπισία. Εκείνη την στιγμή μπορεί να τον παρηγορήσης, αλλά, για να μη βλαφθή, χρειάζεται και το δικό του φιλότιμο. Μια φορά είχε έρθει στο Καλύβι ένα νέο παιδί απελπισμένο, γιατί έπεφτε σε σαρκική αμαρτία και δεν μπορούσε να απαλλαγεί από

αυτό το πάθος. Είχε πάει σε δυο πνευματικούς που προσπάθησαν με αυστηρό τρόπο να το βοηθήσουν να καταλάβη ότι είναι βαρύ αυτό που κάνει. Το παιδί απελπίστηκε. «Αφού ξέρω ότι αυτό που κάνω είναι αμαρτία, είπα, και δεν μπορώ να σταματήσω να το κάνω και να διορθωθώ, θα κόψω κάθε σχέση μου με τον Θεό». Όταν άκουσα το πρόβλημά του, το πόνεσα το καημένο και του είπα: «Κοίταξε, ευλογημένο, ποτέ να μην ξεκινάς τον αγώνα σου από αυτά που δεν μπορείς να κάνης, αλλά από αυτά που μπορείς να κάνης. Για να δούμε τί μπορείς να κάνης, και να αρχίσης από αυτά. Μπορείς να εκκλησιάζεσαι κάθε Κυριακή;». «Μπορώ», μου λέει. «Μπορείς να νηστεύης κάθε Τετάρτη και Παρασκευή;». «Μπορώ». «Μπορείς να δίνης ελεημοσύνη το ένα δέκατο από τον μισθό σου ή να επισκέπτεσαι αρρώστους και να τους βοηθάς;». «Μπορώ». «Μπορείς να προσεύχεσαι κάθε βράδυ, έστω κι αν αμάρτησες, και να λές "Θεέ μου, σώσε την ψυχή μου";». «Θα το κάνω, Γέροντα», μου λέει. «Άρχισε λοιπόν, του λέω, από σήμερα να κάνης όλα αυτά που μπορείς, και ο παντοδύναμος Θεός θα κάνη το ένα που δεν μπορείς». Το καημένο ηρέμησε και συνέχεια έλεγε: «Σ' ευχαριστώ, πάτερ». Είχε, βλέπεις, φιλότιμο και ο Καλός Θεός το βοήθησε.

Αυστηρότητα στους αναιδείς, επιείκεια στους φιλότιμους

Αν ένας άνθρωπος έχη αγαθή προαίρεση, αλλά δεν βοηθήθηκε από μικρός, δεν είναι κολακεία να του πής τα καλά που βλέπεις σ' αυτόν, γιατί κατ' αυτόν τον τρόπο βοηθιέται και αλλοιώνεται, επειδή δικαιούται και την θεία βοήθεια. Είπα σε κάποιον: «Εσύ είσαι καλός. Δεν ταιριάζουν σ' εσένα αυτά που κάνεις». Του το είπα αυτό, γιατί είδα το καλό του χωράφι και τον κακό σπόρο που είχε ρίξει. Είδα ότι εσωτερικά ήταν καλός και, ό,τι κακό έκανε, ήταν εξωτερικό. Δεν του είπα: «είσαι καλός», για να τον κολακέψω, αλλά για να τον βοηθήσω, να του κινήσω το φιλότιμο.

Μερικοί έχουν το εξής τυπικό: Έχει, δεν έχει ο άλλος κάποιο χάρισμα, του λένε: «δέν έχεις χάρισμα», δήθεν για να μην υπερηφανευθή και βλαφθή. Ένα ισοπέδωμα δηλαδή. Όταν όμως απελπίζεται ο άλλος για το κακό που κάνει, απελπίζεται και για το καλό που έχει, τότε πώς θα ξεθαρρέψη, για να αγωνισθή με προθυμία; Ενώ, αν του πής τα καλά που έχει και του καλλιεργήσης το φιλότιμο και την αρχοντιά, βοηθιέται, αναπτύσσεται και προχωράει.

Εγώ έχω τυπικό, όταν βλέπω ότι κάποιος έχει ένα χάρισμα ή ότι πάει καλά στον αγώνα του, να του το λέω και, όταν βλέπω κάτι στραβό, να παίρνω βρεγμένη σανίδα... Δεν σκέφτομαι μήπως βλαφή η ψυχή με τον πρώτο ή τον δεύτερο τρόπο, επειδή και οι δύο τρόποι έχουν αγάπη. Αν βλαφθή από την συμπεριφορά μου, αυτό σημαίνει ότι θα έχη βλάβη. Αν π.χ. η εικόνα που έκανε μια αδελφή είναι καλή, θα της πω ότι είναι καλή. Αν δώ ότι υπερηφανεύθηκε και αρχίζει να αποκτάη αναιδεια, θα της δώσω μια και θα την κάνω πέρα. Φυσικά, αν υπερηφανευθή, θα κάνη μετά καρικατούρες, οπότε θα φάη άλλο μάλωμα. Αν ταπεινωθή ξανά, θα κάνη πάλι καλή δουλειά. Εμένα αρρωστημένα πράγματα δεν με αναπαύουν. Στραμπουλιγμένα πράγματα δεν τα μπορώ. Θα τα κάνω έτσι από 'δώ, έτσι από 'κεί, ώστε να βρουν την θέση τους. Τί; θα οικονομάω αρρωστημένες καταστάσεις;

– Γέροντα, όταν ο αναιδής γίνεται πιο αναιδής από το ενδιαφέρον που του δείχνεις, πώς θα τον βοηθήσης;

– Να σου πώ: όταν βλέπω ότι ο άλλος δεν βοηθιέται από το ενδιαφέρον μου, την καλωσύνη, την αγάπη, τότε λέω ότι δεν έχω συγγένεια μαζί του και αναγκάζομαι να μην του φέρωμαι με καλωσύνη. Κανονικά, όσο καλωσύνη σου δείχνουν, τόσο πρέπει να αλλοιώνεσαι, να διαλύεσαι, να λειώνης.

Παλιά τί είχε συμβή με κάποιον. Στην αρχή, για να τον βοηθήσω, αναγκάστηκα να του πω μερικά θεία γεγονότα που είχα ζήσει. Αντί όμως να πη: «Θεέ μου, πώς να Σε ευχαριστήσω γι' αυτήν την παρηγοριά κ.λπ.» και να διαλυθή, πήρε θάρρος και φερόταν με αναίδεια. Τότε κράτησα μια αυστηρή στάση. «Θα τον βοηθώ, είπα, από μακριά με την προσευχή». Αυτό το έκανα, όχι γιατί δεν τον αγαπούσα, αλλά γιατί αυτός ο τρόπος θα τον βοηθούσε.

– Και άν, Γέροντα, καταλάβη, το λάθος του και ζητήση συγγνώμη;

– Αν το καταλάβη, εντάξει, μπορούμε να συνεννοηθούμε. Διαφορετικά, αν δεν βοηθιέται από το φιλότιμό μου, δεν βρίσκω ανταπόκριση, και δεν έχω συγγένεια μαζί του. Όταν ο άλλος έχη ευλάβεια, ταπείνωση, δεν έχη αναίδεια, κι εσύ κινείσαι απλά. Εγώ εξ αρχής φέρομαι σε όλους με άνεση και απλότητα. Δεν φέρομαι περιορισμένα, δήθεν για να μη δώσω θάρρος στον άλλον και τον βλάψω. Δίνομαι ολόκληρος, για να βοηθηθή, να αναπτυχθή μέσα σ' ένα κλίμα αγάπης, και σιγά-σιγά του λέω τα κουσούρια του. Τον θεωρώ αδελφό μου, πατέρα μου, παππού μου, ανάλογα με την ηλικία του. Κάνω λιακάδα, για να βγουν όλα τα φίδια, οι σκορπιοί, τα σκαθάρια – τα πάθη –, και ύστερα τον βοηθάω να τα σκοτώση. Αν όμως δώ ότι δεν το εκτιμάει αυτό και δεν βοηθιέται από την συμπεριφορά μου, αλλά εκμεταλλεύεται την απλότητά μου και την αληθινή αγάπη μου και αρχίζει να φέρεται με αναίδεια, τραβιέμαι σιγά-σιγά, για να μη γίνη περισσότερο αναιδής. Αλλά στην αρχή δίνομαι ολόκληρος, γι' αυτό μετά έχω αναπαυμένη την συνείδησή μου. Μια φορά στην Μονή Στομίου είχα πάρει ένα παιδί, για να το βοηθήσω, να του μάθω και την τέχνη του μαραγκού. Του φερόμουν με πολλή καλωσύνη, τον είχα σαν αδελφό. Έβλεπα όμως μερικά πράγματα που δεν με ανέπαιναν. Μια φορά τον ρωτάω: «Τί ώρα είναι;». «Με τα μυαλά τα δικά σου πάει το ρολόι!», μου λέει. Έ, τότε είπα: «Δεν συμφέρει να συνεχίσω έτσι. Θα συμμαζέψω σιγά-σιγά "τά μυαλά μου", γιατί δεν ωφελείται». Κανονικά αυτός, αν ήταν φιλότιμος, έτσι όπως του φερόμουν, έπρεπε να διαλυθή. Αλλά είδα ότι δεν με χωρούσε, δεν με καταλάβαινε. Ύστερα μόνος του έφυγε· δεν τον έδιωξα. Βλέπεις, η ανοχή, η αγάπη κάνουν τον αναιδή πιο αναιδή και τον φιλότιμο πιο φιλότιμο.

Η καλωσύνη βλάπτει τον αμετανόητο

– Γέροντα, θυμάμαι, μια φορά με είχατε μαλώσει πολύ.

– Αν χρειασθή, πάλι θα σε μαλώσω, για να πάμε όλοι μαζί στον Παράδεισο. Τώρα θα λάβω δρακόντεια μέτρα!... Κοίταξε, έχω τυπικό πρώτα να δώσω στον άλλον να καταλάβη ότι χρειάζεται το μάλωμα και ύστερα να τον μαλώσω. Καλά δεν κάνω; Εγώ, επειδή μαλώνω τον άλλον, όταν βλέπω να κάνη κάτι βαρύ, γίνομαι κακός. Αλλά τί να κάνω; να αναπαύω καθέναν στο πάθος του, για να είμαι τάχα καλός μαζί του, και μετά να πάμε όλοι μαζί στην κόλαση; Ποτέ δεν με πειράζει η συνείδηση, όταν μαλώνω κάποιον ή του κάνω παρατήρηση κι εκείνος στενοχωριέται, γιατί από αγάπη το κάνω, για το καλό του. Βλέπω ότι δεν καταλαβαίνει πόσο πλήγωσε τον Χριστό με

αυτό που έκανε, γι' αυτό τον μαλώνω. Εγώ πονάω, λειώνω εκείνη την ώρα, αλλά δεν με πειράζει η συνείδηση, γιατί τον μάλωσα. Μπορώ να πάω να κοινωνήσω ήσυχος, χωρίς να εξομολογηθώ. Νιώθω μέσα μου μια παρηγοριά, μια χαρά. Γιατί για μένα παρηγοριά και χαρά είναι η σωτηρία της ψυχής.

– Γέροντα, μου περνά ο λογισμός ότι μου μιλάτε παρηγορητικά, ή γιατί δεν σηκώνω την αυστηρότητα ή γιατί μου έχετε πει πολλές φορές να κάνω κάτι και δεν το έκανα, οπότε με αφήνετε.

– Ευλογημένη ψυχή, με την σωτηρία της ψυχής σου θα παίζω; Ο νέος κάνει πρόβες. Ο μεγάλος έχει κρίση και βαδίζει σταθερά. Να νιώθης σιγουριά. Αν δώ κάτι στραβό, είτε από μακριά είτε από κοντά, θα σου το πώ. Εσύ έχει εμπιστοσύνη και ειρήνευε. Α, δεν μ' έχετε καταλάβει εμένα! Έτσι εύκολα θα αναπαύω λογισμούς; Όταν βλέπω ότι η ψυχή είναι ευαίσθητη ή συγκλονίζεται ολόκληρη από την συναίσθηση του σφάλματός της, τί να πώ; Τότε την παρηγορώ, για να μην πέση στην απελπισία. Όταν όμως βλέπω πέτρα την καρδιά, τότε μιλώ αυστηρά, για να την ταρακουνήσω. Αν ένας προχωράει προς τον γκρεμό και του λέω: «προχώρα, πολύ καλά πάς», δεν εγκληματώ; Το κακό με μερικούς είναι που δεν πιστεύουν, όταν τους λές να μην ανησυχούν, και βασανίζονται. Αν δώ κάτι κακό, πώς δεν θα το πώ; Πώς να αφήσης τον άλλον να πάη στην κόλαση; Όταν έχης ευθύνη, θα βάλης και τις φωνές, όταν χρειάζεται. Για μένα πιο καλά είναι να μη μιλάω, αλλά δεν μπορώ, όταν έχω ευθύνη.

Ύστερα να προσέξη κανείς το εξής: Μου κάνεις λ.χ. ένα κακό· εγώ σε συγχωρώ. Μου ξανακάνεις κάποιο άλλο κακό· πάλι σε συγχωρώ. Εγώ είμαι εντάξει, αλλά, εάν εσύ δεν διορθώνεσαι, επειδή σε συγχωρώ, αυτό είναι πολύ βαρύ. Άλλο εάν δεν μπορής τελείως να διορθωθής. Να προσπαθήσης όμως να διορθωθής, όσο μπορείς. Όχι να αναπαύης τον λογισμό σου και να λές: «Αφού με συγχωρεί, εντάξει τακτοποιήθηκα και δεν βαριέσαι, δεν χρειάζεται στενοχώρια». Μπορεί κάποιος να σφάλλη, αλλά αν μετανοή, κλαίη, ζητάη με συστολή συγχώρηση, αγωνίζεται να διορθωθή, τότε υπάρχει η αναγνώριση και πρέπει και ο πνευματικός να συγχωράη. Αν όμως δεν μετανοή και συνεχίζη την τακτική του, δεν μπορεί αυτός που έχει την ευθύνη της ψυχής του να γελάη. Η καλωσύνη τον αμετανόητο τον βλέπτει.

Ο σεβασμός της ελευθερίας του άλλου

– Γέροντα, είναι δυνατόν κανείς συνειδητά να κρύβη μια πτώση του από τον πνευματικό του;

– Ναί, αλλά, και αν ξέρη ο πνευματικός την πτώση του ή κάτι καταλαβαίνη, δεν συμφέρει, ούτε θα τον ωφελήση, να του το πη. Πολλές φορές βλέπω στον αγώνα του άλλου κάτι, καταλαβαίνω ή ξέρω τί έχει κάνει, όμως από σεβασμό δεν του λέω τίποτε, αν δεν μου το πη ο ίδιος. Το θεωρώ εκβιασμό, ατιμία, να του το πώ, την στιγμή που εκείνος δεν θέλει μόνος του να το φανερώση. Είναι λεπτό το θέμα, γιατί θα τον ρεζιλέψης. Πώς να βιάσης τον άλλον; Υπάρχει ελευθερία. Εκτός αν δώ ότι κινδυνεύει και δεν πρόκειται να βοηθηθή από αλλού ή ότι έχει άγνοια και θα σπάση τα μούτρα του, θα καταστραφή, τότε θα κοιτάξω με τρόπο να του πω κάτι.

Είναι καλύτερα να δίνης στον άλλον να καταλαβαίνει που φταίει, εφόσον το ζητήσει, και να χτυπά μόνος του τον παλαιό του άνθρωπο, γιατί έτσι πονά λιγώτερο. Βλέπεις, κι ένα παιδάκι, όταν πέση μόνο του και χτυπήση, κλαίει λιγώτερο απ' ό,τι κλαίει, αν πέση, γιατί το έσπρωξε ένα άλλο παιδί. Για να πη κανείς στον άλλον να κάνη κάτι, πρέπει αυτός που θα το ακούση να είναι ταπεινός και αυτός που θα το πη να είναι δέκα φορές πιο ταπεινός και να προσπαθή να το εφαρμόζη αυτό που θα πη. Θα κάνω ενάμισι εγώ, για να πω στον άλλον να κάνη ένα, και πάλι θα σκεφθώ αν το πώ.

Βέβαια, ο έλεγχος γίνεται πάντοτε σε άνθρωπο που είναι δικός σου ή γνωστός. Ο πνευματικός θα δη τί δικαιώματα του έδωσε ο άλλος και τί ευθύνη έχει γι' αυτόν και ανάλογα θα φερθή. Όταν έχη αναλάβει την ευθύνη της ψυχής, τότε επιβάλλεται ο έλεγχος, φυσικά με διάκριση. Δεν βοηθάει όμως να κάνης στον άλλον τον δάσκαλο και να τον ελέγχεις για τις συνήθειές του, αν εκείνος δεν σου δώση το δικαίωμα. Είναι σαν να μπή κάποιος στο κελλί μου και να μου αλλάξη τα πράγματα, να μου βάλη το κανδήλι εδώ, το κρεββάτι εκεί, να κρεμάση το κομποσχοίνι αλλού, χωρίς να με ρωτήση.

Αγάπη πνευματικού προς τον εξομολογούμενο

Ο χαριτωμένος πνευματικός αγαπάει και πονάει την ψυχή, γιατί γνωρίζει την μεγάλη αξία της. Την βοηθάει στην μετάνοια, την ξαλαφρώνει με την εξομολόγηση, την ελευθερώνει από το άγχος και την οδηγεί στον Παράδεισο. Ο πνευματικός ονομάζεται «πατήρ», γι' αυτό πρέπει να προσπαθήση να είναι αληθινός πατέρας: να νουθετή με θεϊκή αγάπη και στοργή. Να έρχεται στην θέση του κάθε εξομολογούμενου και να ζη τον πόνο του, ώστε ο εξομολογούμενος να βλέπη στο πρόσωπό του ζωγραφισμένο τον δικό του πόνο. Αυτό χρειάζεται ιδιαίτερα στην εποχή μας, που οι άνθρωποι έχουν ανάγκη από λίγο δροσερό νερό, και όχι από δυνατό ξίδι. Οι περισσότεροι, επειδή δέχονται επιδράσεις δαιμονικές, δύσκολα δέχονται μια πνευματική συμβουλή ή μια παρατήρηση. Γι' αυτό και το μάλωμα πρέπει να γίνεται με αγάπη: η υπόδειξη του σφάλματος με λεπτό τρόπο, με γέλιο ή με ένα αστείο.

Η αγάπη πληροφορεί, ενώ τα ψυχικά πάθη προδίδουν τον άνθρωπο. Όταν δεν υπάρχει αγάπη, η παρατήρηση μπορεί να γίνεται με όμορφο τρόπο, αλλά ο άλλος κλωτσάει, γιατί αισθάνεται το ανθρώπινο στοιχείο στην συμπεριφορά μας. Ενώ, όταν το μάλωμα γίνεται με πόνο και αγάπη, ο άλλος μπορεί να στενοχωριέται, αλλά στο βάθος δεν πληγώνεται, γιατί νιώθει την αγάπη. Γνωρίζω έναν πνευματικό που είναι αρκετά παχύς – φυσικά είναι και η κράση του, αλλά μπορεί και στο φαγητό λίγο να μην προσέχη –, ξέρετε όμως πόσο πονάει για τον άλλον, πόσο ενδιαφέρεται για τους πονεμένους; Αυτός έχει ταπεινωση, γιατί λέει ότι δεν κάνει άσκηση, αλλά παράλληλα έχει πολλή καλωσύνη, και έτσι πολλοί αναπαύονται περισσότερο σ' αυτόν παρά σε έναν ασκητικό πνευματικό.

Ένας πνευματικός, που δεν είναι αποφασισμένος να πάη ακόμη και στην κόλαση για την αγάπη των πνευματικών παιδιών του, δεν είναι πνευματικός.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

II. Πατερικών χωρίων

Αγίου Αμφιλοχίου Ικονίου, *Ευεργετινός*, τόμος Α', Υπόθεσις Α', έκδ. Ματθ. Λαγγή, Αθήναι 1980, σ. 34 κ.ε.

Αγίου Βασιλείου του Μεγάλου, *Επιστολή 217*, παρ. 84, PG 32, 808B

Το Γεροντικόν, έκδ. «Αστήρ», Αθήναι 1981

Αββάς Αλώνιος γ', σ. 20

Αββάς Μακάριος ο Αιγύπτιος κβ', σ. 68

Αγίου Γρηγορίου του Διαλόγου, *Ευεργετινός*, τόμος Α', Υπόθεσις ΛΕ', έκδ. Ματθ. Λαγγή, Αθήναι 1980, σ. 510

Αγίου Γρηγορίου Νύσσης, *Εις την προσευχήν*, Λόγος Β', PG 44, 1141A

Ευεργετινός, τόμος Α', Υπόθεσις Α', έκδ. Ματθ. Λαγγή, Αθήναι 1980, σ. 54 κ.ε.

Αββά Ισαάκ του Σύρου, *Οι Ασκητικοί Λόγοι*, έκδ. «Αστήρ», Αθήναι 1961

Λόγος ΙΘ', σ. 58 κ.ε.

Λόγος Λ', σ. 111

Επιστολή Δ', σ. 329

Μητερικόν, Δ. Τσάμη, τόμος Γ', Θεσσαλονίκη 1992, σ. 18-24

Οσίου Μάρκου του Ασκητού, *Περί των οιομένων εξ έργων δικαιούσθαι*, Φιλοκαλία των ιερών Νηπτικών, τόμος Α', έκδ. «Αστήρ», Αθήναι 1984

κεφ. σιε', σ. 124

κεφ. ρνε', σ. 120

III. Εννοιών, πραγμάτων και ονομάτων

Αβραάμ Πατριάρχης 100 κ.ε.
αγαλλίαση 73, 74, 97, 165, 171
– ουράνια 214
αγανάκτηση 97, 183
αγάπη 29 κ.ε., 65, 77, 78, 87, 88, 92,
96, 97 κ.ε., 101, 108, 114, 120, 183,
202, 287, 288
– Θεού 71, 102, 113, 135, 143, 154,
159, 202, 204, 225, 234
– προς Θεό 30, 77, 78, 79, 118, 119 κ.ε.,
233
– προς Παναγία 39
– προς φύση 105
αγάπης έλλειψη 97, 107
αγγαρεία 109
Άγγελος 68, 214, 216
– Φύλακας 115, 122
άγγελος φωτός βλ. διάβολος
αγιασμός 187, 195
Άγιον Όρος 238
Άγιος 113, 150, 158, 191, 214, 219
Αγίων εμφάνιση 216, 218
– μίμηση 209
– Χάρις 202
αγιότητα 29 κ.ε., 113, 150, 152, 234
αγιότητας φανέρωση 84
αγνότητα 21
– σωματική 114
– ψυχική 114
αγρυπνία 37, 234
άγχος 47, 128, 135, 155
αγώνας 30, 32, 38, 55, 89, 94, 113, 114,
115 κ.ε., 117, 118-120, 122 κ.ε., 123,
135, 137, 138 κ.ε., 140-142, 148, 149,
150, 151, 153, 154, 155, 156, 160, 165,
169, 257, 259 κ.ε., 268, 278, 286, 289,
290 βλ. και πάλη πνευματική
– ηλικιωμένων 160 κ.ε.
– κατά λογισμών βλ. λογισμών αγώνας
– κατά παθών 19, 143, 150, 165, 166 κ.ε.,
209
– ταπεινός 152

- φιλότιμος 152
- αγώνος διακυμάνσεις 140
- Αδάμ 88
- αδιαφορία 42, 43, 90, 107, 115, 138, 169
- καλή 35, 36, 154
- αδικημένος 72
- αδικία 100
- αδικίας αντιμετώπιση 73, 92, 102, 106
- αποδοχή 71-84, 88, 95
- κέρδος 77-79
- αδυναμία 146
- ακολουθία βλ. μοναχού ακολουθία
- ακτινοβολία πνευματική 264
- αλήθεια 128
- ευαγγελική 82
- αλλόδοξος 234, 237
- αλλοίωση 30, 92, 250
- καλή 248, 264, 267
- πνευματική 110, 143
- αμάρτημα βλ. αμαρτία
- προπατορικό 88, 105, 113, 162
- αμαρτία 33, 37, 88, 113-124, 125, 156, 160, 166, 204
- εν ψυχρώ 117, 277
- εξομολογήσιμη 260 κ.ε.
- εσκεμμένη 117 κ.ε.
- θανάσιμη 115
- και δαιμονισμός 208
- σαρκική 265, 284
- αμαρτίας αίσθηση 115
- αξιοποίηση 123
- απαλλαγή 115-116, 273
- αποφυγή 166
- βάσανο 128, 133, 159
- δικαιολογία 228
- ευθύνη 97
- καθαρισμός 162
- σκότος 115-116
- συναίσθηση βλ. σφάλματος συναίσθησης
- συνέπειες 271
- αμαρτιών λύπη βλ. λύπη αμαρτιών
- μνήμη 151, 167, 168-169, 172, 265
- συγχώρηση 79, 244, 265

αμαρτωλός 123-124, 149
αμαρτωλού συγχώρηση 165
– σωτηρία 208
αμετανοησία 159, 229
αμετανοησίας αντιμετώπιση 289
άμυνα πνευματική 55
αναβολή 22
αναγέννηση πνευματική 162
αναγνώριση 80, 149
– αμαρτωλότητας 61
– σφάλματος βλ. σφάλματος αναγνώ-
ριση
ανάδοχος 228
αναίδεια 72, 146, 169, 228, 286
αναίδειας αντιμετώπιση 280, 287 κ.ε.
αναισθησία 126, 130, 156
– καλή 35
ανάπαυση εσωτερική 86, 93, 95-96,
100, 128, 129, 134, 245, 263
– λογισμού βλ. λογισμού επανάπαυση
– του πλησίον 99, 105
ανάπλαση πνευματική 162
ανάσταση πνευματική 165
αναστεναγμός καρδιακός 163
αναστενάγια 228-229
αναχωρητής 81, 82
ανδρόγυνο βλ. σύζυγοι
ανεξικακία 114
ανευλάβεια 45 κ.ε., 50, 64
ανησυχία 128
– καλή 115 κ.ε., 141, 142, 152
ανθρωπαρέσκεια 80
ανθρωπισμός 80 κ.ε.
άνθρωπος 156, 160
– αγιασμένος 29-31
– αναγεννημένος 163
– διαβολεμένος 170
– εγωιστής 214
– καθαρός 214
– καινός 141, 158, 162, 163
– κοσμικός 79, 82, 100, 103
– παλαιός 141, 144, 158, 290
– πνευματικός 100, 103, 104, 106, 108,
116, 119

- πονηρός 29-31
- σαρκικός 214
- ταπεινός 214
- τέλειος 68
- χαριτωμένος 116
- ανιδιοτέλεια 24, 114
- ανορεξία 47
- ανοχή 29 κ.ε., 96, 288
- ανταπόδοση θεία 80, 102, 104, 120
- αντιλογία 89
- αντιμετώπιση κοσμική 104
- λανθασμένη 25
- πνευματική 22
- ταπεινή 130
- αξιοπρέπεια 109
- απάθεια 147
- απαισιοδοξία 57
- απατεωνία 228
- απελπισία 68, 128, 154-157, 207, 278
- καλή 152, 156
- απιστία 105, 107
- απλότητα 25
- απόγνωση 36, 37, 43, 97, 154, 275
- απογοήτευση 155
- απόλαυση 119
- απολογία μέλλουσα 138
- απομάκρυνση από Θεό 85, 159, 190, 237
- απομόνωση από Θεό 85
- αποταγή βλ. μοναχού αποταγή
- αποταμίευση ουράνια 79-81
- απόφαση 22
- απροσεξία 121
- αρετή 98, 114
- αρετής απόκρυψη 82 κ.ε.
- μίμηση 82
- αρρώστια 196
- πνευματική 141, 145-146
- ψυχική 47 κ.ε., 49 κ.ε.
- αρρώστιας αντιμετώπιση 63
- Αρσένιος Καππαδόκης Άγιος 114, 207, 277
- Αρσένιος Μέγας Όσιος 44
- αρχοντιά 77 κ.ε., 108
- ασθενής κατά φαντασία 47-49

άσκηση 20, 37, 81, 83, 105, 120, 135,
234, 276

– ινδουϊστών βλ. ινδουϊστών άσκηση

– και αγιασμός ψυχής 231

– και αγώνας κατά παθών 209 κ.ε.

– και υπερηφάνεια 209 κ.ε.

– ξερή 210

– φιλότιμη 60

άσωτος υιός 159 κ.ε.

αταξία 25

ατιμία 186

αυπνία 47

αυταπάρνηση 104, 108

αυτογνωσία βλ. γνώση εαυτού

αυτοθυσία 108

αυτοκριτική 51, 87, 97, 128, 138 κ.ε.,

139, 143, 153, 169 βλ. και παρακο-

λούθηση εαυτού

αυτοκτονία 36, 207

αυτομεμψία 29, 71, 86, 87, 96-98, 143,

148, 150, 154-157, 165

αυτοπεποίθηση 38, 52, 54, 57, 248

αυτοσυγκέντρωση 126

αφάνεια 108

αφύπνιση 170

αχαριστία 72

Βάπτισμα Άγιο 162 κ.ε., 228, 237 κ.ε.

Βαπτίσματος Αγίου άρνηση 227

– μολυσμός 115, 228

βάπτισμα δακρύων 162

– μετανοίας 163

Βασιλεία Θεού 163

Βασίλειος Μέγας 276

βία 209

βλάβη πνευματική 62

βλασφημία 34, 184, 189, 192, 194, 213,

225, 228, 232

– Αγίου Πνεύματος 37

βοήθεια 192, 193, 243, 247, 250, 255,

268

– θεία 22, 24, 30, 47, 48, 59, 62, 114, 117,

118, 146, 152, 162, 166, 176, 182, 193,

213, 215, 219, 225, 248

– πνευματική 41 κ.ε., 50, 51, 54, 91, 94,
116, 143, 187, 188, 267 κ.ε., 276, 278
βοήθειας θείας αποκλεισμός 208
βουλή Θεού 225
βουντού 182

Γαλήνη 128
γαλήνης έλλειψη βλ. ταραχή
γεγονός θείο 213
Γέροντας 24, 91
Γερόντισσα 24, 91
Γερόντισσας ευθύνη 26
Γερο-Φιλάρετος Αγιορείτης 121
γηροκόμηση 264
γητευτής 177
γióγκα 231 κ.ε., 235, 237
γκουρού 234
γλωσσολαλιά 227
γνώση εαυτού 86, 87, 93, 96, 123, 137-
146, 156
– λανθασμένη 127
γογγυσμός 97
Γόμορρα 101
γονείς 204
γονέων αμαρτιών συνέπειες 201

Δαβίδ Προφήτης 169
δαίμονας 175, 176 βλ. και διάβολος
δαίμονος εκδίωξη βλ. δαιμονίου εκ-
δίωξη
– εξουσία 191
– επίκληση 192
– προσβολή 208
δαιμονική ενέργεια 181-183, 227, 228
– επήρεια 90, 146, 180, 184, 216, 227,
278, 291
δαιμονικής επήρειας απαλλαγή 186,
203 κ.ε.
– καταληψίας διαπίστωση 195-196
δαιμόνιο 177, 188, 201
– αρχικό 175, 176
δαιμονίου εκδίωξη 184, 185, 199, 200,
201, 202
δαιμονισμένος 35, 36, 177, 184, 186,

191-208, 221

- Γαδαρηνών 191
- ευαίσθητος 207
- και εξομολόγηση 203, 204, 205
- και ευχή 200 κ.ε.
- και Θεία Κοινωνία 203
- και καφές 200
- και μετάνοια 203, 204, 205
- και πανηγύρια 202
- και συγχωρητική ευχή 205
- και ψυχοπάθεια 192
- δαιμονισμένου ανάγκη 198
- αντιδράσεις 195-197, 198, 200, 206
- βοήθεια 200-204
- θεραπεία 197
- κρίση 196, 197 κ.ε., 201
- λόγια 197-200
- ταλαιπωρία 196, 198, 200, 203, 206-208
- δαιμονισμένου ταλαιπωρίας αίτια 208
- δαιμονισμένα παιδιά 205
- δαιμονισμός 40, 194, 227 κ.ε., 232
- και υπερηφάνεια εωσφορική 193-195
- δαιμονισμού αίτια 204 κ.ε., 207, 221
- δαιμονολογία 193
- δάκρυα απαρηγόρητα 164
- εσωτερικά 163 κ.ε.
- μετανοίας 162-164
- ταγκαλίστικα 164
- Δανιήλ 217 κ.ε.
- δημιουργία ανθρώπου 162
- κόσμου 162
- διάβολος 33, 34, 35, 36, 38, 39, 40, 42, 43, 55, 56, 57, 58, 59, 67, 78, 89, 94, 121, 122, 126 κ.ε., 128, 145, 151, 155 κ.ε., 156, 165, 178, 179, 183, 184-185, 186, 188, 193, 198, 199, 200, 203, 207, 211, 212, 213, 215, 216, 218, 220, 223, 224, 230, 248, 258, 275 βλ. και πειρασμός
- ως άγγελος φωτός 213-215
- ως άγιος 213
- διαβόλου απάτη 232, 234, 245
- δικαίωμα 186, 190, 234, 250, 278

- δύναμη 176, 279
- εξουσία 182
- επίδραση βλ. δαιμονική επήρεια
- επίκληση 182, 194
- πείρα 88
- πόλεμος 21
- πονηρία 88, 213, 229
- συνέργεια 228
- φθόνος 37
- διαγωγή καλή 168
- διαζύγιο 243, 253, 281
- διάθεση βλ. προαίρεση
- διακόνημα 57
- διακονία βλ. μοναχού διακονία
- διάκριση 84, 155, 156
- διαύγεια πνευματική 30
- διαφωνία 71
- δίκαιο 71
- δικαιοκρισία Θεού 101-102
- δικαιολογία 38, 41, 51, 77, 85-98, 130, 149, 194, 252
  - και βοήθεια πνευματική 89-91
  - και πρόοδος πνευματική 85-86
  - του πλησίον 87
- δικαιολογίας αίτια 86-89
- δίκαιος 106
- δικαιοσύνη 101
  - ανθρώπινη 76, 99-110
  - θεία 99-110, 263, 276
  - κοσμική 104, 106, 107, 109
  - νομική 107
- δικαιοσύνης θείας απόκτηση 106
- δικαίωμα 103
  - και πνευματικός άνθρωπος 103
  - κοσμικό 109
- δικαίωση 73, 78, 95, 102
  - από Θεό 92
- διόρθωση 145, 152, 153, 168, 169, 246-248, 266, 276, 289
- δόγμα 37
- δοκιμασία 136, 192
- δοξολογία 63, 79, 169, 201
  - Θεού 22, 43
- δύναμη 279

- πνευματική 92, 135
- δυνάμεις σκότους 190
- Δυτικός βλ. Ρωμαιοκαθολικός
- δώρο Θεού 43

- Εγκράτεια 120, 231
- εγρήγορση 56
- εγρηγόρσεως έλλειψη 40, 66
- εγωισμός 41, 51, 52, 53, 88, 90 κ.ε., 93, 106, 114, 134, 151, 164, 210, 240, 266
- σατανικός 90, 91
- ειδωλολατρία 237
- εικόνα Θεού 80
- εικόνας ασπασμός 39, 46
- προσκύνηση 39
- ελικρίνεια 114, 272
- ειρήνη 61, 62, 74, 93, 116
- ειρήνης έλλειψη βλ. ταραχή
- έιτζ 48
- Εκκλησία 27
- Εκκλησίας μέλος 225
- εκκλησιασμός 182, 243, 248
- εκλεκτός 235
- έκσταση 235
- ελάττωμα 141
- κληρονομικό 142 κ.ε.
- ελαττωμάτων αναγνώριση 142
- Ελεάζαρος Άγιος 20
- έλεγχος 290 κ.ε.
- ελέγχου εαυτού απώλεια 139
- ελεημοσύνη 75, 76, 106, 107, 264
- και υπερηφάνεια 107
- έλεος Θεού 135, 273
- ελέους Θεού εκζήτηση 151-152
- ελευθερία 234
- πνευματική 30, 53, 272
- ελπίδα 121, 135, 156, 171
- εμπαιγμός προς διάβολο 38, 57
- εμπειρία πνευματική 213
- εμπιστοσύνη στον Γέροντα 23
- στον Θεό 22, 105, 122, 156
- στον λογισμό βλ. λογισμού εμπιστοσύνη
- στον Πνευματικό 49, 248, 266-267

ενέργεια δαιμονική βλ. δαιμονική ενέργεια
– μαγική βλ. μαγική ενέργεια
ενοχοποίηση 77 κ.ε.
εντολών Θεού τήρηση 125, 276
ένωση με Θεό 121
Ενώχ 235
εξαγνισμός 30, 61, 113-115
εξαγόρευση βλ. λογισμών εξαγόρευση
εξετάσεις πνευματικές 65, 86, 121
εξήγηση 91-93, 267
εξομολόγηση 34, 35, 48, 52, 54, 68,
126, 127, 128, 130, 151, 153, 155, 157,
168, 170, 179, 180, 182, 183, 186, 187,
209, 212, 223, 224, 228, 243-246, 248,
249, 250, 253, 254, 257-270, 271,
288
– δημόσια 243
– ειλικρινής 261, 265
– και δικαιολογία 262-263
– με ταπείνωση 263
– πρώτη 259
– σωστή 259-264, 272
εξομολογήσεως ανάγκη 258-259, 262
– απόρρητο 267
– αποτελέσματα 187, 260, 264-266
εξορκισμοί 176, 198, 199, 204-206
εξυπνάδα 54, 93
έπαινος 144
επέμβαση θεία 114
επίδραση 30
επιείκεια 87, 101, 149
επικοινωνία βλ. σχέση ανθρώπων
επιμονή 267, 269
επίπληξη 73, 283, 284, 288, 291
επιπλήξεως αντιμετώπιση 87, 91, 126,
142, 146, 168, 171, 266
επιτίμιο 248, 263, 275
επιτιμίου χρήση 276-278
Επτά Παίδες Άγιοι 19
εργασία 21 κ.ε., 57, 143, 286
– εσωτερική 60
– λεπτή 30, 148, 154, 157
– πνευματική 26, 86, 87, 94, 105, 125,

126, 141, 142, 143, 144, 145, 157-158,
277, 279, 287
έρις βλ. φιλονεικία
ερμηνεία 31 κ.ε., 249
– αμαρτωλή 24
– καλή 58
– λανθασμένη 94
– σατανική 89
έρωτας θεός 77
Εύα 88
Ευαγγέλιο 282
Ευαγγελίου τήρηση 100, 137
ευαγγέλιο κοσμικό 106-110
ευαισθησία 35, 36, 43, 93, 97, 130, 131,
151, 154, 155, 263
– πνευματική 44, 275
ευαισθησίας αντιμετώπιση 196, 280
– κληρονομικής αξιοποίηση 43
ευαρέστηση Θεού 135, 139, 268
ευγνωμοσύνη 265
– προς Θεό 63, 150
ευλάβεια 36, 46, 50, 61, 248
ευλογία 80, 106
Ευρωπαίοι 80, 233
ευσπλαχνία Θεού 101
Ευχαριστία Θεία βλ. Κοινωνία Θεία
ευχαριστία προς Θεό 63
ευχέλαιο 187, 223
ευχή 38, 56, 83, 157, 188 κ.ε., 193, 197,
198, 201, 214, 235, 250
– προ ύπνου 216
– συγχωρητική 244, 278

Ζημιά πνευματική 78
ζωή 61, 119
– αμαρτωλή 118, 123, 147, 229
– επίγεια 116
– κοσμική 104
– μέλλουσα 135, 243, 265
– μοναχική βλ. Μοναχισμός
– ορθόδοξη 249
– πνευματική 48, 55-58, 60, 74, 79, 85,
100, 104, 119, 120, 121, 154, 160, 248-
249, 276

– υπερφυσική 110
ζωής αλλαγή 152, 166-168
– αμαρτωλής συνέπειες 183
ζωικό βασίλειο 105, 113, 140

Ηγούμενος βλ. Γέροντας
Ηγουμένη βλ. Γερόντισσα
ηδονή 235
Ηλίας Προφήτης 235
ηρωισμός 119
ησυχασμός 81

Θάνατος 148
– αιφνίδιος 118
θαύμα 52, 53, 96, 233 κ.ε., 238
θέλημα 54
– Θεού 246
– ίδιον 268, 281
θέληση 95, 114, 115, 145
Θεός δικαιοκρίτης 102
– καρδιογνώστης 102
– παντοδύναμος 152
– Πατέρας 147, 148
– πολυεύσπλαχνος 102, 159
– ταπεινός 176
Θεού αγαθότητα 150
– ύπαρξη 182
– φιλανθρωπία 150
θεραπεία πνευματική 146, 257, 269,
271, 273 κ.ε., 280
θεώρηση πνευματική 21
– σωστή 27-29
θέωση 121, 264
Θιβέτ 175
θλίψη 36, 77, 123, 136, 155, 258
θρησκεία 233
θυμός 41
θυσία 104 κ.ε., 108, 109, 114, 234
Θωμάς Απόστολος 233

Ιδιόρρυθμο 81, 83
ιδιοτέλεια 114, 120
ιδιοτροπία 56
ιδιοτροπίας αίτια 44-47

Ιεχωβάδες 185
ικανοποίηση 73
Ινδία 238
Ινδοί 126, 192, 232, 236
Ινδών απάτη 233
– πλάνη 233
Ινδουϊσμός 229, 231, 233-235
ινδουϊστής 235
ινδουϊστών άσκηση 231-233
– αυτοσυγκέντρωση 235
Ιορδάνης ποταμός 118
Ιούδας 164
ισχυρογνωμοσύνη 50, 51, 267, 269
Ιωσήφ Πάγκαλος 92, 217

Καθαρότητα βλ. εξαγνισμός
– εσωτερική 31
κάθαρση 67, 157
– νού και καρδιάς 30, 61-62
καθήκον 96, 124
καθήκοντα πνευματικά 21, 36, 120
καθοδήγηση 266, 271, 272, 282
Καθολικός βλ. Ρωμαιοκαθολικός
κακία 30, 87, 92, 113, 114
κακό 117, 122
κακομοιριά 153, 156
καλό 115
καλού εργασία 118-120
καλογερική βλ. Μοναχισμός
καλόγερος βλ. μοναχός
καλωσύνη 114, 183, 197
– και αμετανοησία 288-289
καλωσύνης αντιμετώπιση 286
κανόνας βλ. επιτίμιο
Κανόνες Ιεροί 276
κάπνισμα 64
καρδιά 62, 68, 113-115, 160
– καθαρή 61 κ.ε., 186
– μητρική 87
κατάκριση 20 κ.ε., 37, 97, 108, 194
κατάλυση βλ. Κοινωνίας Θείας κα-
τάλυση
καταπίεση 193
κατάσταση δαιμονική 116, 166, 233

- έξαλλη 233
- εσωτερική 264
- καλή 139, 160
- λανθασμένη 72 κ.ε., 85, 166
- πνευματική 204
- προπτωτική 113, 114
- καφές 200
- καχεξία πνευματική 64
- καχυποψία 24, 42, 61, 64 κ.ε.
- κενοδοξία 134
- κήρυγμα 176
- κλέφτης 77
- κληρονομικότητα 44
- Κοινόβιο 104
- Κοινωνία Θεία 48, 52 κ.ε., 182, 203, 243, 248, 288
- Κοινωνίας Θείας αποχή 39
  - κατάλυση 53
  - συχνότητα 274-275
- κόλαση 32, 34, 118, 135, 159, 175, 207, 229, 265
- κόμπλεξ 43
- κοσμικός βλ. άνθρωπος κοσμικός
- κούραση 105
  - ψυχική 106
- κρίματα Θεού 225
- κρίση 26, 32, 62, 145, 194
  - δικαία 21
  - κατ' όψιν 21, 84, 280
- Κρίση Θεού 139
  - Μέλλουσα 87, 101, 104, 138, 149, 276
- Κυπριανός Άγιος 44
- Κωνσταντίνος Άγιος 237
- Κωνσταντινούπολη 134

- Λεβεντιά 156
- Λειτουργία Θεία 52 κ.ε.
- Λείψανο άγιο 195, 196, 197
- ληστής 32, 166
- λίβελλος 239
- λογική 103, 107, 109
- λογισμός αγνός 20
  - αδύνατος 25
  - αμαρτωλός 36

- απιστίας 37
- αριστερός 20, 22, 26, 28, 36, 55, 56, 57, 58, 62, 65
- βλάσφημος 33-40, 167
- δεξιός 22, 55
- ευσεβής 19
- και ζωή πνευματική 55-58
- και κατάσταση πνευματική 31-32
- κακός 19-32, 59, 60, 67
- καλός 19-32, 55, 58, 60, 62, 87, 116
- πονηρός 30, 61
- σατανικός 89
- ταπεινός 160, 214
- υπερήφανος 65, 160, 167, 213, 214 κ.ε.
- λογισμού αρρώστια 22
- έκφραση 266, 269
- εμπιστοσύνη 41-54, 130
- επανάπαυση 129, 149, 164, 250, 289
- προσβολή 67
- συγκατάθεση 67-68
- συζήτηση 40, 65-67
- λογισμού βλάσφημου αίτια 35-37
- εξομολόγηση 33
- επιμονή 38
- περιφρόνηση 37-39
- προσβολή 39-40
- συγκατάθεση 39-40
- λογισμού καλού δύναμη 20
- καλλιέργεια 59-60
- λογισμών αγώνας 20, 55-68
- εξαγόρευση 41, 209, 247, 255
- παρακολούθηση 137
- λύπη 36, 141, 171 βλ. και θλίψη
- αμαρτιών 152-154
- κατά Θεόν 266
- λύτρωση 245
- Λώτ 100 κ.ε.

Μαγεία 175 κ.ε., 234, 238

μαγεμένου βοήθεια 187

μάγια 175-190

μαγικά 179, 181, 183, 185

μαγικών ενέργεια 185-186

- πράξεων λύση 187-188

μαγική ενέργεια 181-183
μάγος 175, 176, 177 κ.ε., 182, 186, 234, 244
– και δαίμονες 184, 188-190
– και ψέματα 180-181
μάγου αγιωτικά 177-180, 184
– απάτη 178, 184
– βοήθεια 188
– πληροφορία 180 κ.ε.
– ταλαιπωρία 189
Μακκαβαίοι 19
μακροθυμία 101
μανία καταδιώξεως 42
Μάξιμος Καυσοκαλυβίτης Όσιος 210
Μαρία Οσία Αιγυπτία 123
μελαγχολία 36, 155
μελέτη 60, 76, 80, 125, 137, 248 κ.ε., 252
– Αγίας Γραφής 94
– εαυτού 93-94, 137-139
– Ευαγγελίου 80, 239
– Πατερικών κειμένων 94
μέντιουμ 179, 183, 191, 244
μέριμνα 157
μετάγγιση θεία 275
μεταμέλεια 164
μετάνοια 77, 86, 101, 117, 118, 123, 125,
138, 148, 150, 151, 152 κ.ε., 154, 155,
156, 159-172, 182, 185, 187, 198, 208,
215, 224, 228, 239, 243, 250, 262, 271,
273, 275, 277, 289
– αναγκαστική 169-170
– διαρκής 165
– ειλικρινής 167
– και παρηγοριά θεία 170-172
– υποκριτική 170
μετανοίας τρόπος 276
– χρόνος 276
μετάνοιες 120
μεταστροφή στην Ορθοδοξία 238-240
μετεμψύχωση 229-231
μετεωρισμός 56 κ.ε.
μισθός ουράνιος 72, 76, 79, 102 βλ.
καί ανταπόδοση θεία
μίσος 183
μνήμη αμαρτιών 151

Μοναχισμός 103

- και ιεραποστολή 250 κ.ε.
- και κόσμος 130, 133, 250-251
- παλαιός 104
- σύγχρονος 103, 104, 110
- μοναχός 78, 135, 235
- και άσκηση 104
- και δικαίωμα 103-105
- και προσευχή 104, 251
- νέος 103

μοναχού ακολουθία 230

- αποστολή 251
- αποταγή 103
- διακονία 21, 103 κ.ε.

μουσική ρόκ 194

- σατανική 194

Μουσουλμάνος 178

μυαλού χρήση 34, 105, 159

μύρωμα 239

Μυστήριο Άγιο 264

Μωσής Αιθίοψ Όσιος 44

Νέος 51, 103, 113, 194, 288

νεύρων κλονισμός 200, 205 κ.ε.

νήπιο 216

νηπιοβαπτισμός 228

νηστεία 119, 234

- πνευματική 275

- προ Θείας Κοινωνίας 275

Νικόδημος μαθητής 163

νιρβάνα 126

νόημα ζωής 76, 105

νόμος 101, 275

- θείος 125

νουθεσία 291

νούς 61

νού συγκέντρωση 56 κ.ε.

Οικογένεια 243

- και πνευματικός 252-253

Οικονομία Θεία 71 κ.ε., 234 κ.ε.

ολιγοπιστία 52

ομοίωση Θεού 80

όνειρο 215-218

– άσχημο 215
– θείο 217
– και αγωνία 217
– και πρόβλεψη 217
– πειρασμού 216
ονείρων ερμηνεία 217
όραμα 211, 218-219, 227, 230
οργή Θεού 95
Ορθοδοξία 234, 237, 238, 239 βλ. και
μεταστροφή στην Ορθοδοξία
– και αγάπη 234
Ορθοδοξίας άρνηση 240

Πάθη Άγια βλ. Χριστού Πάθη Άγια
πάθος 37 κ.ε., 114, 115, 124, 135, 141, 153,
210, 257, 291
πάθους περιφρόνηση 38
παθών αγώνας βλ. αγώνας κατά παθών
– ανάπαυση 94, 223, 281-283, 288
– απαλλαγή 278
– αποχή 275
– δικαιολογία 146
– εκκοπή 166, 210, 276, 287
παιδιά 204
Παλαιά Διαθήκη βλ. ευρετήριο αγιο-
γραφικών χωρίων
Παλαιάς Διαθήκης ερμηνεία 94
πάλη πνευματική 117, 123, 152
παλληκαριά πνευματική 97
Παναγία 212
Παράδεισος 113
Παραδείσου είσοδος 166
παραθρησκεία 233, 236 κ.ε.
παρακολούθηση από πνευματικό βλ.
πνευματικού παρακολούθηση
– εαυτού 59, 72, 125, 137-146, 153, 157,
260
παραπλάνηση 235-238, 249
παράπονο 72
παρατήρηση 72, 86, 88, 91, 291
παρατηρήσεως αντιμετώπιση 288
– αποδοχή 266
παραχώρηση Θεού 122
παρεξήγησης αντιμετώπιση 93

παρηγοριά 95, 284
– ανθρώπινη 171, 250
– θεία 73, 123, 130, 136, 165, 169, 263,
275 βλ. και μετάνοια και παρηγο-
ριά θεία
Παρθένιος Λαμψάκου Άγιος 199
πατέρας πνευματικός 291
Πατέρες Άγιοι 276
πείρα 86, 139-140, 154, 162
πειρασμός 20, 30, 36, 42, 57, 58, 61, 214
πειρασμοί 117, 120-122, 123, 260
πειρασμών αντιμετώπιση 121, 122, 252
– αποφυγή 121
πένθος χαροποιό 165
Πεντηκοστιανός 227-228
περιέργεια 56
περιουσίας διανομή 100
περισπασμός 56 κ.ε., 151
περισυλλογή 157
περιφρόνηση 78 κ.ε.
Πέτρος Απόστολος 52, 162
Πηδάλιο 278
Πηδαλίου κανόνων εφαρμογή 277, 278
πίστη 47, 120, 188
– στον εαυτό 236
πίστεως άρνηση 181 κ.ε., 194, 228
– ορθόδοξου ομολογία 239
πιστός 191
πλανεμένος 220, 221, 222-223, 227-240
– και εκμετάλλευση κόσμου 222 κ.ε.,
225
– και εξομολόγηση 225
– και μετάνοια 225 κ.ε.
πλανεμένου απάτη 222
– αποκάλυψη 224
– διόρθωση 225-226
– κήρυγμα 225
– λόγια 219 κ.ε.
– οπαδός 225, 226
– τέχνη 223, 224
– χαρακτηριστικά 219-220
– χαρίσματα 223-225
πλάνη 41 κ.ε., 73, 96, 129, 150, 167, 209-
226, 232, 246 κ.ε., 249

- και άσκηση 209-210, 220 κ.ε.
- και τρέλλα 220-221
- και υπερηφάνεια 213, 219, 230
- και φαντασία 211
- πλάνης αίτια 41-42, 209
- αποκάλυψη 225
- προδιάθεση 209
- πληροφορία εσωτερική 135
- Θεού 218, 246, 247, 248
- πλούτος πνευματικός 141
- Πνεύμα Άγιο 21
- Πνεύματος Αγίου απόκτηση 21
- βλασφημία 37
- Ναός 21
- πνεύμα 210
- Αγίων Πατέρων 275
- ακάθαρμο 177, 227
- Δυτικών 80
- ευρωπαϊκό 103
- κοσμικό 103, 152
- πονηρό 177
- πνεύματος πονηρού επίκληση 181 κ.ε.
- πνευματικά βλ. καθήκοντα πνευματικά
- Πνευματικός 49, 54, 91, 126, 130, 204,
244, 271-278 βλ. και υπακοή στον
- Πνευματικό
- από κοντά 251-252
- και ελευθερία εξομολογουμένου 290-
291
- και θείος φωτισμός 271
- νέος 273
- Πνευματικού αγάπη 266, 271, 273, 283,
291-292
- αλλαγή 253-256
- απασχολήσεις 272
- αυστηρότητα 277 κ.ε., 285-288
- διάκριση 267, 272-274, 275, 276 κ.ε.,
278, 280, 284, 290
- εκλογή 249, 266
- επιείκεια 285-288
- εργασία στην ψυχή 253, 271, 273 κ.ε.,
279-292
- έργο 272
- ευθύνη 251, 289, 290 κ.ε.

- εχεμύθεια 254
- παρακολούθηση 35, 249, 251 κ.ε.
- πείρα 272-274
- συγχωρητικότητα 289
- Πνευματικού καλού ανάγκη 271-272
- πνευματικού οδηγού ανάγκη 222, 243-256
- ποιμαντική 47, 63 κ.ε., 246, 267, 273, 275, 276, 277, 279-280, 281 κ.ε., 285 κ.ε., 287, 288, 289, 290, 291
- κατά φαντασίαν ασθενούς 49
- περιπτώσεων απελπισίας 283-285
- συζύγων 253, 282 κ.ε.
- ποιμαντικής δυσκολία 273
- πόλεμος πνευματικός 123
- σαρκικός 20
- πονηρία 29 κ.ε., 114
- πονηρός βλ. διάβολος
- πόνος 77
- καρδιακός 76, 96, 152, 154, 163, 168, 172, 202, 288
- πνευματικός 135, 152
- πορεία πνευματική 249
- προαίρεση κακή 235
- καλή 117, 157, 170, 234, 235, 253
- πρόβλημα ψυχολογικό 42-44, 50, 54, 237 κ.ε., 244, 283
- πρόθεση καλή βλ. προαίρεση καλή
- πρόοδος πνευματική 56, 60, 123, 137, 140, 150-151, 152, 156, 157, 160, 165, 246
- προσευχή 20, 38, 39, 42, 57, 58, 61, 65, 91, 123, 147, 151, 164, 192, 195, 199, 211, 214, 216, 243, 246, 248, 258
- αδιάλειπτη 56, 60
- για δαιμονισμένο 201, 202
- και εργασία 57
- και υπερηφάνεια 201
- καρδιακή 201
- Προσκομιδή 203
- προσκύνημα 237, 245
- Προτεστάντης 237, 238
- Πρωτόπλαστοι 88, 105, 125
- Πρωτοπλάστων πτώση 156

πρωτοχριστιανικοί χρόνοι βλ. χρόνοι
πρώτοι
πτώση 67, 88, 94, 122, 150, 257, 278
– σαρκική 275
πτώσεως αντιμετώπιση 97, 164, 166
– αξιοποίηση 139-140, 141
πώρωση 130, 208

Ρωμαιοκαθολικός 237, 238
Σαλός δια Χριστόν 81, 82 κ.ε.
σάρκα 210
σατανάς 176, 182, 212 βλ. και διάβολος
σατανά δοξολογία 194
σατανιστής 194
σατανολατρία 194
σιχαμός 44 κ.ε.
σιωπή 60
σκανδαλισμός 24, 27, 61, 63, 65
σκανδαλισμού αντιμετώπιση 139, 267
σκάνδαλο 27, 183
σκληροκαρδία 71, 86 κ.ε., 128, 138
σκότιση 21, 30, 41, 193, 237, 245, 248, 271
Σόδομα 101
Σολομονή Αγία 19
σπατάλη πνευματική 78, 95
σταυρού δύναμη 176, 188, 195
στενοχώρια 36, 47, 48, 57, 128, 136, 153
βλ. και λύπη
συγγένεια με Θεό 114
συγχώρηση 141
– από Θεό 148, 152, 159, 170, 273
– από τον πλησίον 170, 261 κ.ε.
συγχωρητικότητα 87
– Θεού 127, 148
συγχωρητικότητας αντιμετώπιση 289
σύζυγοι 243, 253
συκοφαντία 79
συμβουλή 53, 125, 252, 291
συμβουλής εκζήτηση 246-248, 249, 254,
255 κ.ε.
συμπέρασμα λανθασμένο 32, 145
συμπεριφορά άσχημη 141, 146
– σωστή 137, 138
συμφέρον 106

- πνευματικό 79
- συμφιλίωση με πλησίον 274
- συναίσθηση 145 κ.ε., 153, 170, 208, 265
- αμαρτωλότητος 123 κ.ε., 131, 135, 147-158, 171
- αχαριστίας 155
- ενοχής 138, 148, 149
- ευεργεσιών Θεού 154 κ.ε.
- σφάλματος βλ. σφάλματος συναίσθηση
- συναισθήσεως έλλειψη 193
- συνείδηση 79, 95, 263
- αναπαυμένη 134, 136
- καπακωμένη 127-129
- λανθασμένη 126, 129-132, 135
- πωρωμένη 126, 128 κ.ε.
- σωστή 134-136, 262
- συνειδήσεως βάσανο 95
- έλεγχος 77, 108, 125, 126, 128, 129, 135, 152, 155, 168, 259, 274
- επιμέλεια 125-136
- καταπάτηση 126, 127, 128, 129
- μαρτύριο 135
- μελέτη 125-127
- τύψεις βλ. συνειδήσεως έλεγχος
- συνήθεια 95, 114
- καλή 59
- συνήθειας κακής εκκοπή 114, 166
- συντριβή 124, 152, 160, 263 κ.ε., 274, 275
- συχνότητα Θεού 92, 105
- σφάλμα 154
- απροσεξίας 116
- εκ προθέσεως 116-118
- σφάλματος αναγνώριση 86, 124, 142, 147-149, 153, 265
- αντιμετώπιση 73, 78, 129
- αξιοποίηση 116 κ.ε., 121
- δικαιολογία 89, 245
- διόρθωση 154
- επανάληψη 152 κ.ε.
- επισήμανση 142
- μελέτη 159
- μνήμη βλ. αμαρτιών μνήμη
- ομολογία 101

- συναίσθηση 128, 130, 170, 186, 273
- συνέπειες 117, 128
- σχέση ανθρώπων 24, 25, 26, 56, 77, 142-143, 287
- με Γέροντα 146
- με Πνευματικό 146, 266, 267-270, 272
- πνευματική 255
- σχολαστικότητα 22, 36
- σωτηρία 32, 118 κ.ε., 148, 192, 288

Ταγκαλάκι βλ. διάβολος

ταλαιπωρία 77

τάμα 245

ταπείνωση 37, 42, 44, 50, 52, 56, 65, 82, 92, 93, 96, 97, 98, 101, 114, 116, 122, 123-124, 128, 143-144, 149, 150, 151, 152, 156, 157, 158, 159, 166, 167, 171, 198, 202, 208, 215, 234, 245, 247, 248, 274, 286, 290

ταραχή 62, 73, 89, 128

τελείωση 143

Τελώνης 124

τιμιότητα 114

Τούρκοι 134

τρέλλα 36, 41, 43, 51, 139

Υβρις 22

- Θεού 147, 177

υγεία 120

- πνευματική 24-27, 124

υπακοή 41, 48, 49-54, 116, 192, 193, 220 κ.ε., 245, 247

- στον Πνευματικό 269

υπερευαισθησία 97, 126

υπερηφάνεια 37, 38, 41, 73, 114, 115, 122, 124, 142, 143, 144, 150, 151, 168, 169, 194, 201, 248, 264, 285, 286

- εωσφορική βλ. δαιμονισμός και υπερηφάνεια εωσφορική

- κρυφή 199

ύπνος 120, 215 κ.ε.

- και ταραχή 216

υποκρισία αγία 81-84

- καλή 38

υπομονή 96, 121, 258, 279
υπόνοια 24, 25, 26, 31, 62-65
υποσυνείδητο 127 κ.ε.
υποταγή βλ. υπακοή
υποτακτικός 25
υποτακτικού σχέση με Γέροντα 268

Φαντασία 211-213, 232
Φαρισαίος 124
φιλαρέσκεια 80
φιλαυτία 24, 54, 93, 106, 110, 114, 120
φιλονεικία 71
φιλοσοφία 234
φιλότιμο 43, 88, 105, 119, 154, 165, 169,
233, 257 κ.ε., 265, 273, 277, 284, 285, 288
φιλότιμου έλλειψη 90
φιλοχρηματία 106
φρόνημα κοσμικό 88, 109
φυγοπονία 93
φυλαχτό 178
– μάγων 178 κ.ε.
φώς ψεύτικο 214 κ.ε., 232
φωτισμός θείος 60, 106, 247

Χαρά 73-77, 100, 128, 135, 141, 165
– αιώνια 159
– ανώτερη 213
– απατηλή 213
– κοσμική 73
– παραδεισένια 159, 214
– πνευματική 72, 213, 235, 265
χαρακτήρας δύσκολος 279
Χάρις θεία 44, 106, 114, 116, 123, 244,
245, 264
Χάριτος θείας απόκτηση 30, 50, 52, 60,
98, 144, 158, 160, 163, 166, 225
– απομάκρυνση 85-98, 109, 115, 122,
178, 207, 225, 236
– άρνηση 177
– εγκατάλειψη 37
– επισκίαση 162
χάρισμα 43, 142, 258, 285 κ.ε.
χαρισμάτων εκζήτηση 215
– μη αξιοποίηση 43

χαρμολύπη 165
χασίς 230
Χριστιανισμός 110, 237
Χριστός 113, 191
– Κριτής 149
Χριστού Ενανθρώπηση 71, 110, 234
– Πάθη Αγία 72, 110
– Σταύρωση 32, 165
Χριστού ονόματος δύναμη 198
– επίκληση 201
χρόνος 218
χρόνοι έσχατοι 235
– πρώτοι 243

Ψαλμών χρήση 113
Ψαλμωδία 39
Ψαλτήρι 177
ψαλτική 38, 39
ψέμα 91, 132-134
– από εγωισμό 133
ψευδαίσθηση 210
ψευδοπροφήτης 235
ψευδόχριστος 235
ψυχής καλλιέργεια 123
– ποιότητα 280
– χωρητικότητα 280
ψυχιατρείο 43
ψυχίατρος 54, 192, 244
ψυχολογικό πρόβλημα βλ. πρόβλημα
ψυχολογικό
ψυχολόγος βλ. ψυχίατρος
ψυχοπαθής 192, 195
ψυχοφάρμακα 54, 283

Ωριμότητα 25, 140
– πνευματική 139, 156
ωφέλεια πνευματική 62, 88, 143